414

Jean Cayrol

Aud încă VOCEA

Sinteză a unui romanesc centrat pe o voce care reconstituie, inventînd, trecutele trăiri ale unui amnezic al istoriei recente și a unei proze ce exploatează virtuțile euristice ale ficțiunii celei mai dezlănțuite, *Aud încă vocea* este un text simptomatic pentru Jean Cayrol (n. 1911) și, prin el, pentru romanul francez de azi.

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 11

5

JEAN CAYROL

Aud încă VOCEA

1985

JEAN CAYROL

Aud încă VOCEA

Colecția GLOBUS Editura Univers

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE

Grafica: Nicolae Sârbu. Ilustraţia: Mircea Dumitrescu

GLOBUS

Jean Cayrol

Aud încă VOCEA

Traducere şi prefaţă de RADU TOMA

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1985

Lector : FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

*

Bun de tipar : 12. 06 1985
Coli de tipar 9,50

*

Tiparul executat sub comanda nr. 204 la
Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

Prefață

E interesantă și neliniștitoare totodată experiența prilejuită de romanul de față. Cititul este, pentru a folosi cuvintele lui Aragon, o „ceremonie mentală", căci prin ceea ce ne spun explicit dar și prin ceea ce ne fac să presupunem ori să inferăm, prin regulile ce controlează folosirea lor dar și prin felul în care sînt ele înlănțuite, vorbele ce alcătuiesc un text declanșează în mintea noastră un proces pe de o parte de construire, prin succesive sinteze, a unui univers de înțelesuri ce poate ori nu să semene cu lumea experienței noastre cotidiene, pe de altă parte de închegare a unui complex sistem de atitudini, atît față de universul acesta luat în totalitatea sa, cît și față de entitățile ce-l compun. Or, cartea pe care o ținem în mînă nu se comportă deloc ortodox, nici într-o privință, nici în cealaltă. Punîndu-ne mai întîi în prezența unui *Proiect* în care naratorul ne promite și prin aceasta ne dispune întru abordarea unei scrieri biografice care, în ciuda unei evidente ciudățenii (*bios*-ul personajului — scriitorul Julien Reize — va fi, ni se spune, descris în răspăr, dinspre moarte spre naștere), pare să respecte principalele norme ale genului, romanul acesta ne face să acceptăm existența — în spațiul ficțiunii, desigur — a lui Julien Reize și să ne pregătim să intrăm în contact cu evenimentele discrete ce-l afectează. Începe, apoi, narațiunea și, din seg-

mente pe care le interpretăm drept frînturi de discurs interior, din altele despre care aflăm că ar fi scrisori, înregistrări de convorbiri telefonice, fragmente de conversație, pagini rătăcite etc., construim un Julien Reize care, încetul cu încetul, capătă în ochii noștri „viață", consistență. Un Julien Reize care ne interesează și chiar fascinează, un Julien Reize complex, în care dominantă e micimea, însă o micime pe care o înțelegem, căci e mult prea omenească. Dar, lovitură de teatru : aflăm la pagina 95 că toată această istorie ce ne-a prins în mrejele ei a fost inventată de la *a* la *z* ; că, departe de a fi ajuns septuagenar, Julien Reize a murit cu vreo douăzeci de ani mai devreme, exact anii ce formează obiectul „biografiei" tocmai citite ; că, departe de a fi fost celebrul scriitor, invidiat și invidios, pe care aproape că-l îndrăgisem și în care, oricum, investisem afectiv destul de mult, Julien Reize pare să fi fost doar responsabilul rubricii judiciare a unui cotidian oarecare. Cu alte cuvinte, aflăm că, în loc să descrie o existență, un fragment de viață, discursul biografic construiește de fapt acel ceva ce ar fi fost să fie Julien Reize dacă ar fi avut norocul ori nenorocul să persiste în ființă, un ceva care, riguros vorbind, nu e decît neant.

Avînd drept obiect un vid existențial pe care încearcă — dar nu reușește — să-l umple, scriitura acestei prime părți a romanului lui Jean Cayrol induce în noi neplăcutul sentiment al nimicului și al inutilității. După ce ne-a silit să închegăm, plecînd de la cuvinte, o întreagă lume („viața" lui Julien Reize), lume pe care, în conformitate cu regulile comunicării literare, trebuie să o considerăm adevărată pînă în cel mai mărunt amănunt, ea ne împinge brusc să ștergem cu buretele universul de-abia clădit, *bios*-ul ce părea să fie rațiunea ei de a fi, și, prin aceasta, nu numai să constatăm divorțul dintre cuvinte și lucruri, caracterul mincinos al celor dintîi, posibilitatea lor de a apărea în absența oricărui referent creînd, totuși, iluzia existenței lui, dar, mai cu seamă, să *experimentăm* nimicul, neantul : anulînd lumea pe care am atașat-o semnelor din care textul „biografic" e alcătuit, punem totodată între paranteze, anulăm chiar, temeiul trăirilor pe care le-am avut în timpul lecturii, le privăm brusc de obiectul în jurul și cu ocazia căruia apăruseră, le facem să se articuleze pe neant. Am citit pur și simplu degeaba : un fragment din istoria noastră reală de cititori își pierde dintr-o dată consistența, se destramă, se golește de sens.

„Blesse-toi avec un livre !", își sfătuiește Cayrol cititorul într-un incitant eseu consacrat *Adevăratei lecturi*[1] : rănește-te cu o carte ! În cazul de față nu trebuie, însă, să facem vreun efort în privința aceasta, căci, că vrem, că nu vrem, hemoragia se produce, cele cîteva fraze ce transformă biografia lui Julien Reize în simplă grafie, vorbirea despre el în vorbărie fiind tocmai bisturiul care, separînd trecutele noastre trăiri de obiectul lor, produce în ele (în noi, așadar) o abundentă scurgere de sens, de adevăr. Nu mai știm de ce a trebuit să citim și la ce poate se servească fragmentul acesta de trăire amputată de obiect, fantasmatică.

„Catastrofa" ce încheie ceremonia mentală organizată de cele nouăzeci și ceva de pagini mincinoase reușește să ne implice profund în povestire, căci

---

[1] Jean Cayrol, *Lectures*, Paris, Seuil, 1973, p. 24.

induce în noi o stare psihică asemănătoare celei în care se găsește adevăratul personaj al romanului de față, Jean-Pierre R., cel care l-a povestit/inventat pe Julien, tatăl său. Să subliniem că nu poate să fie vorba de vreo identitate, ci doar de o similaritate : fiind azvîrliți brusc din adevăr în minciună, numai un interval de două-trei ceasuri din existența noastră încetează de a mai fi controlată de logos, în vreme ce în ceea ce-l privește pe Jean-Pierre R. lipsa de sens afectează o viață *întreagă*. Fapt rămîne că am fost aduși în situația de a plimba asupra lumii o privire asemănătoare cu cea a personajului.

„Nu-s copilul nimănui", declară Jean-Pierre R. la un moment dat. Și nu e oare simptomatic faptul că din patronim nu i-a rămas decît inițiala ? Și că și-a pierdut aproape pînă și prenumele de vreme ce a doua jumătate a sa este frecvent redusă tot la o inițială : Jean-Pé ? Într-adevăr, Jean-Pierre R. *nu-și cunoaște* decît din *auzite* tatăl, mort, am văzut, în plin război, în condiții insuficient lămurite, și nici mama, deportată, pare-se, și dispărută în lagărul de la Mauthausen. Drama lui — pentru că de dramă e vorba — este de natură cognitivă : se prea poate ca în figura și gesturile lui, în sîngele ce-i irigă trupul să persiste ceva din ceea ce i-au fost părinții, dar ce anume ? Iar cicatricele rotunde și subțiri, cu marginile ușor ridicate și fragile, nu fac oare din corpul său textul, indescifrabil dar care trebuie descifrat, al unei istorii (care anume ?) fascinante atît pentru el, „acest rănit ce nu prea știe de unde-i vin rănile", cît și pentru cei din jur ? Desigur, lipsa de legături știute între ceea ce este și ceea ce a fost îi conferă o nebănuită libertate, ce-l face chiar să jubileze

(„Am norocul de a-mi putea alege viața care-mi place"), dar nu e mai puțin adevărat că ea duce în același timp la destrămarea prezentului care, nevenind în linie dreaptă dintr-un trecut cunoscut, poate să aparțină, teoretic vorbind, unei infinități de istorii și să aibă, prin urmare, o infinitate de sensuri concurente : care e *adevăratul* înțeles al prezentului ? „Romanul tatălui" din primele nouăzeci și ceva de pagini, „romanul mamei" pe care intenționează să-l scrie (într-un limbaj „ceva mai floral") constituie în perspectiva aceasta încercarea disperată de a-și da, plecînd de la puținele și fragilele frînturi de real stocate în memorie și recurgînd frecvent la invenție, o istorie *unică* în vederea integrării prezentului într-un logos : „Cînd nu stai prea bine cu viața, spune Jean-Pé, trebuie neapărat să-ți dai cît mai multă osteneală cu descifrarea ei, s-o împrejmuiești cu semne, s-o recompui ca să devină emblematică, utilizînd întru aceasta cuvinte sentențioase, atitudini imuabile și inventariate".

A-și imagina trecutul introducînd cele cîteva fărîme de real păstrate în memorie într-un scenariu fictiv dar plauzibil se dovedește prin urmare a fi o adevărată terapie pentru acest Jean-Pé amputat de știința a ceea ce a fost. Nu în sensul că orice amintire dureroasă a fost evacuată din povestea pe care și-o spune și ne-o spune (dimpotrivă, scena e aproape în întregime dominată de elemente în cel mai înalt grad traumatizante ; de lagărul de la Mauthausen, îndeosebi, unde Jean-Pé pare să-și fi întovărășit mama), ci în acela că, încorporate într-o povestire cît de cît coerentă, închegată, amintirile lui (ori, mai degrabă, imaginile nebuloase ce irup în mintea lui) capătă un înțeles *unic* și *definitiv*, iar viața-i tinde

să devină un text *nc varietur*. Ficțiunea pe care și-o așterne peste vidul memoriei aruncă punți între diversele și puținele-i amintiri reale și le *leagă* într-un *tot*, care, deși din punctul de vedere al conținutului continuă să fie înfricoșător, este (oricît de bizar ar părea) liniștitor din acela al formei : fiecare element ce-l constituie capătă în această totalitate un loc anume și, prin aceasa, un fel de rost. Ne putem duce cu gîndul la baudelairiana „durere ritmată și cadențată" ce „umple spiritul cu o bucurie liniștită", cu diferența că, dacă la poet conținuturile dureroase rămîn nerezolvate iar forma e doar o compensație, aici, în cazul lui Jean-Pierre R., evenimentele dureroase, pe jumătate adevărate, pe jumătate închipuite, capătă mulțumită formei o soluție, un înțeles : acela al unei încercări, al unei pătimiri.

Simptomatică pentru puterea de stăpînire a trecutului prin limbaj este jubilația de care Jean-Pé este cuprins ori de cîte ori își comentează proiectele narative. Își propune să scrie povestea (pe care nu o știe) a mamei sale, pentru a obține, spune el, „o mamă complet scrisă de mînă", o mamă în întregime fabricată de mîna lui, din piese pe care le cunoaște pentru că el e cel care le-a inventat ; o mamă care nu prezintă ascunzișuri, umbre, mistere. Cel de al doilea „roman al tatălui" izvorăște și el din aceeași dorință de completă dominare a fantomelor trecutului, de interzicere a oricărei imagini tulburi : „Am început să mă obișnuiesc cu romanul lui taică-meu, și de-o fi să-l termin, ce mă voi face ? Trăiesc bine în el, în el îl țin pe tata cu-o mînă viguroasă, îl silesc să nu apară decît cînd îi spun eu ; în curînd va trebui s-o aduc pe mama în paginile lui și-i voi avea atunci pe amîndoi la dispo-

ziție ; complicațiile nu vor mai veni decît de la mine ; și-n așteptarea acestei imaginare reuniuni de familie, îl fac pe tata să vorbească așa cum *vreau eu*, îi creez probleme, îl pun în situații încîlcite".

Inventarea unei istorii personale *ne varietur* nu e numai o întoarcere spre originea sa biologică, dar totodată — și mai cu seamă — și un pelerinaj spre un fel de moment zero al Istoriei (contemporane), spre originea ei reprezentată aici de Mauthausen. Cele două drumuri sînt, firește, strîns împletite, dar dacă cel dintîi (întoarcerea „în burta maică-mii", cum spune Jean-Pé la un moment dat) nu e lipsit, orice s-ar spune, de o oarecare euforie, cel de al doilea este categoric disforic, iar drumețul (Jean-Pé, acest personaj al cărui patronim e redus, spuneam, la o simplă inițială, nu-și are oare un îndepărtat strămoș în Everyman din moralitatea engleză omonimă ? nu-i oare și el un călător spre tainele lumii ?) e însuflețit inițial de adevărate gînduri de distrugere ; după ce și-a transcris lagărul „pe curat" recreîndu-l cu minuțiozitate din spusele celorlalți și utilizînd chiar și superfluul, nu intenționează el oare să-l arunce în aer pentru a desființa, într-un fel, Istoria ? Pentru a o nega ?

Soluția nihilistă e însă abandonată și înlocuită din mers cu o alta, lingvistică (după cum ne și puteam aștepta) : în loc să dinamiteze miradoarele, crematoriile și zidurile rămase încă în picioare, Jean-Pierre R. dinamitează imaginea tulbure pe care o purta în sine și, mai cu seamă, cuvîntul ce-i era asociat, *Mauthausen*, pe care-l face să explodeze, în constituenții săi etimologici, *muta*, accize, și *hausen*, case. Dinamitare cu virtuți semiurgice, căci, grație ei,

Mauthausen devine o entitate cu sens : un „cătun al vameșilor". „Am redus Mauthausen-ul la forma lui primitivă, la limitele lui inițiale ; bărbați mustăcioși și bănuitori se-nvîrt în jurul căruțelor și poștalioanelor. În ceea ce mă privește, mi-am plătit dările, actele-mi sînt în regulă, pot să trec, bariera se ridică. Îmbunez pămîntul ăsta, acest cuvînt noroios, îl exorcizez, pun pe-un copil să-l pronunțe, îl curăț de murdărie, îl frec cu viața mea ; anotimpurile îl fac iarăși să înverzească sau să se usuce. Îi neg fatalitatea, durata torturii, repetîndu-l. Îl amestec cu alte cuvinte, cu aburul unei respirații, îl evoc în originea lui, îl redau oamenilor. Lor le revine să-l folosească așa cum trebuie".

Dacă Mauthausen nu sare în aer e pentru că Jean-Pierre R. sfîrșește prin a-l înțelege. Nu în sensul, desigur, că l-ar considera rațional și, deci, justificabil, ci în acela că-l gîndește inseparabil legat de prezent („a înțelege" nu vine oare din latinescul *inter-legere*, „a lega împreună" ?), pricepînd că plămada acestuia din urmă este cenușa caldă a crematoriilor de ieri, de la Mauthasen și de aiurea ; și că, prin urmare, trecutul atît de laborios reconstruit nu poate fi suprimat căci ar fi suprimat prin același gest tocmai prezentul în care vrea să se instaleze. Inițial, Jean-Pierre R. trăia într-un etern prezent lipsit de trecut, de profunzime. Mai mult : trăia *alături* de prezent, într-un soi de lume paralelă cu cea reală, în care totul era în aceeași măsură posibil pentru că totul era în mod egal părelnic. Dîndu-și *un* trecut, el regăsește ziua de azi, cu un înțeles stabil, cu o identitate completă (de notat că aici, în ultimele pagini ale romanului, patronimul i se întregește și el : Jean-Pierre R. devine Jean-Pierre Reize).

Aflînd ce-i *este* prezentul, el descoperă totodată ce *poate* și ce *trebuie* acesta *să devină* și, după un prim moment în care încearcă să imobilizeze timpul, făcînd din contemporaneitate replica fidelă a realității simbolizate de Mauthausen (locuiește într-o cușcă de cîine, ține discursuri vehemente despre lagărele Maiestății sale Hingher I, despre ziua Dezinsecției generale care ar fi venit deja etc.), îi urmează — gîfîind, e drept, și împleticindu-se —, prin zăpada ce începe să se aștearnă într-un strat dur (peste zgura lagărelor de odinioară ? izolînd-o de ziua de azi ?), prin aerul rece în care respirația închipuie în jurul frunții o aureolă (făcînd din el, poate, un „sfînt" al zilelor noastre ?), pe tinerii protestatari Murielle și Christian, perechea aceasta sigură pe sine, ieșită parcă din evenimentele din mai 1968 (acesta e, dealtfel, anul apariției romanului de față) și care pare să fie pe cale de a construi o lume diferită de ce a fost, dar ținînd seama totodată de experiența trecutului.

*

* *

Jean-Pierre R. este una din actualizările, numeroase, ale uneia din acele „mari figuri impasibile" de care septuagenarul Jean Cayrol (s-a născut în 1911, la Bordeaux) se declară bîntuit : Lazăr. Un Lazăr diferit într-o măsură importantă de cel pe care ni l-a transmis tradiția creștină. Dacă acesta din urmă resuscită într-o lume controlată de dumnezeire și dacă revenirea lui la viață este tocmai semnul acestui control, cel dintîi, așa cum este el descris în *Pentru un romanesc lazarean* (1950), trăiește „într-un univers fără Dumnezeu, în care erzațurile sînt ameste-

cate cu cele mai pure produse ale inimii și ale spiritualității noastre"[1]. Lazăr-ul vremurilor noastre a înviat, ne spune Cayrol, din moartea care e lagărul de concentrare, a cărui instaurare a constituit „cel mai mare măcel de suflete din toate timpurile"[2]. „Deportatul, adaugă Cayrol, și-a trăit pînă la uzură moartea, condamnarea, damnarea. A epuizat în lagăr toate posibilitățile de a muri, toate modurile de a intra în agonie și, odată întors, și-a dat seama că moartea i-a oferit o extraordinară libertate, o independență față de propriul sfîrșit. La întoarcere e confruntat cu limitele tradiționale ale unei existențe de om : bătrînețea, accidentele, bolile"[3]: pseudolimite, ne dăm seama, în ochii lui. Întoarcerea este și ea o pseudoîntoarcere, dacă prin a se întoarce înțelegem, între altele, a regăsi nu numai locurile părăsite la un moment dat, ci și familiaritatea lor. Lazăr-ul lui Cayrol nu poate să nu se întrebe de ce tocmai el a fost „ales" să se întoarcă, atunci cînd totul arăta că va fi suprimat fizic : nu e oare vorba, se întreabă el, tot de una din *toanele* forței ce prezida la destinele lagărului ? nu este aceasta o nouă încercare, insolită, la care e supus ? lumea pe care o „regăsește", nu e ea oare o nouă închisoare, doar în aparență diferită ? iar cei ce-l înconjoară, sînt ei într-adevăr ceea ce spun că sînt ? „Ființele, peisajele se prezintă «voalate» ca o placă fotografică [...]. S-a dezvățat să-și mai judece aproapele, să mai vadă limpede în sufletul lui ; poate să supsecteze pe oricine de intenții necinstite, de proiecte sumbre, de combinații [...] Vede în interlocutor un dușman pe care trebuie să-l adormi, un călău pe care trebuie să-l ghicești ; lumea nu mai are figură umană. De cînd m-am întors, gîndește deportatul, cine oare și-a mai regăsit chipul, cine și-a mai putut îmbrăca trăsăturile, cine oare n-a suferit o «operație a feței» ? [...] Personajul lazarean are întotdeauna în fața ochilor o mulțime, chiar și atunci cînd privește cea mai simplă figură."[1]

Universul „regăsit" se destramă într-o nesfîrșită serie de lumi în mod egal posibile, iar drama omului cuprins în el, așa cum am constatat și cu privire la Jean-Pierre R., este de natură cognitivă : care din acești posibili, se întreabă el aproape în fiece clipă, este realul ? Întrebare cu numeroase consecințe, dintre care cea mai importantă și totodată cea mai gravă pare să fie pierderea completă a spontaneității. Lazăr-ul despre care ne vorbește Jean Cayrol este supus ciudatei obligații „de *a gîndi* în permanență că se află aici și nu aiurea"[2], că el este cel care are cutare ori cutare percepție și că el este cel care face cutare ori cutare act. Imposibilitatea de a se instala în realitate altfel decît în urma și cu prețul unui „imens travaliu de reflecție"[3] explică fascinația de care dă dovadă în toate contactele sale cu obiectele, atenta microscopie la care le supune. Ea explică totodată — și mai cu seamă — trăsătura fundamentală a comportamentului său afectiv[4] : combinația de *dragoste parazitară* și tenace *insensibilitate*. Pe de

[1] Jean Cayrol, *Pour un romanesque lazaréen*, în Jean Cayrol, *Les Corps étrangers*, Paris, U.G.E., „10/18", 1964, pp. 217—218.
[2] *Op. cit.*, p. 229.
[3] *Op. cit.*, p. 214.

[1] *Op. cit.*, pp. 220—221.
[2] *Op. cit.*, p. 226.
[3] *Ibidem.*
[4] *Op. cit.*, p. 216 și urm.

o parte, neputînd lua în serios ceea ce i se întîmplă, neputînd să creadă nici în el însuşi nici în ceilalţi, îi este practic imposibil să se îndrăgostească, fără a înceta totuşi să creadă în existenţa — şi să aibă nostalgia — unei Iubiri desăvîrşite. Confirmată de fotografiile cuplurilor celebre publicate, în dictatura lor afectivă, de revistele ilustrate, credinţa aceasta îl împinge să fie mereu în căutare de modele de urmat, să rîvnească dragostea celorlalţi, să dorească dorinţele celorlalţi, să trăiască trăirile celorlalţi. Pe de altă parte, neputîndu-se instala definitiv nici în imaginar (căci dacă din multitudinea de lumi posibile ce se oferă privirii sale nu poate niciodată să ştie cu siguranţă care este cea reală, poate el atunci să ştie care sînt cele fictive ?), Lazăr-ul lui Cayrol încearcă o stranie indiferenţă (îi uită adesea cu desăvîrşire pe cei „dragi") şi, uneori, chiar o profundă repulsie faţă de trăirile împrumutate în vederea reutilizării, trăiri de care, totuşi, are o nevoie absolută.

Ciudatul amestec de dragoste parazitară, insensibilitate şi repulsie imprimă vieţii sale un caracter dezordonat, descusut, ambiguu. „Triunghiul dorinţei" (cineva doreşte ceva pentru unica raţiune că acest ceva este dorit şi de altcineva), pentru a folosi conceptul lansat acum douăzeci de ani de René Girard în *Minciună romantică şi adevăr romanesc*, funcţionează aici, dar defectuos, căci dacă e adevărat că totul începe conform schemei (omul lazarean debutează prin a dori dorinţele — şi, deci, obiectul dorinţelor — celuilalt), nu e mai puţin adevărat că într-un imperceptibil decalaj apare şi firul de nisip ce va bloca mecanismul, şi anume, neîncrederea în rostul, realitatea şi realizabilitatea identificării cu celălalt. Elementul acesta perturbator face ca Lazăr-ul lagărului de concentrare să trăiască doar „dezlănţuirea pasiunii fără a-i mai urma însă şi progresia, ritmul"[1], să aibă furii de scurtă durată, simpatii, ce se transformă brusc — şi aproape de la început — în antipatii. Neputînd trăi decît prin alţii, se izolează, totuşi, din ce în ce mai mult, într-un autism inconsistent generator al unui *bios* tot atît de dezlînat, făcut din acte — mai puţin : din schiţe de acte — contradictorii, ce nu reuşesc să se închege într-un tot.

*

* *

Jean Cayrol este el însuşi una din întruchipările lui Lazăr, dacă ne gîndim că în 1942, ca urmare a activităţii sale în reţeaua clandestină a colonelului Rémy, este arestat de Gestapo sub acuzaţia de „spionaj şi propagandă în favoarea inamicului", încarcerat mai întîi, vreme de un an, la Fresnes, deportat apoi în lagărul de la Gusen-Mauthausen, de unde nu se întoarce decît în 1945. Nu este însă mai puţin adevărat că purta deja în el o viziune de tip lazarean, dovadă poezia lui de dinaintea deportării[2], o poezie de medium (cum avea s-o caracterizeze în 1944 Léon-Gabriel Gros) care, reconstruind miticele figuri ale Olandezului Zburător, Adam ori Icar, vorbeşte despre un om al cărui trup e de „chiparos calcinat", a cărui carne e „asemănătoare nisipului", ce are

[1] *Op. cit.*, p. 219.

[2] *Ce n'est pas la mer*, 1935 ; *Les Poèmes du Pasteur Grimm*, 1936 ; *Le Hollandais volant*, 1936 ; *Les Phénomènes célestes*, 1939 ; *Le Dernier Homme*, 1940.

„obrajii sfîşiaţi", „ochii sfîşiaţi", un om, în fine, al cărui piept (ce *„se ridică sub Apăsarea"* lui Dumnezeu) a fost „lovit cu bambusul uşor al morţii" şi învaţă acum „încetele cadenţe ale mării / marea mişcare de hulă a morţii".

„Vă aduc noaptea mea, citim în *Les Phénomènes célestes*, marii ei şobolani calmi, umbra fluviilor libere, / vocea copiilor omorîţi în somnul jocurilor, / noaptea-mi ce s-a tăvălit prin noroi şi ger / şi ai cărei dinţi rupţi nu-mi mai muşcă obrajii". Şi Cayrol şi-a ţinut promisiunea, construind în versurile sale de mai tîrziu[1], în eseurile[2], filmele[3] şi, mai ales, romanele[4] sale un univers concentraţionar ce poartă amprenta nopţii lui lazareene. Iată cîteva versuri

[1] *Miroir de la Rédemption*, 1944 ; *Poèmes de la Nuit et du Brouillard*, 1945 ; *Passe-temps de l'homme et des oiseaux*, 1947 ; *Les Mots sont aussi des demeures*, 1952 ; *Pour tous les temps*, 1955 ; *Poésie-Journal*, 1969 etc.

[2] *Le Droit de regard* (în colab. cu Claude Durand), 1963 ; *De l'Espace humain*, 1968 ; *Lectures*, 1973 etc.

[3] În colaborare cu Claude Durand : *On vous parle*, 1960 ; *La Frontière*, 1961 ; *Madame se meurt*, 1961 ; *De tout pour faire un monde*, 1963 ; *Le Coup de grâce*, 1965. În colaborare cu Alain Resnais : *Nuit et brouillard*, 1956 ; *Muriel*, 1964.

[4] *Je vivrai l'amour de autres* (I. *On vous parle* ; II. *Les Premiers Jours*, 1947, Premiul Renaudot ; III. *Le Feu qui prend*, 1950 ; *La Noire*, 1949 ; *Le Vent de la Mémoire*, 1952 ; *L'Espace d'une nuit*, 1954 ; *Le Déménagement*, 1956 (*Adevărurile Catherinei*, tr. rom. de Elis Busneag, Editura Eminescu, 1979) : *Les Corps étrangers*, 1959 ; *Le Froid du soleil*, 1963 ; *Midi-Minuit*, 1966 ; *Je l'entends encore*, 1968 ; *Histoire d'une prairie*, 1969 ; *N'oubliez pas que nous aimons*, 1971 ;

semnificative, extrase din *Passe-temps de l'homme et des oiseaux* : „Un om în ruină / cu mîinile prea lungi / un om urît ca un scuipat / un om ce ţinea un copac în braţe / ce săruta scoarţa amară / ce lupta să rămînă în picioare / Ştiţi oare ce-i / un om care rămîne în picioare / cu privirea ca un cui / şi care nu ţipă / de teamă să nu cedeze / simte deja cum trăieşte / glonţul în arma / ce-l va omorî".

Cea mai interesantă expresie a experienţei concentraţionare o găsim, totuşi, în numeroasele lui romane, căci, spre deosebire de poezie, care, afirmă Jean Cayrol[1], cere o stare de neatenţie, de necontrol, romanul, gen arhitectonic ce impune materialului o anumită ordine, o anumită logică, este într-o mai mare măsură susceptibil să fie nu numai mărturisire, nu numai mărturie, ci şi experienţă, experimentare ideală a tuturor consecinţelor lumii lagărului şi, în consecinţă, operă de salvare publică[2]. „Romanescul lazarean are ca temei singurătatea în care fiinţa va trăi excesul unei vieţi, dereglarea sa, cu toate primejdiile ce înconjoară contactele cu puterile ale căror nume e preferabil să fie trecute sub tăcere. Va duce pînă la capăt experienţa răului,

Histoire d'un désert, 1972 ; *Histoire de la mer*, 1973 ; *Kakemono Hôtel*, 1974 ; *Histoire de la forêt*, 1975 ; *Histoire d'une maison*, 1976 ; *Les Enfants pillards*, 1976 ; *Les Quatre saisons*, 1977 ; *Historie du ciel*, 1979 ; *Exposé au soleil*, 1980 etc.

[1] Răspuns la chestionarul adresat, în 1962, de grupul *Tel Quel* celor mai reprezentativi scriitori ai momentului. V. *La littérature aujourd'hui* (V), în *Tel Quel*, 1963, *13*, p. 59.

[2] *Pour un romanesque lazaréen, ed. cit*, p. 204.

cu scopul de a face să țîșnească adevărul Lagărului." [1]

Primele romane, de la *On vous parle* la, să spunem, *Les Corps étrangers* se situează la mijlocul drumului ce separă (ori unește) simpla transcriere a experienței trăite și experimentul ideal. Dominantă în ele e tema extincției universale, paradigmatic în această privință fiind primul, al cărui personaj, un anonim în sensul cel mai concret al cuvîntului (nu va căpăta un prenume decît în cel de al doilea volum al trilogiei : Armand), un *clochard*, un vagabond, un marginal convins că nu face nimic altceva decît să trăiască în pierdere, un fost deportat ce știe că „există încă frumoase lagăre în perspectivă" [2], un om care pur și simplu există („poate ceva mai puțin decît dumneavoastră" [3], se confesează el cititorului), are la un moment dat, în condițiile cele mai prozaice cu putință, revelația Frisonului, a unui tremur ce se instalează în el pentru a se transforma apoi „într-un Frig imaculat, virgin, un Frig de ghețar" [4]. Frigul se comunică încetul cu încetul băncii pe care stă, străzii, însuși soarelui, iar universul întreg devine o „zăpadă monstruoasă, vie" [5]. Dar să-l ascultăm mai bine pe viitorul Armand : „nu mai eram decît un chei, o stradă ; trăiam în funcție de această bruscă revelație a orașului uzat și a cheiurilor lui ; eram în însăși sfîșietura lucrurilor. Cîteva clipe am crezut că totul se va restabili ca mai înainte, sau

[1] *Op. cit.*, p. 215.

[2] Jean Cayrol, *Je vivrai l'amour des autres*, Seuil, 1967, p. 121.

[3] *Op. cit.*, p. 127.

[4] *Op cit.*, p. 128.

[5] *Ibidem.*

se va stabiliza, dar nu era decît un răgaz ; dintr-o dată totul mai se păru năruit, prăbușit la picioarele mele, știți, ca un val de mare ; în fiece clipă ceva venea spre mine ca să moară, ca să se aștearnă la picioarele mele ca o cenușă [...] ; da, nu eram decît atît, un om ce sfîrșea un Frison pe care nimeni altcineva nu l-ar fi putut suporta ; totul în jur nu era decît umplutură, strada, casele ; totul era în plus («de trop»») ; nu mai exista decît un om ce trăia pentru lume tremurul acesta insuportabil, un om ce dăduse naștere propriului său Sfîrșit." [1] La lectura acestor rînduri, gîndul ne duce, firește, spre personajul lui Sartre din *Greața* (1938), dar ne dăm cu ușurință seama că Roquentin și Armand sînt personaje categoric contrapunctice, căci în vreme ce primul experimentează prea plinul existenței și e oarecum stînjenit și chiar speriat de această excesivă abundență, cel din urmă trăiește tocmai dispariția ființei, înghețul.

„Astăzi vorbesc, deci exist" [2], declară Cayrol în 1973, modificînd în mod semnificativ celebra formulă carteziană. Este și ceea ce face personajul său din *Je vivrai l'amour des autres*, care, în încercarea lui de conviețuire cu nimicul din sine și din lume, vorbește întruna sau, mai degrabă, *flecărește* [3], dacă avem în vedere faptul că vorbele-i sînt tot atît de inconsistente („cuvinte fără greutate, cuvinte-ceață",

[1] *Op. cit.*, p. 127.

[2] *Lectures*, p. 39.

[3] Nu e lipsit de importanță faptul că *On vous parle*, primul volum al trilogiei, este scris în anul în care apărea celebrul *Le Bavard* („Flecarul"), al lui Louis-René des Forêts.

spune el la un moment dat [1] pe cît de lipsite de importanță sînt lucrurile la care referă (un costum, un muc de țigară etc.). Este și ceea ce face personajul din *Les Corps étrangers*, personaj-narator „ce încearcă nu să șteargă ceea ce există, nu să aștearnă uitarea asupra a ceea ce a fost, ci, dimpotrivă, să vopsească vidul timpului cu cîteva culori vii, să introducă în golurile memoriei sale o ambiție inventată, menită mai puțin să-l dezvinovățească (deși colaboraționistul Gaspard ar avea mare nevoie de un timp aranjat), cît să-l facă să întîlnească timpul celorlalți, adică să-l umanizeze." [2] Flecăreala, adică încercarea de a instala o ființă lingvistică, o ființă de vorbe în deșertul produs de extincția ființei somatice : iată adevărul Lazăr-ului cayrolian, așa cum a „țîșnit" el în romanele aparținînd primei „maniere" a lui Cayrol.

Dacă istoria povestită în romanele amintite poate să fie cu ușurință ancorată în imediata realitate istorică și dacă, de cele mai multe ori, cititorului îi este greu să nu cadă în ceea ce Jean Ricardou numește „iluzia referențială", prin care spusa romanescă este direct comparată cu lumea experienței, textele aparținînd celei de a doua „maniere" a lui Cayrol, mai cu seamă cele șase mari *Povești* (a unei preerii, a unui deșert, a mării, a pădurii, a unei case și, în fine, a cerului), reducînd — uneori pînă la zero — dimensiunea referențială, au un caracter de „experiment mental" cu mult mai accentuat și exprimă astfel cu mult mai mare puritate „adevărul lazarean"

[1] *Je vivrai l'amour des autres*, p. 32.
[2] Roland Barthes, *La Rature*, postfață la *Les Corps étrangers*, U.G.E., „10/18", 1964, p. 243.

al scriitorului. Exemplară pentru noua orientare pare să fie atrocea feerie, de ne e permisă împreunarea aceasta de cuvinte, intitulată *Histoire d'un désert*, poveste a cărui personaj, Géronimus (probabil din grecescul *geron*, „bătrîn" ; „al cărui nume e bătrînețea", așadar), fost deportat (*„ca toată lumea"*, spune el), părăsește, după douăzeci de ani de detenție, un lagăr ce exercită asupra lui o ciudată fascinație („începu să plîngă ca și cum ar fi părăsit un loc adorat în care cerberii aveau aripi, o primăvară veșnică" [1]). Géronimus este aruncat într-un oraș cu nume simbolic (Occiville, „orașul Occidentului", desigur, dar și, conform unei sugestii etimologice, „orașul ucis și/sau care ucide"; un oraș futurist, plin de tot felul de minunății tehnice al căror rol pare să fie acela de a „eschiva", cum spune naratorul, și de a împiedica reunirea a mai mult de două ori trei persoane ; un oraș, în fine, în care „fiece locuitor e un polițist" [2]) și decide să dezerteze din această pseudolibertate pentru a se afunda în deșert, „refugiu firesc al morților și viilor, al visurilor nomade și al furtunilor pustiitoare" [3]. Pe acest pămînt al făgăduinței (unde „nimic nu e previzibil ; ființele și lucrurile vin și pleacă, se transformă, se distrug fără să poți interveni" [4], într-o „parodie efemeră a sacrului și a profanului" [5] în care „toată lumea joacă toate rolurile într-o imensă ciornă niciodată pusă la punct" [6], scăldat într-o lumină cînd blîndă, cînd

[1] *Histoire d'un désert*, Paris, Seuil, 1972, p. 21.
[2] *Op. cit.*, p. 22.
[3] *Op. cit.*, p. 153.
[4] *Op. cit.*, p. 94.
[5] *Ibidem.*
[6] *Op. cit.*, p. 95.

agresivă, în funcție de dispoziția lui psihică, Géronimus este asaltat, în tovărășia șopîrlei Lazare („le *lézard Lazare*"; corespondentul, însă de semn invers, benefic, al biblicului șarpe ?), de o avalanșă de imagini, de o avalanșă de scene ce se suprapun și se alungă reciproc. De-a lungul acestui impresionant „show al deșertului"[1] i se arată rînd pe rînd „norul lui Dumnezeu", un roi de fluturi în drum spre Eden, Simion stîlpnicul și ucenicii lui, un grup de ființe vegetale ce-l imploră să salveze marea moartă, mai-marii acestei lumi reuniți departe de privirile supușilor lor spre a ajunge la încheierea unui „aranjament global" și a vizita Pămîntul făgăduinței („Pe o întindere infinită de nisip erau desenate în ultima lor poziție, cu o substanță albicioasă, de cretă, contururi de trupuri omenești, dar cadavrele dispăruseră, așa cum se obișnuiește după o crimă, cînd poliția desenează pe jos în vederea reconstituirii poziția finală a victimei [...]. Pămîntul făgăduinței nu mai păstra decît amprentele polițiste ale nenumăraților sacrificați, duși către o morgă paradisiacă unde cărnurile mutilate sînt îmbrăcate, ca în bătaie de joc, în probitate candidă și în alb, în nisipul calcinat și sticlos al acestei cruste primitive...)"[2] etc. Géronimus, descoperă astfel, încetul cu încetul, deșertăciunea deșertului, zădărnicia aspirațiilor spre o realizare individuală („Ce-i puteau fi perfecțiunea și sensul perfecțiunii și sensul perfecțiunii în această lungă digerare și putrefacție a pămîntului ?"[3], se întreabă el la un moment dat) și optează pentru întoarcerea în comunitatea umană, singura în care „gîndurile, gesturile și memoria lui pot să fructifice pentru o cauză sigură"[1].

Romanul de față, aflat la frontiera celor două „maniere" cayroliene, se împărtășește din amîndouă. Sinteză a unui romanesc centrat pe o voce care reconstituie, inventînd, trecutele trăiri ale unui amnetic al istoriei recente și a unei proze ce exploatează virtuțile euristice ale ficțiunii celei mai dezlănțuite, *Aud încă vocea* este un text simptomatic pentru Jean Cayrol și, prin el, pentru romanul francez de astăzi.

RADU TOMA

---

[1] *Op. cit.*, p. 189.
[2] *Op. cit.*, p. 212.
[3] *Op. cit.*, p. 120.

---

[1] *Op. cit.*, p. 213.

Pentru copilul de zece ani întîlnit într-o dimineață în lagărul de concentrare de la Mauthausen și care se îndrepta spre moarte, cu privirea mirată și-nfrigurată.

Proiect

Un bărbat foarte în vîrstă moare. În jur — tăcere. O încleștare neștiută, în afara timpului, în miezul nopții. Dar deodată o voce strigă: „Trăiește!“

Julien deschide din nou ochii, obloanele, și întreaga-i viață reîncepe, de-a-ndăratelea. Întinerește cu o zi, cu încă una, redevine bărbatul matur, tînăr apoi. Existența întreagă i se deapănă, cu toate peripețiile ei, pînă la naștere. La un moment dat, cînd ajunge la treizeci de ani, se căsătorește, dar își pierde soția după cîteva luni. Va fi singura lui dragoste: apogeul, reușita vieții.

Julien e scriitor. Era să moară pe cînd își așternea pe hîrtie, în dezordine, amintirile. Întregu-i trecut era astfel încetul cu încetul inventariat. Cel puțin așa credea. Pe măsură ce înaintează spre naștere, cititorul trebuie să-și dea seama că și așa va muri: și nașterea-i un deznodămînt. Orice început are ca punct de pornire haosul, iar viața lui paralelă cu o alta se deapănă apropiindu-se din cînd în cînd de aceasta, explicînd-o, separîndu-se iar de ea. Așadar, orice-ar face, Julien e-n horă, niciodată liber, la nici unul

din capete. Cum naiba să trăiești doar o dată?

Numai memoria poate să repună ordine în ceea ce e cu neputință să păstrezi intact; desigur, nu poate să meargă ca racul, nu poate să-ntregească hîrtia pe care-a rupt-o în bucăți ori să se dezîndrăgostească. Pentru restabilirea unei ordini mai realiste vor fi folosite însemnări, convorbiri telefonice, fragmente de povestiri.

Cînd se întoarce spre momentul nașterii, Julien o ia în toate părțile, și împrăștierea asta poate să devină de nesuportat. Trebuie să fi fost și bolnav, iar în intervalul în care e pradă suferinței, dezechilibrului corpului, existența îi e alta, se modifică. Sănătatea restabilește ritmul inițial; a avut loc o „corectare de traiectorie“. Mulțumită marii lui iubiri pentru soția sa, se va refugia în veșnicie. Timpul va fi astfel negat, ca și cum s-ar afla într-o navă cosmică. Lumea e prin aceasta amplificată, dar la adăpost.

Trăiește cu o altă femeie, gen „servitoare generoasă“ (Să mă gîndesc la copii...) Va fi trăit așadar mai multă vreme cu nevastă-sa. De adăugat un accident, moartea tatălui în 1942, și, cînd n-avea decît cincisprezece ani, să nu-i uit fugile de-acasă, teribilismele. Pe la șapte ani ar putea fi pe moarte (accident, boală)... Totul e să inventezi rezonabil, evitînd contradicțiile și rupturile insuportabile.

Așadar, urcînd firul propriei existențe, va cunoaște mai întîi apoiul și de-abia apoi mai întîiul: saltul în ceea ce încă nu-i. Ar fi mai

degrabă vorba de capitole, de porțiuni de viață pe care le întîlnește, răspunsul înaintea întrebării, dar întrebarea nu va fi ea oare astfel absurdă și dezavantajată? (Ce se vor mai complica ițele și ce se vor mai încîlci!)

Julien își va da seama prin acest demers că nu de evenimente majore a fost purtat, ci de incidente minore ce pot, prin această întoarcere pe proprile-i urme, să devină monstruoase (discul roșu al soarelui în spatele unui pom de iarnă, o pereche pe jumătate despuiată într-o pădure, o anumită calitate a nopții luminoase, o coajă de ou, soba triunghiulară de tuci a bunicii, o pasăre zgribulită etc.).

Marele evenimente-l interesează mai puțin, fiind sub ele. Iar frica se transformă: la bătrînețe e prezentă, ascuțită, friabilă ai spune. Cînd e tînăr, frica-i e mobilă, gravă, dar și capricioasă.

Să nu uit de călătorii.

Matur, Julien pleacă în locuri îndepărtate, se străduiește să se piardă, parcurge mări și țări, vede totalitatea. Tînăr, nu-l interesează decît micile escapade, plimbările cu bicicleta, emoția în fața frontierei închise, oarecum pieton... (Într-o zi a adormit într-o fîneață, îngropat în iarbă.) A pleca departe nu înseamnă a te-ndepărta, ci a crede că orice poate începe oriunde, fără ceilalți: nu trăiește decît începutul lucrurilor și al sentimentelor, sărăcia îl fixează. *Ca să-i măresc șansele, să am grijă să nu-l las să se rateze. Nemulțumit de sine. Nu știe să ducă un lucru pînă la capăt, îl face cum dă Domnul, îl lasă baltă.*

Cum să faci ca să trăiești în mod continuu? Nemulțumit pînă și de vise. De asta poate el să se întoarcă spre naștere, că n-a trăit decît vîrfurile, negînd intervalele. VIAȚĂ ELIPTICĂ. Nu-i place să reînceapă un lucru, căci, pentru el, ar fi să se repete. Îi e ușor, așadar, să se amăgească: scrisul e pentru el singura răzvrătire cu putință, căci îi place să se răzgîndească, să revină asupra..., nu însă pentru a îmbunătăți situația, ci pentru a tăia toate punțile.

O va lua oare Julien pe scurtături, își va scurta el oare existența, accelera-va oare? Ce-i e trecutul? Găsi-va oare drumuri noi, noi definiții, acum că timpul nu mai există decît în această retroactivitate? Să reiau ideea cu cosmosul... Memoria își are „anii ei lumină". Își va da seama că totul își e contemporan; nici o metodă de clasificare; ca să poată trăi răsturnarea aceasta trebuie mai întîi „să formeze o mulțime" de opțiuni. Cînd te-ntorci pe proprii-ți pași, totu-i cu putință; alte combinații sînt de-așteptat. Nu mai e cenrul sistemului său existențial: amintirile vin ca meteoriții, un soi de bombardament imprevizibil, iar impactul e momoria, adică fabula, astrul mort...

Dar la ce bun să fiu exact în invenție? Să las deoparte schița asta în care am pierdut orice contact cu Julien, această umbră înfometată ce vrea să-mi ia pîinea de la gură. E prezent deja la fiecare pagină și-mi strigă: te mai moșcăi mult? La fiecare pagină!

Rezumatul nu-i valabil decît atîta vreme cît personajele sînt departe: le ţii în rezervă şi nu le scoţi decît la momentul potrivit. Iar istoria se urzeşte fără ştirea lor, găselniţele se pot transforma în înşelătorie, situaţiile nu se definesc decît într-un raport abstract cu caracterele. Totul se deapănă într-o indiferenţă dispreţuitoare.

Şi totuşi rezumatul acesta ce nu se lasă analizat, scris în totală ignoranţă şi abandonat deodată inspiraţiei, rezumatul acesta va aduna figuri, frînturi de vorbe, impresii, amintiri, mobiluri, spaime şi, într-o îngreuiere neaşteptată, cea a unei înhumări ori a unei letargii, va creşte, va prospera sub efectul combinat al absenţei şi al loviturii de teatru; giulgiul a fost sfîşiat; ştirea de necrezut se răspîndeşte în intimitatea autorului, îi năpădeşte existenţa, îi pune la încercare intimitatea, distruge sau schimbă cursul firesc al zilelor şi nopţilor, intervine în relaţiile lui cu ceilalţi, îl descumpăneşte, îl înflăcărează fără de veste, îi tulbură viaţa socială şi afectivă; nu-i mai rămîne decît să pună la punct intervenţia, apăsarea bisturiului, ca să ajungă la iradiaţia totală, la identitatea perfectă, împiedicînd totodată formarea perifrazelor ce-ar face din roman un transplant monstruos.

Aşa se-ntîmplă întotdeauna: plagiezi, fabulezi, încerci să-ţi potoleşti cutare dorinţă a intelectului descrind cu-o falsă minuţiozitate o problemă ce la urma urmei nu-şi zămisleşte decît propria istorie şi nu se face ori desface decît în funcţie de uneltiri îndreptate împotriva noastră, victime supuse ori rebele, şovăielnici cum sîntem.

Lasă să curgă, nu interveni în machetă decît ca să-ţi aminteşti viitorul. Nu poţi înspăimînta hieroglifele, şi nici să le faci să se-nduioşeze de nenorocirea ta. Rabdă, şi vei scăpa. Şi mai cu seamă adu prinos fulgului de zăpadă ce-ţi îngheaţă mîna şi te-mpiedică să scrii: e preţul ce trebuie plătit pentru a deveni complice, şi deci competent...

1

...M-am săturat de privirile astea fixate pe buzele mele ; pe bătrînele-mi buze cuprinse de rușine. Merită oare să mai încerc să aud ceva ? Mai am oare vreme să iubesc ? Mîinile-mi zac pe cearșeaf, scîrțiitoare. Aerul e ca o cîrpă udă, mi se lipește de-obraji, frunzele de anul trecut, teama de a atinge metale, frigul ce vine din atîtea lumini laolaltă. Mă topesc de dragoste. Ce simplu se lasă o mînă luată de alta ; încheietura e mai delicată, palpită, mai e și adîncitura aia moale prin care trece și dispare vena. Habar n-are lumea, habar n-are. Mi-ar plăcea o mare idee generală, incoruptibilă, musculoasă : dar toate ideile mor cînd le-a venit sorocul, dar de ce sorocul ?

Va fi întuneric pînă-n ultima clipă. Și înotul în apa asta atît de ușoară, de parc-ar fi fiartă !... Explozii, suprafață pietroasă, mare stinsă de mult, violetă. Îmi vorbea cineva odată de soare, de-o căldură insuportabilă pe pleoape, de-un adevărat albastru de seară. Prefer soarele seara, la orizont, pe creste, cînd borfașii se zvîrcolesc în somn. Niciodată n-am avut încredere în izvoare ; ți se vorbește de ele misterios, în jurul lor numai conciliabule, șoapte și cu toate astea izvoarelor

le place să riște. Ca și cum ar fi de-ajuns să vorbești de ele ca să le și faci să se nască!

Mi-au îngropat deja cuvintele, mi le iau pînă și de pe buze pe cînd dorm fără să fiu atent. Nu mai am voie decît șapte vorbe pe zi, și chiar și astea, mă descurc prin semne, nu vorbesc niciodată cu aceeași persoană, nu mă spovedesc decît străinilor îmbrăcați în alb din cap pînă-n picioare. Vor să mă facă să renunț să mai vorbesc.

O, de-aș avea vreme să spun toate cîte-i nevoie să știu! Ce-mi umblă azi prin minte e cuvîntul *țesător*. Dimineață am spus: „Soarele va face să crească țesătorii". Apoi, mai tîrziu: „Nimeni nu mă aude sunînd cînd sînt țesător". Nimeni nu pricepe că nu trăiesc decît cu vorbele ce-mi aduc mișcare. N-am cunoscut niciodată vreun țesător. Nu mi s-a mai întîmplat, nu pot face ceva viu din cuvîntul ăsta, el e cel care îndrăznește-n locul meu. E-un cuvînt ce mi-e impus ca să tac din gură. Ieri era un altul, *moloz*. De-ar fi fost după mine aș fi preferat *litoral*, din cauza îngustimii unui țărm văzut de sus. Dar poate că n-am voie să am preferințe. Cum să iubești cu un asemenea vocabular? Cei din jur îmi îngheață cuvintele, trebuie să le încălzesc, dar cu ce? Oare pentru a mă putea asculta mai bine mi se interzice să vorbesc? Cine mai poate ști, eu nu zămislesc decît sfîrșitul.

De mult nu mai visez; visele-mi sînt prea livide, se înghiontesc ca urzicile-n vînt. La ce-mi pot servi toate astea, tăcerile, șușotelile ori penumbra? Cînd îmi acopăr urechea dreaptă aud un fluierat de pasăre, e frumos, puțin cam convențional, dar totul nu durează decît foarte puțin, fluieratul se pierde, simt o împunsătură. *„Și astfel pe vîrful Mont Blanc, unde aerul e foarte rarefiat, pocnetul unui pistol nu e defel mai zgomotos decît cel al unui bici la cîmpie."* Nu s-a dat încă alarma, vibrez, mă propag, mă transmit la infinit. Intensitatea, iată singura cale pe care mă pot încredința obstacolelor, fără de care mă scurg din mine, nimic nu mă poate reține și am nevoie de *ecou*.

La ce bun să mai vreau să mă-ntorc dacă tot nu pot s-apar altfel decît cu lumina asta-ntunecată în juru-mi? Umbra ce se face mai grea, apăsările de pe corp nu mă lasă să fac s-apară ca pe o placă fotografică imaginea ascunsă în care-aș fi în sfîrșit recunoscut cu strigăte de bucurie: „El e, el, nu te poți înșela, el e..."

Urale, aplauze, defilări ale strămoșilor, trofee de război, cortegiul inocenților repudiați, retrageri cu torțe, în vreme ce-adorm împăcat, sigur de victorie, la spartul petrecerii, pe-o bancă, în vreme ce vîntul începe să sufle-împrăștiind hîrtiile... Și atunci nu va mai fi nici o interpretare neîntemeiată, nici un pasaj care să nu aparțină piesei originale. Voi fi văzut trăind fără-ntrerupere. Fără interludii, existența nu-mi va mai fi precară; ce contează oboseala, constelațiile, marile spaime, brazdele lăsate de-o furtună sau de-o dramă, o viață ce va-nceta de a mai fi imaginară, pe care toți o vor putea pipăi, scruta. O viață invariabilă

Ia stai : și dragostea ? Pe cine va mai pasiona aventura mea ? Mai bine mă-ntorc în neînțelegere. Să mă cred în stare să mor într-un altul !

E cam fonfăneală în jur. Și ce mi-ar mai plăcea o narațiune fără cusur, o expunere de fapte : să fiu un *subiect dat*. Argumente pro și contra. Concluzia apoi. Atenție la repetiții cînd totul va fi-nchegat, rotund. A inventa nu înseamnă a aranja. Îi și văd pe savanții aplecați asupra cazului meu. Gata, s-a terminat cu războaiele, cu marile morți austere, cu naționalitățile, foametea, imixtiunile. Se cioplesc semne în piatră, penele scîrțîie pe piei de animal, mașinile paradisiace reîncep să meargă, observatorii s-au pregătit, se face lumină...

Dar la ce bun să susciți ceea ce nu se va produce decît mai tîrziu ! Pentru moment mai visez încă la zgomotul șifonierelor, la sonerii ; s-au așezat la masă fără mine, m-au exclus. E an bun pentru fructele cu sîmburi, mi-au spus. Pauză, voracitate. Înțepăturile viespei, para ce se strică. Sînt la curent cu toate, dar de ce naiba nu există ore fixe pentru fiecare eveniment ? Circuitele sînt dezorganizate, se produc erori, întîrzieri. Aștept. Au amestecat totul, au înlăturat reperele, nu mai sînt decît o formă congelată, transparentă, lăptoasă ; un salcîm înecat în ploaie, verdele i se spălăcește, albesc. Să plutesc la suprafața apelor, nici în ruptul capului ! Am nevoie s-aud pălăvrăgeala timpului, foarfece rău ascuțit, bufonade, păduri izolate, cavalerie ușoară, tocuri, unde s-au dus zgomotele puternice, furioase, seci, nu zumzăitul ăsta, foșnetul ăsta dezacordat. Să vină vacarmul. N-au dreptul să-mi refuze hărmălaia, zidul brutal, noaptea timpurilor, o voce necunoscută cu accent străin, să ai știre că la mînăstire mînă ștergi, gura, cu mînăștergura, „Popic“, spus-au popii popicari popostiți la popotă și-aprinzînd un poponeț, repetați, repetați, cuțitoaie, lectică, iepurăie, o sută de scufundători coboară sub apă cu ajutorul unei pietre legate cu-o sfoară, o voce necunoscută, de neconfundat, repetați, repetați vă rog, pronunță prost, nu știu pe nimeni în Tailanda, respirația asta în spatele evantaiului, mirosul ciorapilor. În clipa ultimă totul devine atît de dureros, ras, rîs, rît, partea proastă-i că ești surprins cînd te-aștepți mai puțin, cu un testament din care fiece foaie este culeasă, pusă la uscat, ceai negru, nu vă cunosc domnule, aprovizionat cu aer prin intermediul unei pompe, vise ce descoperă sub zăpadă lichenii cu care se hrănesc, broaște orăcăitoare : *iată tot ce car cu mine*, și dac-aș vorbi, cum naiba vrei ca rațiunea să fie de partea mea, cum naiba să fiu rațional ?

...Cuvintele puse-n libertate mă părăsesc, ca șobolanii. Să le pun într-o litanie, să le pun în acord cu rațiunea, cea din care Dumnezeu l-a făcut pe om, pe semenul meu. — Spații albe, vreau peste tot spații albe, să se sfîrșească odată cu negrul cernelii, cu nomenclatura, vreau să fiu strigat pe nume. Un alb invariabil ce-așteaptă negrul cuvintelor, sidefiul, și-n fine strălucirea...

Totul se rezolvă, distanțele-s mai scurte, depărtările mai mobile, albul devine ajurat, provocator. Văd mai bine ce e aproape, trag la mine, s-a zis cu eroarea. Să profit de tumult. Și dacă n-or să m-audă, îmi vor vedea mișcarea buzelor, și-acel ceva ce mă-mpiedică și se vor întoarce cu toții la mine. Vor rîde, mă vor felicita, o droaie de confrați, de telegrame. Cu toată dragostea asta pe care o avea în suflet... Ajung la mal, sînt viu din naștere.

Vîrstă fragedă, mătase, finețea cusăturilor, toate astea-s eu, copil. Mă nasc înaintea mamei mele, diafanizată mult ; îmi vorbește de păpușile ei al căror trup era din piele de căprioară, îmi zîmbește, e îngrijorată din pricina mamei ei, care și-a uitat geanta la vama din Sieppe. M-am ascuns în coșul spălătoresei, mă înăbuș sub cearșafuri și cămăși, sînt scos, roșu și sufocat, toți rîd, se strîng în jurul meu, sînt scos de sub nisipul nisiparniței, aproape vînăt, cu-o gură pămîntie, cîinele latră, e mîngîiat, alintat, se spală rufe, lenevesc dimpreună cu șopîrlele tărcate, insectele, ferigile regale, sînt scos din șanț, cu-o rană la genunchi, frînele n-au funcționat, am vrut să frînez cu piciorul, cadrul bicicletei s-a rupt, o roată se mai învîrtește încă. Nu se mai poate să-ți fiu mamă. Adio. Orfan al unei Orfeu, femeia a fost găsită pe fundul apei, la doi metri adîncime, în rochie albă cu cordon aurit, copilul mai trăia. M-am născut printre ierburi, în noroi, cu fruntea crestată de-o frunză de papură. Scăldat în apa virginală, uleioasă, cu tot sîn-

gele ăsta care vine, fabulos, în tradiționala-i scurgere, în vreme ce printr-o fereastră deschisă se revarsă un cîntec...

Noaptea-i portocalie, de-abia-ngălbenită pe la margini, aproape verde în vîrf, un adevărat nectar, noaptea asta onctuoasă, ușor de transvazat. Îngrămădire luminoasă, bule, e navigabilă pe tot parcursul ; apele, fundul nisipos, peștii vin aici să se-ncălzească, insecte ce se cheamă, păianjeni ce alergă pe suprafața apei, zumzet, zgomot de tije ce se frîng... Frunzele se ating fără să se înăbușe una pe alta, iar eu, întins, nu-mi revin încă de pe urma traversării. Hainele mi se lipesc de piele, mă doare rădăcina părului, ceafa mă ține și mă-nveselesc văzînd cum îmi tremură mîinile. În jur nu-s decît fugi speriate, sfîșieri, izbituri, un spate țepos, un fruct ce-a luat-o la vale, asprimi de coajă de copac, o incizie proaspătă. Cruț umbrele, frigul nu mai e chiar așa de-ngrozitor, petele se curăță ușor. Am probabil un aer mai pierdut ca oricînd, mai adevărat, încep să-mi semăn, pronunț cuvîntul *Persia* și iată mormîntul lui Cirus, arhitecturi funerare, ceafa încrețită a taurilor. Totul se repetă în povestea mea, multiplic semnele pluralului, sînt semnele de toate zilele, regulile-s ușoare. Într-o bună zi voi băga adînc mîinile-n buzunare, mă voi face un tip elegant ce se plimbă, voi începe din nou să fac gesturile de salut ce se practică în lumea bună, acele cuvinte amabile, măgulitoare și, dintre toți, eu voi avea cămășile cele mai albe. Aeru-mi absent nu

va mai fi decît simplă distracție. Iată, deja, frecarea aerului, toate trec atingîndu-mă, mă julesc, suspine, mersurile nu mai sînt aeriene, ci greoaie și poticnite, corectez tot acest du-te-vino. Ascultă, bătrîne, bocănitul tocurilor, ascultă bocănitul tocurilor !

Hainele plesnesc, limba plescăie, nu mai am de ce să-mi fie teamă de pînza de doc, de pliurile lînei și masa mă va aștepta pusă în permanență. Cer furculița cu dinții apropiați de-atîta folosire, cuțitul a cărui lamă se-ncovoaie, unica farfurie agățată pe perete și paharul cu transparențe mov, al cărui picior e atît de greu. Nu voi mai vorbi cînd voi fi bătrîn, doar cînd îmi va face plăcere. Cuvinte ce-i anunță pe vizitatori chiar de la intrare ; luări pe după umeri, să nu mai simți adînciturile din obraji... Nu mai sînt absent din mine, mi s-a dat un contur prea apăsat, n-aveam dreptul să-i depășesc limitele. Corpul mi-e aici, mîinile, un pumn se închide, se deschide, degetele obosesc, ating, voi apuca, arăt. Pe pat e-mprenta mea adevărată, *desenul.*

Nu-s întins, ci culcat. Pot fi văzut printre marmure, apar, nu mai pot fi confundat cu restul. Lumea e trează în juru-mi, în curînd voi vedea o prezență, o figură, o privire, buze, voi atinge respirația, căldura, mă voi afla în brațele cuiva : doar împreună ne vom întoarce pe alee... Broaștele moarte și mutilate, lumina subtilă de pe tisă, de pe ulm, descumpănită pe tei, lumina fermă. Enervare vizibilă, nerăbdare în jurul urechilor, fîșii de prin partea

orientului, detonații, desișurile freamătă... Cine mă va vedea sub pleoape-mi? Cine va da primul drumul săgeții în mine ?

Povestea e deja imaginară, viața-mi scrupulos codificată ; fiecare are o explicație, reține din ea o imagine, îi descoperă soluția, trupescul uzual.

Ce-aș avea de spus dacă *lucrul acesta nu s-a făcut ?* Cum să reiau ceva ce n-a fost niciodată înțeles ori învățat ? Întunericul naibii ! Strig de parc-aș fi aici, în furtuna asta de nisip și apă stătută. Îngropat, din nou la suprafață, smucit, răsucit, vîntul îmi bate coapsele, ceva mă arde pe piept, și spicele astea ce mă-nțeapă după ureche... Cum dracu' să mă primească cineva așa, cum să se mulțumească doar cu tăcerea mea, de ce să faci să varieze obștescul sfîrșit, întotdeauna ironic ? Prea tîrziu, vor zice unii. Nu poți bate din picior cînd ești cu el în groapă. Ce porcărie ! Și-atunci vin să mă vadă fără nici o treabă, totu-i să fii de stîncă atunci cînd trebuie. Să uiți să dispari ! Ușa în formă de dantură, grupul de bătrîni luminați din spate ce par să stea de vorbă și-apoi se întorc, schelăriile astea... Cine oare mi se cațără pe coaste ? Ies uneori la iveală, sub șiroitul ploii, monezi de demult, cioburi, ulcele, țesături pietrificate. De cine mai depinzi acum ? Cine te va mai descoperi din nou, întrepătruns cum ești cu piatra, plat, nemăsurat ? Ai deturnat înțelesul frazelor, cuvintele-ți nu mai puteau fi folosite decît pentru fabricarea lacurilor ori curățirea memoriei, dragul meu dezinfectant ! Introduci

dezordinea în ce e indivizibil, desparți durerile, ești ca un ac ce-nțeapă un deget: asta e roua ce-o obții, sîngele. Spunc, lumina te alterează au ba? Dar termenele? Și decăderea din drepturi? Inadmisibilitatea? La ce să te-aștepți de la noi, de la respectul pe care ți-l purtăm? Ce să modelezi din lutul ăsta care ești?

Ne-ai dezamăgit dînd așa năvală. N-am fost zgîrciți cu lacrimile, ți-am fost rude nefericite, ce-i drept nu chiar de moarte. E ca o carte pe care-ai citi-o de la coadă la cap; sîntem atrași de-un început de la care-am lipsit. Îți dai tu seama de prezența ta? Vrei să fii mai tare decît o lege a firii... și-acum mirosul ăsta de vanilie al casei... Sînt iubit, dar golit de mine!

Cine-ar îndrăzni să mă strige fără să se fi vorbit mai întîi cu ceilalți? Ar trebui ca unii să stea de pază, dar în jurul unui pat nu există decît cei ce dau tîrcoale.

Le este teamă să mă facă să vorbesc de pomană: cruță-ți suflul. Așteaptă cu toții un semn, mîna ce se ridică, o neașteptată umflătură a cearșafului, nu-s văzut decît cînd ceva dă alarma. Am încetat să mai strig, nu-mi place să gîfîi, zgomotele astea din gît, înspăimînt.

Dar nu mă pot obișnui!

Am așteptat prea mult de la noapte, singură ea rămîne lîngă mine, aspră la pipăit, violetă din loc în loc, o urăsc. Dacă fereastra s-ar deschide deodată aș fi salvat. Deschideți fereastra, trageți perdelele! O palmă răsunătoare pe obraz... Dacă pămîntul ar începe deodată să se cutremure, dacă fiecare s-ar simți în primejdie... Ar veni să se refugieze cu toții lîngă mine, ne-am sfîrși împreună, aș fi în frunte, gata de intervenție, dînd ordine, nebăgîndu-i în seamă pe cei ce mor, toți m-ar privi, pe mine cel calm, inflexibil, în fragilitatea oului ce se sparge, în fragilitatea zilei... Parc-aș fi jignit pe cineva, sînt ținut, păzit, și mirosul ăsta de ulei ars ce se răspîndește.

Totu-i încifrat, limbajele, camera, gesturile, luminile, *stabilit*. Viața ca un secret ce-mi este murmurat la ureche... Top secret. Interzis să deschideți. E vorba de cameră. Numai cifruri: „Grădina e-ntr-un hal făr' de hal, mîine trebuie să vină lăcătușul, ne-a mîncat din ochi..." Sau: „Mai fragil decît un evantai pictat, n-ai dat apă la cîini, l-am cunoscut foarte bine pe scribul ghemuit sau am cunoscut foarte bine strigătul titirezului..." Sau: „Un defect al cuirasei, de formă alungită și cu o carne ușor gălbuie..." Astfel totu-i de netradus, strîng cioburile, frînturile de frază, mi se interzice să vorbesc de parcă buzele mi-ar fi poluante!

Dincolo, vorbesc între ei, cheltuiesc fără să numere, se-nvoiesc ori nu, dar eu? Nu suflați o vorbă, vom afla în sfîrșit dedesubturile istoriei, însă istoria mea trece drept nocivă, tu, tu nu reții nimic, iar tu o înveți pe de rost ca să fii singurul ei depozitar, în vreme ce tu o inversezi, îi schimbi sensul și direcția firească și eu nu mai sînt în ea decît tăietorul de lemne îndemînatec din poveste. La pă-

mînt, dar verde. Existența mi-e distribuită : tu, ține disputa asta lungă, iar tu această mare dragoste... Declarat nedem. Șters, tăiat, o pată neagră pe nume, nu mai sînt decît o imagine impulsivă a mea însumi, o asemănare. Pătrunjelul și cucuta seamănă foarte mult între ele. Și putea-voi ieși pe ușa de intrare, pe sub venerabilii muri, ce-ngrămădeală e-n prag. Ținut bine de ambele capete. Un ecou enorm ce-și vorbește sieși, ce se menține mulțumită unor chemări de demult... Nici un răspuns. Ecoul se repetă, n-am decît să spun „Te iubesc" și-ntreg pămîntul mi-o repetă. Emit pentru mine însumi, unic auditoriu. Unde mi-e casa ? În ce ruinuri, în ce locuri îndoielnice ? Nimeni n-a păstrat originalul, dar avem niște copii excelente : o familie completă. Ștersăturile au dispărut, totu-i curat, pe curat. Ce duo cu mine însumi !

Și dacă cineva se rătăcește din pricina mea, dacă a intrat să vină la mine, să-mi dea consemnul, parola, și dacă mă iubește într-atît încît să nu vorbească decît cu mine : el, ecoul meu, o voce foarte vioaie, gîfîind de cît a fugit... Mi-a dat de urmă, îmi adulmecă pașii, se obișnuiește cu mersul meu, și iată-l. Cum să-i zic că dacă-s bolnav e din cauza lui ; venirea lui mă devora, se hrănea din viața mea ca să se poată apropia mai mult, reducea distanțele cu apetitul lui. A trecut peste mine, se-ndepărtează, dispare : e disonanța și ruptura. Eram totuși același ; cînd a ajuns lîngă mine n-am dispărut. Larg deschis, cu ușile de pereți...

Ochii pisicilor luminează noaptea. Voi începe să apar : noaptea capătă o strălucire neobișnuită. Să mai aștept. Din nou ușoare oscilații, echilibru, stare de repaus a unui corp, imobilitate, largul mării, dimineața, acolo, larg deschis, și cuvintele se ciorovăiesc...

Nu mai pricepi nimic, această încîlcire, coșurile astea ce devin din ce în ce mai grele-n mîna mea, familiaritatea aceasta cu camera unde dorm, ritualurile, frica. Noaptea nu mai e decît un punct luminos, ascuțit, în fața ochilor. Apare roșul, năpădește fructele, trandafirii iau foc, explozie, roșul mai întîi rece, greu, apoi ceva mai fluid, abia călduț, roșul sîngeriu !

La șaptezeci de ani deschid ochii.

„TRĂIEȘTE !", strigă cineva.

2

— Știu că-s bolnav, mîinile nu mă-nșală. Transpirația asta mai întîi, de la încheietura mîinii, venele ce și-au pierdut albastrul, arămiul ăsta al pielii, cutele din jurul degetului mare, unghiile ce se rup, și faimoasele linii ale vieții și norocului ce se amestecă sau se pierd în miile de crăpături ale pielii...

Îmi privesc mîinile ce se pun pe cearșaf, întind degetele și carnea se colorează, strălucitoare; cînd închid pumnul e mai bine, în ciuda vîrstei mele înaintate; ar trebui să nu-mi mai deschid niciodată mîinile, nici gura, nici ochii; au noroc pomii că umbra le crește pe măsură ce trece timpul și ascunde soarelui zdreliturile, nepăstrînd decît aparența de copac cu forme calme.

Am deja șaizeci și opt de ani! Îmi fac milă mîinile și mă resemnez (cuvîntul ăsta-i făcut pentru cerneală violetă), nu mai am ce să le dau să apuce brutal, s-au lenevit, nu se mai trezesc decît cînd iau o foaie albă (precum frunza pentru copac, ea-mi servește la respirat, se fixează de mine, își va desena scheletul nervos, iar seva brută va deveni sevă elaborată) și ce neîndemînatec sînt cînd vreau să iau din teanc o foaie! Suflu între foi, reușesc să dezlipesc una, și-ncep atunci să scriu,

îmi ascund vîrsta în cuvinte, povestesc ce-am fost: o căruță de-amintiri, bătrîn căruțaș pe care scîrțîitul osiilor nu-l mai deranjează. Sînt destul de deștept ca să mă țin la curent cu expresiile la modă, caut să am ceea ce nu-mi aparține, a naibii căutare! Vînătoare de cuvinte!

La șaizeci și opt de ani (în sfîrșit, nu i-am împlinit încă) ai întotdeauna prea multe case în care să te ascunzi ca să faci pe grădinarul îndrăgostit de muguri și de fructe interzise. Cîte călătorii făcute pentru Pen-cluburi, cîte festivaluri, mese rotunde, cîte scări de onoare, serate, microfoane! Am darul vorbirii, o voce melodioasă pe care bătrînețea n-a afectat-o, o voce ce trece rampa, sau ecranul (micul ecran): fraze învățate pe dinafară, ritmate de mișcări ale mîinii pe care nu mai am de ce să le controlez, povestioare, și-apoi celebrele-mi întîlniri cu scriitorii (ce idiot, l-am ratat pe Camus!): „Maestre, povestiți-ne în detaliu dineul acela în Jamaica, acela cu scriitorul american proaspăt însurat, pentru a cincea oară, cu prima lui nevastă..." Și dăi! Ochiul mi se înflăcărează, fac gesturi largi, iau o țigară, o țin ca și cum aș fuma...! Și totuși, în vreme ce povestesc întîmplarea, mă gîndesc aiurea, la un cîine pe care l-am întîlnit în desișurile pădurii de la Saint-Iracin; lătra ca să-mi atragă atenția și să mă rețină, făcea cîțiva pași, se dădea înapoi, luasem un băț și încercam să-l lovesc mișelește. Într-un colț tehnicienii rîd, totul merge strună, asistența a luat o poză decontractată, atmosfera se destinde... Cînd

termin, sînt înconjurat, spun și urmarea poveștii, vorbesc de picioarele femeii, de capriciile ei, îmi seduc auditoriul și plec, satisfăcut. Îmi pot permite în felul acesta toată noaptea tot felul de răutăți.

Nu-mi place să fiu deranjat în plimbările ce-mi folosesc la recuperarea unor senzații : o lumină oblică printre copaci, turla unei biserici extravagante, puțin lichen pe-o scoarță de copac, culori, le ating, le-adun, le miros, căci trebuie să-mi întrețin prospețimea sentimentelor. Ce ușor ți-e uneori să renunți la vîrsta respectabilă. Să ai impresia că ești un convalescent ce face întîii lui pași într-o natură ce se supune emoțiilor lui, mă înduioșez de silueta mea, indulgența îmi dă o privire lăcrimoasă, abandonez în felul acesta faptele diverse ce mă inspiră și memoriile în care intimitățile sînt public feroce.

Dar am mai rărit vizitele astea un pic cam solemne făcute naturii, prea des mă-nsoțea mașina pînă-n luminișul în care mă plimbam la adăpost de surprize prin fața unei portiere deschise în dreptul unei Odile ce ține în mîini un pled pentru a mi-l pune pe umeri. Mi-e frică, sub cerul liber, să nu mă miruiască Dumnezeu.

De mai bine de două luni nu mai ies din casă, sau n-o părăsesc, cum vrei s-o iei. Lucrez la un articol în care-s liber să scriu cum mă taie capul, amestecînd mărunte incidente cotidiene cu aventuri trecute, fără să uit firește războaiele, moda și vorbele de duh. Nu-i prea frumos, felul ăsta al meu de-a dilua prezentul ce nu-mi mai aduce nici o satisfacție. Nu mă iau decît pe mine ca subiect, și-atunci m-apuc să recitesc tot felul de lucruri, notez, compar, și, ca-ntotdeauna, termin tot cu mine într-o ultimă frază pe care-o lansez în vîntul memoriei. Ce feroce pot să fiu în anodin ! Da, mă-nduioșez în fața noii înbobociri, în fața noilor recruți întru ale literaturii (sînt un înțelept plin de prejudecăți), îmi întineresc vocabularul răsfoind *Littré*-ul, șterpelesc din el ici un cuvînt, colo o comparație, cuget molcom în cincizeci și șase de rînduri, șaizeci de semne fiecare, la două rînduri, sînt *îngrozitor* de melancolic, ca bunăoară în paginile acestui jurnal intim (hm !).

Pot fi recunoscut după stilul meu vindicativ, mai ales în acele studii mai solide-n care răspund cu vreo cincizeci de ani întîrziere umilirilor. Termin întotdeauna în opacitatea asta mîrșavă ce pune stăpînire pe existența-mi oarbă, decedată așadar. Nu mă zgîrcesc cu invocațiile, apelurile și judecata îmi devine pătrunzătoare, ca lama unui cuțit, din ce în ce mai tăioasă pe măsură ce-o ascuți.

Odile vine să ia articolul, documentul cum îi spune, și-l bate la mașină cu mîinile ei mari în timp ce-l citește cu voce tare. Iat-o că mă-ntreabă : „Julien, la pagina a doua, rîndul trei, ce-ai scris : murătură sau moritur ?“ E enervat cu vremea. Să mai gîndească și ea, ce dracu' ! Pare-ar fi o dactilografă-ncepătoare. Cînd se-așază la mașină, Odile își scoate ine-

lele; adesea, se hotărăşte să vină spre mine, mi-e frică de momentele astea. „Ai mai publicat fraza asta, acum doi ani, într-un articol despre Baudelaire. Ce facem..." De unde să ştiu ce să fac!

Scriu din obişnuinţă. Cine nu greşeşte cînd munceşte? Nu repet decît ce mi se pare important: am în minte idei indestructibile, asta-i! Oare croitorul nu mi-a făcut astă iarnă manşete la pantaloni, cînd eu îi spusesem foarte clar că nu vreau? Şi ce să mai spun de cămăşile pe care le-am dat bucătăresei să le întărească nasturele de la guler, iar ea mi-l înlocuieşte cu unul mai mare, care nu intră-n butonieră. Amănuntele mai cu seamă mă calcă pe nervi.

Îmi merit laurii. Iar dacă guvernul trimite un şef de cabinet să se intereseze de sănătatea mea e pentru că fac parte, din timpul vieţii, din oamenii săi de vază; am dat suficiente garanţii ca să pot beneficia acum de mărinimia lui, orice osteneală trebuie recompensată, zice-un vechi dicton. Am ratat Academia din zăpăceală, aşteptam un semn din parte-i, dar tîrfa n-acceptă decît avansurile, nu omagiile discrete. Mi-ar fi plăcut să-mi topesc personalitatea-ntr-o mare corporaţie constituită; succesele mele au fost întotdeauna măgulitoare.

E sîmbătă, mă dor picioarele, tălpile; m-o fi ros o cută a ciorapului, de unde junghiul

ăsta brusc în glezna dreaptă. Nu dau suficientă atenţie avertismentelor, mi-a rămas asta din tinereţe. Medicul îmi interzice orice efort. Ciudat felul lui de a-mi aminti că trebuie să te-aştepţi la rău cînd ţi-e încă bine. Culmea-i că se ocupă şi cu literatura; detest vizitele pe care mi le face, trebuie să le plătesc cu-o vorbă de duh ori cu-o amintire. Sudat ca un parazit de un scriitor mort de ani de zile, îl resuscită în cărţi plictisitoare de moarte.

Totul mă interesează în dimineaţa asta: mi-a fost citat numele la jurnalul de la nouă, dar ca-ntotdeauna n-am prins decît sfîrşitul. De ce mi-or fi spus *scriitorul recunoştinţei?* Din curtoazie, direcţia ar trebui pur şi simplu să-mi trimită textul emisiunilor în care opera mi-e mai mult sau mai puţin comentată.

A venit Odile să mă invite la dejunul pe care are de gînd să-l dea în cinstea fiică-mi, Patricia, şi a ginerului meu, tînărul şi impetuosul Gilles. Mergem la restaurant; scap în felul ăsta de merele pe care m-obligă să le ronţăi din motive de sănătate: e-atît de-obositor să mănînci un măr.

Albul, un mod de a crede în minuni.

Despre zăpadă ar trebui să vorbeşti cu ură. Ce substanţă! Frumoasă şi înşelătoare, ţi se topeşte-n palmă. Nu-i la urma urmei decît apă ce-a rămas nefolosită. O văd în seara asta cum cade în faţa ferestrei. Nu-ţi mai rămîne decît s-auzi trompeta de la Berezina sau plînsul unei orfane seduse de-un tînăr lup. Dar să nu

împroșc cu noroi zăpada, lumea mi-ar lua-o în nume de rău.

Nu voi scrie decît cu peniță de fier, s-aud scrîșnind cuvintele: cuvinte ce scrîșnesc, e tot ce-mi mai rămîne cînd văd trecînd în fiecare seară fata aceea fără palton, și care fuge. Cum să-i fac semn, să țin o lampă-n mînă, o batistă. Ce prost ești, moșneag răcit!

Astăzi aș putea crede într-un viitor. Soarele nu mă orbește, am lăsat obloanele deschise. Cu atît mai rău pentru cărțile mele legate și pentru cei doi Utrillo. Aud în depărtare un fierăstrău electric ce dintr-un copac face lemne de foc, și-apoi chibrituri; e măgarul vecinului, l-a scos din grajd că-i vreme frumoasă; își tot scutură capul. Îmi plac ochii acestui animal în permanență mirat.

Vacanța de paște a-nceput. Mă-nduioșez, ascult vorbele fetiței trimise după cumpărături, cîntă pentru ea, ceva subțire și aerian; se îndreaptă către un copac de pe stradă, îi dă de două ori ocol, își reia drumul cîntînd pînă la următorul trunchi, îl ocolește și pe el tot de două ori. Plimbarea trebuie să-i fie plină de semnificații. Mersul ei mă face să visez. Aș putea face din ea un personaj de roman, aș putea s-o introduc fără să știe într-o intrigă și să-i transform măruntă viață, să-i schimb caracterul... Sînt cam josnic. Fetița dintr-o poveste-n care-ar căuta o furnică galbenă cu ochii verzi; tot soiul de aventuri, în care voi crede. Furnica galbenă ar fi un fost greiere care ar fi luat carapacea unei moarte și s-ar strecura în mușuroaie să mănînce proviziile, dar ex-greierele, bărbat fiind, s-ar îndrăgosti lulea de regină și întregul mușuroi, condus de fetiță, s-ar răzvrăti împotriva acestei pasiuni ce n-ar aduce decît dezordine în colectivitate. Ce idioțenie! Imaginația mea duce lipsă de clorofilă.

Nu voi termina eseul despre corpul uman în romanul secolului al XIX-lea. Cum să descrii în aprilie cu vorbe măsurate tresărirea unui sîn ori un puf adumbrit? Ce-i cu mireasma asta din jur? Miroase frumos. O coafură îngrijită, iar între două șuvițe o privire ce se miră, culoarea obrajilor, gîtul, îmi strecor mîna pe sub părul ce se revoltă, îl ridic, buzele se destind, cine-mi zîmbește? Tu?...

Cînd voi putea oare să scriu într-un mod mai puțin căutat? Răceala aceasta armonioasă, aceste retușuri din ultima clipă, ornamentele adăugate de-o mînă insensibilă, focul acesta... Pe cine vrei să păcălești, flăcăule de șaizeci și șase de ani, sau aproape!

Am avut azi-noapte un vis plin de relief: un țărm, Odile cea dragă mergea în urma mea; o auzeam bodogănind. Marea se retrăgea, nu mai distingeai decît un foarte subțire reflex verde-albăstrui. Un vapor, unul cu trei catarge, își făcu atunci, încet-încet, apariția: avea aerul unui castel alb și nou. La proră, o femeie ce-mi vorbea într-un megafon de aramă. Era Thérèse. Sărmana, părea sănătoasă. Vasul mergea paralel cu plaja. Thérèse mă striga: „Julien! Julien!“ Avea lîngă ea

o casetă : „Julien, de ce nu-mi scrii ? Vreau să știu ce mai faci !"

M-am trezit, nu-mi place bruschețea asta, inima-mi bate. În cameră era o muscă ale cărei aripi se tot împotmoleau în perdea ; eram ca țintuit în pat. Nu-mi mai rămînea din vis decît musca prinsă-n capcană.

Nu mai văd chipul lui Thérèse cînd închid ochii. Aerul ei serios și hotărît ! Zîmbea doar ca să mă liniștească și nu mai suportam mișcarea asta ușoară a gurii ce nu corespundea nici unei fericiri. Și privirile înțelepte, mîinile ce și le împreuna atît de des, își freca palmele, și felul ei de a se întoarce, ca și cum i-ar fi vorbit... Toate astea sînt precise, nu văd decît ansamblul, în vreme ce eu aș vrea să o văd pe ea, de aproape. E răspîndită în toate. Și totuși mi se întîmplă să regăsesc un detaliu din Thérèse la altele ; o necunoscută poate să mi-o amintească mai bine decît orice amintire. Sînt mai bine de douăzeci de ani de cînd a dispărut, luată de suflul războiului... N-are rost, nu trebuie...

Corespondența mea din 4 mai.

O scrisoare prin care mulțumesc realizatorului unei emisiuni de la radio : întrebările lui mă puneau în valoare. Păstrez copia fiecărei scrisori, nu din prudență ci în eventualitatea publicării : corespondența amuză publicul căci îi dă, dacă pot zice așa, rolul de *corespondent de război*.

O frază plină de nuanțe, o construcție elegantă mai apar încă sub condeiul meu, ca pe timpuri. Le notez într-un carnet aflat pe masă lîngă cupa de argint în care-mi țin creioanele și stilourile ; am scris pe copertă *memory words*. Îmi dau dreptate. E un memento de reușite, chiar și al celor mai fragile.

Nu mai știu să scriu celor foarte tineri : ajung repede la sfaturi, la amintiri din copilărie și, deodată, am uneori surpriza de a constata o anumită tinerețe a expresiei, utilizez tot ce-mi cade sub mînă, nu mai construiesc laborios ci mă las în voia a ceea ce dragul de Rimbaud numea *„une reprise de salive"*, un nou suflu al inspirației, și nu mai vreau să evit surîsul, încîntătoarea lipsă de experiență, dezarmanta tinerețe etc. Mă îmbătrînesc cît pot mai mult, ca de pildă : „La sfîrșitul unei vieți atît de scurte, doar astăzi, dragă prie-

tene, începe să mă mire lungimea ei. Sînt fericit că am primit o scrisoare atît de impertinentă și de sinceră. Firește, sînt autorul cărții *Inima își are arcașii ei,* volumul al treilea al unei trilogii pe care editura Toison d'Or mi-au cerut-o cu titlul general *Călătorii sentimentale* (nu-mi mai place titlul ăsta cam prea benign. Aveam impresia că am corectat pagina 45. Ai dreptate. Stendhal a scris: „Ce fericire pentru mine să văd o ducesă înflăcărată" și nu așa cum am citat eu: „Ce fericire pentru mine să văd o duioșie înflăcărată". Îți mulțumesc nespus pentru această observație pentru care îți sînt infinit de recunoscător. Gîndesc, sau cel puțin fac supoziția că ți-ai terminat studiile, și că le-ai terminat cu brio. Stendhal mai e în programă? Ai un simț al limbii remarcabil. Vei vedea cînd vei avea anii mei ce puțină vigoare îți mai rămîne în mîini, ca și în vocabular. Doar gramatica te mai salvează atunci..."

Îmi place să-mi dau astfel iluzia că mă joc de-a bătrînii. Mai știi, poate că băiatul îmi va răspunde pentru a mă contrazice, și-mi va spune ritos că stilul nu mi s-a schimbat deloc, că-i oglinda fidelă a unei efervescențe spirituale și că mă admiră. Va suna la ușă. Draga mea Odile va fi cea care-l va primi pe tînărul intimidat de mătasea fotoliilor. Îl va lăsa să aștepte în salonul cel mare în timp ce eu mă voi pregăti pentru lumina mai vie a lustrei. Încăperea e însorită pe la cinci după-amiaza, trebuie să bag de seamă ca razele să nu strice portretul meu în ulei făcut de Tomassini. Pentru că veni vorba, ce-o mai fi făcînd? La treizeci de ani era un idol, galeriile de artă se băteau pe pînzele semnate de el. A dispărut de vreo cinci ani, o poveste de dragoste se pare. Păcat, nu-mi place portretul ăsta a cărui valoare n-a mai crescut. Am observat că mi-a făcut buza de jos cam groasă, de fapt la cererea mea. Buzele subțiri mă dezgustă, așa cum mă scîrbesc vinele sinuoase, ochii scăldați în lacrimi, cefele groase.

Gîtul e cel care-mi arată cît de mult am îmbătrînit: pielea se întinde, devine de-o subțirime exagerată, mai că nu rezistă, îndeosebi pe sub maxilare. Dar mai bine să nu mai vorbim de asta. Cînd mă trezesc, dorințele-mi sînt aceleași. La șaizeci și cinci de ani atenția pe care le-o port celorlalți n-a scăzut deloc. Mă supraveghez supraveghindu-i. Odile, din pricina temperamentului ei vulcanic, mă obligă mereu să fiu cu ochii-n patru. Iar cînd fiul ei vine să prînzească la noi (ce tupeu pe băiatul ăsta să mă trateze ca și cum i-aș fi tată), mănînc fără reținere, beau, îl întrerup, povestesc cu gura plină, mă înec, iar între două feluri tac. Julien, fii rezonabil, Julien, doar știi că sosul e cu coniac; începe durerea de cap, scîrba, trecem în salon, pauză, nu permit nici o atitudine necuviincioasă în fața cărților; chiar și Utrillo are dreptul la menajamente, mîngîi din ochi nudul lui Pascin, șoldul atît de tulburător la desert, mă instalez într-un fotoliu și-ncep să mă interesez de ceilalți. Ce-ți mai fac atît de simpaticii veri etc. După care pleo fără să spun o vorbă și mă

trîntesc pe un divan să-mi fac siesta, cu-o carte în mînă. N-amestec familiile. Cînd primesc pe fiică-mea și pe ginerele meu, masa e mai ceremonioasă, mă străduiesc s-ascult sincer, și din profil. Vorbesc despre ce-am mai citit, despre convorbirile mele telefonice, despre proiecte. Patricia și Gilles sînt confidenții mei, știu s-asculte, e o plăcere rară să le dau ce am eu mai bun în mine, ultimele-mi găselnițe în ce-am scris. „Patricia, ziarul te omoară, cronicile tale sînt bune, dar ce de vorbe risipite! De ce nu te-apuci de o operă mai durabilă? Gilles n-are defel nevoie de salariul tău, iar eu am suficiente relații ca să te lansez. Nimeni nu-mi va refuza o nuvelă de-a ta. Nu-mi mulțumi, am eu posibilitățile mele să fac presiune asupra cuiva. De ce n-ai scrie tu povestea aia pe care am lăsat-o baltă, știi tu care, aia cu femeia violată în timpul războiului și care nu reușește să găsească dragostea cu nici unul din amanții a căror reputație o tîrăște în noroi... Știu că subiectul e șocant, dar am toate elementele, notițele mele sînt notițele tale, voi citi ce scrii pagină cu pagină, discutăm... Și dacă semnăm împreună?"

Ce de mai minute propice tandreței cînd masa s-a terminat! Mă uit la perechea asta care nu glumește cu principiile. Se iubesc ei oare din tot sufletul? Simt că i-a contrariat propunerea, dar privirile lor nu se fac complice. Spun da. Ca Victor, băiatul lui Odile, care se mai lasă cocoloșit de ea și la treizeci de ani și care-i funcționar la Asigurările sociale, Victor, cel ce mă intimidează cu atitudinea lui suplă, cu mutismul lui, Odile se extaziază: „Seamănă cu tine, Julien!"

În asemenea clipe îmi privesc ceasul și spun: „Să nu-ntîrzii la slujbă, Victor". Odile se supără, dar îi trece. Din timp în timp, ferindu-mă de Odile, îi dau Patriciei cîte-o bijuterie de-a sărmanei Thérèse: „Uite, draga mea, ia-o, e-o piatră necunoscută, poate o rădăcină de smarald". Îi pun în deget inelul și mă duc mai încolo, să fumez. Aștept. Mulțumirile sînt reci, mă sărută, Gilles îmi strînge mîna. Vremea trece, s-a făcut ora cînd trebuie să mă părăsească, totdeauna sînt părăsit cînd încă nu am chef. Nu pot suferi despărțirea asta grăbită de copii, strîngerile de mînă cînd eu ard de dorința de-a vorbi. Mă prefac atunci că-s și eu grăbit, cer pălăria și mănușile. „S-a făcut patru, fir-ar să fie, și trebuie să conduc o ședință la Anale, iertați-mă!" Plec înaintea lor, îmi las musafirii în grija iubitei mele Odile care le va arăta biblioteca mea de manuscrise. E-o piesă Renaissance din două corpuri. Mi-am legat originalele în diverse soiuri de piele de vițel deschisă la culoare, cele mai recente în sagri întunecat. Deja patruzeci și cinci de tomuri groase, punînd la socoteală și manuscrisele și jurnalul. Le las Bibliotecii Naționale. Am aranjat ca în caz de război ori catastrofă custodele să le pună bine în niște lăzi speciale. În 1943 am pierdut canavaua unei piese a cărei acțiune se petrecea în Spania, pe vremea maurilor; n-am uitat cum se

chema : *Regina pe patul morții.* Unele coincidențe sînt de-a dreptul uimitoare !

Prezidez tot felul de juriuri, prezint cărți, sînt invitat la congrese privitoare la gîndire, ador să vorbesc de pe estradă, deși proiectoarele îmi obosesc ochii. Dau cuvîntul reținîndu-l cît mai mult, plăcere nevinovată. Întotdeauna e bine să vorbești la început, cînd publicul nu-i încă decepționat, mai tîrziu atenția scade. E de-ajuns ca auditoriul să se ridice pentru ca să se destrame un climat de cea mai bună calitate. Vorbesc liber ca să nu fiu nevoit să-mi pun ochelarii ; sticlirea lentilelor e obositoare.

Mi-e întotdeauna teamă de o intervenție neașteptată a publicului. Fixez atunci pe cineva din rîndul întîi, îl țin prizonier cu privirea, îl învălui cu gesturi sigure ; lui îi dedic logosul. Odată, unui tînăr i s-a făcut rău, cineva a țipat, lumea s-a strîns în jurul unui fotoliu. Mi s-a spus ceva mai tîrziu că nu mîncase de două zile. N-am aflat niciodată dacă venise pentru mine, conferința fiind gratuită. Mi-am scurtat discursul. Am coborît de pe estradă, m-am amestecat printre spectatori. Omul era îmbrăcat decent, lucru ce m-a emoționat, dar am fost tulburat de cît era de slab, de orbitele negricioase, de mîinile lui, de corpul lui dislocat parcă. N-am mai putut scrie mai bine de-o săptămînă. Sensibilitatea trebuia să mi-o rezerv imaginației ; dacă mă servesc de ea în afara paginii albe, întreaga-mi creație are de suferit. Nu trebuie să mă emoționez decît între două fraze. Vor spune unii că-s egoist. Ce pot să fac ? N-am sacrificat oare totul unui lucru anume ? Nu-s oare sclavul unei pasiuni de ale cărei excese trebuie să am grijă pentru a nu oferi celorlalți decît chintesanța ? Răspunzător de inteligența mea, nu trebuie s-o risipesc la șaizeci și patru de ani, o administrez, îi dau hrană aleasă, o întrețin, nu doresc ca gîndurile să-mi fie niște copii părăsiți, sînt contabilul soroacelor ce-mi sînt cărțile. Și dacă adevăratul meu public e cam supărat azi pe mine, n-am de ce să disper, continui. Sînt mîndru de sinceritatea mea, mă-ntinerește.

Curios poemul pe care l-am scris dimineață, îl copiez nu fără să mă mir eu însumi, așa cum l-am mîzgălit pe spatele unui plic.

„Ou rar, mătase a imaginarului,
de-abia despuiat, pe cînd sărutul stacojiu
umezește aurora,
reținînd boabele spicului, închizînd
noaptea
iar tu făcînd un foc
din proprii-mi trandafiri..."

Nu-mi pot reveni. Am îndrăznit eu astfel de cuvinte ! Și totuși nu voi rupe pagina, îmi venea să cînt de-atîta îndrăzneală, dar cui s-o spun ? Nici Odile și nici Patricia nu sînt femei care să se rușineze. Asta-i, duc lipsă de prieteni disponibili, s-au dus cu toții. E-un poem de douăzeci de ani venit prea tîrziu. Ca o fată de șaisprezece ani care mi-ar bate la ușă și mi s-ar arunca de gît. Sînt complet dezorientat. Să nu fii sigur niciodată de nevastă, nici de propria-ți decență. Adesea privesc pe geam elevele care trec...

Am întîlnit-o ieri pe Mathilde, întîmplător. Mă dusesem la un ceai dat de contesa de... Avid de cuvinte sclipitoare, amator de gogomănii și de gafe, am ajuns la ea într-o dispoziție excelentă, m-a primit cu mult tact, îmi rezervase un fotoliu lîngă cămin, un porto ce te arde cînd e foarte rece. Urma să întîlnesc oameni de vîrsta mea, politicieni, specialiști în vînători exotice, colecționari și cîțiva rivali ale căror romane se reeditează în fiecare an de ani de zile. Eram cu toții oameni de bine, care vorbeam ca să nu scriem într-un mod scandalos. Mă simțeam bine în salonul ale cărui ferestre imense lăsau să se vadă Sena. Peisajul nu devenea fabulos decît după căderea nopții : luminile, reflexele și briza recompuneau atunci o panoramă a cărei apoteoză mi se părea delicioasă.

Am fost interpelat de Stanislas Mierowics, un dușman din copilărie. Da, o adevărată brută cam trecută, cu maniere de soldățoi, cu-o ținută mîndră a capului și voce spartă, cu tendințe spre ascuțit cînd vorbește doamnelor. Se purtau cu mănuși cu el, replicile îi erau încete și răutăcioase de mai mare dragul. Cu părul lui vîlvoi, mirosea întotdeauna a mlaștină, iar mîinile și le ținea la spate, ca și cum ar fi vrut

să le ferească de privirile vreunui judecător. Venise cu-o femeie, văduvă pînă-n vîrful unghiilor, pășind ușor pe covor; am recunoscut-o: Mathilde cea mîndră, „tovarășa de viață“ a celui mai bun prieten al meu, Thomas de Beaune, istoric scotocitor, biograf la comandă și ale cărui incursiuni în istorie erau celebre. Ștergea praful de pe bătălii, punea ordine în viața regilor și-și bătea joc de Napoleon. La șaptesprezece ani a fost poetul cel mai nostalgic; toamna-i infamă era plasată la debut și nu pregeta să tune și să fulgere în versuri al căror aer înghețat mă îngrozea: îți dădeai seama că va muri la douăzeci de ani. Thomas mă întovărășea în călătorii: mi-a fost o vreme secretar, în anul în care-am cîștigat un premiu ce mi-a permis să fac pe grozavul dacă pe bogatul n-o puteam face. A întîlnit-o pe Mathilde pe peronul unei gări, a cerut-o în căsătorie în clipa în care trenul pleca spre Roma. O urmă pe silfida aceasta fără bagaje și care, începînd de atunci, a tot refuzat să răspundă la cererea lui. Îmi plăcea perechea asta căreia nu-i păsa de lege, care se plimba la braț și, la venirea nopții, Mathilde și el aveau aerul că tocmai s-au întîlnit la colțul străzii, într-atît se mîncau din ochi. Eram și eu tînăr și cuplul lor mă atrăgea. Mă gîndeam la pasiunea lor care l-a început m-a amuzat, m-a biciuit într-atît încît le-am rănit orgoliul spunîndu-le tot felul de lucruri, prea dure. Dragostea lor îmi rănea orgoliul. Au dispărut apoi, ca luați de-un val. Am revăzut-o pe Mathilde mai tîrziu, mult mai tîrziu, în 1939.

Thomas tocmai publicase un volum despre prostituția din Roma, eram surprins; din Roma antică, desigur. Era oare ea la curent cu lucrările lui depoetizate? A fost amabilă cu mine în magazinul acela din cartierul Saint-Honoré în care cumpăram un cadou de nuntă. M-a sărutat. Eram încurcat. Am luat-o de braț, nu s-a împotrivit. Nu-i înțelegeam purtarea; ochii îi erau mîngîietori, gura încă acceptabilă. Mai întîi am fost deferent, amabil apoi. Ne-am dat întîlnire, după aceea altele, mi se dărui. N-a vorbit niciodată de Thomas; vorbeam dealtfel puțin. O așteptam, mi se oferea. Cînd își redeschidea ochii punea capăt îmbrățișărilor, se-ndepărta ca un copil. Ce efect vor fi avut asupră-i îmbrățișările mele? De ce se-ntorcea? Încetam de a mai fi intimi de îndată ce nu mai eram în pat. Am descris-o în romanul *Famelicii*. Ea e micuța Christine în care atît de multe femei s-au recunoscut, în afară de ea. Am primit din Japonia o scrisoare de la Thomas în care mă felicita mai călduros decît de obicei pentru cartea asta care, zicea el, „îl făcea să descopere cîtă întîmplare există în întîlniri“. Uitase.

Și iat-o din nou, în salonul acesta, în amurg, aceeași, indiferentă la omagii, elegantă încă. Am stat toată seara lîngă ea.

Vine să mă vadă mîine ca să-i dau sfaturi în legătură cu băiatul ei de douăzeci de ani, care vrea să urmeze ziaristica. N-o fi fiul meu? Ce prost sînt. Aș fi știut-o, doar pentru asta sînt făcuți prietenii.

„Stai jos, dragă Mathilde, cît mai comod. Iartă-mă pentru penumbra din casă, dar mi-am obosit ochii. La vîrsta mea recitești ce n-ai citit niciodată. Scoate-ți haina... Cum mă găsești ?

Privindu-te, mai că am impresia că sînt același, draga mea. Puțin whisky ? Nu ? Chiar nimic ? Servește-te, sînt țigări englezești. Nu mai fumez de cinci ani, din cauza lucrului. Mă mulțumesc cu fumul făcut de alții. Da, sînt același, minus țigările. Acum mă gîndesc la dragoste, altă dată o făceam. Adorm sprijinindu-mă pe un gînd, altădată pe-un umăr. Evident, am fost și eu bolnav, ca toată lumea, cînd te înzdrăvenești poți spune și tu : mai am pentru o bucată de vreme... Dar nu vreau ca munca mea să sufere de pe urma suferinței mele.

Mi-ai citit eseul despre Voltaire și opinia publică ? Nu uita, la plecare, să-mi ceri un exemplar, mi-ar plăcea să știu ce gîndești. După cum vezi, scriu fără-ncetare. Îmi știi articolul despre bătrînețe apărut în *Les Nouvelles littéraires?* Ar putea să te intereseze : senectutea e o acaparare sau o depășire ? Îmi analizez sentimentele cotidiene, vorbesc despre facultatea de invenție la bătrîni. Trebuie să te înnoiești sau, dimpotrivă, să te ferești să modifici o scriitură căreia i-a trebuit atîta vreme ca să se „ridice în picioare", cum am scris. O adevărată confesiune : îmi iau adio de la lume, ca întotdeauna, dar juvenil. Tainele inimii scoase la iveală printr-un interogatoriu strîns. Claritatea, nu-mi vine ea oare dintr-o uzură ? Și luciditatea din această descoperire a frontierelor mele ? Vezi, nu ezit să spun verde ce cred...

Nu, sînt fericit în felul meu. Mi-am schimbat editorul cu unul mai tînăr, mai dinamic ; pentru catalogul lui sînt un nume important. La Sterne aveam impresia că-mi supraviețuiesc operei, adormeam pe mormanul meu de cărți ca Simeon stîlpnicul pe coloana lui.

Mi se reeditează totul, într-un tiraj redus, cu ilustrații, în casetă, îți voi trimite un buletin de subscripție, dacă te interesează. Opera mea toată în rate lunare, vreau să fiu modern. Și cînd te gîndești că prima mea plachetă se vinde cu același preț ca întreaga operă... mă lansez iarăși în roman : eroul va fi tatăl meu, pe care mai că nu l-am cunoscut, i-am găsit niște scrisori de dragoste cu ciornele lor. Avea o trăsură și deja, cum zicem noi, se ducea la agățat pe aleile parcului Bois. Mai pitoresc nici că se poate. Va fi fost și el util la ceva...

Fac șaizeci și trei de ani în octombrie... A, n-ai uitat ? Da, exact, pe 9 octombrie. Nu, nu-mi mai aduc aminte. O brichetă ? Nu ? Atunci un coupe-papier de argint ? Nici asta ? Călimara de cristal masiv ? O gravură poate ? O, de-aș fi vorbit de seara asta într-un roman

mi-aş aduce aminte fără doar şi poate. Pentru mine, un roman nu e doar o carte, păstrez în el senzaţii, mii de detalii de viaţă care altfel mi-ar ieşi din minte ca un vulgar fapt divers. Ştii, a scrie înseamnă...

Nu, nu cred. A scrie înseamnă... Pardon? Cum, nu ştiam! Dar ce fericit sînt c-ai păcălit moartea. Ei bine, cînd scriam povestirea *Inimi fierbinţi* am avut ca un presetiment, în capitolul cincisprezce, m-am gîndit la tine, pe-o plajă din nord. Stai să-mi amintesc, în 1939 mă refugiasem într-o casă pe care mi-o pusese la dispoziţie un industriaş din nord, şi zgomotul ploii m-a incitat să scriu ultimele pagini ale romanului. Am avut ca o halucinaţie, mi-am văzut eroina umilită, avers al dragostei înşelate, în aversa ce-o uda pînă la piele, iartă-mi jocul de cuvinte, te vedeam, îţi vedeam chipul, şi nu ştiam că opt zile mai tîrziu aveam să te întîlnesc sub o umbrelă-n faţa unui magazin. Noi, scriitorii...

Crezi? Mi se-ntîmplă şi mie, nu mă pot obişnui cu lipsa asta de respect a multora, nu ţi se mai răspunde la scrisorile de felicitare; de cînd nu mai poartă pălărie, bărbaţii nu-şi mai fac probleme cu sentimentele... Să fiu obligat să mă emoţionez de bădărănia lumii, nu, nu mai pot, mi-am avut porţia de mînie, mă întorc acum spre mine. Dacă aş fi totul, aş putea să-mi iau mesele cu Domnul, dar cucernicia mi-ar nărui realizările. Cum să scrii cu teama în suflet?

Şi pentru mine viaţa a fost dură. În orice încercare literară sînt şi satisfacţii, şi insatisfacţii. Trebuie să lupţi cu voie bună, entuziasmul celorlalţi durează puţin. Succesul e frivol. Multă vreme am crezut că-i un lucru rău să cîştigi bani pe socoteala imaginaţiei. Pleci? Mai stai o clipă, te rog. Mi-ar plăcea să-ţi citesc odată cîteva pagini din cugetările mele, tu singură le-ai putea-nţelege, dragă Mathilde, e îngrozitor să te simţi bătrîn înainte de vreme...

Nu-mi plac tinerii de azi, nu te poţi bizui pe ei, sînt pasionaţi de ei înşişi, contrariul a ceea ce sîtem noi. Şi cum se poartă cu noi! Am încercat să mă ocup de-un băiat care mi se părea bine din toate privinţele. Cred că mă admira, l-am ajutat, brutal, făcînd să i se dezvolte adevărata lui personalitate. Îmi dădea ce scria, îi arătam cum trebuie să nu se lase întru totul prins de personalitatea lui, îl împingeam spre autorii vechi fără de care nu se poate. Un an mai tîrziu am aflat că-şi bătea joc de mine; el e cel care-a semnat articolul ăla ruşinos, ştii care, cel din *Commentaires*. Scria acolo că fur de prin autori necunoscuţi, că-mi atribui unele din frazele lor cele mai reuşite, ca şi cînd aş avea nevoie să imit pe cineva ca să fiu excelent...

Am să-ţi dau să guşti un alcool primit din Sologne, mi l-a trimis preşedintele Societăţii internaţionale a scriitorilor gastronomi: are o sută de ani, alcoolul, nu prietenul... Iartă-mă o clipă, vreau să dau un telefon, sînt îngrijorat cu nişte şpalturi, un mic studiu pe care-l cred bine adus din condei, în care vorbesc des-

pre noile tendințe. Ce se mai poate demola azi ?"

Denunț în el gravele prejudicii aduse drepturilor imprescriptibile ale Frumosului, dragă prietenă, cer puțină decență în roman...

Ești chiar așa grăbită, Mathilde ? Aveam atîtea lucruri să ne spunem. Adevărat, și pentru mine-i tîrziu. Chiar și unui scriitor bătrîn i se dau întîlniri, chiar dacă nu mai e vorba de cele pe care le știm noi. Mă grăbesc doar spre editori sau congrese. Ar trebui să-mi vorbești de tine, ca pe vremuri, da, da, ca pe vremuri ; ne spuneam tot... Să mai vii... Mă voi ocupa de protejatul tău, Mathilde, draga mea prietenă..."

Ce-a mai îmbătrînit Mathilde ! N-ar trebui să se îmbrace în culori așa deschise, iar fardul de la ochi... Trebuie să-i smulgi vorbele cu cleștele, e penibil... Odile, ceaiul, te rog !

„Dragă Patricia,

Îți scriu în ajunul căsătoriei tale cu Gilles. E firesc ca un tată să fie intimidat, mai cu seamă cînd un tînăr atît de fermecător îți devine soț. Mama ta nu mai e cu noi de ani de zile, trăiește într-un trecut ce-i aparține și pe care-l păstrez intact. Sînt singur în seara asta pentru a-ți vedea strălucirea ochilor în fața fericirii, căci ești fericită că n-am intervenit în luarea deciziei. Pășești spre căsătorie așa cum ai dorit ; iar eu sînt fericit de această sfîșiere. Mă vei părăsi, intimitățile, raporturile noastre se vor schimba, nu voi mai avea același tip de îngrijorare, nu voi afla decît cu întîrziere ce ți se întîmplă ; necazurile tale, speranțele tale, nu le voi afla decît dacă tu o să vrei, nu-mi vei mai plînge pe umăr, nu mă vei mai ține de braț rîzînd de mutra descumpănită a celor din jur. Ești pe propriile-ți picioare, te îndepărtezi, îmi surîzi într-un fel cu care va trebui să mă obișnuiesc. E natural ca Gilles să fie binevenit.

În fața fiicei sale un tată e întotdeauna un bărbat, degeaba se înduioșează, degeaba ascultă cu răbdare, secretale tale sînt cele ale unei femei, niciodată nu reușește să și le facă ale sale. Are de aceea aerul că se întreabă fără

încetare, întrebările lui sînt pudice, își dă sensibilitatea celorlalți prin procură, prietenelor tale, confidentelor tale.

Am fost învins înainte de vreme, tată definitiv ce se împlinește în copilul său și dacă am fost vreodată impenetrabil e pentru că nu vream să ghicești ce m-ar fi putut împinge uneori să fiu un tată absent : e îngrozitor pentru un bărbat să fie tînăr doar din cînd în cînd.

Pe mama ta am răpit-o ca un aventurier de rînd, întrebuințînd oameni plătiți și locuri sigure, procurîndu-mi acte false, purtînd ochelari negri și-un fular enorm. N-a lipsit nici furtuna din escapada ce ne-a adus, în plin război, pe potecile contrabandiștilor din Pampeluna, oraș spaniol pe care-l alesesem atrași de numele lui. Repetam într-un cîntec pe care-l compusesem amîndoi ; pampeluna, pampesoare, trebuie să faci prinsoare. Eram pregătit pentru o asemenea escapadă de cînd îmi promiteam să fac ceva spectaculos. Odile mă supraveghea îndeaproape, deși pe-atunci nu-mi era cumnată. Și plecam deci cu-o fată puțin cam terorizată de îndrăzneala noastră și poticnindu-se deja, obosită de mers. Eram înspăimîntați de severitatea călăuzelor, atenți la ambuscade. Un fel de văr trebuia să ne aștepte la intrarea în oraș, într-o căruță. Thérèse, mama ta, nu luase decît un coșuleț, cu care ieșea de obicei la iarbă verde ; îngrămădise în el tot felul de fleacuri, scrisori, o bluză cam subțire, o fotografie cam prea mare pe care trebuise s-o taie, grosolan, cu o forfecuță de unghii și lanțul de aur cu perle pe care ți-l ofer în seara asta...

Era absurd și periculos ; în depărtare se-auziră deodată focuri de armă, ceea ce o făcu pe Thérèse să se lipească strîns de mine. Aproape că o duceam în brațe. Ne-am ascuns într-o colibă de ciobani ce mirosea puternic și, culme a ironiei, mă durea o măsea.

Unul din cei ce ne conduceau mi-a întins o sticlă de alcool de ardei. Îmi clătii gura cu acest lichid și arsura mai atenuă durerea. O ploaie năprasnică ne apăra, dar la înălțimea aceea pe cine puteam întîlni afară doar de vreun vameș murat ? Se făcu ziuă. Thérèse tremura de frig și puloverul meu nu-i mai ajungea. A strănutat și am început să rîdem la gîndul că fuga noastră avea să se termine printr-o gripă bună și cești de citronadă. Febra ne făcea bine și deliram un pic. Îmi aduc aminte că i-am recitat lui Thérèse (dă-mi voie să-i spun pe nume) o pagină din Diderot cu gura plină de brînză proaspătă. O cunoșteam pe mama ta de trei luni : părinții îi aleseseră un logodnic bogat și congestionat. O văzusem la un concert dat de un pianist neamț : purta o rochie cu negru și roz, mărgean la gît, la încheietura mîinii, la urechi. O algă ce făcea ape ca într-o alegorie cu fiice ale mării ce se odihnesc pe o stîncă înconjurată de exemplare din toate felurile de scoici și de crustacee pe care marea le ascunde. Eram fermecat, gata să fac orice pentru a mă putea apropia de ea și a o cuprinde cu privirea. Lucram într-o Cameră de comerț ca stagiar și scriam o viață

aventuroasă inventată de la *a* la *z* : povestea asta mi-a dat ideea răpirii. Eroina mea își urma Făt-Frumosul pînă-n Insulele fericirii...

Asta-i tot, desigur am mai modificat povestea noastră pe ici pe colo, am recompus-o într-o formă definitivă pentru tine în așa fel încît să poată fi povestită și transmisă de tine. Nu-ți voi povesti cum mi-am agățat pantalonii într-un grilaj de fier și nici de ce am ales Spania ca decor al pasiunii noastre. Ideea ne-a fost dată de-o ilustrată pe care am găsit-o din întîmplare într-un sertar. Reprezenta un bulevard din Madrid, plin de soare, o pereche ce se plimba, iar noi ne-am recunoscut în îndrăgostiții aceia.

Iartă-mă că am fost romanesc în scrisoarea asta, nesăbuit, m-am expus ochilor tăi așa cum am fost pe vremuri, și pe tatăl acesta tu nu-l știai ; iată-mă acum în întregime.

Urmarea a fost mai teribilă, n-am avut decît un an de fericire. Thérèse nu era făcută pentru escale : îi trebuia un cămin. Devenisem corespondentul unui ziar franco-spaniol, îmi strîngeam măruntele fapte diverse, făceam turul orașului în căutarea unei istorii care să pună puțină viață în coloanele acestui săptămînal. Thérèse n-a reușit niciodată să învețe spaniola. Tăcea și lumea o credea bolnavă. Ne-a căsătorit un preot în întunericul unei biserici de cartier, în amurg. Masa ce-a urmat s-a compus din ciocolată cu scorțișoară și prăjituri în colțul retras al unei patiserii.

Te-ai născut în Spania ca urmare nu a unei căsătorii de turiști ci pentru că locuiam

la Pampeluna ca doi refugiați, la capătul unei străduțe cu mirosul marin de moluște, în mijlocul vorbăriei unor familii prea numeroase ce ne priveau cu invidie. Rudele ne considerau definitiv pierduți. Și uitarea asta o măcina pe mama ta, căreia îi lipsea rețeaua familială, tandra promiscuitate a verilor și verișoarelor ; nu putea suporta să fie luată drept orfană. Aveam o a doua încăpere pentru cazul în care, brusc, mama ori tatăl ei ar fi venit să ne spună că ne-au iertat, după ce ne-ar fi descoperit ascunzătoarea.

Pot să-ți jur că mama ta a murit în brațele mele : încerca să-mi arate niște stoluri de lăstuni ce țipau în jurul unei clopotnițe. Și-a închis ochii cu această priveliște de iunie.

Dar nu vreau să-ți umbresc seara și sfîrșitul scrisorii în care nu trebuie să apar ca un om părăsit și de neconsolat. Odile m-a ajutat fără să strice nimic din ce a fost. Noua ta existență mă va face să retrăiesc ; profit de bucuria ta, certitudinea ta îmi dă noi puteri, îți văd ochii pentru prima oară. Știai că mă simțeam jignit cînd bărbații te priveau pe stradă ? Am îmbătrînit lîngă tine fără să-mi dau seama, m-am atașat de spontaneitatea ta, de preferințele tale, am învățat să trăiesc cu o rană, nu-mi mai povesteam trecuta viață, datorită ție eram cuprins de entuziasm, mă transformam într-un tată curajos, mă obișnuiam să iau împreună cu Odile inițiative, căci voiam să fii surprinsă și încîntată. Întreceam adesea măsura, dar cum să compensez

altfel golul lăsat de mama ta? Adu-ţi aminte cum nu suportam nici cea mai mică penumbră în casă, lăsam pînă tîrziu luminile aprinse. Se scula Odile şi le stingea. Dar acceptam buchetele tale cele mai trăsnite, apariţiile tale, şi dispăream la momentul potrivit; îţi ascultam atunci din birou rîsul care se schimbase. Nu prea puteam lucra căci ascultam şoaptele curmate de un disc ori de cineva ce suna intempestiv la uşă la vremea mesei, sărutul distrat, noi îţi terminam desertul, Odile şi cu mine. Mi-am dat seama cîţi ani am cînd una din prietenele tale, invitîndu-mă la un spectacol, îşi încheia scrisoarea cu «cele mai respectuoase sentimente». Trebuia să mă îmbrac mai sobru, cum se spune. Tonul era dat o dată pentru totdeauna. E greu să înveţi să fii tată în ochii tuturor. Trebuia să învăţ să plec, să mă retrag invocînd pretexte minore, întotdeauna acceptate. Am început să-mi fac doar scurte apariţii; credeaţi că sînt ocupat, că am tot felul de probleme. Cît de greu e să-ţi compui o atitudine firească şi nepăsătoare cînd în piept inima îţi bate să-l spargă! N-aveam nici un motiv să fiu bănuitor, dar greşeam făcîndu-mi reproşuri. Vezi, îţi vorbesc deschis: nu ştiu ce imagine poţi să-ţi fi făcut tu despre mine. În ce termeni vorbeşti oare de mine? Ce replici dai oare pentru a-mi lua apărarea? Ai avut oare prin ceilalţi revelaţia unor aspecte ale caracterului meu pe care nici măcar nu le bănuiai? Vei fi rupt poate şi o prietenie din cauza mea...

La urma urmei, despre ce am vorbit noi atîta amar de vreme dacă ştiu atît de puţin despre raporturile dintre noi? Tot ce ştiu e că te iubesc aşa cum eşti şi că nu am regretat niciodată nimic. Te iei după aparenţe cînd eşti sigur că cineva te dispreţuieşte sau are un dinte împotriva ta. Esenţial e să meditezi pînă şi la murmur. Nimic nu trebuie lăsat la întîmplare. Ce se spune trebuie ascultat. Ce lecţie mi-ai dat! Un copil ne sileşte să ne descurcăm cu ciornele noastre, să nu ne mulţumim cu ceea ce bănuim. Sîntem un pachet de nervi şi nu trebuie să fim în public ceea ce ceilalţi se aşteaptă ca noi să fim. N-am făcut exces de autoritate, nu am riscat nimic în afară de sentimente; am redus neînţelegerile la lucruri prost înţelese; e de ajuns să le repeţi ca să te convingi. Acum ne despărţim fiind convinşi că dragostea noastră nu a fost prea mică. Iubită Patricia, fii fericită fără aviditate, nu căuta orbeşte fericirea, las-o să te lumineze. Fie ca toate bucuriile să-ţi vină din îndrăzneala caracterului tău drept. Şi să nu visezi decît pentru a crede. Speră în greşeli, bucură-te chiar în amintiri, cum fac eu acum. Vă sărut pe amîndoi."

...Dar, dragă prietene, nu-s deloc rupt de-actualitate, o trăiesc ca și dumneata. Alo, nu întrerupeți, vă rog, așa. O trăiesc ca și dumneata, actualitatea asta. Dar multe mai sînt de trăit pentru un om destul de-n vîrstă, ca mine. Cum să nu, Gagarin mă entuziasmează... Nu, aplaud din toată inima. Am rămas cu gura căscată văzînd ce-a făcut, da, cu gura căscată, dar mai e pe lume și personajul ăsta numit Eichmann care cască privindu-l pe procurorul general Hausner cum nu se mai satură vorbind de fărădelegile lui... Stai puțin, cum vrei dumneata să semnez scrisoarea cînd nici nu știu ce conține? La ce servește semnătura mea? Am folosit-o de-atîtea ori pînă-acum... Nici măcar nu-s academician; puneți-i pe alții, înnoiți-vă și voi personalitățile, semnatarii. Ei, cum să-mi bat joc, dragă domnule, îți spun asta gîndindu-mă la eficacitatea scrisorii... Evident, negocierile trebuie să înceapă cît mai curînd, la Evian sau aiurea, nu se mai poate așa. Da, cunosc cercurile europene de la Alger, dar sînt extrem de surprins, extrem... Da, au pus o bombă în casa de peste drum de mine, marți dimineață m-am trezit cu toate geamurile

țăndări, pînă și tabloul meu de Vuillard a fost lovit de-un ciob, într-un colț din fericire, femeia cu pelerina roșie e intactă, da, nu, nu, și cică asta se cheamă noaptea albastră! Am scăpat doar cu-o gripă. A, mă simt mai bine, dar merge-neet... Dacă îți spun că musulmanii sînt dezorientați iar europenii decepționați... De Gaulle n-are dreptul să trîntească ușa. Nu, nu-s pesimist, dar dezbaterile mă pasionează din ce în ce mai puțin, am ajuns la o vîrstă cînd trebuie să te consacri esențialului. Domnule dragă, nu mă interesează petrolul... Ești sigur în ceea ce privește torturile? Aceiași tineri care seara scriu părinților, logodnicelor? Abuzurile nu trebuie să devină excese, desigur, cum? Așa-i, viitorul meu ginere se simte mai bine; mi-e întotdeauna teamă de arestările arbitrare. Ce vrei, Gilles e dintr-o bucată în judecățile lui... Ei, asta-i bună, nu e de extremă dreaptă, toți din familie sîntem liberali. Opiniile nu devin nefaste decît în cazul unei nedreptăți; sigur, cum? Premiul Claude Farrère? Nu-l știu. În fiecare zi alt laureat; de ce să nu facem sferturi din Goncourt! Ca la loterie, da. Literatura nu poate să... Desigur, e un suprarealist de anvergură. Exagerezi! Nu mai fac parte din nici un juriu, e prea nedrept, n-am nimic altceva de decernat decît propria-mi stimă. Glumești... A primit Legiunea de Onoare? Asta-i bună! Da, visez privind lumea, ca Gagarin, faptele îmi scapă, doar intențiile rămîn... Dar nu-s deloc inteligent, cel mult am intuiții. Scriu, nu, nu un roman ci mai curînd

o povestire, o femeie ce se află în lagăr cu copilul ei; l-a crescut pe-ascuns, am încercat să fiu exact fără să trișez, da, deținuți din lagărele de-atunci, m-au ajutat mult, am crezut că înnebunesc, să-ți închipui doar și tot e atroce. Ești amabil, nu scriu decît ce simt... Dar nu știu cum se termină... Nu, nu mă deranjezi niciodată... Îmi place să te aud, dragă prietene... De-acord, mă voi duce la *Rocco și frații săi,* promit, deși cinematograful nu mă atrage; reduce imaginea la expresia ei cea mai simplă. Cu o dragoste enormă, nu spun nu... Cum? Real Madrid? Ce e? Un dancing? A, o echipă de fotbal! Știi, nu-s prea înzestrat pentru sport; în tinerețe jucam îndeosebi tenis și volei pe plajă. Ce să fac pe-un stadion cu durerile mele de cap? Să aplaud? Nu aplaud decît la teatru, dragul meu, te aplaud. Bun, să nu mai vorbim de asta. Hai să ne întîlnim, o clipă, joi 12, de acord. La opt și jumătate. Sari de la una la alta la telefon. Da, nu-i invita însă pe Corberi, sînt la cuțite cu tatăl, îmi datorează un articol și face pe surdul... Pe joi, mulțumesc!

M-am săturat, nu pot să dorm, nu-ndrăznesc să intru în birou, trebuie să fie plin de mirosul acela specific unui sfîrșit de recepție. Voi intra mai tîrziu, cînd totul va fi aranjat ca înainte. N-am chef să mi se bată tot timpul la ușă... Ieri am împlinit șaizeci de ani și aniversarea asta neplăcută a fost cu grijă sărbătorită de cei apropiați. Nu-s schimbat în dimineața asta și totuși am trecut dintr-un de-

ceniu în altul, automat, fără să pot s-opresc timpul ăsta ce nu-și cere niciodată iertare pentru faptul că se duce. Să te-ntorci pe propri-ți pași? La ce-ar fi bun ce am trăit din obșnuință, sau timpul cînd ne luptam cu-înflăcărare, atenție la amintiri! Viespi împuțite ce vor să intre pe fereastră cînd văd că ușa nu se mai deschide și se înverșunează asupra geamurilor, căci sîntem ghemuiți în fața unui peisaj din care recunoaștem locuri și lumini, dar pe care nu-l mai putem percepe dintr-o privire: întindere verde, indescifrabilă încă, fără memorie. „Sîntem în fața acestei naturi în care frunzele îngălbenesc (nu-s aurii decît în poezie), ramurile se-nnegresc și amenință să se rupă (nici o pasăre nu se mai așază pe ele), trecătorii se grăbesc către trenuri punctuale. Dar viața mea, e ea în întîrziere sau în avans față de convoiul acesta șuierător ce nu se va opri decît pentru un singur pasager?" (Închei citatul.) Vezi pagina 109 a eseului meu consacrat *Crepuscularului.*

Un copil bate din palme ca și cum ar ritma un cîntec. Merge prin mijlocul străzii, fără să bage în seamă mașinile, își inventează mersul, mimează, se întovărășește pe sine întorcîndu-se spre o noapte ce nu-i făcută încă decît pentru un dulce somn, pus pe șotii dis-de-dimineață. Copilul se trezește, o pornește iar la drum, se-ntoarce. Nu aleargă decît către școală, nu se plînge decît de vreun fir de praf intrat în ochi sau de-o lecție pe care nu prea a învățat-o, nu se fofilează decît

printre necazuri mici şi rîzînd se plimbă pe la umbră. E pentru a mia oară că sună la uşă pentru a o lua apoi la fugă. Îi aud paşii, rîsul, şi-a întîlnit iar prietenii, mîine o vor lua de la capăt. De ce să mă deranjeze ? Copilăria mi-a fost plină de răutăţi, se-amestecă în ea lacrimile, muştele savant torturate, certurile, pietrele de pe plajă, fructele şterpelite, săruturi, eroine cu părul pîn-la mijloc, secretele unei bunici, bruşte febre ca prin farmec dispărute. Copilărie, ştii tu oare cine locuieşte azi în casa ta ? Ştii oare cine-s eu ? Îl cunoşti tu pe bărbatul în vîrstă care nu ţi-e nici tată, nici duşman ? Eşti însuţi tu, dar în prezent, numărînd pe degete anii, aruncînd timpul pe fereastră, cu-o memorie inextricabilă (cine poate s-o descifreze, să taie trunchiurile amenințătoare, să construiască drumuri ?), fidelă pentru că nu mai ştii să improvizezi, vorbind tot timpul pentru că deocamdată n-ai decît uzufructul unei tăceri al cărei proprietar definitiv vei deveni, greu de definit în ciuda ştiinţei tale, imitîndu-te pe tine însuţi (ca în clipa de faţă) ca să nu te decepţionezi, controlîndu-ţi rigiditatea gesturilor, amploarea pasiunilor, neruşinarea angoaselor, pierdut deja în mijlocul alor tăi, nemaiputînd fi recunoscut în fotografii, ca un epilog a cărui morală o prepari cu multă grijă.

Prietene cititorule, nu mă judeca azi, am trac în faţa cuvintelor pe care le folosesc, în faţa cuvintelor astea care-au fost pline de

viaţă ; toţi mă pîndesc, şi pînă una alta frica mi se purifică. O, cuvinte începute ca un tort de aniversare, cine-mi va stinge firavele lumînări, de unde va veni suflul ce mă va face să ascult cu atenţie umbra ?

Mi-au trimis înapoi articolul. Apare săptămîna viitoare. Roger de Carme, omul de știință cel mai integru, a murit. N-am avut decît un ceas sau două ca să pregătesc elogiul funebru. Un curier de la revistă așteaptă în anticameră. Emoția ce m-a cuprins în această meditație asupra mea însumi nu s-a risipit, m-a ajutat să-l omagiez pe marele dispărut pe care nu l-am cunoscut decît cu ocazia unui dineu intim cu optzeci de invitați dat de Rolmops.

Locul lui la masă era în fața mea ; i-am remarcat ținuta neglijentă, felul brutal de a mînca : sugea picioarele unui homar pe care-l avea în farfurie. Ai fi spus că e la un picnic. Din fericire am carnețelul meu, în care notez de mai bine de douăzeci de ani fraze solemne sau amuzante pentru a-mi ajuta inspirația cînd i se cere repede ceva, imaginație pe care trebuie s-o întrețin așa cum faci cu o casă în care totu-i alandala și din care e atît de ușor să furi ceva.

Hai, un gînd pios pentru cei morți !

Ce-o fi căutat în librărie, fata aia încă tînără ? N-a cumpărat nici o carte, s-a mulțumit să le frunzărească, să le pună la loc, arunca din cînd în cînd cîte o privire spre Julien care consulta fișierele librăresei. Respira repede ca și cum ar fi fugit. Julien era tulburat de nervozitatea mîinilor ei. Probabil o studentă care chiulește de la cine știe ce curs și s-a refugiat în spatele meselor cu cărți. Afară era o căldură înăbușitoare ; dinspre Montparnasse se auzeau tunete și cerul încremenea în nori mari și portocalii.

Librăreasa moțăia în fața unei scrisori, iar vînzătoarele aranjau vitrina. Totul era calm. În magazin se răspîndise un miros de lemn de santal ; geranta, femeie în vîrstă, parfuma încăperea ; mirosea a mină de creion. Și brusc Julien își aminti cît de mult îi plăceau creioanele cînd era mic. Ducea la nas creionul cu fațete, respira parfumul ușor exotic al lemnului și cărbunelui. Închidea ochii și vedea un palat ușor cu toate că era făcut din marmură și care se oglindea într-un bazin imens ; se apropiau elefanți, ferecați în aur și țesături de lînă aspră. Pe spate, mici pavilioane ale căror acoperișuri erau susținute de mici coloane făcute dintr-un metal strălucitor. Stri-

găte, băieţandri ce se plimbau cocoţaţi pe capul elefanţilor. O femeie îşi scotea uneori capul şi surîdea...

— Iertaţi-mă, domnule, nu ştiţi cumva cît e ceasul?

Tînăra îi luase mîna să se uite la ceasul de la încheietură. Julien o lăsă, ea îşi apropie faţa de cadran să vadă mai bine. Julien nu făcu nici o mişcare.

— Aţi întîrziat undeva?

— O, nu, n-am nimic de făcut.

— Vă place să citiţi?

— Aşa şi-aşa.

— V-am văzut de-atîta vreme absorbită încît...

— Mă făceam că fac ceva.

— Aveţi nevoie de bani?

Tînăra îl trase pe Julien, care abandonă fişierele. Librăreasa nu se miră. Mergea acum alături de ea.

— Unde mergeţi?

— Să iau un taxi, domnişoară.

— Ştiţi, vă cunosc.

Începu să rîdă.

— Sînteţi cunoscut.

Îl luase de braţ şi mărea pasul. Era îmbrăcată fără pretenţii: un pulover, o fustă foarte scurtă, o geantă ciudată făcută din discuri de metal şi pe care o ţinea neglijent.

— I-aţi dat nişte bani prietenei mele Lucia.

— Eu?

— Daţi-mi ceva de băut.

Îl trase spre terasa unei cafenele, la umbră. Cîţiva clienţi moleşiţi, cerul care devenea negru. Lumina făcea să strălucească un pahar, apoi totul se stinse. Comandă două coniacuri, părea în largul ei. O privi îndelung: ochii îl speriau prin mobilitate, prin verdele uscat al pupilei. Faţa era slabă, buzele foarte palide, ca de sidef. Respiră adînc şi sînii împunseră puloverul.

Îşi lărgi decolteul, c-o singură mînă, oftînd. Julien îi privea genunchii dezgoliţi, rotunzi ca nişte mere şi delicaţi, apoi privirea-i coborî spre degetele de la picioare ce reţineau, legănîndu-i, pantofii. Nu-i prea plăcea coniacul pe stomacul gol, mai ales în mijlocul după-amiezei, dar nu îndrăzni să refuze.

— Skol!

Ciocniră; coniacul era prost şi călduţ; îşi muie doar buzele.

— E-adevărat că sînteţi bogat?

— Deloc.

— Nu vreţi să-mi spuneţi.

— Ba nu.

— Se vede cu ochiul liber, şi-apoi totul se ştie în cartier. Am douăzeci de ani.

Tînăra îşi trecu limba peste buze; avea dinţii albi, rotunzi; rămase cu gura-ntredeschisă, limba roz palpita între gingii.

— Îmi plac oamenii în vîrstă; nu-s ca cei tineri.

Se apropie de Julien, dar scaunul era fixat de o bară de fier. Brusc, deschise geanta şi scoase un pachet. Îl puse pe genunchi şi-şi privi însoţitorul bătrîn, atent şi jenat.

— O am de la tata ; a locuit la Salonic.

Desfăcu pachetul și, din hîrtia mototolită, apăru o statuetă. Din lut roz cu dîre albe. Sub voaluri ghiceai corpul, fața era uzată, de-abia vizibilă ; avea pe cap ceva ascuțit în partea din față.

— Ce ziceți ?

— De ce mi-o arătați ?

— Sînteți un amator.

— Ați furat-o.

Julien se ridică ; luă o bancnotă, o puse pe o farfurioară. Începu să plouă. Fata îl împinse spre fundul terasei, îl lipi de vitrină. Un tunet bubui cu o violență ce-l sperie pe Julien. Și sînii ăștia ce se-ndeasă în el, calzi, lînoși.

— A trăsnit prin apropiere.

Se simțea pierdut ; fata îi văzu fața, îi luă mîna pe care i-o scoase din buzunarul hainei.

— Camera mea e foarte aproape.

Julien contempla copacii din scuar, cu coroana străpunsă de aversa ce secera în trecere frunzele încă tinere. Tremura : era același copac sub care se refugiase acum, acum... Întorcîndu-se de la școală fusese surprins de furtună ; bătea vîntul, își pierdu bereta. A fugit s-o prindă, dar picăturile de ploaie îi biciuiau fața, îi înțepau obrajii, îi transformau mîinile-n sloiuri, îl răneau. S-a adăpostit sub crengile unui păr ; pere verzi cădeau în jur, una-l lovi în frunte, scoase un geamăt. Îl podidiră lacrimi tot atît de dese ca pînza

de apă, cerul se deschidea, orbitor prin brutalitatea fulgerelor. Fu găsit mai tîrziu, întins în iarbă, cu fața la pămînt. Alături o pasăre moartă, trăsnită. Cînd văzu că cineva e aplecat asupra lui, cu fața ascunsă de-un fular, se ridică și-o rupse la fugă.

Julien se îndepărtă de fată, care plîngea. De ce ? Privirea lui se schimbase, dar nu vru să se arate emoționat. Se strecură printre mese ; poala hainei răsturnă o sticlă goală de bere. La marginea terasei primi în creștet apa pe care pînza de cort n-o mai putea reține. O luă pe prima stradă ce-i ieși în cale și se făcu nevăzut. Înainte însă de a ieși din piața golită, întoarse capul. Fata era tot acolo, mică de tot, ghemuită în ea însăși. Doi tineri se ciocniră de Julien, mergeau repede ferindu-se de ploaie, se duceau să o întîlnească pe fată, să rîdă cu ea, și aveau să propună altor persoane respectabile statueta de pămînt făcută de unul din ei, urmau să... Julien fu bolnav o lună, febra nu-l mai slăbea, credeau că n-o să mai scape, dar rezistă ; focul din obraji, această enormă oboseală ce-i ținea corpul prizonier, decorul schimbător pe care-l capta privirea, care-l deforma în imagini risipite și lucitoare, toate acestea îi trezeau imaginația. Era ca în fundul unui iaz, plutind mîngîiat de ierburi, șoapte pe sub stînci, pe sub prundiș, privit cu stăruință prin interstițiile acestui piesaj și, uneori, impresia de a fi într-un spațiu umplut de o imensă flecăreală.

Julien își reveni de pe urma acestei întîlniri și scrise pe ascuns povestea după cum urmează :

Ai fi putut să nu mai recunoști orașul, într-atît aspectul lui, circulația, trecătorii îi dădeau un aer vioi și languros. Copacii îngreunați de frunze își pierdeau înălțimea și apăsau cu toată umbra lor monumentală strada. Eram, în acest sfîrșit de anotimp ce se lumina pentru cîteva ceasuri, stupefiat puțin de propria-mi îndrăzneală, de părăsirea unei femei pe care o lăsasem într-un port neîndurător ; tăiasem odgoanele după o noapte înăbușitoare în care pînă și cerul se abandona mîniei. Furtuna se pregătea la orizontul sfîșiat de fulgere scurte. Marea era tăcută și înspăimîntată. O condusesem pe Camille la fereastră și tăceam în fața spectacolului. Era acompaniamentul inexorabil al despărțirii. Ne spusesem fără patimă sărăcia patimii noastre, aveam prea multe să ne spunem ; sărutările nu mai aveau mirosul prospețimii cărnii și, pe cearșafurile boțite, ne-ndobitocisem tot iubindu-ne cu intermitențe, fără delicatețe. O înfruntare ce nu avea nici o miză, de n-o fi fost poate tocmai libertatea noastră. Camille mai era încă ciufulită și, pentru prima oară, rămăsese în aceeași atitudine de abandon, noaptea nu va mai exista. Păstra pe ea căldura umedă a amiezii.

Mă îmbrăcasem fără grabă în vreme ce ea se sprijinea în coate de marginea balconului, ca-mpietrită. Urmă apoi închiderea valizei, apucarea ei. Doar atunci se întoarse

spre mine, cu ochii uscați, dar buzele-i tremurau, cu toată asprimea lor. La baza gîtului apărea o pată de-un roșu intens.

— Stai.

Pusei la loc valiza, luai o țigară, o aprinsei, îmi ceru una pe care o duse la gură fără să ceară foc, uitai și eu să-i întind bricheta.

— Ce rost are !

Nu-mi plăcea nemișcarea ei, ea, care era atît de agitată, prea destinsă acum cînd îi vorbeam. Adăugai :

— E mai simplu așa.

Mi se aruncă atunci la picioare, mi se agăță de glezne, le strîngea violent, își lipsea obrazul de pantalonul meu ; se tîra, greoi, gemînd, mîinile-i se agățau de stofă, încerca să se ridice. Vrui s-o fac să-mi dea drumul, nu-mi plăcea acest exces.

— Dar te rog !

Dar ea mi se arunca de gît, lacrimile ei mi se prelingeau pe față, întorceam capul temîndu-mă să nu stric despărțirea.

— Vei fi mai fericită cu Georges. Știi, eu...

Dar n-asculta. Cum să mă desfac din îmbrățișare ? Eram descurajat de slăbiciunea ei, iar emoția risca să mă cuprindă și pe mine. O sărutai brutal, fu năucită, făcu un pas înapoi, de care am profitat ca să mă reped la ușă. Cînd am ajuns pe scară am auzit un strigăt, o cădere întovărășită de un zgomot prelung de pînză sfîșiată ; probabil capotul deschis ce se agățase de spătarul vreunui scaun. Începu să plouă, să bată vîntul, cu furie, aș fi vrut să mă întorc, dar

curentul trînti ușa. Pînă și elementele firii, dezlănțuite, mă alungau.

Ce-mi păsa însă de natura aceasta excesivă pe măsura sărmanei și îndureratei Camille? La anii mei nu eram eu oare invincibil? Intrai hotărît în ploaie și primi în față enormele ei picături cu plăcere. Camille a trecutului meu! O vedeam luptîndu-se cu imaginația ei nebună. Să plîngă acum! Știam prea bine ce putere de uitare am, furtuna va spăla orașul, va lua cu sine totul, nu însă și strigătele și lacrimile. Mă va chema iarăși, cerul își regăsea azurul, iar marea de-abia mai păstra amprenta uraganului pe desfășurarea spumelor ei. Nu-mi mai rămînea decît să mă grăbesc spre Edmonde, care mă aștepta, spre corpul ei neted și îngrijit, spre rîsul ei, spre sinceritatea pîntecului ei, spre părul ei. Cu ea dragostea ar fi simplă, departe de o Camille ce-și sfîrșea zilele în uragan, acolo unde ridurile sînt exaltate și paloarea naturală. După aceasta va putea și ea să îmbătrînească. Mă vindecasem de eternitate...

Odile a bătut sfîrșitul cu-o încetineală neobișnuită; părea îngrijorată. Am calmat-o în ceea ce privește rîsul meu.

(De revăzut ultimul paragraf. Am descris oare bine zbuciumul meu sufletesc? Sînt suficient de violent în reținerea mea? Să nu las mila să se instaleze, să refuz stilul „care face frumos“, să nu dau importanță reacțiilor Odilei, care e *de partea* lui Camille.)

Pagină regăsită.

Duc după mine mereu exact același erou, greu de-nțeles și vorace, indecent și fandru, o idee-mbătrînit și totuși pasager clandestin pe vaporul ăsta ce se scufundă și pe care nimeni nu-ndrăznește să-l părăsească, nici șobolanii.

Dispare între două pagini, la cotul unei fraze reapare, plin de gînduri și de nehotărîre, dar mereu disponibil.

Credeam că i-am dat porția lui de fericire, îl obișnuisem cu uitări care să nu fie pierderea asta seacă a memoriei, ci doar un fel de a ridica vocea și de a-și duce calul la viață așa cum îl duci la păscut, către-o strachină curată și recucerită.

Pe jumătate-adormit, pe jumătate mort, era ca fiecare dintre noi; tocise un limbaj ce nu fusese făcut pentru consum; ce vocabular să folosești fără s-apelezi la adjectivele la modă: absurd, revoltat, incomunicabil, romanesc etc. Doream să am pentru el definiții nete, un transport proaspăt de viață. Să visez la foamea lui, la dragostea lui necesară, să-ncerc să șterg o urmă pe care vreun dumnezeu, chiar cel mai sinistru, ar fi putut-o lăsa, să-i împărtășesc mînia și primăvara, să

păstrez din naufragiu doar numele salvatorilor, să iau parte la insolit, să-l privesc drept în ochi pe figurantul prea preocupat de autonomia sa, să fiu recomandat de Istorie, de sărăcie și de ineditele pe care savanții ni le raportează spre a autentifica viitorul, să devin convingător și să nu mă sustrag mulțimii de permisiuni și autorizații, violenței perpetuității.

N-avea ce să mai piardă ci numai ce să cîștige în umor, în erotism, în milostenie și în minciună. Un om a cărui perseverență era uneori umbrită de prezentările sumare ale unei morale ce-i folosea forța, da, un ingenuu al strîmtorării și al pierzaniei.

Lumea însă s-a schimbat, toanele i-au fost uitate, intoleranța la fapte recunoscută. Răsadul însă rămînea. Era nevoie ca o generație să se pună pe îmbătrînit, pe urmă pe murit ; războaiele, subite pîrjoliri, *arsenalele veneau în ajutorul acestei metamorfoze. Ce putea deveni eroul meu devenind ca toți ceilalți?*

P.S. Nu-mi aduc aminte cu ce prilej am schițat acest portret, într-o zi proastă, cred. Probabil că Odile a găsit foaia pe sub vreun fotoliu și a pus-o într-un dosar pentru mai tîrziu. Nu-i stilul meu, sînt mai ferm în nehotărîrile mele, eroii mei sînt mai diversificați. Au romanul în sînge.

La vîrsta mea, la ce-ar mai sluji scandalul ? Mă gîndesc la asta adesea, mă văd cu părul cănit, cu o mînă odihnită, măsurînd în lung și-n lat o plajă, un oraș, o frontieră, purtînd ochelari originali (lentile ovale montate într-o ramă de oțel), înfășurîndu-mi gîtul într-un fular, savurînd penumbra și conversațiile înghețate în fața unei mese încărcate în euforia cuvintelor ce permit să-ți ascunzi miile de nenorociri într-o reflecție încetinită, muindu-mi buzele în vreun vin rar pe care-l tratez ca pe unul de rînd ; capricios. „Nimeni nu mă iubește, cărțile-mi sînt copii nerecunoscători, dacă le-aș da întîlnire cititorilor mei la opt dimineața, în piața Concorde, ce-ar fi ?" Mă joc cu pesimismul în toiul unei mese, îl cert pe chelner, mă plîng că bucățile de pîine sînt prea mici sau prea mari, cer apă minerală, „nu, nu Vittel, nici Vichy, vreau apă de Baden, e mai radioactivă..." Dau din cap, mănînc din carne lăsînd marginile pe care le consider cam arse, „și salata are cam prea mult oțet ; nu, nu-mi place decît camembert-ul foarte proaspăt, ca ghipsul". Să mă fac interesant, să acaparez sensibilitățile, dispoziția celorlalți, să mă supăr dintr-un fleac, să aleg miezul salatei murmurînd : „Faceți ca mine".

Să utilizez toate stratagemele ce mă pot face dezagreabil, să profit de tăceri, de erori, să dau uneori vreun detaliu atît de exact încît gazdele să se încline în fața integrității memoriei mele. Dau atunci din cap. „Ba nu, pe timpuri aveam o memorie demnă de numele ăsta ; puteam să recit de la coadă la cap actul al doilea din *Bérénice* sau primele paragrafe ale tratatului de la Campo-Formio, ce am acum nu-s decît amintiri."

Nu trebuie să las vreo urmă din ezitările mele, sfîrșesc frazele celorlalți și le repun în circuit. Nu-mi scapă nimic, îi uimesc pe toți cu rapiditatea cu care vorbesc, subliniez truismele, fac exces de dealii. Cine vorbește în locul meu ? Cine mi-o ia înainte cînd sînt perplex ? Frazele-mi sînt atelaje dezordonate. De unde-mi vine felul ăsta de-a vorbi ca din carte ? Sînt urzeala cărui discurs ? Am darul ștersăturilor, nu-mi revin decît exact atunci cînd trebuie. O aud de departe pe femeia aia tînără, puțin cam greoaie, care pleacă la brațul amantului : „Realmente, nu se schimbă. Spune ce vrei, dar e încă formidabil". Iată elogiile ce mi se fac. Nu aflu nimic despre mine altfel decît din întîmplare.

Gîndurile-mi par gravate, personajele se înalță ca niște cariatide, atîrnă tone ; în spatele meu totu-i înghețat, durat o dată pentru totdeauna. Cine știe eforturile pe care le fac ca să urmez curentul ? Am de coborît scări infinite, de urcat spre esplanade de unde voi putea contempla în fine totul... Pămîntul s-a-n-tărit în jurul trunchiurilor mele, nu mai

soarbe apa ce i se dă. Sînt expulzat din zonele astea de frontieră ce nu trăiesc decît din erudiția mea. Ca un Pompei, cu eternitatea asta care mă depășește, prelungirile, întinderile astea alterate. Nu exist decît în generalitate. Nimic nu-ncepe. Nu mai e nici o scară, mortarul s-a uscat, gălețile sînt goale, șantierele ; în depărtare frematarea, aici ornamentul ; acolo-i inflexiunea, umbra, aici soarele necruțător, praful, piatra ; la orizont e artificiul, impulsiile fericirii, aici incizia care nu sîngerează, documentul... Cîinii nu se mai înfurie. Mori disponibil, te stingi în respectul pe care ți-l porți. Răul e continuu, infirmitățile directe și beteșugurile firești. De ce să te plîngi, să lupți împotriva cui. Destinul se ascude în fisuri. Ocupația esențială e întreținerea ; să fii curat, fără riduri, să suprimi petele, mirosurile, uzura manșetelor, și mai cu seamă să nu suferi. Nu mai sînt de respirat.

În seara asta stau în fața ferestrei ; toți au plecat. N-am vrut să merg cu Odile, Patricia și bărbatul ei. Stau și ascult noaptea asta ca o minciună, cu orăcăitul broaștelor, arhaic, sonor ; masa a fost tăcută după apelul președintelui Consiliului. Aștept avionul cu parașutiști ce trebuie să sosească din Alger. Trec mașini grăbite ; aș fi vrut să le fie milă de mine, dar s-a vorbit de războiul civil, de adunări în preajma aeroporturilor, desertul a fost plin de nervi. Patricia se certa cu Gilles. Cine să-mi fi văzut ochii plini de lacrimi ? N-am fost inspirat cînd mi-am ales noaptea asta ca să fiu nefericit, nici Franța dealtfel.

Va trebui să fac totul pe-ndelete : e singura cale de a îmblînzi miile de sălbăticii ale zilei. Nimeni să nu m-apese pe indiferență! Corpul nu mă mai ascultă ; mă tîrăsc de la un fotoliu la altul, îmi pierd puterile în cărți, trăiesc din memoria simțurilor.

Ieri am strîns-o în brațe pe Odile ; nu se aștepta la o asemenea bruschețe, am înjurat-o. A început să plîngă, s-a prăbușit apoi pe pat. Îi priveam carnea brațului, ceafa-ncovoiată. Aș fi vrut să se lase amăgită, să fie fericită de întorsătura fericită a evenimentelor.

— Ei, ce e ?!

Nemișcată, acoperindu-și fața cu mîinile, Odile părea că se așteaptă la cea mai îngrozitoare injurie.

— Întinde-te.

Era singura cale de a crede în prezența mea. Vedeam scena în oglindă ; am ridicat capul. Totul era cețos, incoerent, dar tocmai incoerența asta mă susținea : trebuie să credem în suplicii. M-am apropiat de corpul închis în el, ca să-i văd fața.

— Te porți de parcă n-am mai fi făcut niciodată dragoste împreună.

Odile se liniștea, dar era o plăcere să-i privești privirea, în sinceritatea ei ; încet-încet

părul i se desfăcu așa cum îmi place mie, obrajii i se colorară, întinse picioarele. Îi zîmbi.

— Mă crezi insensibil ?

I-am mîngîiat părul, dar nu acesta era gestul tandru pe care voiam să-l fac, murmurul dorinței, apropierile discrete. Să mi se ofere odată ! Am atîta nevoie să cred în surpriză, și pe vremuri nu eram oare atît de crud ? Atît de ușor mă tulbura mersul unei femei : șoldurile rotunde și suple, gleznele, și părul mai deschis de pe ceafă... Cînd mă aflam pe vreo scară eram silit să mă opresc, să cedez trecerea, mă prefăceam că mi-am pierdut suflul, iar cotul scării îmi ascundea silueta ce-mi trezise dorința. Penumbra mă liniștea. Priveam ca pe o pradă mîna ce aluneca pe balustradă, urma apăsatul butonului de sonerie. Era sfîrșitul tremurului pe care nu-l mai puteam stăpîni, închideam ochi, mă gîndeam la editorul meu, mă lua cu frig.

Într-o zi i-am redeschis tocmai cînd trecea un bărbat. Părea surprins de imobilitatea mea.

— Nă vă simțiți bine ?

Mă aflam în fața unui ofițer în cizme, cu chipiul pe-o ureche. Fuma un cigarillo, arogant, gata să spună cine știe ce măgărie. Probabil se ducea la amantă, femeia care tocmai mă depășise, grăbită foarte. Nu purta nimic sub rochie, i-am simțit căldura cînd m-a atins trecînd, un miros picant, jenant. O pereche de tîrîturi, asta-i ! El își pusese uniforma ca să dea venirii sale puțină solemnitate. Iar ei trebuie să-i fi plăcut un tors fără zbîrcituri, pulpele acestea vizibile sub stofa pantalonului,

fața asta cu-o cicatrice la tîmplă, mîinile cu piele aspră din cauza frîului; știa să strunească bine ce călărea. De doi ani dura povestea, știam eu. Și cu toate acestea locatarii o salutau respectuos pe domnișoara Ginguet, Louisette cum îi spunea portăreasa. Mă privise în mai multe rînduri insistent, așteptam să-i cadă ceva, o mănușă, un toc, vreo batistă. Urca zilnic la aceeași oră în apartamentul ei: puțea a trandafir și a parfumuri de flori...

În dimineața aceea își pierduse cheia. O observam cum se străduiește să deschidă. Locuiam în apartamentul de deasupra. Louisette ținea un magazin de parfumuri, așa cum am aflat mai tîrziu, după aventura noastră. Trăind printre mătăsuri, moaruri ori cașmiruri, printre casete, creme și pomade, înconjurată de vitrine. Acasă aceeași fragilitate, același parfum pătrunzător și dulceag. Pînă și fursecurile-i erau impregnate, porto-ul, săpunul, chitanțele, cearșafurile, pe care nu-i plăcea să le șifoneze; prefera să facem dragoste pe covor, lovindu-ne de picioarele fotoliilor, ne trezeam în fața ferestrei deschise, aiuriți.

Da, nu trăia decît în strălucire și puf, fierbinte și roz, plinuță unde trebuie, ce mai, o puică. Din cînd în cînd postea, sîmbăta mai cu seamă, mă duceam și eu să beau un ceai, să mănînc un biscuit. Dragostea era atunci mai lentă, oarecum japoneză. Multă poezie, reținere, mișcări învăluite, o gură muzicală și ochi fără privire. Căderea se făcea în extaz, cu un ceremonial pe care nu l-aș fi putut distruge fără să-ncalc convenientele. Ce știință a împreunării! Îi iertam afectarea, căci făcea dragoste cu-o insolență propice. Îi savuram părul împletit, neglijeurile pe care mîinile-mi curtenitoare le deschideau cu mult înainte de momentul cuvenit pentru a da de savoarea unui corp îngropat în pînză de casă. Sîmbete tandre, sub lumina lămîioasă de la unsprezece dimineața, în mijlocul unei trîndăveli comune și rafinate. Urma o gustare pe genunchi, șervete cu monogramă și desertul făcut din nenumărate și nesfîrșite sărutări. Seara mergeam la vreun meci de box și mîncam alune. Luam apoi primul tren spre Odile și Patricia, aflate la țară; asistam la sculatul lor.

Odile ar trebui să priceapă c-am rămas același; timpul n-are importanță în chestiunea asta, iar criza cardiacă nu mi-a distrus adevărata inimă. În dragoste sînt contra respectului. De ce să nu mori cu mîna pe-un sîn?

E zece, ceru-i nemișcat și cenușiu. Mă doare îngrozitor, zac în pat, o buiotă pe burtă. E-a doua citronadă pe care-o beau, scîrbit. Odile nu-mi bagă-n seamă doleanțele, mă-ngrijește cum crede ea că-i bine, își pune buzele pe fruntea pe care mai întîi mi-a șters-o cu grijă. Curva! Dar în delirul meu am imaginat un frumos început de nuvelă: o intrigă în Orientul îndepărtat, dale răcoroase, fîntîni arteziene, slujnice ce se strecoară printre coloane și cerul pe care nu-l vezi decît prin transparența unei perdele. Voi pune și-un bătrîn, atotputernic peste lumină și-ntuneric, ce va deschide în drama asta imobilă ferestrele și ușile. Și-o lună sîcîitoare și-nghețată.

— Ce zi e astăzi ?

Patricia îmi întinde-un mic calendar. Marți, 13 mai. Zac de zece zile în patul ăsta, zece zile-n care m-am făcut că trăiesc, că respir și eu oarecum.

— Ce-am avut ?

Patricia mă asigură că e din pricina surmenajului ; îmi explică pe-ndelete că prea m-am încrezut în puterea mea de muncă ; m-a sleit piesa mea *Adormiții*.

— Nici unul de treizeci de ani n-ar fi rezistat.

O întreb cînd am căzut.

— La sfîrșitul unei repetiții.

Sînt măgulit de căderea asta. Să ai articole în ziare, poate și comunicate de sănătate ; cunoșteam succesul în comă.

— Povestește-mi.

Patricia vrea să-mi spună cum a fost, dar infirmiera îmi face, fără să bag de seamă, o injecție atît de iute că nu-i remarc prezența decît în clipa în care acul îmi străpunge pielea.

— Odihnește-te, tată.

Vreme de zece zile, lungit, în întuneric, n-am trăit. Va fi un interval îngrijorător din viața mea, ceva ce nu-mi aparține. Ce mi-or fi făcut ? Simt deodată în jurul pieptului un pansament ce mă ștrangulează. Pe ale cui mîini am fost abandonat ? Pe mine, cel căruia îi place să-și aducă aminte, care caută să analizeze situația, să-și repertorieze senzațiile cele mai efemere, pe mine cel care nu se mulțumește cu alandala zilei, care nu suportă să fie înlăturat din vreo conversație ori vreun gînd, pe mine așadar m-au lăsat, cărat, m-au aruncat într-un pat, m-au recuperat încetișor în mirosul ăsta acrișor de lapte pe care-l simt din nou în jur, fierbînd la foc domol. Să uiți de tine în așa hal !

Iată-mă intrat brusc în bătrînețe, ca secerat. M-am trezit într-o euforie cețoasă, ca un albuș. Îmi displace tăcerea asta, lumina difuză din jurul patului (de ce naiba or fi lăsat lampa aprinsă în miezul zilei ?). Întorc capul. Patricia citește o revistă, ridică ochii, face un semn infirmierei că ațipesc din nou : greșeală ! O imensă perdea de trandafiri în fundul încăperii (buchete de la amici), vrafuri de scrisori pe care le zăresc pe marginea unei mese, ceasul care merge... Nu mă grăbesc să fiu privit : cum am ajuns în limburile astea parfumate ? Patul mi se pare mai scurt, înalt, fiole în jur, și încheietura mîinii racordată la un tub pe care-l detaliez ; sus de tot un flacon aproape gol : perfuzie deci. Nu-mi simt mîna, îmi mișc picioarele pe cearșaf. În jurul spitalelor se află întotdeauna păsărele, pași pe alei, sonerii...

— Ce naiba caut aici ?

Te-nsănătoșești, uneori grație mojiciei. Patricia s-a apropiat de pat, se apleacă asupra mea, îmi mîngîie și ea fruntea, cheamă la telefon.

— Te-ai făcut bine, tată.

Ce fată bună ! Vrea să se convingă pe ea însăși că m-am făcut bine. E mult zece zile, ce suspens ! Îmi place zîmbetul ei, ca al Giocondei, plin de solicitudine, îndepărtat.

— În cîteva zile ești acasă.

Îmi strînge mîna, aranjează cearșaful, mă-nvelește bine.

— Ce sperietură am tras !

Să mai așteptăm, să nu ne grăbim să cunoaștem un adevăr inoportun ; mîinile-mi sînt negre, se văd vinele. Îmi ating gîtul, e plin de noduli. S-a așternut peste mine un parfum de ferigă, m-au îmbălsămat.

Aș vrea să privesc fereastra, dar lumina e prea vie. Închid ochii. Sudoarea mă frige, sînt șters cu un prosop pe față, nu-mi plac deloc gesturile astea înduioșate, grija pe care o au să mă scutească de propria-mi putoare...

Să dormi zece zile în urma unei șfichiuri de bici a cărei violență îmi revine brusc în minte, zece zile în acest tumult de cearșafuri și pături, mai mult chiar decît Lazăr !

— Unde-i Odile ?

— Trebuie să vină dintr-o clipă în alta.

— Unde-i ?

— S-a dus să facă o baie.

Patricia-mi întinde o ceașcă, beau cu lingurița, metalul îmi izbește dinții. Mă-nec, apa mi se prelinge pe gît. Sînt ridicat. S-a sfîrșit,

totul mă doare. E viața ce revine cu junghiul din ceafă, cu împunsăturile din șale. Locuiesc durerea, mă ia în pumnu-i de fier, mă-mbracă-n foc.

— E ziua ta.

Înțeleg atunci ce-i cu buchetele, cu grămada de plicuri : împlinesc cincizeci și cinci de ani. O superbă aniversare ce se va sfîrși cu un strop de unt peste două linguri de piure.

— Ce noutăți ?

Patricia pare încurcată ; întrebarea a luat-o pe nepregătite. Caută ziarul, îl deschide.

— A murit Ludmila Pitoëf. În cinematografe rulează *Cu mîinile murdare* a lui Sartre.

— Altceva ?

— *New York Times* împlinește o sută de ani.

— Băftosul !

Patricia zîmbește, redevine fiica mea.

— Mai spune, dragă.

— Gérard Philipe turnează *Fanfan la Tulipe* în Alpilles. La conferința de la Ottawa s-au adunat doisprezece miniștri de externe. S-a dus și Shuman. La Camera deputaților pare să fie veselie mare. R.P.F.-ul s-a amuzat copios împreună cu S.F.I.O. pe seama proiectului de sprijinire a școlilor libere.

— De ce ?

— E o poveste complicată. Un senator socialist a invocat autoritatea unui oarecare abate Lemire...

Patricia a împăturit ziarul, mă privește pe furiș. Durerile sînt insuportabile, precise. Vorbe de liniștire, milă. Un uriaș se-apleacă asu-

pra-mi, miroase a verbină, pesemne-și dă pe păr c-un lac parfumat. Sînt pipăit, dezvelit, mă trece un fior de gheață, mă simt gol pușcă, mi se scoate bandajul. Și-adorm din nou, ceea ce e de preferat unei insomnii colective.

— Aveți dreptate, replica nu trebuie scoasă.

Julien s-a ridicat de pe scaunul rabatabil, ce izbește violent spătarul de piele. Își asculta cu religiozitate textul : sfîrșitul actului întîi ; actorii așteptau sentința.

— Ce praf e în sala asta, nu vezi nimic. Nu-mi plac repetițiile pe-ntuneric.

Se-aprind reflectoarele. E momentul să nu lași să-ți scape nici un detaliu, dicțiunea proastă, mai cu seamă în acut.

— O luăm de la capăt.

Regizorul a pus o măsuță portativă pe două rezemători pentru coate. Are-un fel ciudat de a-și scoate ochelarii, ținîndu-i de mijloc. Cu mintea mereu aiurea, mîinile grăsuțe, pocnește din degete. Dă impresia că se teme de vreo inițiativă din partea actorilor. De-aș fi fost în locul lui aș fi pus ceva mai multă furie în dialogul profesorului ; la urma urmei scena nu e mezzo voce, trebuie urlată, n-are de ce să-ți fie frică de țipete, efectele trebuie să fie mai puternice...

— Gérard, tocmai ai aflat că nevastă-ta a avut un accident, așa că nu mai zîmbi publicului, interiorizează-te, umple-ți ochii de lacrimi, lasă gesturile inutile, privirea aia spre ușă

ca şi cum aştepţi pe cineva. Nu-ngroşa efectele, rămîi calm, doar ceva mai înnegurat.

Pe Julien îl plictisesc explicaţiile astea ce-i par cam puerile. Cum să-i facă să-nţeleagă că scena e capitală : nenorocirea distruge cuvîntul, actorul trebuie să se confunde cu drama, să se cufunde în decor prin mijlocirea unei lumini reci de reflector. Nu-s de acord cu regizorul, îmi ştiu mai bine decît el piesa, personajele mi-au vorbit într-un anume fel, trebuie facilitat debitul chiar dacă în defavoarea replicii ; e splendid strigătul rămas suspendat !

Prima lui piesă. Julien a acceptat în cele din urmă propunerile teatrului Senei. „Nu e nici un risc, subiectul piesei e nu numai frumos, dar şi captivant ; reflecţia nu se naşte pe scenă, e provocată mai tîrziu, cînd spectatorul se întoarce spre casă şi regăseşte luminile oraşului. Îi daţi o personalitate, dorinţe, nu va mai putea dormi."

Julien a cedat. Într-adevăr, trebuie să se impună prin mijloace mai directe decît romanul ori eseul. Publicul e acolo, în sală, trebuie doar să-ntinzi mîna şi să-l prinzi, să-l surprinzi, să-i trezeşti interesul pentru opera ta, să-l sileşti să trăiască în tovărăşia unor personaje puţin cam uitate. Romanul se transformă, situaţiile sînt mai încordate, mai bruşte ; s-a dus cu progresia psihologică înceată şi tradiţională. Evenimentele sînt cele care conduc intriga şi personajele nu mai au vreme să se extazieze în replici ; poţi să-*ncepi* cu nişte replici spirituale pe care să ţi le notezi într-un carnet şi să le-nveţi pe de rost...

Julian închipuie decoruri mai suple, lumini neprevăzute, costume barbare. Războiul e încă aproape, orizontul e încă năpădit de fum. Problemele de familie nu se mai rezolvă pe ascuns, ci în funcţie de actualitate. Sîntem în 1949, ce naiba ! Bernstein, Guitry nu-s decît amuzamente mondene, viitorul dramatic stă în evocarea fricii, a despuierii omului, a desfigurării lui : numai în dragoste se întîmplă să semeni cu tine. Trebuie să te joci cu focul, nu cu abajurul, divanul nu-i decît un morman de moloz. Iubeşti prin efracţie, ucizi ca să nu mai vorbeşti, e vremea războinicului. (Însemnări pe coperta programului).

— E greu să recuperezi personajele de roman într-o piesă în care vreau să înfrunt lumea modernă cu contradicțiile ei, în care vreau s-o silesc să mărturisească tot, într-o piesă în care vreau s-o surprind în flagrant delict de delir, înțelegeți ? Și cu toate acestea Laure, această eroină ce iese din moarte solemn și violent, Laure mi se părea a fi de esență teatrală. Am scris povestea ei în 1945...

Julien se întreține nu fără plăcere cu ziaristul de la *Temps présent*. Niciodată nu-i place să înceapă un interview, dar odată început se lasă, încet-încet, prins în capcana tăcerii interlocutorului.

Laure se ridică de pe scaun, aruncă o privire spre valizele în care se-află îngrămădită întreaga-i avere. E-o evreică din Frankfurt lovită de doliu, cu ochii-n flăcări, cu gîtul lung și-ncordat. Nu reușește să-și oprească tremurul mîinilor, din dimineața în care bărbatul i-a fost adus acasă pe-o targă însoțit de doi ofițeri de la Gestapo, care rîdeau pentru că mîinile nu rămîneau încrucișate pe piept ci tot cădeau de o parte și alta. „Un accident stupid, domnule.“ Cei doi ofițeri au răsturnat corpul pe covorul din salon, livid. I-au întins apoi lui Laure o hîrtie, s-o semneze. „Aici, jos, și data, vă rog !“ Și deodată Laure a început să fugă după militarii ce se-ndreptau spre ambulanță fumînd țigări de foi. „Voi l-ați omorît, voi l-ați omorît !“ se agăța de ei, dar în stradă nu era nimeni la cinci dimineața ; se lumina de ziuă, se auzea uruitul unui marfar ale cărui boghiuri se ciocneau la fiecare curbă. Unul o luă de braț, îi simțea respirația fierbinte, îmbibată de alcool, pe fața pe care o întorsese de la el. „Plîngeți, doamnă, dar în tăcere, vă rog.“ O împinse brutal, căzu pe caldarîm, nu se mai putu ridica. O gleznă fracturată. O prostituată o ajută să urce.

Trei luni de căsătorie ; nu avuseseră timp să plece în călătorie de nuntă. În ceața înghețată de pe Oder, tînărul soț visa la Grecia. Urmau să plece la începutul verii, și Laure își realizase contractul de solistă. În salon nu mai rămăsese decît Gaveau-ul ; membrii organizațiilor tineretului hitlerist percheziționaseră casa și luaseră sub pretextul verificării bijuterii, blănuri și chiar paharul de argint al copilăriei sale.

Astăzi fugea, cu mîinile-i care tremurau fără-ncetare, gata, se sfîrșise cu pianul.

Laure, noaptea, la Paris, în spatele ferestrei de hotel ce dădea spre gară, Laure cea fără fotografii, fără de-amintiri, despuiată de toate, neducînd cu sine decît tremurul mîinilor, pentru vecie... Către opt urma să se prezinte în

fața ghișeului unei companii de navigație ca să-și ia biletul cu care avea să plece spre sora ei în Argentina, în arșița acestui iulie gol și livid. Un putregai de vară. Dar n-avea să mai plece.

Am cunoscut-o pe Laure într-unul din turneele ei la Paris, la primul său concert, în 1937. În sală era lume puțină, studenți, melomani îmbătrîniți și săraci, căci se distribuiseră multe bilete gratuite la Conservator. Un reprezentant al ambasadei germane o supraveghea pe furiș, după ce-i oferise nu fără emfază un buchet de trandafiri roșii cu o panglică purtînd semnul svasticii. Atașatul cultural avea nevoie de Laure nu numai ca imagine a gentileții naziste față de evrei, dar și ca ostatec supravegheat de oamenii săi pentru cazul în care ziariștii i-ar fi pus întrebări cam prea insidioase. Și tînărul acesta blond cu cărare impecabilă, cu gesturi aspre, o urmărea ca o umbră, zîmbind în stînga și-n dreapta; îmi mai amintesc cicatricea de lîngă ureche și felul în care o reținea pe Laure pentru a nu putea scăpa de gardă.

Fusesem invitat la o recepție dată de institutul german și am avut ocazia astfel să vorbesc cu Laure; avea ochii înroșiți, am întrebat-o de ce. „Unul dintre compatrioții dumneavoastră mi-a pus tot felul de întrebări și nu mai știu ce-am putut să-i spun cu franceza mea nu prea strălucită." Îi admiram mîinile, mi-a zîmbit, își mișcă degetele ca și cum ar fi

interpretat ceva. „E tot ce-mi mai rămîne." Îi luai o mînă, i-o sărutai. Am fost surprinși de-un neamț ce se-ndrepta spre noi : „Domnișoara e foarte obosită, cred că e preferabil să se retragă. Luați-vă la revedere de la admiratori, domnișoara Laure." Așteptă să rămînem singuri. Înțelesesem din privirea ei că era cuprinsă de panică, urmărind forfota din sală. „Mi-e frică mai ales de cel tînăr." I-am dat adresa mea, mi-a dat-o și ea pe a ei, de la Frankfurt, apoi m-a implorat să nu-i scriu ; îi tremurau buzele. Am asigurat-o că voi fi prudent, o iubeam. Cum să iubești în 1937 ? O perdea de ofițeri germani discutînd animat, cu pieptul în afară, picioarele depărtate, mi-o ascunsese privirii. Am crezut-o în siguranță la sora despre care îmi vorbise.

Ziaristul : Ați mai întîlnit-o după aceea ?

Julien : Am reîntîlnit-o într-o situație stranie.

Ziaristul : Povestiți-mi.

Julien : Avusese norocul să se-mbolnăvească. O sincopă la Le Havre înainte de a urca pe vapor. A rămas la Paris. Urmă înfrîngerea noastră, ocupația germană. Trăia copiind partituri. Nimeni nu-și mai amintea numele ei într-o Europă zdrobită ; nemții nu o pierduseră din ochi. Într-o bună zi unchiul ei a silit-o să părăsească Parisul și să se instaleze într-o ambasadă germană din Ungaria, ca ostatecă a regimului. Tatăl ei, specialist în arta romanică, se afla la Berlin în beciurile Gestapoului. Serviciile secrete aveau nevoie de o chezășie prin care să facă presiuni asupra omului acestuia de fier, cunoscut în lumea-ntreagă și să-l facă să colaboreze cu Noua Ordine. Un atare profesor, ieșit direct din incunabule, familiarizat cu Fecioarele și timpanele portalurilor, cu cupolele bizantine și cu triforiile constituia un atu major. Declarațiile sale nu puteau fi decît tulburătoare prin accentul lor de sinceritate : nu era un politician, ci un cercetător pe care l-ai fi ascultat fără să ai impresia că te compromiți.

Ziaristul : Și ce-a urmat ?

Julien : E un lucru ce nu v-ar interesa.

Ziaristul : Ați făcut totuși din ea personajul principal al piesei dumneavoastră...

Julien se ridică fără nici un menajament :

— Scuzați-mă.

Fără să adauge nimic, se apropie de scenă și, ridicînd capul, strigă :

— O luăm de la început cu scena a III-a din actul II, cînd pianista constată că mîinile-i paralizează...

Ziaristul nu-l slăbea deloc pe Julien ; se ținuse după el, cu stiloul în mînă.

— Și pe urmă ?

Julien stătea drept, impenetrabil, ca și cum întreaga-i atenție se îndrepta doar asupra actorilor aflați pe scenă.

— Nu există nici-un pe urmă, domnule.

Și, după o tăcere, adăugă :

— Moartea-i un sfîrșit, nu ?

Laure tocmai murise într-un accident de mașină în apropiere de Dijon. Aveam în buzunar telegrama ce-mi anunța vestea.

De ce venea oare la Paris? De ce?

Julien închise ochii; un zumzăit din ce în ce mai violent îi umplea urechile, ca al unui stup imens. Apoi un fluierat prelung, cu întreruperi, ce reîncepea străpungîndu-i aproape tîmplele. Cînd redeschise ochii ca să se agaţe de vreo figură sau lumină, nu mai văzu nimic: doar un întuneric fierbinte. În jur ai fi zis că-s paşi de animale, atingeri frunzoase, un vacarm de armată ce bate pasul pe loc. Era preferabil să se prăbuşească încet-încet decît să cadă cine ştie unde, cu capul lovind vreo spetează; da, da, era preferabil să alunece din sine cu prenumele de Laure pe buze...

— O scrisoare pentru tine, Julien.

După călătoria agitată şi febrilă urma această pauză, aşteptarea scrisorilor. În depărtări, Elveţia încremenea ca o carte poştală.

Venisem la Întrunirile internaţionale de la Geneva; urma să se vorbească despre om în raport cu inconştienţa lumii şi în raport cu propria-i conştiinţă. Subiect de aur, însă greu, ce-mi permitea să vorbesc cu ostentaţie şi fervoare: umanistul este şi el om. Odile venise cu mine: voia un ceas, o haină de căprioară, cîteva fleacuri pentru prieteni, ciocolată pentru Patricia şi pentru fiul meu vitreg Victor. De la primul ceas al dimineţii se şi afla pe stradă, aruncînd o privire distrată lacului, fîntînii arteziene a cărei apă urca destul de sus proiectîndu-se pe un cer presărat cu nori mici şi albi. Am ieşit cînd dimineaţa era înaintată, de teamă să nu-ntîlnesc cine ştie ce istoric ce mi-ar fi vorbit despre războiul din Pelopone sau vreun poet rar ce s-a lăsat sedus de cadenţele clasice. Odile era frîntă de oboseală, prăbuşită într-un fotoliu din hol; la picioare pachete de tot soiul, în mînă mănuşi noi, şi pe ea, deja faimosul mantou catifelat, cu o croială puţin cam prea strictă pentru gustul meu.

— O scrisoare pentru tine, Julien, de la Geneva.

— Cine să-mi scrie ?

— E fără doar şi poate o invitaţie.

— Şi eu care voiam să merg cu tine la Lausanne, pe lac...

M-am dus să mă instalez într-un colţ transformat în sală de fermă din Vaudois, bîrne înnegrite, vase de aramă, mobile şi o fîntînă imensă din care ţîşneau în dezordine flori. Citii mai întîi semnătura, cu greu : Laure.

O uitasem cu desăvîrşire. Laure, siluetă înceată şi temută, legată doar de nefericirile sale şi ale cărei mîini, după atîtea îngrijiri, puteau în sfîrşit să se odihnească nemişcate. Cît am iubit-o, cu teama c-o voi pierde, şi asta chiar cînd era lîngă mine, puţin cam prea frivolă dacă mă gîndesc bine : dragostea o făcea să-şi plece ochii. Avea darul de a dispărea, ca unul din copiii aceia care, dacă uiţi de ei o clipă, profită ca să dispară. Timpul trece deja de-atîta vreme fără ea.

„Dragă Julien,

Am citit în ziare că eşti la Geneva pentru întruniri. De douăzeci şi patru de ore nu fac decît să mă gîndesc la tine. Îmi revenea totul în minte într-un fel năucitor... Aşa că am înîndrăznit. Te întrebi ce s-a ales de mine : nimic. Dau lecţii de pian şi sînt organistă. Am vrut să-ţi scriu în nenumărate rînduri, îţi urmăream în ziare ascensiunea rapidă, poziţia ta europeană, îţi citeam cărţile, articolele, mă căutam printre personajele tale sperînd să fiu astfel iertată pentru ce-am făcut în anul de pomină 1943. Şi ce-am făcut n-a fost frumos. M-am întîlnit cu un văr german la Étampes, unde devenisem traducătoare şi interpretă. Şi în privirea lui mi-am revăzut copilăria; nu mai vedeam firetul argintiu de pe gulerul şi mînecile lui, nu contemplam decît ovalul feţei sale, mă evocam în el, evadam în accentul lui ţărănesc. Nu-mi dădea pace nici o clipă şi-ndrăzneala lui îmi plăcea. Te părăseam fără să-mi dau seama, cu inima uşoară. Iartă-mă. Am devenit secretara lui într-un birou pe care-l avea pe bulevardul Foch. Am învăţat să salut, cu mîna ridicată. Era o simplă concesie pe care-o făceam ca să-l păstrez. Ghiceşti ce-a urmat. Fuga, ascunzătorile, iar azi apartamentul ăsta mic din Geneva care nu dă decît spre un trecut plin de răni şi urît mirositor. Mă vei ierta că n-am îndrăznit să-ţi mărturisesc acest tandru coşmar ? Julien, dacă vrei să mă vezi, scrie-mi două rînduri şi vin îndată. Aştept resemnată. Nu mă judeca, nu gîndi că vreau să-ţi pătez amintirile, nu fi atît de nemilos pe cît o merit. Sînt bătrînă..."

Julien avea privirea tulburată de lacrimi : nu uiţi un corp, agilitatea lui, nopţile, ce nu se mai terminau după ce se dădea stingerea, tăcerea străzilor ce-nconjurau camera secretă în care-şi devorau nesăţioşi iubirea ; uneori o alarmă îi făcea să se separe ; Julien punea un capot pe Laure, aşteptau ca avioanele să treacă; moartea dădea trîcoale ; teama că vor vedea că se revarsă zorile le făcea îmbrăţişările mai grăbite ; cufundîndu-se într-o împreunare sălba-

tică, iubindu-se încă o dată, respingîndu-se, cu coapsele obosite, buze, transpirație, păr vîlvoi și paharul de apă băut în doi la lumina foarte slabă din cameră (obișnuința întunericului) cu mîna în căutarea pachetului de țigări de pe covor...

Odile se apropiase de Julien, intrigată de privirea lui.

— Cine-ți scrie ?

— Ei, o invitație... Un tip imposibil.

— Și trebuie să mergem ?

— Mă duc singur. E în legătură cu o teză despre romanele mele.

— Și durează mult ?

— Nu știu, dar o să fac tot ce pot ca să nu dureze.

Odile mă luase de braț ; niciodată nu fusese atît de atentă cu mine, m-a lipit strîns de ea, era ceva neobișnuit. Căci tandrețea nu-i e niciodată sinceră. I-am zîmbit, nu mă costa nimic. Îmi murmură.

— Mă bucur mult pentru tine.

Și mă părăsi brusc.

— Te-am mințit.

Laure e-n fața mea, în picioare ; nu îndrăznește să se așeze după ce m-a invitat s-o fac. Trebuie să mă obișnuiesc să n-o mai recunosc cu părul ăsta înfoiat, cu fața prea fardată pentru vîrsta ei, cu talia asta (unde-i sînt formele ?) ; nu reușesc să-mi fie de ea nici milă, nici oroare. Ar fi putut fi *o alta*.

— Da, Julien, la Paris eram prizonieră. Și-apoi, încetul cu încetul, am ajuns să nu mai pot suporta această ispășire ; înțelegi tu, sînt nemțoaică...

Ce apartament ! Încărcat, întunecat ; tot felul de piedici pînă să ajung la un scaun.

— Iartă dezordinea. A venit băiatul meu să stea cîteva zile cu mine. Locuiește în Argentina, la sora mea.

Desigur, nimic din ea nu-mi era cunoscut și asta mă năucea ; lucrurile luau întorsătura unui roman, puteam să-mi imaginez ce-mi va spune înainte ca ea să deschidă gura.

— Bei ceva ?

Am refuzat spunînd că n-aveam decît puțin timp să-i consacru.

— Înțeleg.

Urmă o tăcere insuportabilă ; lăsase baltă confesiunea începută în prag, nu mai avea nici

puterea şi nici cheful de a reface diversele etape ale aventurii ei. Poate că nici nu mă recunoştea !

— Nu te-ai schimbat, Julien. Îmi dai voie să-ţi spun pe nume ?

Ce de precauţii ! Dar rămînea practic mută, mă cerceta.

— N-ai noroc de vreme bună, munţii-s acoperiţi. Stai mult ?

— Doar o săptămînă.

— Cunoşti Geneva ?

— Puţin.

Se străduia să spună banalităţi pe un ton anumit, neneglijîndu-şi vocabularul ; îi eram recunoscător.

— Te vei mai întoarce la Paris vreodată ?

— Niciodată.

Laure voia să fie căinată şi nu reuşeam s-o fac. Şi totuşi într-o seară urma s-o răpesc, pregătisem totul : maşină, ascunzătoare. Am aşteptat-o o noapte întreagă, n-a venit. Acceptasem să abandonez totul, inclusiv cariera. Am fi dispărut fără ca fuga noastră să devină o răpire. Sărmana mea Thérèse se pierdea în noaptea Spaniei.

Cum să regăsesc violenţa pasiunii de-altădată, cum s-o explic, după ani, pe înţelesul celei ce nu-mi mai cerea decît iertare ? Mîinile îi tremurau acum din nou. Fu jenată de privirea mea. Realmente, nu mai merita să o luăm de la capăt, să cerem, să punem lucrurile la punct, să reclamăm ceea ce nu mai avem nici un chef să mai suportăm. De ce m-a chemat ? Înţelesei. Laure voia să n-o mai iubesc, voia să scape de prezenţa mea în memoria-i deja ezitantă.

— Eşti celebru, Julien, foarte celebru.

Laure mă linguşea, voia să creadă că-mi e indiferentă. Îşi revenea încet-încet, oribilă negustoreasă a amintirilor noastre. Sau, poate, eu eram cel care mă convingeam cu orice preţ că s-a schimbat ? N-o mai ascultam, retras într-un soi de ceaţă în mijlocul căreia strălucea enormul ei colier fals şi de prost gust. Mă cuprindea toropeala, fie de oboseală, fie din dorinţa de a pune capăt întrevederii.

— Îţi mulţumesc că m-ai iertat.

M-am trezit, îmi zîmbea. Prin privire îi trecu un vînt de tinereţe ; mişcările îi erau mai armonioase pe cînd mergea prin încăpere, deschidea un sertar, îl închidea, cotrobăia printr-un raft de cărţi.

— Caut ultimul tău roman, Julien, pentru o dedicaţie.

M-am executat conform tradiţiei, am cerut un colţ de masă, cerneală, m-am aşezat cu stiloul în aer. Voia o dovadă scrisă a iertării mele. Am compus o formulă banală ce se termina cu cuvintele : „cu infidelitate, al tău etc."

— De ce cu infidelitate ?

— Ghici.

Mi-a mulţumit fără să mai insiste ; mă privea ca şi cum în sfîrşit mă vedea ; tremurul mîinilor i se făcu mai puternic. Voiam să scap din salonul acela mic în care te sufocai. Cineva sună la uşă.

— Iartă-mă o clipă.

Eram salvat ; intră un tînăr. Prezentări.

— Cel mai bun elev al meu.

M-am întors spre Laure :

— E cel mai bun profesor pe care l-ați fi putut avea.

— Peste două luni Joël pleacă la Conservatorul din Paris.

Joël se înclină.

— Du-te te rog în dormitor, vin într-o clipă.

Întorcîndu-se apoi spre mine :

— Din cauza vecinilor pianul e în dormitor.

Nu ne rămînea decît să ne strîngem îndelung mîinile. Ceea ce am și făcut. Ajunși pe palier, mă sărută.

— Ce nebuni am fost !

Erau cuvintele de care ar fi trebuit să se ferească. Am coborît scara fără să-i mai arunc o privire : există amintiri ce îmbătrînesc pentru amîndoi. În pofida interdicțiilor medicilor, am intrat într-un bar și-am băut un whisky dublu. Ce-o fi o fi. Tot ce riscam la anii mei era să mor. Niciodată n-am petrecut o seară mai plăcută. Odile m-a silit să dansez pînă tîrziu în noapte, ca un îndrăgostit, sub lustrele ambasadei Franței. În taxi, a adormit pe umărul meu, iar eu am plîns.

— E-un accident.

Odile luase un aer supărat. Încă puțin și mă va certa ca pe-un copil. Și unde pui că am avut intenția s-o iau de nevastă după căsătoria Patriciei ! Nu merita decît recunoștința, nu și dragostea mea. Gesturi mai puțin frumoase, mai practice, fața dură, totul căpăta în ea asprimi, tăiș. Consecințele războiului. Slăbea în momentul în care mîncarea devenea mai abundentă. Părul ei pierdea buclele, șoldurile-i dispăreau, se neglija, prea familiară cu cunoscuții mei. „Și tipul de la Academie, cel ce se ocupă de curvăsăriile regale, ți-a scris ? Fii cu ochii-n patru cu editorul ăsta al tău, te duce de nas" etc. De unde-i venea felul ăsta nou de a vorbi, bruschețea, rapiditatea elocuției, mersul ăsta ? Mergea mai repede decît mine, alergam după ea, mă aștepta rupînd un bețișor. Ah ! mania asta de a rupe o rămurică uscată cînd trece pe lîngă o pădure ! Atunci am alergat, și-am căzut.

M-au ajutat să mă ridic, aveam sînge pe buze. Am rămas mai multe zile cu capul complet golit, descumpănit.

— Odile, spune-mi adevărul.

— Ce vrei să-ți spun ?

— E inima ?

— Nu.
— Simt că mă arde ceva în stînga.
— Vreun muşchi contuzionat, nimic altceva.
— Şi-apoi capul mi-e într-un hal...
— Te-ai împiedicat de-o rădăcină şi-ai căzut la zece centimetri de-un ciob de sticlă. Ai avut noroc.
— Şi eu care voiam să ne mutăm.
— Vedem noi mai tîrziu.

Şi iată de ce citesc ziarele de la prima pînă la ultima filă, mă amuz cu nenorocirile altora, mă cufund în obscuritatea fiinţelor, a necunoscuţilor mai cu seamă, mă delectez cu gafele, cu ura lor. Semn rău, la cincizeci şi doi de ani. „Nişte spărgători deschid o casă de bani în care găsesc o a doua casă de bani", „Lucette golea cutiile milei de la Saint-Eustache", „La cincizeci de ani refăceţi-vă un organism viguros mîncînd usturoi". Şi astea-s mizilicuri ; dar iată o confesiune pe care am păstrat-o :

„Atunci am luat de pe măsuţa de toaletă briciul şi cum Yves era cu spatele, i-am tăiat beregata. A strigat : «Ce-ai făcut». Sîngele a început să ţîşnească peste tot şi în vreme ce încercam să-l opresc cu un prosop, bărbatu-meu a murmurat : «Iartă-mă, iartă-mă !...» N-am aşteptat să moară, l-am băgat într-un sac şi, pe cînd se mai zbătea încă, am tras deoparte patul copilului care bloca intrarea în pivniţă. Am luat corpul de subţiori, apoi l-am tîrît pînă în groapă..."

Sînt scîrbit ; trebuie să revin la lecturi mai stimulatoare. Cîteva pagini din *Călătoria sentimentală* a lui Sterne ar fi foarte indicate. O singură bucurie : francezii sînt campioni mondiali la coafură. Şi-apoi îmi place acest ex-mareşal Graziani care cere preşedintelui Republicii italiene o nouă convocare a curţii marţiale, deja reunită sub Mussolini, care să judece reaua conduită a soldaţilor în războiul din Africa italiană. Lui Odile nu-i pasă de mirările mele, nu-nţelege cum de mă pot opri la dările astea de seamă, adăugă : „Asta nu-ţi slujeşte deloc la literatura pe care o faci ; gîndeşte-te mai bine la cartela de pîine..." Îmi aruncă pe cuvertură cîteva scrisori. Una vine de la guvernul general al Algeriei. O invitaţie la al cincilea tîrg de la Oran. De cînd am făcut pe evanghelistul în această parte a lumii, oficialităţile nu mă uită niciodată. Guvernatorul mă invită să asist „la această dovadă strălucită a vitalităţii algeriene". Da, îmi aduc foarte bine aminte de prima mea călătorie, lentă şi ceremonioasă, la capătul platourilor sudului algerian şi de familia de algerieni veniţi din munţii Aman, cu un copil pe moarte în braţe... Şi malgaşii ? Indochina ? La noi sînt doar nişte baraje în piaţa de la Villete, din pricina comerţului la negru. Dar foametea din Cochinchina ? În seara asta la Operă e Balul Micilor Paturi albe. Să dormim visînd „la valorile eterne ale culturii", cum zice *Combat*.

Traversînd din întîmplare întretăierea Sèvres-Babylone am văzut un spectacol ce m-a întristat, nu mă așteptam la așa ceva. Trebuia să mă întîlnesc cu Odile la *Bon Marché* pentru cumpărături și cad în plin scuar peste-un grup îngrozitor : niște bărbați fără vîrstă se strînseseră și țineau un fel de conciliabul. Cînd m-am apropiat, am văzut însă că-și contemplau mîinile pline de cireșe : nu le mîncau, le priveau doar ca pe niște fructe necunoscute. Erau îmbrăcați cu haine de împrumut ori de pomană, vestoane în dungi, pantaloni fie mari, fie mici, aveau craniul complet ras. Cînd unul din ei s-a apropiat de mine, am plecat ochii sub privirea lui : pupile enorme, de-o mobilitate ce te speria ; tîmplele erau niște adîncituri, la fel și-obrajii ; gîtul descărnat ; de-abia se ținea pe picioare, dar era mulțumit. M-am oprit.

— Ați fost prizonier ?

— Nu, deportat.

Nu știam ce să mai spun. Aflasem din ziare. Convoaie întregi de asemenea nenorociți se-ndreptau spre Paris ; erau încă ținuți la distanță.

— Ați suferit mult ?

Întoarse capul să privească o vrabie ce țopăia în jurul picioarelor lui.

— Nu cred că era vesel în fiecare zi...

Nu reușeam însă să-i trezesc interesul cu întrebările mele ; faptul că era foarte slab îngroșa defectele trăsăturilor ; nas lung și încovoiat, riduri timpurii, mici răni de-abia închise la urechi. Mă făcea să mă simt prost, căci nu-ți înțelegeam atitudinea.

— Stați jos, trebuie să fiți obosit.

Omul nu făcu nici o mișcare. Îmi arătă cireșele din palmă.

— Nu-s obișnuit cu prețurile. O sută cincizeci de franci mîna asta de cireșe. În 42, cînd am plecat, le-aș fi luat cu trei-patru franci.

Asta-l minuna cel mai tare. Ai fi zis că nu vede altceva decît propriile sale mîini.

Am vrut să fac un gest. Am scos portofelul, am luat o bancnotă și i-am întins-o. O refuză :

— Am camera plină.

— Unde locuiți ?

— În față, la Lutetia.

— Cînd vă duceți acasă ?

— Nu știu.

— Dar familia...

— Locuiește pe lîngă Poitiers.

— A anunțat-o cineva ?

— Cred că da.

Întrebările mele îl neliniștea ; avea chef să se alăture grupului. După o tăcere, adăugă cu o voce surdă, de-abia perceptibilă :

— Parizienii sînt tare drăguți. Am primit o grămadă de invitații.

— Trebuie să vă-ntoarceţi acasă.

Omul nu-mi răspunse ; părea în continuare tot atît de intrigat de cireşele ce i se-nmuiau în palmă ; una din bobiţe lăsa să se scurgă un lichid violet. Nu mai aveam ce să-i spun, nici el mie. Mersul, privirea lui stranie mă-mbolnăveau. Aveam impresia că mă aflu în mijlocul unor nebuni inofensivi. Încercai să reînnod vorba :

— Sînteţi probabil mulţumit.

În clipa asta Odile m-a văzut, de departe ; a venit agasată.

— Ei, ce faci ? Ştii bine că de-abia te-ai pus pe picioare şi că n-ai voie să stai în curent.

I-am răspuns că în grădiniţa aceasta nu aveai de ce să te temi de curent. I l-am arătat pe omul rămas în picioare lîngă mine :

— Un deportat.

— Mi-am dat seama. Hai mai repede. Mai au încă nişte pînză de dinainte de război.

Îmi şopti apoi la ureche :

— Dă-i şi tu ceva, să aibă ce mînca.

— I-am dat.

— Ah, bărbaţii ăştia şi războaiele lor !

Şi, deodată, omul care părea adîncit în gînduri mă privi :

— Nu ştiţi dacă Julien Reize mai scrie ? Îmi plăceau cărţile lui.

A fost ca un trăznet. Bîiguii :

— Îl cunoaşteţi ?

— Am citit una din cărţile lui la Fresnes. După fotografia de pe copertă, semănaţi cu el.

Mă podidiră lacrimile. Războiul ăsta oribil îmi dădea înapoi pe cel mai de preţ dintre cititorii mei, care traversase ţinuturile ororii şi care, în dimineaţa răcoroasă de iunie, îmi pronunţa numele înainte de a şi-l fi spus pe-l lui...

L-am strîns în braţe, l-am dus acasă, i-am oferit exemplare din romanele mele, o masă bună cu conservele pe care le aveam. Mă temeam ca Patricia să nu fie subalimentată.

Mi-a vorbit de lagăr, de zilele petrecute acolo ; mai avea puterea să rîdă de ele. Repeta întruna : „Vă-nchipuiţi..."

Nu pricepeam toţi termnii tehnici pe care-i folosea : kapo, Musulman, Appel-Platz, Rewier, crema etc.

Am fost însă emoţionat cînd mi-a vorbit cu atîta gentileţe de eroul din *Domnişoara de Sermeus*, romanul ce avusese norocul să apară în iunie 1940, plin de greşeli de tipar. Mi-a spus că personajul semăna cu el şi, cum romanul se termina cu bine, era convins că şi el se va întoarce teafăr, precum eroul meu.

— Optimismul dumneavoastră m-a salvat. Trebuia să mă-ntorc din moarte, eram ca revoluţionarul dumneavoastră Lucien ; destinul îl apăra pînă la capăt.

Nimic din ce-am povestit nu-i adevărat. Mi-ar fi plăcut ca întîlnirea mea cu deportatul acela să fi fost aşa de senzaţională, dar omul n-a scos un cuvînt. Îşi compara gleznele încă sîngerînde cu ale camarazilor săi. Aceasta-i ultima scenă pe care am văzut-o pe cînd mă grăbeam să mă-ndepărtez cu Odile ; avea loc o şedinţă a comitetului de epurare, erau judecaţi cîţiva din confraţii mei a căror imprudenţă n-a ajuns niciodată să fie periculoasă.

I-am strîns deportatului îndelung mîna, o mînă lipicioasă din pricina cireșelor. Am fost mirat să constat că păstra sîmburii într-o cutiuță de aluminiu.

Seara ne-am dus la un spectacol la care și-a făcut apariția și de Gaulle. Anna Marly interpretă cîteva cîntece clandestine, un pic cam triste pentru gustul meu. Urmă formidabilul Pierre Dac, o seară excelentă ce s-a terminat cu o violentă durere de cap.

A doua zi am stat în pat pînă la prînz. Trebuia să scriu, dacă nu mă-nșel, o notă pentru *Étoiles* despre întîlnirea aceasta cu un om năpăstuit și puțin comunicativ care nu reușea să se reintegreze. Îi datoram atîta lucru.

„Fie ca toți acești Lazări să fie îngrijiți și să redevină vii pentru a putea într-o zi să-și ierte călăii fără a uita însă ce-au fost..."

Era sfîrșitul textului. Peste două zile urma să plec în sudul Franței, să mă odihnesc ; fusese pentru mine o iarnă grea, iar primăvara, plină de emoții, mă sleise. Mi-e atît de teamă că n-o să pot sfîrși al patrulea volum al ciclului despre familia Sermeus ; n-am ajuns decît la începutul războiului din 1914. Și ce război și ăla !

— Un colet din Bearn, Odile !

E frig în casă, mă-nfofolesc ca și cum aș avea fragilitatea unui om în vîrstă. La patruzeci și șase de ani poți spera că te vei încălzi repede. Niciodată n-aș fi crezut că nemții or să fie chiar atît de insistenți. *Parizer Zeitung* anunță victoria pentru sfîrșitul anului. Tonul s-a schimbat însă, comunicatele trădează nervozitate. Pe fiul portăresei l-au luat ostatec și l-au împușcat.

Era bine în Seine-et-Oise pentru noi, după doliu : melci, vînat, fructe, crapi bătrîni de baltă, mîncarea nu punea probleme. Devenisem intimi cu fermierii mulțumită notorității mele. Aici Odile trebuie să stea la cozi, dă lecții de franceză. Am vrut să tac, să nu mai scriu un rînd, dar crăpam de foame. Am pus din nou mîna pe condei, țin o modestă cronică filatelică și fac recenzii pentru reviste din provincie, sub pseudonimul de Leuwen. Ne scofîlcim, trăim în spatele unor ferestre vărgate cu albastru, mîncăm cu-nghițituri mici : plăcinte de morcovi, de germeni de cartofi, brînză mai puțin apetisantă ca pasta mea de dinți, uger de vacă, mai știu eu ce... Am făcut rost de ceva cafea, cîteva kilograme, prin vechea mea Cameră de comerț ; am schimbat-o pe niște pantofi.

Iar avem refugiați în casă, o familie de profesori din Strasbourg. El seamănă cu un cocostîrc bolnav, iar în ce-o privește pe nevastă-sa, stîlcește franceza tot cerîndu-și scuze, se plînge de pasivitatea mea : o poți vedea ascultînd sub pătură buletinul de știri de la ora opt dat de radio Londra. Ce să-i faci ?

Au venit doi tineri să-mi ceară texte poetice pentru o revistă din zona liberă : *Le Franc-parler*. Odile e de părere că e riscant. Am acceptat cu toate acestea să scriu un text vibrant cu nostalgia clarului de lună de dinaintea războiului și a șuncii afumate. Cei doi emisari mi-au promis un cupon de stofă de lînă țesută în Vaucluse la un vechi război manual.

Odile nu răspunde cînd o strigi. Nu vreau să desfac pachetul fără ea : e o surpriză, căci niciodată nu găsești în pachet produsele anunțate. Azi ar trebui să fie niște vițel, untură, prăjituri cu smîntînă. Doamna Wissemberg a ieșit din camera ei ca o pisică la auzul unui foșnet de hîrtie în bucătărie. Trage cu urechea. Cînd naiba or să plece la ei ? Stau închis în casă de mai bine de zece zile. E din vina mea, am vrut să fac pe eroul și, acum am o inimă dereglată și o frică ce m-a cuprins pînă-n vîrful degetelor.

Treceam într-o dimineață pe strada Bonaparte, către zece, cînd văd două „fete" în gri, niște nemțoaice planturoase și volubile ; mă agasau cum stăteau în fața galeriei Mai unde era expusă o admirabilă pictură de Klee : un fel de secțiune verticală în scoarța pămîntului,

marmoreană cu străluciri de galben, un punct roșu în apropierea unei îngrămădiri de pietre bej... Rîdeau, vorbeau tare și-și arătau cu degetul tabloul singuratic. Trecînd pe lîngă ele murmurai încet : „Ah, scroafele !" Din nefericire pentru mine știau franțuzește și, întorcîndu-se, au dat să mă apuce de braț ; m-am smuls din strînsoare. Fugiră după mine ; o luai pe Beaux-Arts, cu răsuflarea tăiată. Le-am scăpat, căci au chemat în ajutor pe-un civil german și pînă să-i explice m-au pierdut din ochi. Vreme de-un ceas am tot dat tîrcoale prin cartier ; mă opream în fața magazinelor ca să văd dacă nu mi-au luat totuși urma cele două siluete în gri și negru. Ce idee să fii mai puternic decît ești !

Asupra casei apasă amenințarea, sînt convins ; pot fi recunoscut cu ușurință după fetrul meu negru-cenușiu, după paltonul meu cu dungi în formă de brad de care nu mă despart niciodată. E preferabil să mă ascund. Nu voi mai ieși decît seara pentru a răspîndi cruci de Lorena imprimate pe hîrtie de bristol ; ștampila mi-am fabricat-o singur dintr-o gumă, pe care-o moi în cerneală. Bristolul e greu de măturat, se lipește de caldarîm. Mi-am oferit luxul să asist într-o dimineață la măturarea pieței Danton, unde răspîndisem aproape o mie de astfel de cartonașe : merita osteneala. Nu poți decît să iriți o armată, armele ne sînt derizorii, să facem atunci pe insectele.

— Odile, mi-e foame. Vino să desfaci coletul din Béarn.

— Nu l-am mai văzut de mult pe Julien Reize.

— Cine-l vede ?

— Era cît p-aci să fie arestat. Comerț la negru.

— Cine să-l aresteze, nemții ?

— Da.

— Ce-i drept e drept : în ultima clipă s-a răzgîndit să mai plece la Berlin cu ceilalți. Vreo bronșită patriotică.

— Lumea zice că bea mai puțin, ceea ce mă miră.

— Coniacul băut într-o ceașcă de tei costă.

— Pesemne că se descurcă.

— A slăbit mult de pe urma poveștilor lui de-amor.

— Ce povești ?

— Nu știați, pianista nemțoaică, cea care-și vinde singură biletele de concert... Au fost văzuți împreună. Nu-nțeleg ce găsesc la el femeile : nu-i decît un fost bărbat bine, pe deasupra și văduv.

— I-ați citit tîmpenia aia de eseu despre scriitură ?

— Nu mi l-a trimis. Nu prea am încredere în ce gîndește : e-un tip care se ocupă de toate și de nimic, puțin cam primitiv după gustul meu. Gîndește așa cum vorbește, grosolan.

— Nu mi-a plăcut deloc conferința pe care-a ținut-o la Institutul german despre Goethe. A fost îngropat în flori ; dar trandafirii naziști au spini.

— O duce prost. Cărțile nu prea i se vînd... Nu-i făcut pentru roman ; și personajele din intrigile lui o duc cam prost.

— Cîți ani are ?

— Se spune că vreo patruzeci și cinci.

— Cam așa cred și eu. E tipul de bărbat ce-mbătrînește dintr-o dată, pe neașteptate.

— Opera lui va dispărea odată cu el. Bine-a făcut că a pus pictori celebri să-i ilustreze cărțile : așa o să aibă, oricum, posibilitatea de a mai lua un ban pe ele.

— Ce v-a făcut ?

— Mie ? Nimic, sau aproape nimic. Odile a fost soția mea.

— Înțeleg.

— E-așa de nefericită cu el. Nu-i spuneți niciodată ce proiecte aveți. E-un inconștient, și le însușește. Mai recunoaște-te după aceea în ce iese din mîinile acestui Stendhal de mahala. Julien Reize are ideile mult prea călduțe pentru a nu le veșteji și pe cele culese de la alții.

— Fiți prudent.

— Și dumneavoastră.

— Sînt bucuros că v-am întîlnit. De-atîta vreme nu mai poți vorbi cu cineva cu mîna pe inimă. Am să-i telefonez mîine lui Julien Reize ; se pare c-a descoperit o fermă unde găsești de toate, o adevărată piață.

Stă să plouă deasupra Parisului ; pe chei circulă cîteva velotaxiuri. E așteptat un convoi de camioane germane, polițiștii și-au ocupat posturile. Julien îi privește pe bărbații ăștia-ncremeniți locului ce poartă o mare placă de metal pe piept. O bătrînă a vrut să traverseze cu cutia de lapte, a călcat greșit cu tălpile ei de lemn, laptele s-a vărsat pe șosea. Nemții-o-njură pe doamna speriată care a luat-o la fugă spre Pont-Neuf, c-un pantof în mînă. Polițiștii privesc băltoaca albă ce se mărește. Julien începe să rîdă de mutra plouată a uriașilor ce-ncearcă să oprească c-o hîrtie lichidul ce se-ndreaptă spre canalizare. Dă din umeri, pleacă. Mai încolo o mașină cu gazogen are probleme, tremură din toate-articulațiile, scoate tot felul de zgomote, niște polițiști aleargă spre ea. Apar cîțiva motocicliști, primul tanc...

Primăvara asta n-are nici un miros ; orașul s-a sălbăticit, s-a-nchis în sine. Cum să mai scrii într-o asemenea atmosferă ? În fața ușilor nu mai e nimeni, se pare că toate pisicile au fost mîncate. Doi puști se-ntorc de la școală înghiontindu-se ca pe timpuri. În fața unei brutării se stă la coadă.

Julien deranjează coada ca să poată trece, își cere scuze, o femeie gravidă s-a așezat pe-o treaptă, păru-i e răvășit, are aerul că plînge. Nu-i nici o grabă. Din rața procurată în Basses-Pyrénées n-au mai rămas decît oasele, untul s-a făcut sărat și mierea-i plină de muște moarte și zaharisite. Vor avea ca desert în dimineața asta banane uscate. Ieri Odile a prăjit cartofi în ulei de parafină, au fost grețioși. Iar cu brînza uscată și plină de cocoloașe au băut sirop de Vosges.

Julien s-a decis să-și scoată bicicleta ; se va duce pe la fermele din Beauce luînd-o pe drumurile ferite dintre ogoare. O bicicletă Humbert grea și neagră cu schimbător de viteze complicat și frîne ca niște antene. Își va retrăi copilăria, întoarcerile, duminicile cînd cărăbușii se izbeau la apusul soarelui de crengi, cînd liliacul ruginea în ploaie... Curțile de fermă, tocmeală, vînzări de mărunțaie, în pivniță, schimburi. „Am pe portbagaj două chile de cafea verde și niște bluze din pînză de Vichy..." Dorințe, priviri schimbate, conversații încete și minuțioase, timpul trece, vîntul se face rece, pahare de vin pe mușama și mirosul de cartofi puși la copt în cuptorul de pîine...

Julien pedalează într-un ritm alert în mijlocul unui roi de musculițe. Și-a pus pantalonii de golf cu carouri mari, ciorapii de lînă ecosez, haina de tweed cu poale evazate, mănuși de piele. E atent la pietre, ocolește

gropile, hopurile, fiarele vechi, merge pe marginile, unde iarba-i scurtă și deasă.

Cîmpuri unduind în vînt, tufișuri, hambare construite în locuri ferite, bălți pline de mătasea-broaștei, trosnetul ierburilor cărora li s-a dat foc, cîini treziți ce se reped la picioare : marș de-aici, potaie ! Apoi, deodată, un uragan de viespi ce se năpustește asupra unui păr sălbatic.

Pămîntul arat se-nnegrește ; se seamănă, grupuri discută : se-odihnesc. Trebuie să fie ora prînzului. O țărancă s-a tras într-un tufiș. Julien fredonează o melodie a lui Trénet. Cînd ajunge la o cotitură bruscă dă nas în nas cu-o grămadă de oameni ce se-agită. O ambulanță, cu motorul încă-n mers, a oprit lîngă un pîlc de aluni. Coboară o infirmieră,-n halat și cizme. Nemții strigă, iau măsuri, o cască s-a rostogolit pînă-n partea cealaltă a drumului. Un jandarm îl oprește pe Julien ; „Achtung, achtung, paper !" Julien își culcă bicicleta la pămînt, cartofii se răspîndesc ; puloverul care-i acoperea s-a desfăcut. Întinde actele. Dă-napoi din fața privirilor ; un neamț se pleacă asupra portbagajului, deschide o traistă, scoate niște cutii ; cafeaua verde se răspîndește în praf. Patul unei puști îl lovește în picior, cade. Comenzi urlate. Un toc de revolver îi strivește-o coastă. Îl săgetează o durere ascuțită, prelungă, o dîră de foc pe mîinile jupuite. Niște păsări fac tărăboi pe-o creangă, se reped una la alta, se conturează pe cerul livid, se-ndepărtează. Țăranca iese de sub tufișul ei aranjîndu-și

șorțul. Două mașini puternice, negre, se-opresc lîngă corpul lui Julien. Țăranca își numără caprele : „una, două, trei..." Traversează un ogor, se răstește la un ied ce vrea să se-ntoarcă la bicicleta lui Julien. Un cîine dă tîrcoale portbagajului, a mirosit carnea și începe să mîrîie : și-a-nfipt colții în sacul de pînză, trage de el, îl tîrăște pe-un maldăr de pietre. Botu-i e roșu, a apucat o splină de vițel, fuge cu ea, bucata atîrnă ca o fașă. Un soldat trage în cîinele ce intră lătrînd în pădurice. Julien încearcă să se ridice, soldatul îl vede, cuiele bocancului i se înfig în obraz, îi zdrelesc fruntea. Julien scoate-un strigăt. Gura-i e năpădită de sînge. Soldatul întoarce corpul pe burtă : ceafa e zgîrîiată, mici perle roșii se formează la rădăcina părului. Nu-i cu putință să mori așa, degeaba. Atît s-a gîndit la moarte, un sfîrșit superb, cu vorbe de duh, accese de curaj, zîmbete de încurajare către cei din jur. O boală ce nu se mai sfîrșește, ce-ți lasă puțin răgaz pentru ultimele sfaturi. Prietenii se strîng în jurul patului. Îi vorbesc, răspunde cu precizie. E felicitat pentru fața lui netedă și parfumată. Louis Rure, academicianul, îi aduce un teanc de ziare, se vorbește de el, cronicarii urmăresc evoluția bolii. E drama zilei. Cei de la radio așteaptă la ușă clipa fatală.

Un stol de porumbei trece pe deasupra capului lui Julien ; un găinaț alb și rece cade pe lobul urechii ; asta-l trezește. Ambulanța a plecat, mașinile negre, în preajmă se fumează, mirosul ăsta de țigări egiptene...

E singur acum în viroagă, l-au zvîrlit în melisele și buruienile din șanț. Respirația-i e din ce în ce mai iute, gîfîie, ar vrea să cheme-n ajutor, dar țăranii au fugit, drumul e barat.

Nu se poate să mă... Julien deschide ochii. O calotă de cer strălucitor îl încercuie ; e o clopotniță de sticlă ce se sparge, se împrăștie în mii de cioburi de-un alb violent, un praf cristalizat, salin, glob explodat, nisip în fuziune, centură de ace... Julien ar vrea să-ntoarcă privirea spre copaci, să nu mai vadă fulgurațiile astea ce capătă răceala funinginei, roiurile astea umede, da, să privească iarba, să se apropie de tijele ei, de frunzele tăioase, să asculte apa.

Începe să geamă atît de tare că i se pare c-o lume întreagă îl aude. Un geamăt ce dă în plîns, și-n fine o izbitură albăstrie peste ochi și totul se face negru.

3

Da, Julien Reize, tatăl meu, a murit într-adevăr la 3 aprilie 1943.

I-am dat aproape încă douăzeci și cinci de ani de viață. Am închipuit ce-ar fi putut el să facă pe măsură ce anii îl împovărau ; nu puteam să mă-mpac cu gîndul că omul ăsta tînăr pe veci a rămas într-un șanț, singur cu cîinii, cu muștele, buruienile, ploaia, descompunîndu-se, scufundîndu-se-n noroi, în țesuturile sfîșiate ; nu mai reușeam să-i fiu mormînt. Un cadavru nu-i o imagine pe care s-o duc pîn-la bătrînețe. Ar fi putut fi personajul acesta aproape sclipitor, scriitorul acesta interesat de el însuși, dar l-am înfrumusețat, căci de felul lui era un bețiv inveterat, un om rău ; mințea, iar eu am dat realitate minciunilor lui, i-am dat mai mult talent decît a avut. Își zicea jurnalist, dar a colaborat el oare vreodată la vreun jurnal ? Mi s-a spus c-a ținut o cronică judiciară într-un cotidian. Se regala cu oribilele dialoguri dintre acuzat și judecători. Nota replicile scînteietoare, trasa grijuliu chipurile, gesturile. Devenise un familiar al tribunalelor, nu mai era decît un pas pîn-la a-l vedea între doi jandarmi, pas ce fu făcut. Cînd eram mic l-am văzut cum făcea pe măscăriciul pentru a des-

creţi fruntea preşedintelui, eu trebuind să depun mărturie contra lui. Bunică-mea Jo m-a dus după aceea, încă leşinat, acasă la ea. M-am trezit mai tîrziu, nu-mi mai aduceam aminte de nimic.

Am imaginat suita asta de peripeţii care pot fi conforme obiceiurilor sau spuselor lui pentru a nu-l deruta pe cititor. Era o parte de adevăr în invenţia mea, date exacte. Multe din personaje nu sînt imaginare, am făcut doar în aşa fel încît să nu fie recunoscute. Trebuie ca povestirea să fie clară, simplă şi fără-nflorituri. Doar pentru că-s bun la inimă l-am luat în 1967, în clipa agoniei, şi l-am făcut să trăiască din nou: e proaspăt ieşit din mîinile mele, nici nu s-a uscat bine lacul. L-am creat, l-am dus în mine, l-am auzit cum strigă la fiecare pagină, era al meu, îl sileam să se comporte conform obsesiilor mele; fantoma dispăruse, mă puteam bucura de venirea sa şi răzbuna pentru faptul că dispăruse. Îmbătrînirea mă făcea să fiu din nou tandru pentru un tată rătăcit care era la bunul meu plac şi care se slujea de cuvintele mele. Într-un cuvînt, visam la el, făceam să dispară petele, îl îngrijeam, mă obişnuiam cu felul lui de-a fi; singura mea teamă era ca nu cumva întorcînd o pagină să nu-l mai pot inventa şi mă vedeam cu umbra care, pînă la sfîrşitul vieţii mele, ar fi avut să mă măsoare cu privirea, mă vedeam cu fiinţa asta fictivă care n-ar mai fi putut să-şi întîlnească propria-i moarte şi să se scufunde în ea. Uf, am terminat! Şi am refăcut cu el, de-a-ndăratelea, scurgerea anilor. De multe ori această imensă întoarcere în timp îmi dădea ameţeală, totul mi se-nvălmăşea în minte, condeiul mi se oprea din scris. Îmi torturam imaginaţia, şi pe măsură ce înaintam, ce întîlneam ce am trăit, nu mai găseam decît o schemă; nu mai eram sigur de nimic, nici măcar de viaţa mea de zi cu zi. Ce-am făcut în 1954? De unde mi-a venit ideea să scriu povestea despre tatăl meu ce avea ca titlu *Dimineaţa zilei de apoi?* M-a inspirat vreo întîlnire, vreo carte citită, cine ştie ce scrisoare sau amintiri a căror îndrăzneală o ascundeam cu grijă? Totul se-amesteca, mă confundam cu personajul ăsta atît de puţin sigur. Şi ce chef aveam să-l fac să sufere!

Am consultat ziare din epocă, am scris unor prieteni de-ai lui, pe alţii i-am supus unui fel de interogatoriu. Aveam acces la arhivele ziarului la care lucrez şi redactorul-şef era bucuros de seriozitatea mea. Am aflat despre mine lucruri pe care nu le ştiam sau mă prefăceam că nu le ştiu: le atribuiam lui taică-meu.

Mă îngrozea cel mai mic lucru uitat. „Era în 1957 cînd am petrecut împreună seara aia de pomină, am băut ca nişte sparţi..."

Şi Claudie? Cînd a intrat în viaţa mea? Claudie susţine că ne-am întîlnit la festivalul de la Aix. Nu mă vedeam totuşi cu ea alături în cursul acelor nopţi muzicale, strîngeam mîna unei Mireille cu accent nordic.

Am intrat în vorbă cu ea într-o cafenea de periferie; îngheţată, cu ochii în lacrimi,

sătea cu spatele la televizor, ceea ce-l șoca pe patron, și pe clienții preocupați de chinurile îndurate de regina dintr-un serial (avea o imensă coleretă ce-o jena cînd avea de spus vreo tiradă), iar eu zîmbeam, căutam o față tot atît de amuzată; am întîlnit-o pe cea a lui Claudie; i-am fost recunoscător pentru că era emoționată, m-am apropiat; peste un ceas beam din același pahar.

Nu mă mai pot despărți de Claudie, o car peste tot. Dacă încerc și acum să mă sustrag din lume, o fac cu ea; mi-am transfigurat nehotărîrea punînd-o pe seama dragostei, și mă simt mai bine. Claudie mi-a dat șansa de a fi ezitant pentru o cauză nobilă, cauza noastră.

Doar ajuns la ultima pagină a povestirii mele am aflat cine e mama mea, după atîția ani. Înțeleg acum de ce-am început romanul ăsta odios cu sfîrșitul: vream să ajung la clipa în care m-am născut, să umplu golurile sau să mă strecor printre ele, să mă folosesc chiar de imaginație pentru a mă alipi unei aventuri familiale necunoscute, să parcurg toate vîrstele unei existențe lipsite de scop și să mă-ntorc în burta maică-mi ca să mă ghemuiesc. Ce sfîrșit savuros pentru psihiatri!

Ieri am întîlnit-o pentru prima oară. Lucrează într-un restaurant, numit *La cunoscătorul rafinat*. Dar de cînd cu accidentul, nu se mai ocupă decît de garderobă, de telefon, mai vinde pe-o tavă de lemn pachete de țigări. E dreaptă, subțire, albă. Nu știam unde

să-mi pun buzele pe fața ei. Ai zice că-i fardată, dar nu, pielea e cea care are irizarea asta ciudată, sidefiul ăsta.

O piele de mănușă. S-a mirat că tata a murit, credea că mai trăiește. I-am vorbit de moartea lui în 1943, pe-un drum de țară, pe cînd era în căutare de de-ale gurii. A fost acuzat că a omorît un motociclist neamț, l-au călcat în picioare, l-au dus apoi în mijlocul drumului și l-au părăsit ca pe-un animal, pradă roților mașinilor. A plîns cu răceală. După un moment de tăcere m-a întrebat dacă mai era cunoscut ca scriitor. Ceva drepturi de autor? Mai avea cititori? Am mințit.

Nu i-am spus că ne rămăseseră-ntr-un dulap cinci manuscrise pe care nici un editor nu le-a acceptat. Morții nu mai atrag, operele postume miros urît. „Sînt ca vinul răsuflat", cum mi-a spus un editor.

— Cine te-a crescut, bunica Jo?

— Da. Tata trăia cu cineva, Odile.

— Cu ce se ocupa?

— Coafeză.

— Și acum?

— A-nnebunit, e-ntr-un spital.

— Ai vreo meserie?

— Ziarist.

— La ce ziar?

— O, public un articol ici, un altul colo.

— Sper că nu scrii pentru cine știe ce ziar. Deci scrii și tu?

— Ei, puțin.

—Fir-ar să fie. Sper că nu vorbești de noi în cărțile tale. Te-ai însurat?

— Nu.

— Mai bine, cu meseria ta.

Mi-a dat un pachet de țigări americane, după ce a scos din geantă bani pe care i-a pus într-o casetuță de fier, casa ei.

— N-avea rost să vii. Ai viața ta, eu o am pe-a mea. Cum crezi că mai pot fi mamă la vîrsta mea !

— De ce l-ai părăsit ?

— Tatăl tău, Julien, niciodată nu știai cînd se întoarce. Apărea pe la miezul nopții cu-o ceată de prieteni, trebuia să le dau să mănînce, să-i culc. Niciodată nu l-am putut vedea singur ; mă evita pe cît putea, din cauza cearcănelor mele, că purtam șorț... Cînd aveai trei ani n-adormeai decît spre ziuă. Nu mai puteam să suport rufele ce-atîrnau la uscat, paharele întinse peste tot, paturile nefăcute. Nu mai scria, vorbea întruna, își povestea cărțile, mă lua ca martor al geniului lui. Pe la prînz se-așeza în fața măsuței din bucătărie, bea două-trei pahare de vin, încerca să scrie ; începea atunci să mă-njure, eu fugeam la portăreasă. Te lua atunci pe genunchi, te legăna, tu urlai, îți dădea ce avea prin buzunare. Te-am salvat de-o brichetă aprinsă. La un moment dat a vrut să scrie șansonete, aducea ghitariști găsiți prin te miri ce șatră și, într-o fumăraie de nedescris și bătăi din palme, compunea texte pentru melodii de care nimeni nu-și mai aducea aminte o clipă după aia.

Am vrut să fug și să te iau cu mine, dar te-a răpit. Nu știu unde te-a ascuns. Îl imploram să te aducă înapoi, am acceptat să lucrez la o vecină, unde să fac menajul. Mi-a spus că sînt o mamă denaturată. Nu m-au crezut la poliție. Îl considerau pe taică-tu artist și-i arătau îngăduință. Iar eu evident că făceam impresie proastă cu fața mea umflată, cu părul legat c-o panglică neagră, cu espadrilele mele. Cum vrei să mă fi-mbrăcat ? În doi ani n-am avut decît o rochie nouă, și asta din întîmplare. Mi-a dat-o unul din prietenii lui, din milă. Julien m-a bătut pentru ea, a rupt-o în bucăți. I-a dat foc turnînd pe ea, un bidon de benzină și-a lăsat-o să ardă-ntr-un lighean. Îmi amintesc și acum mirosul îngrozitor al materialului ce ardea ; au venit pompierii, căci văzuseră ieșind pe fereastră un fum negru și des. M-a acuzat în fața polițiștilor că-i dădusem foc expre. Apoi, mărinimos, m-a iertat în fața tuturor. M-am hotărît să fug. Dacă te-aș fi căutat s-ar fi enervat și mai tare. Și-apoi, pe vremea aia, iubea un soi de-artistă nemțoaică, o pianistă dintr-o orchestră de femei. Mergea cu ea pe unde trebuia să călătorească : respiram și eu cîteva zile. Făceam ordine în casă, în dulapuri, hîrtii, spălam. Cum puteam să dorm, vecinii mă felicitau că arăt odihnită, arătam mai bine, căutam ceva de lucru, mai cîștigam și eu un ban. Și brusc se-ntorcea mai nebun ca niciodată, cu cămașa murdară, cu picioarele goale-n pantofi, fără ciorapi, fără haină, cu-o barbă de trei zile, cu vînătăi pe față. După un

ceas casa arăta ca un cîmp de luptă ; sertarele zăceau pe jos, lenjeria era murdară de mîinile lui. Își făcea ouă, le uita în farfurie. Cînd făcea baie lăsa apa să curgă atît de-ncet, că-ntr-o zi a explodat boilerul. Iar seara totu-ncepea ca-nainte, prietenii care sunau la ușă pe la douășpe, necunoscuții, ceștile de cafea lăsate pe unde se nimerea, fum de țigară, ocheadele pe care și le aruncau cînd mă duceam la culcare. Mă trezea de multe ori să beau un pahar dis-de-dimineață cu prietenii lui. În sufragerie beția continua, cu aceleași glume, cu remușcări uneori cînd vedeau cum arăt. Mă sărbătoreau atunci, mă declarau regina petrecerii, mă puneau să le fac o prăjitură, „știi, tarta ta cu mere..." Cum nu puteam să mă mai culc, făceam aluatul ; era un moment de tăcere, mă priveau cum amestec ingredintele. Taică-tu curăța fructele de coajă, le tăia în felii subțiri, le punea-n formă de stea pe tartă, își desăvîrșea opera sub privirea-ndobitocită a asistenței.

Coptul era un lucru sfînt, îmi zîmbeau cu toții ; se repezeau apoi la tartă.

Într-o noapte și-a rupt piciorul. A înjurat un copac și-a-nceput să dea în el cu piciorul... Au urmat trei săptămîni de liniște, se purta ca un copil, infirmierele îl corcoleau, le povestea tot felul de lucruri. Cînd s-a-ntors însă acasă a fost groaznic, se vedea infirm pe veci, ceea ce era adevărat. Nu-mi mai rămînea decît să plec, cu toate că zăvorîse ușile.

Ei, ești mulțumit ?

Jean-Pierre a pregătit un plic cu bani ; îl pune lîngă mîna mamei lui, aceasta înțelege.

— Nu, fără pomană, mă descurc eu. Apropo, tot Jean-Pé ți se spune ?

S-a apropiat de mama lui care se dă-napoi, luptă cu propria-i emoție, zîmbește, se uită la ceas.

— Nu mai am timp, dragul meu. Trebuie să mă schimb. Ne mai vedem noi. Acum că te cunosc mai bine nu pari să fii rău, dar ochii...

Bătrîna oftează :

— Un fleac și se schimbă.

Îl sărută pe Jean-Pierre pe frunte.

— Trebuie să-ți spun că întîlnirea noastră n-a fost chiar atît de rea pe cît m-așteptam. Să vii să cinezi la noi. Ai să-l cunoști pe bărbatul meu, pe fiica mea Léopoldine. De fapt, cîți ani ai ?

— Douăzeci și nouă.

— Adevărat, te-ai născut în ziua cînd s-a închis frontiera italiană. Credeam c-am să te nasc la San Remo. Dar vameșii ne-au dat drumul. În 1938. Bun, acuma du-te. Dă-mi mîine-un telefon.

Jean-Pierre n-a vorbit deloc de el. Pleacă avînd o impresie bizară ; de ce-ar fi ea mama mea, de ce n-ar fi fi ! Acum totu-i în ordine. O căuta de doi ani ! Și acum ea-i acolo, în fața lui, împingîndu-l ușor cu mîna, privindu-l fără să fie surprinsă. Totul a decurs corect, nici mai mult, nici mai puțin, nici un gest deplasat, nici o strîngere prea apăsată de mînă, nici o lacrimă, nici un resentiment. La urma urmei e-o necunoscută, sîntem doi ne-

cunoscuţi. Jean-Pierre pleacă, şi brusc, se simte la capătul puterilor. Cum să mă-ntorc la hotel ? Mama nici nu ştie unde stau, nu m-a-ntrebat nimic. Cînd i-am vorbit de mama, Claudie a dat din umeri, a venit fără chef. I-am promis un lac, munţi cu pante albe, pescăruşi, sirene de vapor şi iată-ne la Lausanne, oraşul unde trăieşte mama, măritată cu un elveţian de treabă.

Claudie s-a dus la Geneva să se-ntîlnească cu-o fostă prietenă de pension. Îndrăznesc să cred în prietenia asta. E întotdeauna bine să nu amesteci dragostea cu trecutul. Scriu pentru *Gazette de Lausanne* o serie de-articole : plimbări prin Europa. Ce pot spune în faţa panoramei încețoşate a lacului ce-nverzeşte uneori ca un frunziş ? Deodată luceşte soarele, ca un scut imens de foc. Clipocitul e plin de luciri, orbitor, căldura se-ntinde peste tot, mă-năbuş. Mîini jilave, ceafă transpirată, îmi pun picioarele goale pe pardoseala rece, scot cămaşa, mă-ntind pe pat cu privirea aţintită pe firava lustră cu-abajur din cornete de porţelan ce-atîrnă exact deasupra feţei mele. Totu-i firav în jur, dizgraţios, plantele, fotoliile confortabile, dar nu excesiv, mesele a căror tăblie e din lemn aglomerat, aplicele cu cinci braţe aurite, buchetele de trandafiri, stegulețele triunghiulare de pe etajere ; un modernism de transatlantic.

Claudie mă va lăsa, o ştiu prea bine ; nu şi-a desfăcut valizele, se-mbracă mereu cu aceeaşi rochie, ezită pînă-mi răspunde. Ce-o căuta ea realmente la Geneva ? „Ei, şi-o să-mi cumpăr şi-un ceas." Nu i-am dat bani, n-am încredere, nici ea nu mi-a cerut. Cui i-o face confidenţe ? Dimineaţă a plecat înainte de deschiderea magazinelor, a luat-o pe bulevardul Ouchy pînă la debarcader. Mi-a lăsat un bilet : „Pe diseară, dacă nu pierd vaporul. Nu mă aştepta, te pup." Nu-mi place formula asta de pasiune : „te pup", mama ar putea s-o folosească...

Nu voi scrie, n-am nici cea mai mică idee. Îl voi intervieva mîine pe tînărul nonconformist cu care trebuia să mă-ntîlnesc şi care locuieşte şi el tot în oraşul ăsta etajat, capcană pentru turişti, într-o îngrămădire de clădiri imense, palate, hoteluri ; străzile poartă deja însemnul muntelui, îţi trebuie un suflu de alpinist ca să te caţări pînă-n piaţa Saint-François venind de la gară sau din port. Nu mai pot şi nu adie nici o boare.

Ar fi trebuit să mergem în Oceanul Indian şi iată-ne în staţiunea asta aproape balneară ce se-agaţă de piatra muntelui cu străzile ei divagante şi enorma-i oglindă de la picioare, ale cărei maluri miros a grădină botanică, o flotilă de week-end, diguri pentru plimbăreţ singuratec şi Franţa, în depărtare, minerală, bolnăvicioasă, palidă ca ceara în aceste ape zbîrlite ca un arici sub averse.

Să dorm şi-atît, să nu visez decît ce vreau, să uit de tatăl ăsta ce-mi apare în faţa ochilor, gură-spartă şi-argăţos, devenind personajul cel mai pitoresc al unei vieţi deja sluţite. N-am nici o poză cu el, cum o fi arătat ? Ar fi tre-

buit s-o pun pe noua-mi mamă să-l descrie ; trăsăturile mele sînt oare de găsit în trăsăturile lui ?

Am descoperit la Biblioteca Națională într-un ziar de dinainte de războiul din 40 o fotografie de la un banchet luată în momentul în care primea un premiu neînsemnat dat de către o firmă de stilouri. Semăna cu Falstaff, burtos, cu gulerul desfăcut. Un sălbatec ce-avea să fie îmblînzit cu-un pahar ori un elogiu grosolan. Ce trebuie să fi fost nopțile acelea în care alerga prin tot Parisul, declama în fața teraselor, șterpelea lingurițe prin cafenele, se băga în vorbă fără să fie poftit, apăra idei a căror absurditate trebuie să-l fi înveselit, rîdea cu necunoscuți pentru care timpul se veștejea odată cu noaptea, campion al cauzelor bizare sau tenebroase pînă-n *dimineața lividă ;* atunci fața-i era fără doar și poate vineție, pupilele-i erau dilatate, gura vîscoasă, îl văd, îl strig, dar nu-ntoarce capul, grăbit cum e s-adoarmă lîngă copilul ce se trezește. Ce chip să-i dau ? Cum să-l pun alături de o mamă ce nu și-i mai recunoaște pe ai ei și a cărei memorie e mai ciuruită decît o sită ? Uiți să-ți ștergi fruntea, tremuri sub cascada de-amintiri, te-neci în ele. Mai vorbește, vreau să iau notițe...

Eu sînt întîlnirea cea mai interesantă pe care-am avut-o în reportajele mele. Cum se trăiește în Europa ? Trebuie să-ți cauți un cămin sau un orizont ? În cine crezi ? Se mai poate muri pentru o Cauză ? La ce să visezi

cînd iubești ? Ce e azi un strămoș ? Există părinți ce uită ce sînt și copii ce par că nu vor deveni părinți ? Îmi sînt principalul interlocutor. Mă voi intervieva, îmi voi pune întrebări impertinente, încuietoare.

Jean-Pierre, spui că-n întreaga Europă există tinereți ratate din pricina războiului, dar tu, tu cum faci ca să te salvezi ? Scrii pentru a-ți întemeia o istorie, ca s-o reții sau pur și simplu ca s-o conservi ca-ntr-o grădină zoologică, ca o grădină de aclimatizare în care lighioanele se obișnuiesc cu paznicii, cu pîinea uscată pe care le-o întinde vreun copil uitat ?

Un roman în care nu te apropii de personajele nebune de furie, ce se omoară pentru o mîngîiere rîvnită, ale căror drame se sting și care ne observă efuziunile, se hrănesc cu cadavre pe jumătate devorate. Oare de ce n-a venit mama cu mine ? *Și există ea oare cu-adevărat ?*

Thérèse servește clienți întîmplători, le plimbă cîinele și, contra bacșiș, strînge pentru ei oase pe care le învelește în hîrtie de mătase. Le pîndește cel mai mic gest, încearcă să le ghicească dorințele, e gata să răspundă la orice chemare, să șteargă o pată de sos cu o cîrpă fină muiată într-o ceașcă de apă caldă, să șteargă, să pună sare pe vinul vărsat, să se aplece în căutarea furculiței căzute sub masă, să anunțe cu voce tare numele celui chemat la telefon : „Domnul Jean-Pierre e chemat la telefon ; domnul Jean-Pierre e chemat la te-

lefon". Agită clopoțelul și vocea-i descrește, se stinge în vacarmul sălii. Cine să-l cheme pe Jean-Pierre ? Nu-i nimeni la capătul celălalt al firului, dacă nu un tată ce-a murit pe-un drum în plin soare, la pagina 146. Vocea e mîngîietoare, insistentă, un murmur la ureche. N-aud nimic, nu știu ce se-ntîmplă, vorbiți mai tare... Îngerii se adună, cu aripile arse, să spună din nou numele, dar în aer liber trebuie să strigi tare. Dumnezeu e automobilistul ăsta bătrîn care nu s-a oprit și-și vede de drum. Îngerii spun tot felul de povești cu accidente, strigă unul la altul, sînt singuri, cerul s-a-ntunecat, războiul își face de cap, îngerii se refugiază într-o grotă, mesageri ce nu-și mai aduc aminte mesajul și care-au înțeles greșit numele persoanei de la telefon...

Jean-Pierre s-a trezit din pricina aerului rece intrat pe fereastra deschisă. Lacu-i ca o farfurie goală ; pe margini ies aburi.

Mare masă-n familie în seara asta, împăcare generală, îmbrățișări cînd vinul începe să-și facă efectul, la desert emoții între două fumuri de trabuc. Toată lumea va vorbi fără să-nțeleagă ce spun, la modul recapitulativ. Va trebui neapărat să aduc vorba de Julien, fără să insist, din cauza noului soț, din cauza copiilor. Numai să fie discretă memoria ! În ceea ce mă privește, am un trecut de cristal, puțin cam rece. Bunica Jo nu era femeia care să lase iarba să crească printre amintiri, avea felul ei liber de-a vorbi. „Taică-tu are maturitatea copilăriei lui, hoț, inventînd povești de adormit copiii, lăsîndu-se întreținut de mine sub pretext că e artist. A trebuit să vînd pămînt, știi, locul ăla cu ciuperci, era al meu împreună cu iazul, și ferma care-a ars ; i-a dat foc de nesăbuit ce era, ori poate-ntr-o criză. Poți spune ce vrei, dar e de neconceput, Jipé (așa mă alinta), casa aia n-a cunoscut pînă atunci decît inundații. Rîul se revărsa în fiecare an, intra în bucătărie, lăsa un mîl negru și gras, se retrăgea. Și jur că-i adevărat, după foc, chiar a doua zi, apa a-nceput să crească. Încă o zi și focul n-ar mai fi fost cu putință. Am fi salvat casa. La șapteșpe ani a fugit la Paris, doar cu cămașa de pe el și-o

traistă-n mînă. A lăsat un bilet pe noptieră : „Sînt ca Rimbaud, îmi voi trăi viața și voi scrie. Jos lumea !“ Cine-i Rimbaud ăsta ? La-nceput am tot căutat printre colegii lui cine naiba putea avea un asemenea nume, care nu-i de pe-aici, nu era nici o familie Rimbaud în sat. Mai tîrziu am aflat că era un tip care-a murit pe-undeva în străinătate și care făcea trafic. Un fel de gangster. A scris și el, dar nimeni nu cumpăra ce scria..."

Dea Domnul ca bunica Jo să nu fi murit fără să știu, căzînd în curtea de păsări, rămasă fără ajutor cu toate păsările flămînde-n jur, cu iepurii rozînd grilajul, cu curcanii bătîndu-se ca să sară gardul, curtea asta de păsări oribilă de care mi-era așa de frică și care mă făcea dintr-o dată să mă tem de-o revoltă.

Mă voi duce s-o văd pe bunica Jo, memoria ei nu-i însă fidelă, se-ncurcă ; niciodată nu-mi vorbește despre același tată ori despre aceeași mamă. Parcă n-ar fi sigură, se tulbură, își șterge ochii, mă privește fix, încearcă să-mi zîmbească, mă bate pe spate în semn că trebuie să mă duc la culcare. N-am mai văzut-o de mai bine de cinci ani, îi scriu, îmi răspunde, îmi spune ce s-a mai întîmplat cu straturile ei de roșii iar eu îi vorbesc de reportajele mele, de ce-am mai mîncat, despre spălatul mecanic care omoară nasturii de sidef de la cămăși : așa putem noi să ne iubim neîntrerupt în lucrurile de zi cu zi pe care le facem unul fără celălalt.

De cînd am pe masă cele o sută patruzeci de pagini ale romanului tatălui meu mă gîndesc la mine. A-nceput o viață frumoasă pentru mine cînd am părăsit-o pe bunica Jo, cînd am părăsit pădurile, carierele de lut din împrejurimi, rîul, curtea murdară, camera mea ce dădea spre curtea de păsări. Eram fericit cu bursa mea dată de stat, mergeam la tot felul de cursuri, îmi făceam o cultură rapidă și dezordonată. Discutam mult pe vremea aia, mai ales în iarna lui 1960, cînd, eliberat de orice griji cu privire la serviciul militar, trimiteam scrisori revistei *Express* despre libertatea de expresie, despre apelul U.N.E.F., urmăream procesul rețelei Jeanson, mergeam la Chaillot s-o ascult pe cvadragenara Judy Garland, gîndeam că opoziția de stînga avea să revină în primăvară și că se va organiza în grupuri mici, fumam mult, trăiam noaptea în timp ce ziua imaginam povești puțin cam vîscoase, de coșmar. Nu mă simțeam bine singur, visam roșu.

Azi nu mai visez, dorm ca un sac de plumb, m-am obișnuit cu singurătatea asta interioară, cu toate intrăile astea bine zăvorîte. Înainte de a iubi am dorit multă vreme, aduceam mereu acasă cîte-o femeie, nu-i ceream decît să se dezbrace cît mai repede și fără să vorbească. Și dimineața o trimeteam la plimbare pe jumătate încă adormit. Doar una nu mi-a acceptat mitocănia, Claudie, cea de care m-am îndrăgostit pe dată din pricina privirii ei stăruitoare, ca a mea. Și-apoi corpul ei îmi convenea. Pistruii mă emoționau. Discretă, îndrăgostită, se abandona cu-o asemenea intensitate că uneori credeam că mi-a murit în

brațe. Atunci o pălmuiam, deschidea ochii, nu-nțelegea de ce mă port așa și totul se termina cu o ieșire prelungită-n oraș. Cu ea trezirea e deslînată, puțin cam lipsită de sens. Mergem desculți pe pardoseala dormitorului, telefonăm prietenilor ca să le dăm un semn de viață, ne-nchidem în casă cu tartine cu unt, cărți, îi șterpelesc chimonoul de mătase roșie, mă scol, bat la mașină, se-apropie în vîrful picioarelor, ceea ce nu suport, scoate strigăte războinice în jurul meu, pune pisica pe tastele mașinii de scris și se duce să se-ascundă după perdeaua dușului. Trebuie să respect regulile unui joc pe care doar noi îl cunoaștem, un ritual pe care nu trebuie să-l nesocotesc : trebuie să fredonez o anumită melodie, să fac cutare apel cu fluierul maya de lut roz pe care l-am cumpărat, să bat la ușă în alfabetul morse : „Te iubesc deja". Mă năpustesc atunci, dau drumul la robinet și stăm sub apă ca și cum ar fi o ploaie torențială în plin cîmp. Cînd nu prea stai bine cu viața trebuie neapărat să-ți dai cît mai multe dificultăți în descifrarea ei, s-o împrejmuiești cu semne, s-o recompui ca să devină sentențioase, atitudini imuabile și inventariate. Superstiția e obligatorie la noi.

Am început să m-obișnuiesc cu romanul lui taică-meu, și de-o fi să-l termin, ce mă voi face ? Trăiesc bine cu el, în el îl țin pe tata cu-o mînă viguroasă, îl silesc să nu apară decît cînd îi spun eu ; în curînd va trebui s-o aduc pe mama în paginile lui și-i voi avea

atunci pe amîndoi la dispoziție ; complicațiile nu vor mai veni decît de la mine ; și-n așteptarea acestei imaginare reuniuni de familie, îl fac pe tata să vorbească așa cum *vreau eu*, îi creez probleme, îl pun în situații încîlcite : e-un om afurisit. Dar nu prea cunosc epoca, încurc evenimentele din anii 1940 ; consult atunci ziare vechi (ce miros are hîrtia asta cenușie !), strîng detalii, faptul divers ce-mi va face povestea și climatul verosimile. Ce se-ntîmpla în 1950 ? Aveam doisprezece ani și mergeam la școală. Bunica Jo lucra cu ziua ca să ne-acopere toate nevoile. Plecam vara în tabără la mare, eram îndrăgostit de profesoarele de înot care, după baie, mă frecau pe spate cu niște prosoape mari și aspre, le scriam poeme. Rimele mi le dădeau unul din prietenii mei mai mari, un tip ce mă minuna cu hazul lui. Cumpăram hîrtie și-mi caligrafiam textul în mai multe culori. Cînd prietenul meu s-a înecat am fost pierdut : n-am mai iubit timp de un an pe nimeni. În semn de doliu am încetat să mă mai spăl pe dinți. Lui mă adresam într-un jurnal intim. Și de-a lungul acestor pagini datate toate grijuliu mă liniștеam.

Îmi amintesc de tata, Julien. O siluetă agitată pe fundalul unui perete. Cu el îmi vin în auz mai ales zgomote de uși trîntite, de pahare sparte, de rîsete, vacarm de voci, înghiontiri. Pe genunchii lui mă simțeam ca un ostatec, nu mișcam, eram în așteptarea morții. Mi-era îndeosebi frică să nu m-arunce pe fe-

reastră : jocul lui favorit era să mă țină deasupra vidului așteptînd ca mama să vină. Mă punea după aia pe-un divan, mă mîngîia, scotea din buzunar un ceas pe care mi-l punea la ureche. Ah ! zgomotul ăsta cînd deschideam ochii : tic-tacul eliberării ! Îi privesc ochii-ngălbeniți, îi smulg fire din sprîncene, urlu...

— Ce faci în spatele meu ?

— Jean-Pierre !

— Mă spionezi ?

— De-abia am intrat pe ușă. Scriai ?

— Crezi că poți să scrii așa, cînd te-așezi la masă ?

— Dar nu lucrezi nimic de cinci zile de cînd am venit aici.

— Cum naiba să lucrez cu poveștile tale de familie !

— Mama vrea să mă-ntorc acasă.

— Deci ai văzut-o ! Claudie, nu minți !

— Din întîmplare.

— I-ai telefonat, ai ieșit ieri să-i telefonezi.

— Știi ce, Jean-Pierre, încetează !

Claudie și-a scos mantoul, deschide fereastra, se sprijină de pervaz. Acoperișurile din Lausanne lucesc, terasele, apa lacului mîzgălită de culori.

— Nu ți-e cald, Jean-Pirre ? Eu mă-năbuș

— Dau elvețienii ăștia o căldură. Trebuie că nu-i privesc cu ochi buni pe-ofticoși.

Jean-Pierre a luat o țigară din geanta lui Claudie, o-aprinde și se lungește pe canapea, cu mîna spînzurînd.

— De ce te-ai întors ?

— Ce prost ești !

Jean-Pierre oftează, își freacă ceafa de pernă.

— Ar trebui să te duci să-l vezi pe Tenerman, e un tip vîrît în tot felul de chestii ; te-ar putea ajuta. Am făcut-o la un moment dat pe lupii de mare-mpreună. N-o să mă refuze.

— N-o să-ți refuze ce ?

Claudie nu se-ntoarce, dar spune abia murmurat :

— De ce nu putem și noi să ne iubim ca toată lumea ?

Se duce-n baie, fredonînd. De ce o fi fericită ? Mi-au schimbat-o : și-a strîns părul cu toate că nu-i place să i se vadă ceafa fragilă, puțin cam roz. Cu cine s-o fi întîlnit ?

La Lausanne Claudie se trezește la viață, se-ngrașă, mîinile-i par mai scurte, merge din nou dizgrațios, cu pași prea mari. Mă va înduioșa cu recentu-i calm lăptos, în pragul lacrimilor ; nu peste mult îmi va cere să facem excursii, să ne întîlnim în cine știe ce vîrf de munte cu prieteni de-ai ei, sau pe o pajiște unde întinzi șervete pentru picnic ; domni în pantaloni scurți își vor arăta genunchii imenși iar doamnele vor adormi cu degetele smulgînd un fir de iarbă și cu buzele încă grase... N-ar fi trebuit să plec din Paris ; acolo nenorocirea mi-ar trece nebăgată-n seamă, pe cînd aici devine dăunătoare bunei funcționări a organelor. Am să mă-mbăt.

— E de-abia cinci. Așteaptă-mă puțin. Știu eu un restaurant unde se mănîncă pește de-abia prins în lac. Întîlnești tot felul de-artiști.

— Mîine, vrei ?

Claudie își dă silința să fie amabilă, dar îmi coace ea ceva. Prea-i grăbită să plece. E ora cinci și patru minute și-o iubesc.

— Nu pleca.

— Nu se poate. Am promis. Aici se mănîncă devreme.

Claudie se apropie, mă sărută, o strîng deodată-n brațe ca o brută, se zbate, îi dau drumul, întorc capul.

Își mîngîie gulerul de blană.

— Ești nebun !

Jean-Pierre se-ndreaptă spre telefon, comandă un ceai și-un pahar de coniac. Claudie nu mai îndrăznește să iasă.

— Trebuie să stăm de vorbă, Jean-Pierre.

— Altădată. Pleacă. Te-așteaptă frișca, nu pierde nici o clipă. Am să mă duc la Crucea Roșie internațională să-mi fac rost de-o mamă și-un tată, o să am așa ceva de făcut.

Aș fi vrut ca Claudie să se repeadă la mine, să plîngă, să-mi facă reproșuri în legătură cu atitudinea mea, dar clima asta de-aici o face prea puțin sensibilă ; în aerul ăsta tare de munte nu se poartă frica.

Claudie, ia-mi capul, pune-mi-l între sîni, obrazul mi se-ncălzește. Căinează-mă. Nu spune nimic de barba *ce-mi dă un aer de vagabond*. Încearcă să găsești cuvintele care să mă facă să zîmbesc, ți le suflu eu la ureche. Dă-mi copilăria, nu mă lua ca pe-un bărbat cu experiență pentru c-a fost greu încercat. Murmură-mi ceva. Ca și cum am începe să vorbim. Spune-mi că am febră. Ceartă-mă. Dezbracă-mă în timp ce cu cealaltă mînă tragi fermoarul rochiei ce-ți alunecă nepăsător de pe umeri, întinde-te pe mochetă.

Să fim goi, sărmani, uimiți, timizi, hai să ne-ngropăm în pat, să ne pierdem mințile, hai să ne lăsăm furați pîn-la epuizare, hai să gemem, mîinile să ne fie umede, întreprinzătoare, dar și pudice, nu mă zdrobi, să trecem dintr-un pîntec în celălalt, dorința să ne șfichiuie, să nu fim niciodată suficient de lipiți unul de altul, transpirație, dîre, mirosuri, și musca asta ostatecă a perdelei, dînd din aripi, în imobilitatea nopții...

Claudie m-a lăsat, n-am avut răgazul s-o chem înapoi. De cînd e cu mine a învățat să-nchidă ușile fără zgomot. E sfîrșitul, obstacolul, flaconul deschis pe etajeră, mănușa de baie, răceala cearceafului, singurătatea indecentă, un eu ce nu-mi înțeleg deloc inima, foamea, un eu abrupt...

— Ai aranjat frumos, mamă ; îmi dai voie să-ți spun mamă ?

— Dacă-ți face plăcere.

— Te-ai instalat confortabil...

— Mă mulțumesc cu puțin.

— Și-ai și-o vedere frumoasă.

— Știi, nu prea am vreme să mă uit pe fereastră.

— Nu contează, e chiar foarte frumos. Ce n-ar da unii să aibă așa ceva la Paris.

Jean-Pierre e fericit de această nouă întîlnire cu o mamă nu prea nerăbdătoare. Și care se plînge mai cu seamă de orele de serviciu.

— N-ajung să spăl decît pe la unu noaptea. De casiera cu care nu se-mpacă.

— Ce vrei, sîntem de-aceeași vîrstă !

De Joseph, chelnerul cu mustăți lungi care-i fură din țigări cînd nu mai are.

— L-am și prins o dată.

Se supără pentru un fleac, dar nu-i deloc dispusă să fie dusă de nas.

— Și-apoi trebuie să ai întotdeauna curate manșetele și gulerul, îți închipui ? Trebuie să-mi pun altă rochie ; cea de pe mine e uniforma. Totu-i prevăzut, pînă și cutele.

Jean-Pierre are acum părinți. Am primit o scrisoare de la el ; ne va slăbi în sfîrșit cu familia asta a lui :

„Dragă Marc,

Azi pot să mă gîndesc în sfîrșit la articolele mele. Gata, s-a terminat, mi-am găsit mama și tatăl. Familia-i acum completă, cu morții și vii ei. În Elveția totu-a fost simplu. Niciodată n-am fost mai fericit. Îți voi povesti totul cînd mă întorc. Mă voi căsători cu Claudie, nimic nu se mai opune căsătoriei noastre. Aș vrea să ne fii martor, Marc ; ești cel mai vechi prieten al meu de la ziar, anunță-i și pe ceilalți. Mi-a venit o idee pentru un nou reportaj : cuplul, cum să fii sincer pînă la capăt, care-s semnele fericirii, din ce e făcută înțelegerea etc. Am cîteva idei despre asta. Spune-i lui Petitpont că îi trimit articolul cu începere de mîine. Plimbîndu-mă prin Geneva am aflat multe lucruri despre Asia..."

Jean-Pierre își aprinde-o țigară, aruncă apoi o privire prin casă. Multe stofe bălțate, perdele din plastic, o puzderie de bibelouri, un întreg serviciu de ceai pe-o masă, gravuri cu costume locale... Nu a luat totuși nimic cu ea cînd a plecat, a trebuit să-și facă un interior plecînd de la zero și să-i dea vîrsta ei. Bunica Jo ar fi rîs în fața căminului ăsta de ceramică ornată cu grifoni verzi, o și văd atingînd cu mîinile-i deformate plăcile și spunînd : „întotdeauna lemnul arde mai bine la alții..." Ușa se deschide, un bărbat îndesat și roșu-n obraz :

— Ești Jean-Pierre ?

Pare jenat de fraza asta spusă cu sinceritate

— Sînt bărbatul mamei tale.

— Da.

și fără ironie. Un om cumsecade. Și nostim cu mustața lui ondulată, cu chelia lui, cu costumul ăsta albastru cu guler militar.

— Ce-am mai tras azi la magazin ! A trebuit să servesc niște clienți ce stau destul de departe. Și camionul care nu vrea să pornească. Cu toate că motoru-i nemțesc.

Își umple-un pahar cu un aperitiv, îl bea pîn-la fund.

— Aveam de-ncărcat trei paturi, cinci saltele și patru lampadare pentru niște clienți suspicioși de la țară. Greu. Iar ploile au transformat unele drumuri în adevărate torente. La venire am adus și-un bătrîn pe care mi l-au încredințat ; iată-mă și ambulanță.

Mama lui e din nou prezentă, cu un păr și mai vag, de-un argintiu mov. Își îngrijește ținuta, și-a pus un șal pe umeri.

— Nu mai e nevoie de prezentări după cît constat. Atunci, la masă !

Probabil că știe prețul timpului, nu pierde o secundă. Masa e pusă într-un colț al încăperii, farfurii cu flori, pahare ce păstrează un iz de acru din bufet, totu-i din magazinul unde lucrează bărbatu-său, și reșoul pentru *fondue*, și farfuria pentru pîine ; ceaunul fierbe.

— Bem țuică de prune, ajută la digestie.

Jean-Pierre își înmoaie bucăți de pîine în pasta ce clocotește, își așteaptă rîndul. Mănîncă tăcuți, brînza lichidă nepermițînd o conversație susținută.

— O fac după o rețetă proprie.

— E foarte bună.

— Am pus mai multe feluri de brînză și asta se simte.

Bărbatul se ridică să mai respire, ia un album de fotografii, îl pune lîngă Jean-Pierre.

— Sînt de la căsătorie. Fotografiile sînt făcute de Albert.

Jean-Pierre își vede mama îmbrăcată în mireasă, ține în mînă un buchețel rotund, are un fel de cască de pene pe cap.

— Asta se întîmpla cînd ?

— Acum șase ani. Imediat după ce-am avut accidentul.

Jean-Pierre nu întreabă ce fel de accident, dar soțul are chef de vorbă.

— Era să nu ne mai căsătorim. Trei luni de spital. M-a lovit un colț de tablă la gleznă. Timp de douăzeci de ani n-am pățit nimic, mai să crezi că nunta-mi purta ghinion. Și-apoi a trecut. Poți să-mi spui Sașa, sînt rus din partea mamei și din Vaudois prin tată. Părinții mei erau anarhiști, s-au refugiat aici. Știi, bombele într-o căsnicie nu prea țin de foame.

Bărbatul se destinde, o ia pe nevastă-sa pe după gît.

— Ei, ce zici, băbuțo ?

E teribil de înduioșător și de trist. Jean-Pierre zîmbește înțelegător.

— Ne iubim, dar ea are mereu picioarele-nghețate.

Rîde, ne destindem, am fost admis în intimitatea lor. Sașa ia un trabuc dintr-o compotieră, ochii-i strălucesc. La urma urmei ce caut eu aici ? Cine mă recunoaște ? Mama nu mă privește, preocupată de strîngerea mesei, vrea ca totul să fie făcut conform etichetei în așa fel încît fiu-său să nu fie ofensat de cine știe ce greșeală în ritualul mesei. Sașa-i fericit, a dat drumul la televizor.

— Clipele cele mai bune, Jean-Pierre, tot acasă le petreci ; îl dăm dracului de patron, nu-i așa Suzanne ?

Nu știam că pe mama o cheamă și Suzanne. Credeam că o cheamă Thérèse. Un prenume cam licențios ! Suzanne și moșnegii, casta Suzanne etc. Poate că-ntr-o clipă de euforie îi va zice chiar Suzon. Se-nțeleg bine. În fiecare seară aceleași gesturi, nimic n-a fost tulburat de venirea mea, totul continuă.

— Nu-mi plac decît meciurile de catch, lui Suzanne la fel ; nu-i așa, Suzon ?

Cuvîntul a fost pronunțat. Jean-Pierre își pleacă fruntea, trebuie să se-obișnuiască și cu numele ăsta de tandrețe. Suzanne se apropie de Jean-Pierre, îi trece mîna prin păr. Jean-Pierre își privește mama, dar ea se-ndepărtează.

— Ai vreo amintire din copilărie ?

— Îmi amintesc de-o locomotivă roșie...

Dispare din nou în minuscula bucătărie amenajată în fundul unui culoar. Se-ntoarce cu un tort enorm, alb și vaporos. Complet învelit în frișcă în care au fost presărate cireșe.

— Specialitatea ei, nu-i așa, Suzon ? Tortul pe care-l face duminica.

Îi mulțumesc pentru această zi de marți sărbătorească. Au tot felul de atenții pentru mine, nu-s un intrus, ci doar un invitat de marcă. Nu chiar întoarcerea fiului risipitor ; sînt primit ca un șef de raion. Mi se dă bucata cea mai mare, mi se toarnă deasupra o picătură de kirsch.

— Parisu-i tot așa de olé-olé ?

Nu răspund, mănînc, savurez, dau din cap. Ce mai pot face în menajul ăsta etanș ce nu se tulbură în fața unei aventuri demult trecute din care eu sînt un martor itinerant ?

Televizorul urlă cam tare, Sașa îl dă mai încet.

— Suzanne consideră că nu-i niciodată suficient de tare.

Văd defilînd personaje : pe ecran e-o mare sărbătoare, rochii de seară, felinare aprinse-ntr-un parc, o femeie în alb ce plînge pe-o bancă. Nu aud bine muzica și cuvintele. Din fund apar balerine ; scena se mărește, camera se-ndepărtează rapid, ia de sus dansul ăsta animat de cîteva entrechats-uri. Dansatoarele sînt greoaie, par a fi ieșit din tortul nostru ce, încet-încet, se lasă ; luate dintr-un anumit unghi, coapsele apar monstruoase, corpul dansatorilor prea îngust, dar totul se restabilește într-un ansamblu fragil. E ceva de lebădă în mișcarea mîinilor. Apare un cioban, ezită, poartă o mască. Dansatoarele o iau la fugă, o săritură, pasul de doi, piruetele, pozele.

Mama privește imaginea ce-i controlează visarea. M-au uitat. Sașa întoarce totuși capul spre mine în căutarea unei aprecieri a spectacolului :

— E Martinelle, cea mai mare dansatoare din Geneva. Fată bună. Eu i-am dus una din comenzi, la vilă. Niște chinezării teribil de fragile.

Mama e tulburată de această evocare ; soțul a crescut în ochii ei, îi zîmbește. Sînt fericiți fără mine. M-am putut oare așeza vreodată pe genunchii mamei mele ?

Desigur, am inventat toată scena. Nu am fost la mama, nici nu am mamă, sau așa de puțin. Am fost la cină la părinții lui Claudie. M-am folosit de această seară ca s-o descriu pe-a mea, cea pe care-aș fi putut s-o am dacă împrejurările mi-ar fi fost favorabile. Tatăl lui Claudie e funcționar la primărie, maică-sa casieră într-un magazin. Au o casă mai înstărită, dar spectacolul de la televizor era același, urmat de cîteva secvențe cu războiul din Vietnam.

Trebuie să plecăm de aici. I-am spus și lui Claudie, dar ea a căzut din nou în capcana climatului nepăsător al lacului, al orașului ăsta impregnat de abur și ancorat parcă pe stînci, un Monaco al munților. Regăsește străzi, piața de dimineață în care se vînd flori de cîmp sau de munte, vise tinere, amorțeala ce te cuprinde în cafenele ăstea unde-am citit mai bine și mai atent decît oriunde ziarele din lumea-ntreagă. Cum să scrii cînd lîngă tine-i pupila

asta imensă care e lacul ? Privești, contempli apoi în aburul ca de boiler ; timpul nu mai e. Numai să fii gata pentru masă. „Te schimbi ?“ sau „Îmbracă-te mai subțire“. Ceilalți muncesc, vin de departe, coboară pantele gudronate ale orașului către frumoase aparate de fotografiat, cu tranzistoare nu mai mari decît degetul mare, bijuterii, ceasuri, obiecte fără fir de praf, curate ; și eu plin de teamă, gol și nemaiștiind cum să mă-mbrac ca să trec neobservat într-o pasiune și Claudie mai amabilă și ma grăbită ca niciodată...

Bună seara, mamă din Lausanne, din Mexic și tu, mamă din Bretagne, preferata mea. Era cît p-aci să-mi meargă cu ea. Își aștepta fiul de aproape douăzeci de ani : aceiași ochi, același nas, același pulover. Cu fotografia lui în mînă.

— Dă-mi actele.

Dar datele nu corespundeau.

— Băiatul meu avea vocea lui Tino Rossi. Cînți ?

— Nu, doamnă.

— Și cu toate astea ești chiar tu, Robert.

Mă lăsam sărutat, recunoscut, dus într-o cameră ce mirosea a grozamă udă, mă lăsam îndopat, culcat într-o cameră care-a fost a lui Robert. Dar mama asta din Bretagne era nebună, n-am aflat decît peste cîteva zile, de la băcan. Robert a dispărut într-un accident de pescuit, în 1948. Maică-sa n-a vrut să recunoască obiectele lui susținînd că toate mamele bretone cumpăraseră pentru copiii lor cămăși cu carouri identice, provenite dintr-un

faliment și vîndute pe la tîrguri. Corpul era descompus ca să i-l arate. Am părăsit-o într-o dimineață pe cînd se dusese să vîndă creveți și ouă la piața din Landévennec. Nu mai puteam suporta viața asta de-mprumut, deși începusem să semăn cu Robert.

— Nu poți fi decît tu, căci ești stîngaci.

Aveam același obicei ca Robert : mîncam colțucul pîinii înainte de-a mă așeza la masă.

— Nu poți fi decît tu, nu-ți place decît coaja prăjită.

Eu i-am plătit spitalizarea cînd s-a reîmbolnăvit. Am mai avut două mame false care m-au costat ceva bani, mai ales cea mexicană, o femeie negricioasă și rășinoasă ca o torță, care trăia la Marsilia venită Dumnezeu știe cum din țara ei. Fura prin magazine, în văzul tuturor. Mîna-i atît de ușoară se plimba prin coșuri, pe tarabe, prin rafturi și-ascundea tot ce putea în căptușeala hainei. Dolores se vedea de departe, bea vreo treizeci de cafele pe zi. Dolores trebuie să fie acum în Mexic, mai bătrînă și mai fanatică decît oricînd ; o văd mergînd în zori c-un cîine slab și temător, c-un baston în mînă. Ca la Marsilia probabil că hrănește o groază de copii și de-animale, numai pisici nu, de care-i era frică ; purta un colier de mărgele roșii la gît să se apere de furia lor. *El gato negro come blanco nube.*

La douăzeci și nouă de ani poți fi orfan fără să eziți. Am totuși o viață ce mă trage-ndărăt, chiar cu riscul de-a mă prăvăli în sinistre povești de familie. Nu-i prea plăcut la

vedere un om ce se întoarce pe propriile-i urme. N-ai decît umbra pe care-o meriți.

Claudie m-a părăsit în seara asta ; discuția a fost furtunoasă precum vremea de-afară, dădeam numai răspunsuri tîmpite-ndrugînd verzi și uscate, m-am sleit de puteri în paginile pe care le scriam... M-a părăsit, pentru versantul nordic al unuia din vîrfurile Diablerets, poate, tîrfa !

Sînt singur, în dărîmăturile mele.

Am visat pentru prima oară. Lacul fusese secat, o așteptam pe Claudie care se-ntorcea din vacanță. Eram sub un copac uriaș uscat ; de fiecare creangă atîrna o etichetă ; pe ele erau scrise nume, dar vîntul mă-mpiedica să le citesc. Am vrut să mă cațăr pînă-n vîrf, dar crengile se rupeau. Aveam într-un coș șampanie, fructe, prăjituri, un șervet împăturit în patru. Trebuia să-i sărbătorim întoarcerea. Și deodată copacul se făcu albastru, crengile deveneau un fel de ramificație sanguină și vie. Apăru un mugur, se deschise ; din el țîșni sînge.

O luai la fugă să feresc coșul de împroșcătură ; sîngele mă acoperea. În clipa aia Claudie se-ndreptă spre mine, fără să se grăbească. M-a privit și-a pronunțat cuvintele următoare :

— Jean-Pierre, pădurea trebuie plantată toată dintr-o dată.

Am rugat-o să repete cuvintele pe care tocmai le pronunțase, dar ea a dat din cap și mi-a spus că va mai veni.

M-am trezit cu imaginea unei Claudie alergînd.

Am pus pe foc viața tatălui meu Julien. O voi relua odată.

4

Nu, mîine m-apuc de romanul mamei mele. Va fi ceva mai floral, se vor auzi voci mîngîietoare, cu agitări de plante, cu încetineli în jurul sentimentelor culese, cu timp berechet.

Mă voi naște inventînd; fiu al memoriei și al imaginarului, sînt purtat ca o insuliță de ierburi în plin curent.

E-atîta amar de vreme de cînd a dispărut, e ca un peisaj imens încremenit, cu fisuri, cu-o umbră rece, chemări, mama-mi face semne, se-nconjoară de mulțime, apare, dispare apoi, n-o pot urma; uneori iese la suprafața acestei maree, fața i se întoarce spre mine, dar se prăvale-ntr-o mișcare vagă, locul unde era rămîne o clipă luminos, de-a lungul unui rîu a cărui răcoare o simt pe-obraji.

Nu-mi rămîne decît să cred în ce simt, o melopee arabă-n asfințit; mergi în vîrful picioarelor în jurul zidurilor de incintă; mirosu-i puternic, ca-ntr-o tabără militară.

Voi vorbi despre părul mamei mele, aceasta va chema tandrețea, admirația. Scriu ca s-o liniștesc. Nefericirile-i se vor stinge ca jarul în cuvintele mele: prăpăstiile mele pline de pucioasă și-n care ești pus la cazne atît de mari ca atunci cînd te gîndești la ele...

Vom fi doar noi doi, mai tineri ca oricînd, viața i se va desfășura ca o plimbare, fără nici o grabă, locuri primitoare, ascunzișuri, un joc ce continuă pînă la vîrsta adultă cu bucuria întîlnirilor, mai vie decît a fost ea vreodată, mama asta a mea pe care n-am voie s-o uit, trecătoare firavă, cu veșminte veșnic demodate.

Mă voi odihni o săptămînă, mă voi abandona, îmi voi goli mintea și-ntr-o dimineață îmi va apărea nouă, intactă, precisă, punctuală, pîrîu, lac, puț, apă vie, scăpată din noaptea care prinsă-n inspirația mea va deveni oglindă mobilă, lupă ușoară ce de-abia deformează ; îi voi da admirații, inițiative, o voi împinge din spate spre viață, nefăcînd corecturi decît dacă mi le va cere, dispunînd împrejuru-i evenimentele sau locurile pe care i-ar place să le cunoască.

Acesta va fi începutul, trebuie să-i semăn într-o parte a corpului, într-o intonație, voi fi îndrăzneț cu un indiciu ; raporturile noastre născute din hazardul paginii n-o vor expune decît pudorii mele. Fără a mă ocupa de timp căci el va fi deja trecut, un limbaj zgomotos la culme, estival, respectuos, mă voi strădui să-l curăț de impurități, deci de impulsurile din el. *Va curge ca un izvor.* Ușile vor rămîne deschise, proiectele ne vor fi șirete și deconcertante pentru ceilalți, o voi ajuta să se-mbrace, o voi obișnui cu narațiunea mea, va urmări îndeaproape dezvoltarea poveștii noastre, rectificîndu-i din cînd în cînd cursul ; defel misterioasă, se va bucura c-a putut ghici atît de bine, nu va mai fi de găsit decît în cartea fiului ei. Nimeni nu va mai putea să abuzeze de neștiința noastră. Blînda-mi mamă metaforică, imagine mesie, minune a unei monografii (să te ucizi pentru cea mai mică greșeală romanescă), nu voi spune decît adevărul paginilor mele, cu vîrsta ce va urma paginarea povestirii, în timp ce cititorii-mi vor fi ținuți la respect de evocarea acestei mame complet scrise de mînă.

5

— Jean-Pierre, trezește-te !

La zece ani somnul te strivește. Se-ntinde, se-ntoarce cu nasu-n pernă, dar vocea continuă :

— Jean-Pierre, e tîrziu.

Se-ntoarce iar pe spate, își bagă capul în pătură. O mînă aruncă totul la picioare. Bluza de la pijama e descheiată, șnurul de la pantaloni desfăcut. Jean-Pierre se așează-n fund, își strînge genunchii la piept covrig, se freacă la ochi, dar de fapt e treaz de mult. Nu-i place să doarmă-n casa asta unde totul scîrțîie, noaptea mai cu seamă. Se zice chiar că la parter a fost omorît cineva, lîngă lavabou. Bunica Jo nu suflă-un cuvînt despre asta, retează orice-ntrebare. Jean-Pierre a cerut să-i pună o veieuză pe noptieră. „La vîrsta ta se doarme pe-ntuneric, e mai sănătos". Jean-Pierre nu doarme bine decît cînd începe să se lumineze de ziuă, cînd copacii din fața ferestrei nu mai sînt ca un gard de lănci. Întotdeauna către miezul nopții cîinele începe să latre, știe el. Ce-o fi văzînd ? Nemții-au plecat, și partizanii, nu mai sînt decît niște pajiști unde n-ai voie să intri și unde poți strînge gloanțe și grenade. Iarba crește printre mașinile sfîrtecate. Jean-Pierre s-a aventurat odată singur, era o după-amiază cu căldură mare; toată lumea dormea. Are o ascunzătoare unde-și pune prada de război : frumos arsenal : puști, cartușiere, rachete etc. A descoperit în pivniță o trapă care duce la o încăpere boltită. Trebuie să cobori cîteva trepte și sala-ți apare întreagă, complet cenușie, cu-o grămadă de sticle ce-au căpătat o tentă irizată, pînze enorme de paianjen, un mic plug ; solul e sfărîmicios, înoți în praful de cărbune și zgură. Pe-o etajeră, o ladă ce poartă-un număr, 2341, și-un nume de oraș, Linz.

— Mama Jo, de ce sînt atîția bătrîni în sat ?

— Pe aici se moare bătrîn.

— Dar de ce nu sînt și tineri ?

— Ei, războiul !

Jean-Pierre rămîne mut, ne-nțelegînd. S-au jucat ieri de-a războiul ; copiii se-ncaieră, se-ascund în hățișuri încă pe jumătate pîrjolite, se bat cu bulgări de pămînt, se maschează cu crengi verzi, se urmăresc pe mormintele din cimitir ca pe dalele unui meterez Sînt luați la goană, o șterg spre locuri și mai inaccesibile, năpădite de mărăcinișuri. Jean-Pierre se lasă capturat, e preferabil să fii prizonier, te tragi atunci într-un colț liniștit ; are uneori accese de tristețe, plînge, tremură. Are zece ani, dar pare de cel mult șapte. Își bat joc de el, de picioarele lui cu genunchii groși, de cicatricele de pe mîini, rotunde, subțiri, cu marginile ridicate și fragile, albăs-

trii. Cea mai nobilă-i cea de lîngă sprînceana stîngă, orgoliul bandei Rangers. Îl întreabă :

— Unde ți-ai făcut-o ?

— Un accident de tren.

— Ai fost mort ?

— Habar n-am.

— Arată mîna dreaptă.

Puștii privesc, pipăie cicatricea ce se-ntinde de-a lungul venei.

— Asta-i de cuțit. Bă, puță, e de cel puțin opt centimetri. Mîine vin c-un metru, s-o măsurăm.

Copiii se-ndepărtează de-acest rănit ce nu prea știe de unde-i vin rănile, iar el rămîne cu sufletul greu.

— Un accident de cale ferată nu face răni de-astea. Sigur că ți le-au făcut ai tăi.

— N-am părinți.

— Dar unde-s ?

— Într-o călătorie.

Rîd de el, e cel mai slab. Poți să dai în el fără grijă.

— Dacă spui că eu ți le-am făcut îți dau două tablete noi de gumă.

Ăsta-i Marele Șef, vorbește autoritar, e fiul celui mai înstărit fermier, deja numai grăsime, ținută mîndră, specialist în punerea de piedici. Se ține de fete, zice c-a avut la treispreze ani blenoragie, e privit cu respect. Jean-Pierre e de acord cu tîrgul, e mai bine să-ți faci din Marele Șef un aliat puternic. Mereu are prin buzunare nuci pe care le sparge în palme. Și mai știe și să-și pocnească degetele ; și-a rupt degetul mare, și-l

poate mișca în toate direcțiile, și chiar să-l dea peste cap, pîn-atinge dosul mîinii. Jean-Pierre ar vrea să-l vadă mort, în fiecare dimineață așteaptă să i se dea vestea fatală. Dar Marele Șef se profilează la orizont, ia un mers mîndru de-ndată ce-i văzut cu cizmele lui de cauciuc negru, și cămașa de care-i tare mîndru.

— Mi-a dat-o unchiu-meu care-i prizonier : e rusească.

O cămașă de pînză grosolană ce se-nchide pe-un umăr, și foarte lungă ; pe deasupra se-ncinge cu-o curea de piele.

— Așa se poartă pe-acolo.

Jean-Pierre nu-i fericit decît cînd e singur sau cu prietena lui, Pinguina, o fetiță care șchioapătă puțin, dar așa de frumoasă : păr argintiu, o mutrișoară rotundă, ochi ce-n anumite clipe se fac atît de mari încît ocupă toată fața. I se spune și poloneza. Se duce să-l întîlnească pe Jean-Pierre lîngă piciorul podului, unde-s pești mulți ce sar din apă. Lui Jean-Pierre îi place să pescuiască, să tacă ; ea vine, se-așează lîngă el, își netezește rochia, se descalță, cîntă ca să-l enerveze pe Jean-Pierre care-i cere să tacă. Ea rîde, rîde și Jean-Pierre. E felul lor de-a-și spune bună ziua. Dar Jean-Pierre nu-i multă vreme fericit, are un junghi în spate, acolo unde se desenează o urmă ; pielea a plesnit în locul ăla, care-i mai moale, ai putea băga pumnul.

— Îți place să-nghiți ouă ?

Jean-Pierre face semn că nu. Pinguina se amuză să spună verzi și uscate, graseiază, zice surin în loc de submarin, stîlcește cuvintele, le micșorează cînd sînt greu de pronunțat ; uneori îi scapă unele guturale, războinice, dar totul se-ndulcește pe buzele ei. Nu-și face griji că vorbește fără ca nimeni s-o-nțeleagă. Jean-Pierre îi privește gura în permanență deschisă, ea știe, scoate limba, pleacă ochii și fără veste bombardează cu-o ploaie de pietricele pluta undiței ; Jean-Pierre scoate undița din apă ; în momentul în care străpunge rîma cu vîrful cîrligului : Pinguina imită zgomotul unei bombe sau apelul unei sirene. Face apoi pe moarta. După cîteva minute Jean-Pierre se-ntoarce spre ea :

— Trezește-te, Pinguino, o șterg.

Dar ea nu răspunde, își plimbă degetele prin iarbă ca și cum ar vrea să smulgă un smoc sprijinindu-se de pămîntul fărîmicios. Iar lui Jean-Pierre i-e frică, îi ia mîna, ea și-o smulge. Jocul durează, insuportabil pentru Jean-Pierre care se apleacă deasupra ei, îi suflă pe față, în părul care se unduie. Ea nu face nici o mișcare. Îi suflă în ureche. Pinguina-și scutură capul ca și cum ar enerva-o o muscă ; e semn bun. Jean-Pierre se liniștește. Ea se ridică.

— Am stat așa o noapte-ntreagă.

— Unde ?

— Acasă la mine. Eram singurul om viu.

— Și tu ai fost moartă ?

— Da.

Jean-Pierre își pune capul pe umărul ei : e clipa cea mai plăcută. Vîrtejurile rîului fac un zgomot de fată gîdilată. Atunci Pinguina spune :

— Jean-Pé, crezi c-o să creștem și noi ?

— Da.

— Mi-ar place s-avem aceeași înălțime.

— Și mie.

— Ți-ar place să fii fată ?

— Nu știu.

— O fată, cînd se mărită, e toată-n alb. Și-apoi ea e cea care-i sărutată.

Pinguina plînge ; a văzut ieri o broască cu mațele afară, se gîndește tot timpul la ea.

— Ar trebui s-o-ngropăm, așa se face. M-ajuți, Jean-Pé ?

— Da, dar diseară.

— Am pus-o-ntr-o șosetă albă.

Jean-Pierre o ascultă ; niciodată nu știe ce va spune în clipa următoare, la ce se gîndește. I-ar place atît de mult s-o-nsoțească în visarea ei, dar ea sare la altceva, e nerăbdătoare.

— Jean-Pé, mi-ai promis o gușă-roșie...

— Nu-i încă vremea lor.

— Nu ții deloc la mine.

Jean-Piere nu spune nimic. Nu e simplă viața cu Pinguina ! Nu se mai mulțumește cu o zi pe malul apei, e de acord să tacă, dar trebuie să-i dai ceva în schimb. Jean-Pierre îi dă peștele pe care-l ține într-un borcan de dulceață. E-ncîntată, vrea să-i schimbe apa.

— Lasă-l în pace !

— Diseară îi dau brînză.

— Am să-ți dau eu niște viermișori, altceva nu mănîncă.

— Viermișori ? Dar sînt scîrboși. Peștele meu trebuie să mănînce ca toată lumea.

Pinguina e capricioasă, își agită părul proaspăt spălat ce-i unduie în curentul iscat sub pod.

— Spune, Jean-Pé, e-adevărat că nu vrei să fii văzut în pielea goală ?

— Nu-i adevărat.

— Mi-a spus Marele Șef. Cum faci să te speli ?

— Mă spăl.

— Îți săpunești atunci și cămașa ?

Jean-Pierre trece la contraatac, ca Pinguina să nu-și dea seama că obrajii i-au luat foc.

— Eu te-am văzut goală.

— Unde ?

— Cînd te scalzi.

— Nu-s goală, ci-n costum de baie. Și-n orice caz nu mi-e rușine.

Pe șosea trece un tractor ridicînd un nor de praf. Cu asta totul se termină. Pinguina urcă panta accidentată, face semne. O va duce frate-su acasă, cu tractorul. Nu i-a mai spus nimic lui Jean-Pierre care-și aruncă din nou undița în apă. Peste-un ceas soarele va asfinți ; roșul va fi violent. E clipa-n care Jean-Pierre se chircește în sine. Ar vrea să strige-n ajutor. Bunica Jo e departe.

Îl așteaptă pe omul ăla uriaș, de-un verde pal, cu mănuși, care se va-ndrepta spre el. Nu-i poți niciodată vedea fața din cauza căștii

pe care s-a cocoțat o pasăre ce-și curăță penele și scoate-un șuierat înfiorător. Îi strălucește pieptul de parc-ar avea un soare. Nu poți scăpa decît dacă-i fugi printre picioare : o putoare de piele udă se răspîndește peste întreaga cîmpie. Merge ca o rață. Vine doar pentru Jean-Pierre, nu și pentru ceilalți. Și Jean-Pierre îl imploră să plece, dar el n-aude căci scrîșnește din dinți. Cîmpul se-ntunecă în spatele lui, mașinile-și aprind farurile. Îl orbesc, Jean-Pierre cade, îl găsesc într-un șanț.

La-nceput Jean-Pierre spunea că l-a urmărit o mașină care voia să-l calce. Nu-l mai crede nimeni azi, îl culeg ca pe-o ciupercă și bunica Jo îl vîră-n pat. Doctorul nu mai vine să-l consulte : bunica Jo s-ar ruina la regimul ăsta de două sute de franci vizita. Trece noaptea, dar somnul nu vine, Jean-Pierre aude pași pe-acoperiș, pe lemnărie, pași mărunți și grăbiți, parcă niște gheare ce zgîrie tabla. Jean-Pierre ridică ochii, așteaptă și zorile vin : cîntecul primului cocoș îl liniștește. Acoperișul se calmează, întreaga lemnărie ; ar vrea să-nceapă să plouă cu picături mari și impetuoase ce să șteargă blestematele urme de gheară. Într-o dimineață a găsit mai multe țigle sfărîmate în curte : probabil că omul a alunecat și s-a agățat de coama acoperișului ori de tocul geamlîcului de la pod. Rănit sau beat ? De unde-o veni ? Și ziua ce face ? Jean-Pierre îi cunoaște pe toți din sat ; nimeni n-are nici statura, nici hainele lui. Și n-a-ntîlnit nici un străin care să i se pară

suspect. E-o problemă personală, un pericol de care e singurul care profită, un duşman ce vine de departe şi care se ocupă (din ce motive ?) de nopţile lui Jean-Pierre. Desigur că noaptea se aşează călare pe coama acoperişului şi apasă cu toată greutatea lui pe casă. Într-o bună zi se va micşora, de va fi nevoie va deveni minuscul, se va transforma în cine ştie ce insectă ce va alerga pe perete.

— Bunică Jo, ai văzut acoperişul ?

— Da. A fost vînt. A bătut toată noaptea.

— N-a bătut nici un vînt.

— Ascultă Jean-Pé, nu dorm de ani de zile. A fost un vînt ce bătea dinspre apus. A şi plouat dealtfel.

— Am auzit pe cineva fugind pe ţiglă.

Jean-Pierre e prudent. De ce să-i spună că cineva îi vrea răul şi-l ameninţă ? Bunica Jo suferă de inimă, leşină la cea mai mică emoţie.

— Vreun şoarece poate.

— Nu, nu era un animal, a durat toată noaptea.

— Ai visat, Jean-Pé. N-o să-ţi mai dau să mănînci lucruri grele seara. Dar trebuia oricum să terminăm piureul ăla de mazăre cu cîrnaţi.

Bunica Jo mă bate pe obraz, cu ochii-n lacrimi.

— Uită toate astea.

Cînd va intra omul ăla la mine în cameră şi mă va răni sau ştrangula, vor vedea ei că nu era o glumă. Am urme pe tot corpul.

Jean-Pierre e amărît că bunica Jo nu s-a speriat mai mult ca de obicei.

— Adevăru-i că eşti alb ca varul în dimineaţa asta, Jean-Pé, nu te simţi bine ?

— Ba da.

— Acoperişu-i mai bătrîn decît mine, bîrnele provin dintr-un stejar lovit de trăsnet, dragule. Lucrează.

Da, şi bîrnele au nişte zgîrieturi înnegrite, parcă făcute cu-o lamă de cuţit înroşită-n foc.

Ce rost mai are să pălăvrăgească. Jean-Pierre nu poate să mărturisească natura neliniştii lui de zi cu zi. Bunica Jo ar zîmbi clătindu-şi şorţurile din copaie, ar chema-o pe vecină, doamna Crampon, ori pe bătrîna Eloïse. Şi-ar face un haz ! Nepotu-meu a văzut un om care mergea pe-acoperiş, da, un uriaş cu cizme şi cască. Nu l-aţi văzut ? E poate răposatul bărbatu-tău care vine să vadă dacă nu ţi-ai pus poalele-n cap... Ori şarpele care-a scăpat de la circ, ori cîinele-lup care-a pus pe jăratec pe toţi vînătorii. Nu, e sfîntul Iracin. Ne supraveghează pe toţi. Şi ţine-te rîs. Joseline, ştiu eu că te ţii cu unul. Eu ? Da, tu, măcelarul îţi dă cele mai bune bucăţele pentru ciorbă, am văzut eu. Probabil că se strecoară pe ferăstruica de la pod şi, hop ! la tine-n pat. Aţi înnebunit amîndouă, cum puteţi spune aşa ceva ? Sînt o văduvă respectabilă, mă-mbrac numai în negru. Bunica Jo se supără din te miri ce. Celelalte pleacă. Bunica Jo strică după ele : „Tacă-vă gura, de nu zic la toată lumea că am văzut

cum intra la tine, Eloïse, un bărbat, pe la miezul nopții, cu-o sticlă de șampanie-n mînă. Și-or să mă creadă." Și bunica Jo începe să rîdă în vreme ce vecinele se zborșesc la ea.

Într-o seară Jean-Pierre a dispărut. La început bunica Jo s-a-nfuriat; plină de nervi a bătut-o pe Perluche, pisica, a vărsat cazanul cu apă fierbinte pe dalele bucătăriei. I-a luat mult pînă a șters pe jos. A podidit-o plînsul. Bunica Jo a luat casele la rînd. Nimeni nu-l văzuse pe Jean-Pierre prin împrejurimi. Către nouă, a luat supa de pe foc, a stins gazele, și-a pus haina pe umeri lăsînd ușa de la intrare deschisă. Primarul nu era acasă. A sunat la fostul jandarm, domnul Rieur, care a luptat la Rif și-a fost apoi în colonii. A primit-o într-o djellaba portocalie cu dungi late cafenii. Dar bunica Jo n-a băgat în seamă ce-avea pe el.

— A dispărut Jean-Pé.

— O clipă, nu vă pripiți. Să recapitulăm.

Și ex-jandarmul își începe ancheta, vrea să afle ce-a făcut Jean-Pierre în timpul zilei, o întreabă pe bunica Jo:

— L-ați bătut?

E un interogatoriu precis și rapid. Bunica Jo răspunde cam ce-i trece prin cap; totul i se învălmășește în minte. Se contrazice, o ia de la început, tace.

— Dar mi-a-ți spus că l-ați văzut la ora trei.

— Am spus trei, dar poate că era patru sau cinci.

— Era trei, patru sau cinci?

— De unde vreți să știu?

— Atunci de ce-ați spus la-nceput ora trei?

Și-o iau de la capăt. Bunica Jo se ridică.

— N-am omorît pe nimeni.

Se duce înapoi la primar, care-i oferă o ceașcă de cafea; e intimidată de porțelanul fin.

Bunica Jo își pierde suflul; o surprinde sufrageria primarului, mai ales pînza cu care-s îmbrăcați pereții și care reprezintă o scenă orientală: un harem cu personaje ce poartă turbane mari și pantofi cu vîrful întors în sus ca o coadă de scorpion. Privește, fascinată, bărbați ce țin în mînă iatagane încovoiate precum vîrful papucilor pe care-i poartă.

— Domnule primar, l-au răpit.

— Ce te face să spui lucrul acesta?

— Se pare c-a văzut pe cineva pe-acoperiș.

— Ți-a spus el?

— Da.

— Bărbat sau femeie?

— Nu știu, dar faptul rămîne. A fost răpit.

Primarul măsoară camera în lung și-n lat, cu mîinile la spate.

— Mai ia cafea, Joseline, cît e caldă.

Bunica Jo nu ține bine ceașca, o pune pe masă, își încrucișează mîinile la piept temîndu-se să nu-i tremure și mai tare.

— Jean-Pé a avut o copilărie groaznică.

— Știu.

— El nu știe nimic.

— I-o fi spus cineva ceva, din răutate?
Bărbatul corpolent s-a întors spre ea.
— Anunţ jandarmii.
— Domnule primar, trebuie să-l căutăm singuri. Jandanrmii nu găsesc decît oameni morţi.
Primarul a sculat din somn pe doi dintre consilierii lui, care şi-au luat puşca, lanterna, un cîine de vînătoare. Începea urmărirea, bătea vîntul: zgomot de mare turbată în încovoierile copacilor.
Se duseră mai întîi la iaz; îi cercetară cu grijă malurile. Tot ce găsiră fu o pereche ce se refugie în adîncimea pădurii, dar nimeni nu avea nici un dubiu în legătură cu femeia cu părul bogat şi roşu. Unul dintre vînători stîrni două potîrnichi pe care nu le luă însă la ochi, cu inima-ndoită dealtfel. Barca veche era la locul ei, legată de trunchiul ştiut. Fluierară, dar degeaba. Vîntul le usca buzele. Grupul o luă înapoi, spre-o îngrămădire de case ce serveau de ascunziş copiilor şi soldaţilor. Nu descoperiră decît urmele unui foc mai vechi, nişte bocanci, o cămaşă pe jumătate scrum, fiare ruginite. Jean-Pirere rămînea invizibil.
Bunica Jo trebui să se ducă după nişte sticle de vin şi pahare: băură în sănătatea celui dispărut. Reluară căutarea; o carieră părăsită le acapară întreaga atenţie. Grote naturale închise cu sîrmă ghimpată serveau de hambar, nimeni nu locuia în ele. Primarul găsi pe jos o veche decoraţie germană, o cruce smălţuită alb cu negru, şi-o puse la rever

rîzînd. Bunica Jo gîfîia în urmărirea asta în care haltele deveneau din ce în ce mai dese. Îi spuseră să se-ntoarcă acasă, dar refuză. Urmă cariera de nisip, în care erau aruncate caroseriile maşinilor inutilizabile; scotociră o baracă de scînduri, magaziile, primarul tuna şi fulgera împotriva nepăsării localnicilor: „Nişte păduchioşi, asta sînt". Grămezi de mere putrezite răspîndeau un miros de fructe alcoolizate. Nici urmă de Jean-Pierre. Doar primarul nota cîte ceva într-un carnet, arăta locurile murdare, se-nfuria cînd dădea de-o grămadă de gunoi: „Le arăt eu mîine, la consiliu". Către unu noaptea crezu cuminte să oprească orice căutare:
— Venim mîine cu jandarmii. Au cîini.
— Sînt convinsă c-a fost răpit.
Primarul o linişti pe bunica Jo care continua să scotocească tufişurile în care se-agăţaseră tot felul de zdrenţe.
— Dac-a fost răpit înseamnă că trăieşte.
Asta fu singura consolare. Fiecare se duse pe la casa lui. Şi curînd veni somnul, chiar şi la bunica Jo care se vîrîse îmbrăcată-n pat şi lăsase aprinsă lumina din grădină.
La prînz, l-au găsit pe Jean-Pierre dormind pe acoperişul farmaciei, cu capul sprijinit de horn. Loulou, ajutorul de măcelar, îl luă în braţe şi-l dădu jos. Jean-Pierre nu deschise ochii. Părea afumat, cu faţa neagră. Cum să-l certi? Nu se trezi decît a doua zi, bătut amical pe-obraz de degetele doctorului. Niciodată nu s-a ştiut de ce a fugit.
— Nu ştiu, bunico Jo, zău că nu ştiu.

— Un lucru e clar, te-ai urcat pe acoperiș. Puteai să cazi și să mori. La mine nu te-ai gîndit ?

— Mi-era frică de bici.

— Ce bici ?

— Biciu-ăla roșu.

— Ce bici roșu ?

Jean-Pierre n-a răspuns nimic, dar a-nceput să plîngă. Doctorul i-a dat niște tonice și i-a recomandat două săptămîni de odihnă. Jean-Pierre nu mai fu după aceea ca mai înainte, tăcea, mereu la pîndă. Parcă se temea că vine cineva. Bunica Jo l-a dus la sărbătoarea de la Sfîntul Iracin, l-a dus la menajerie : copilului îi era frică, se ținea de fusta bunicii Jo.

— Ți-e frică de-orice, băiete, nu-i normal.

— Nu mi-e frică.

— Atunci mulțimea te sperie ?

— Nu, măștile.

— Ce măști ?

— Aia a leului.

— Dar n-are nici o mască... Nu ți-e rușine să fii la vîrsta ta un simplu țînc ?

— Dar și tu ai mască, bunico Jo.

— Eu ?

— Cînd erai tînără n-aveai figura asta.

— Dar e firesc să fie așa.

— Ba nu.

— Ce-i cu tine, Jean-Pé ? Nu te simți bine ?

— Iar cu mine ce s-a petrecut ? M-au schimbat, cu cicatricile astea.

În seara aceea bunica Jo rămase multă vreme cu Jean-Pierre : îl mîngîia pe-obraji, pe păr, să-l liniștească. Îi făcu clătite, așa cum îi plăceau lui, sparse pe deasupra ouă. Îi arăta apoi fotografii, cu tatăl lui omorît de nemți.

— Vezi, Jean-Pé, semeni cu el.

— De ce purta barbă ?

— Din cauza nemților. Ca să nu-l recunoască.

Întinse pe masă toate fotografiile pe care le păstra într-o cutie de castane glasate.

— Iar aici e mama ta.

— N-am văzut-o niciodată.

— Ba da. Demult.

— Unde e ?

— A dispărut. Nu-ți aduci aminte că ai făcut o călătorie lungă cu ea ?

— Nu.

— În străinătate. Erați tare necăjiți.

— Unde-i acum ?

— Departe. Dar se gîndește mereu la tine.

— Cînd o să mă fac mare am să mă duc s-o caut.

Bunica Jo strînge la piept capul lui Jean-Pierre, îl leagănă.

Copilu-avea o cămașă de aur
Nu te necăji, spuse-atunci un graur
mai doarme, mai doarme încă
iar luna nu-i iese din poruncă

Jean-Pierre își simțea pleoapele din ce în ce mai grele.

— Dac-a murit, mergem la mormîntul ei ?

— Desigur.

— Poate că stă foarte aproape de noi...
— Doar cînd ești cuminte.
— De ce nu vine acasă ?
Bunica Jo se ridică, își suflă tare nasul, cum îi era obiceiul.
Nu-i adevărat, bunica Jo știe totul. Se face că nu știe unde s-a ascuns mama, dar noaptea se duce s-o vadă și să-i dea de mîncare. O ține prizonieră uriașul cu cască pe cap. Am văzut eu că spală mult mai multe rufe decît avem noi în casă, în special cămăși de noapte cu dantelă ; bunica Jo nu poartă așa ceva. Ce face ea noaptea, singură, în bucătărie ? Se mai aude și mașina de cusut, fără-ncetare, ca greierele de la intrare.
Am coborît într-o noapte în bucătărie și-am văzut-o pe bunica Jo adormită, cu fața-ngropată-ntr-o rochie imensă, albă. Și cu toate acestea nu obosește niciodată. Are la șaizeci și opt de ani părul de-abia încărunțit, picioare bune, fuge mai repede ca mine, urcă scările, toată ziua fabrică brînză, o știe toată lumea pentru perele pe care le face să crească într-o sticlă. Reușește să facă un portocal dintr-un sîmbure. Strînge tot ce-i cade sub mînă, bace, fructe căzute din pomi (hrana săracului, cum spune), face din ele dulcețuri, conserve. Avem vreo treizeci de rațe, o grămadă de găini, își spuraveghează canarii cînd clocesc. Cînd strînge ceva bani se pierde cu firea ; ducem lipsă de-atîtea în casă. Sparge farfurii, pahare, îi lipsește degetul mare de la o mînă, i l-a tăiat o mașină de tuns iarba ; mîna dreaptă nu-i mai e îndemînatecă. Vara

ia copii la-ngrijit ; lumea apreciază caracterul ei deschis și autoritar, face niște mielușei din copiii cei mai dați dracului. Nici un copil nu-i rezistă. Cînd bunica Jo sosește în plin joc își înghit cuvintele, o urmează fără să crîcnească, chiar cînd e vorba săi- spele pe cap cu săpun cu sodă, sub mîna-i energică plîng și cei mai curajoși.
Am și eu atunci impresia că-s un copil pripășit pe la ea ; vor veni ai mei să mă ia, privesc mereu drumul, alerg după poștașul care trece pe bicicleta lui, alerg spre mașinile ce-ncetinesc la intrarea în sat, cer străinilor să-mi arate pe unde trebuie s-o iau, ca și cum n-aș fi din sat, citesc ziarele pe care le găsesc în stînga și-n dreapta. Aștept.
E greu s-aștepți cînd ai zece ani, nu se mai sfîrșește și-apoi asta se vede, mai ales cînd vine autobuzul și mă reped să-mi ofer celor ce coboară serviciile. Ei, Jean-Pé, îți vine prietena ? Jean-Pierre e primul care se prezintă la portiera autocarului, îi privește îndelung pe pasageri, cu nesaț ; ajută la coborîrea coletelor și a bicicletelor de pe acoperiș ; în mînă-i cade o monedă. E serviabil din precauție, îndatoritor din neîndemînare. „Dă-te mai încolo, Jean-Pé, ne stai în picioare“.
Atunci Jean-Pierre se duce și se-așează pe zidul din față, lîngă fîntînă ; din nou așteaptă.

6

M-au anunțat prin radio că bunica Jo e grav bolnavă: „Domnul Jean-Pierre R., care călătorește într-o Austin-Cooper albastră cu numărul 278 R 75, e rugat să telefoneze de urgență la Monteil, numărul 5, pentru motive grave..."

Întoarcerea a fost cu probleme; Claudie nu vrea să vină văzînd totul în negru: „N-o cunosc, la ce bun să merg și eu, n-aș face decît să te stînjenesc..."

Claudie voia să rămînă la Lausanne după împăcarea noastră; își reluase vechile obiceiuri. Nu era făcută pentru Paris, pentru problemele mele prea vagi pentru ea, iar drama care se-anunța pe calea undelor o atingea puțin: bunica Jo avea vîrsta la care se moare. Trebuia să ia parte la un festival obscur; îți închipui că o actriță care a jucat într-o piesă de Shakespare pe-o scenă pariziană, chiar dacă de periferie, e de-o valoare inestimabilă. „E o ocazie unică, am rolul principal, regizor e Georges Babil, tipul ăla mărunțel și chel pe care l-am cunoscut la Mathilde, ți-amintești ?". O iubesc pe Claudie cînd nu-i plină de ambiții și nu se lasă dusă de sentimente, mă uimește cu avansurile, cu pudoarea ei, și cu toate astea cel mai bine se pricepe la

dragostea banală-banală. Sărută-mă. De ce nu mă mîngîi ? Nu simți nimic cînd te uiți la sînii mei ? Vezi ce-am pe gît, mă mănîncă. Ascultă, Jean-Pé, nu în public. Căci Claudie are respect pentru locurile publice; pentru mulțimi, dintr-odată e o soție indulgentă ce mîngîie pisicile cu un surîs complice cu prostiile unui mucos pe care nici nu-l cunoaște, face dintr-o raită un *marș către stele* sau o urcare a unei Golgota duminicale. Dar odată ajunși în camera noastră redevine comodă, supusă. Mergem de la pat la frigider și de la frigider la pat c-un iaurt în mînă. Claudie ronțăie ceva, mestecă, nu-și termină biscuiții; pe măsuță, lîngă telefon, fructe, sticle de lapte; mereu e cîte-o ceașcă pusă-n echilibru pe claviatura mașinii de scris. Ai astfel repere de mîncare, găsești felii de șuncă în cutia de mănuși din mașină, uită să cumpere zahăr, trebuie să torn atunci apă fierbinte în zaharniță ca să deslipesc plăcuțele de zahăr ce s-au format pe pereții ei. Și ceaiul! se-ncheie invariabil cu-o catastrofă, frunzele negre și moi înfundă chiuveta din baie. Dar cum să te superi! Așa mi-a plăcut elasticitatea pulpelor ei în zori. Claudie nu-mi dramatizează niciodată drama, căci nu se atașează în nici un chip de ea; sînt ca un copil răsfățat de nenorocire, se miră de tristețea mea, nu o împărtășește. Uneori, cînd dispar patru-cinci zile, de-abia de-i puțin dezamăgită cînd mă-ntorc, nu-i furioasă, malițioasă doar. Îmi dezamorsează oribilul coșmarelor, căci rîde la orice oră din noapte sau se aprinde pentru o rochie

exact în clipa în care pe mine mă podidesc lacrimile din pricina unui gînd prea negru. Îmi plac culorile-n care se-mbracă, Claudie pare-ntotdeauna înflorită, din creștet pînă-n tălpi. Și cînd îmi pierd toată căldura, puțin îi pasă, generoasă cît doi în sentimente. Era cît pe-aci s-o gîtui într-o noapte visînd ceva urît, mai aveam încă mîinile încleștate în jurul gîtului ei, cînd a apăsat întrerupătorul ca s-aprindă veioza. Claudie a fost curajoasă, calmă în mișcările prin care s-a eliberat din strînsoare ; și-a avut o replică bizară și salvatoare : „Cît mai trebuie să-ți repet să nu mai citești romane polițiste după ora nouă !". S-a ridicat apoi, îmi place tare mult cămașa asta aproape bărbătească pe care-o poartă, ușoară și-albăstruie, și mi-a adus cu aerul cel mai calm din lume un măr : „Probabil că ți-e foame." N-am văzut-o decît o dată răvășită, în ziua în care a văzut într-un număr din *Match* fotografia mărită a unui bărbos din războiul din 1914, cu cîteva clipe înainte de atac. „Nu ți se pare extraordinar că după patruzeci de ani o figură nu se demodează ?" Claudie a vrut să taie din revistă poza și s-o înrămeze, dar proiectul n-a durat și fotografia a fost uitată într-un sertar, împreună cu una de-a mea în care, copil, țin de mînă pe șoferița unei ambulanțe de Crucea Roșie.

Claudie își are preferații, preferințele, alege, dar nu c-ar fi curajoasă, căci nu păstrează nimic ; pur și simplu vivacitatea-i e întotdeauna pertinentă.

Nu poate fi nici o îndoială c-o iubesc pe Claudie, dar n-o fac cum trebuie, ci pe-apucate, cu nervozitate. Ar fi fost mai simplu pentru ea să-l iubească pe Marc, prietenul meu...

Cînd am ajuns în casa cu obloanele închise, bunica Jo era vegheată de vecine. Le-am rugat frumos să plece. Și-am rămas singur în fața acestei bătrîne scheletice aflată la capătul drumului. La un moment dat s-a simțit mai bine, a deschis ochii, mi-a luat mîna, a dus-o la buze, gest ce m-a făcut să mă simt prost.

— Te-așteptam.

I-am ridicat părul ieșit din coc și care-i cădea în jurul feței în cozi subțirele ca ale unei fetițe ; trecîndu-mi mîna peste materia această atît de fragilă, de-un cenușiu de cîrtiță, aveam impresia c-ating o mătase de demult ; delicatețea lor mă îngrozea.

— Ai primit scrisorile mele ?

— Da, dar te-ai lăsat cam mult așteptat.

— Știi, un ziarist nu poate să facă ce vrea.

— Nu-ți fac nici un repros. Și căsătoria ?

— Nu încă.

— Pe curînd ?

— Se poate.

— N-aș vrea să te las singur.

Bunica Jo își încrețește fruntea, riduri extraordinar de fine.

— Voiam să te văd.

— Știu, bunică Jo.

— Sper că nu te-am deranjat.

— Nu.

— La vîrsta mea nu trebuie să mori în fața oricui.

Își lăsă capul să cadă pe pernă, închise ochii. O instalaseră ca pe-o estradă, cu bustul ridicat. Respirația i se liniștea, se lăsă să alunece în pat în căutarea poziției preferate, bine întinsă, cu brațele perpendiculare pe corp, i-am ridicat cearceaful acoperindu-i umerii. M-am îndreptat apoi spre bucătărie să fac o citronadă, așa cum făcea și ea pe timpuri pentru mine. Lămîia i se părea un fruct miraculos; „Cînd te strîmbi că-i prea acră răul pleacă." Poate auzise de bătrînii ăia din Orient care se hrănesc cu lămîi și se păzesc așa de boli...

Bunica Jo bău zîmbind, dar se forța și fu cuprinsă de-un acces de tuse. O ridicai în pat și-o frecai pe spatele îngust ca al unei pisici bătrîne. Sosi doctorul; îi făcu două injecții. Inima nu mai rezista, poate încă o noapte, poate două; moartea era în așteptare, gata să se năpustească asupra ei.

Am rămas lîngă pat; mi se părea că timpul a încetat să mai existe; o scenă stabilită din timp și a cărei derulare era prevăzută pînă-n cele mai mici amănunte; jocul de umbre și lumină, strălucirea unei linguri, licăririle roșiatice ale sobei și alburiul ăsta ce se refugiază în penumbră, printre pliuri... Și dintr-o dată mi-a vorbit, cu-o voce de fată tînără, abia atinsă de-un tremur:

— Trebuie să-ți vorbesc de părinții tăi. Vino mai aproape.

Sosise ziua, aveam în fine să aflu. Tăcerile, răstelile, miile de moduri de a se eschiva de

la răspuns, șiretlicurile, falsele mărturisiri, pledoariile inutile, toate deveneau fără obiect și cu toate astea în nici o zi din copilăria mea, în nici o vizită, niciodată bunica Jo nu folosise un asemenea limbaj; avea mereu aerul că se teme de vreo capcană, evita să rămînem între patru ochi; niciodată n-o auzisem vorbind *firesc*, condamnată să nu se emoționeze decît cînd e singură, să nu-și aduc-aminte decît în secret. Întotdeauna-i periculos să-i scoli din somn pe morți în fața unui om viu ce de fapt nu face decît să vegeteze, bunica Jo o știa prea bine. Muțenia ei era menită să mă apere, blînda lumină a ochilor ei urma să atenueze întrebarea din privirea mea.

Azi puteam în sfîrșit să-mi verific drama; ei îi revenea rolul de a-mi înmîna o poveste în fine curată, lenjeria mea, dar cam desperecheată.

— Micuțul de tine, află c-ai trăit într-un lagăr. Știi ce-i aia?

Jean-Pierre tremura, fu cuprins brusc de frig. Bunica Jo vorbea în fine fără nici o reținere pe patul de moarte și avea de aceea pe buze un zîmbet misterios.

— Și-atunci nu-i nimic adevărat din răpirea aia?

— Nimic.

— Mama n-a dispărut în Elveția?

— Nu.

— Și tata?

— Tot ce știi e-adevărat.

De ce oare întrega-mi copilărie avea figura descărnată a bătrînei ăstea a cărei familiaritate n-o mai suportam, și nici gîfîitul? Plecai capul, și-aveam cu toate astea chef să mor împreună cu bunica Jo, mînă-n mînă, ea dîndu-mi părul ei alb, inima-i deja prinsă de-o gheară, slăbeam, mă-ncovoiam, trupul îmi devenea mai scund, mai altfel, un locșor, bunică Jo, dă-te puțin mai încolo, cînd mori pentru unul poți muri pentru doi, voi trece granița fraudulos, cine să observe? Sînt mai bătrîn decît bătrînețea mea, ascultă-mi vocea de curcan de-atîta umbră mîncată, de-atîta febră înghițită, de-atîta vînt înghițit, frigul devine ucigător. Privește-mă rătăcind printre ruinele Berlinului sau ale Caenului, în veston și cizme de soldat american și cu-o cămașă primită de la un deportat, undeva, pe-un aeroport împuțit; pășesc printre cadavre. Mamă, ich bin da. Mă joc cu-o talpă de lemn pe care-o pun să plutească într-o băltoacă de urină, ofer găzduire unei întregi familii de păduchi; e bunica Păduche, aurie, rotundă, plesnește sub unghie, și nepoții ce se-ascund în răscroiala cămășii, explorează cusăturile, se pitesc sub un nasture. Un cîine enorm mă strigă: „Jean-Pierre, la masă." Ling ce-a mai rămas în blidul lui. Marele-Cuțu mi-a păstrat osul cu măduvă și-un cartof cu ochi negri. Lipăi tot, Marele-Cuțu geme, îmi urlă moartea. Niște ticăloase de animale bune de ștreang mă-nconjoară. Pasărea-Spînzurătorii și văduva canarului care și-a prins aripile în sîrmă ghimpată. Nuia I m-așteaptă, scrie cu litere gotice pe-o hîrtie cu antet: *S-a întors Jean-Pierre*. Cei din jurul lui rîd. Îi sînt prezentat lui Nuia I. Îmi întinde un colet de la Crucea-de-Fier. Semnează acolo. Îmi ia mîna și cu un ac și cerneală îmi desenez numele pe pielea prea fragilă, care nu rezistă. Îmi repetă: semnează. 42 692. Unchiul SS fotografiază scena. Aplauze. Alerg pe pajiștea proaspăt dezinfectată, mă ascund într-o cabană de cărămidă, *Voma mea*. Desfac pachetul: conține un castel fortificat, un adorabil mirador ce pivotează pe-un ax de lemn, minuscule cadavre de plumb, un trenuleț. Îmi fumez ultima țigară, e plăcut în satul ăsta numit Revier-sur-Bois. E carnaval: port uniformă de husar; haina-i roșie, cu nasturi aurii. „Gustă!" Refuz: e vorba de niște bube pline de puroi natural și de niște bastonașe de cărbune de lemn, care nu fac rău la burtă. „Gustă!". Sînt bune. Iau mai multe. Sînt mai bune decît lutul din carieră. Ce te mai distrezi în jurul cuptoarelor mari care fumegă zi și noapte; ne-nvîrtim în jurul lor ca niște șnapani ce sîntem; zgura-i aruncată, grămadă fierbinte; ne pregătim masa punîndu-ne cartofii la copt în cenușă. Ne-mpăcăm bine cu morții-păpușă. Care-un ochi, care-o mînă, care părul...

Jean-Pierre se-ndoaie din mijloc: o arsură și irizarea ce se mișca prin preajma patului. Bunica Jo suspină, deschide ochii.

— Mi-e mai bine, Jean-Pé. Mai pot să vorbesc...

Poartă acum o figură mai senină ; are chiar cochetăria de a-și ridica o meșă ce-i cădea peste gură. N-a pierdut șirul ideilor.

— Tot ce știi despre el e-adevărat. Tatăl tău a fost omorît de nemți pe-o șosea, în 1942. E singurul lucru bun pe care l-a făcut, că tare rău om a fost. Scria în ziarele pe care le-au scos nemții cînd ne-au ocupat. Îl vedeai numai prin cele mai mari restaurante.

— Și povestea aia cu cîntăreața nemțoaică ?

— Ce cîntăreață ?

— Tu mi-ai vorbit de asta. Trăia cu ea.

— Tot ce se poate.

— Și călătoria la Berlin ?

— Ce călătorie ?

— Călătoria aia cu scriitorii care se dăduseră cu nemții. Au fost sărbătoriți de Hitler.

— A, vorbești de poza aia în care-l vezi în picioare pe scara unei mașini și salutînd cum se saluta pe-atunci...

— Chiar a fost la Berlin ?

— Pe-atunci făceai orice. Taică-tu nu mai mult ca un altul. Căci îmi spunea tot, chiar și proiectele de cărți, dar n-avea niciodată vreme să le termine. Începea, nu termina niciodată, moartea lui e o dovadă în sensul ăsta, înțelegi ? Un bolnav, desigur. Era entuziasmat de Carol cel Mare. Și de alți regi mai puțin cunoscuți. Povestea, dar vedeai că n-avea tragere de inimă. Cred că te iubea în felul lui. Îmi trimitea în fiecare lună bani, unele luni le mai sărea din pricina călătoriilor sau a cheltuielilor. Un bărbat așa de bine, dar ce să-i

faci, viermele era deja în fruct. Nu-mi plăcea mirosul țigărilor pe care le fuma, puțea a hîrtie de Armenia.

Se pare că faptul că vorbea atît o ușura pe bunica Jo ; carnea feței i se destindea, trăsăturile reveneau la locul lor, mîinile-i frecau fără-ncetare cearceaful, ca și cum ar fi vrut să scoată din el orice umezeală. Se-nseră ; o lucire roșie coborîtă din cer făcu fereastra de jăratec, calm și rapid incendiu al apusului a cărui ardoare era estompată de desimea frunzișului.

— În ce lagăr, bunică Jo ?

— În Austria. Cred că Mauthausen.

Bunica Jo zîmbi.

— Îmi amintesc din pricina cuvîntului Mauthausen...

— Multă vreme ?

— Aproape doi ani.

— Și mama ?

— Nu se știe.

— Cum am fost găsit după aia ?

— Prin Crucea-Roșie.

Din nou Jean-Pierre e pe punctul de-a voma. Și dintr-o dată mirosul ăsta fad în jurul corpului bunicii Jo, cel al florilor care-au putrezit în apa pe care nimeni n-o schimbă. Cum să te iubești cînd sfîrșești așa ? Camera se făcu violetă. Jean-Pierre aprinse lampa pusă pe noptieră lîngă medicamente. Bunica Jo fu fericită să vadă apărînd cercul de lumină. Se liniștea, îl privea pe Jean-Pierre care-și relua viața de la capăt, intra în clandestinitatea unei familii pe care copilăria lui n-avusese timpul

s-o descopere pentru a se ghemui în ea ca un animal în căutare de căldură, de lînă, de sprijinul tăcerii, de murmur.

Taică-su umbla prin casă, avea să se trezească, să-și cheme băiatul, să-și ia nevasta pe după mijloc, avea să-și ofere un fabulos festin cu varză și caviar, avea s-arunce bani din belșug pe masă și să vorbească de un plan pentru duminică... Jean-Pierre se uita la copacul prăbușit ce se ridica încet-încet și-n care vîntul tăcea. O figură agresată, ascuțită, cu ochi ce supravegheau primii pași ai copilului său.

— Jean-Pierre.

— Spune.

— Tatăl tău a fost un visător ce nu s-a obișnuit cu coșmarul de fiecare zi. Lipsa de pîine și de haine făcea din el un om la pîndă, în stare de-orice, și nenorocirea lui mă impresiona. Mi se-ntîmpla să-l sărut. Eu sînt cea care-i pregătea alcoolul din perele din grădină și din prune. L-am văzut cum a salvat un om urmărit după stingere. L-a adus la mine și s-a ocupat cu pasiune de acest necunoscut. A doua zi îl înjura. Julien nu era făcut pentru frică; s-ar fi schimbat de-ar fi putut trăi așa cum vrea el. Ce om drăguț cînd plecam, înainte de război, cu toții la pescuit! Nu putea suporta viața care se strică precum o jucărie.

— Vorbește-mi de mama.

— Ai răbdare. Fiecare la rîndul lui.

— Te rog.

Bunica Jo adormise. O pierduse ca pe-o frunză în imensitatea unei păduri împovărate

de umbră, nu-i mai auzea chemările. Jean-Pierre începu să scotocească prin dulapul din fața patului. Regăsea netezimea ferecăturilor, mirosul cam trist al sertarelor. De cîte ori n-a vrut el să se ascundă în valurile lenjeriei, să devină mic de tot ca să-și poată construi o grotă din două cute de cearceaf. Dulapul era mereu închis cu cheia.

Ce solemnitate cînd venea bunica Jo să ia un prosop sau vreuna din batistele legate cu un șnur roșu! „Urcă pe-un scaun, Jean-Pé, ești mai înalt iar eu-s greoaie. Am să-ți dau unul cîte unul cearceafurile, întinde-le bine și acoperă-le cu hîrtie". Și Jean-Pierre punea pînza încă umedă în teanc. „Cu inițialele brodate în față." Și gata. Ușile erau închise ca și cum ar fi fost vorba de-un sanctuar. Îngrozitoare zi cînd a venit primarul să ceară obiectele de cositor și de-aramă, pentru nemți! Au trebuit să demonteze partea de deasupra a pendulei, le-au fost luate tigăile, sfeșnicele, setul de măsuri din cositor." Și de ce nu și limba pendulei?", striga bunica Jo. Totul a fost aruncat claie peste grămadă într-o șaretă. Bunica Jo plîngea, primarul încerca s-o consoleze. „Trebuie să mă plec în fața autorităților; asta-i legea. Și gîndește-te apoi la ostateci. Vrei să mă-mpuște? Și nici nu se știe dealtfel dacă vor veni într-adevăr să ia toate astea, am să le-ascund în sala arhivei..."

Trei zile mai tîrziu bunica Jo făcuse ce făcuse și obținuse cheile de la primărie și în miez de noapte, cu încă două vecine, își luă

lucrușoarele și le-ngropă în grădină. Mai greu a fost cu Androcle, calul. Primarul veni împreună c-un jandarm neamț să ia calul ; era bătrîn și bolnav. „Dar nu mai e bun de nimic, domnule primar, are-aproape o sută de ani. Priviți-i dinții, îi lipsesc nu știu cîți. Androcle e neputincios, îl țin din milă". Dar nimic. Fostul armăsar plecă ; l-am auzit vreme-ndelungată nechezînd, se zbătea, dădea din copite, făcea spume la gură. Toată seara bunica Jo a tot dat tîrcoale primăriei mergînd numai pe la-ntuneric și chemînd : „Androcle ! Androcle !", dar Androcle nu mai era acolo. A doua zi, bunica Jo se înhămă la căruțul ei și-ncepu să-l tragă prin tot satul. Cu capu-n piept, se opintea, nu-și menaja puterile. Toată lumea era în prag. Ajungînd în fața primăriei se opri sub ferestrele sălii de ședințe mai bine de un ceas. Stătea tăcută, ca jignită, cu sudoarea șiruindu-i pe obraji, lipindu-i șuvițele de păr, transformîndu-se în picături odată ajunsă pe bărbie. Primarul veni la ea și-o imploră să se-ntoarcă acasă. Nemaiavînd argumente îi dădu două cartele de provizie în plus. Trebui să accepte și se-ntoarse acasă așa cum plecase, înhămată la cărucior. Bunica Jo îmi povestea întîmplarea cu tot atîta emoție ca atunci cînd o trăise : iar Androcle îmi apărea în vise, cal fantomă cu părul albit, îi adresam rugăciuni ca unui sfînt din rai.

Bunica Jo mă privește de cîteva minute. Am ezitat cam mult. Ochii-i sînt ațintiți spre mine ; deodată mă-ngrozește.

— Ai nevoie de ceva ?

Nu-mi rămîne decît să-i închid ochii. Am chemat vecinele. Au îmbrăcat-o ca pentru slujba de la biserică, cu bluza ei de mătase neagră fronsată, cu fusta cu carouri. Am cerut să i se lase inelul de aur și cerceii. Vecinele m-au luat drept nebun. „Vor viola mormîntul, îi vor tăia urechile etc". Nu dădeam nici o atenție acestor înverșunate păzitoare de morminte. „Dacă se află, o să vedeți dumneavoastră..." Am stat de veghe toată noaptea, după ce i-am anunțat pe mebrii familiei, niște necunoscuți pentru mine, a căror adresă am găsit-o într-un carnet. Un mort îți dă de lucru, atrage lumea, satul întreg defilează încet, unele femei au aerul că se roagă, altele vorbesc între ele sau pun pe cearceaf flori. Nu-mi plac șușotelile, zgomotul de pași precauți. Să meargă și ei ca lumea ! Să nu se fi gîndit cumva că forțam ușa dulapului, sînt mîhnit. „Va fi întuneric pînă-n ultima clipă." E ceea ce scriam pentru romancierul meu bătrîn în momentul în care murea de-a-ndărătelea. „Vor să mă facă să nu mai vorbesc." E-adevărul adevărat. Totul se confirmă, mut ca un pește, draga mea moartă ! E aici, întinsă pe pat. Nu-i cu putință ca *acum* să nu mai aibă nici o grijă ! I-au pus sub cap o pernă enormă. Și zgomotele păstrează tăcere. E-al naibii de frig, ca și cum casa n-ar fi fost multă vreme locuită. Și iată-mă prins în capcana asta mortuară, venit la întîlnirea la care nimeni altul nu mai

vine. Bunica Jo n-a mai avut vreme să-mi vorbească de mama, nu voi mai afla nimic. Tradiția orală ! Iar eu stau acum de veghe și la căpătîiul mamei, și la cel al tatei și al bunicii Jo, frumoasă ciocnire a vieții ! S-au adunat aici, muți, complici. Cărei copilării să mă consacru ? Dac-ar fi Claudie cu mine aș vedea cu totul altfel scena asta care nu-mi aparține decît mie. Aș putea deja să pregătesc cu ea întoarcerea la Paris.

Îți voi arăta un loc minunat, o poieniță pierdută printre copaci și-n care trăiesc o mulțime de statui. Mi s-a vorbit de ea. Un nobil de prin părțile locului a aranjat colțul ăsta de peisaj pentru visările lui cotidiene. Toată familia e reprezentată în costume de localnici. Ai să vezi, e impresionant. Tăcerea strivește parcă vocile, nu-ți vine să vorbești. Chiar în mijloc, o coloană poartă o sferă de aur ce reprezintă pămîntul. Totu-i din granit, și, știi, pe granit se fixează excelent mușchii și lichenii. Sînt și cupluri, separate însă de cîțiva metri. Bărbatul nu se va putea în vecii vecilor apropia de nevasta lui, întinde spre ea mîinile, dar ea le lasă pe-ale ei s-atîrne pe lîngă corp. Pe obraji ploaia a săpat rigole negre, păsările nu vin pe-aici niciodată, în afară de niște ciori croncănitoare. Nici vîntul măcar nu se strecoară printre frunze. Totu-i imobil, neatins. Nu-ți mai vine să pleci, ai aștepta să vină moartea să te ia. Vom merge după aia într-un hotel de lîngă șosea. Ne-ar

trebui puțină zăpadă. Cînd te scoli, un peisaj alb e plin de surprize, ai să vezi. Romanul mi l-am început într-una din camerele lui, știi, romanul ăla cu scriitorul bătrîn a cărui viață vream s-o povestesc de la coadă la cap. Claudie, vom merge în Danemarca să vedem poiana aia bizară ; e a regelui. Și după aia ne căsătorim ; de ne-om certa vom ști cel puțin cum. Te iubesc, Claudie, nu știu de ce, dar te iubesc. Să-i lăsăm pe morți să se descurce singuri ; am pierdut prea mult timp cu ei, amb

Cînd a deschis ușa, Jean-Pierre dormea prăbușit în fotoliu, sleit. Fu mai întîi un zgomot de bocanci, apoi o tuse de fumător. Jean-Pierre se ridică : în fața lui un bărbat ținea în mînă o brichetă aprinsă. Nu găsise întrerupătorul.

— Jean-Pierre ?

— Da.

— Sînt unchiul tău, fratele mai mic al tatălui tău. Ernest Soupirant.

Mă îmbrățișă, mă ținu de mînă, îngenunchie apoi în fața patului.

— Am adus niște flori din grădină ; le-am lăsat în bucătărie.

Nu mai spuse nimic. Se ridică bodogonind, luă deșteptătorul de pe noptieră, îl întoarse și-l potrivi.

Părea ușurat.

— Am adus niște pateu de iepure pentru mîine și trei sticle de vin.

Priveam pe furiș silueta asta cu forme greoaie încercînd să-i citesc pe față vreun sen-

timent, dar rămînea impasibilă. De unde venea imaginea asta grosolană a tatălui meu? Nu mă mai băga în seamă. Se dusese în bucătărie la nevastă-sa. Ea probabil că știa bucătăria. locul unde se găsesc diversele lucruri. Florile erau într-o cană pe chiuvetă, alimentele cele mai de preț în farfurii. O priveam prin ușa deschisă cum merge cu pas sigur. Punea sticlele într-un bufet împreună cu borcanul cu ciuperci murate. Goni cu cîrpa pisica ce dormea pe cuptor.

— Bună ziua, mătușă.

— Bună ziua.

Nu ne miram nici unul de întîlnirea asta a noastră la căpătîiul bunicii Jo: familiile simt moartea de la o poștă. Află pe nu știu ce cale misterioasă, ocupă poziții inexpugnabile, nu-i mai poți da afară.

— A murit de mult?

— Azi dimineață, spre șase.

— Ai anunțat notarul?

— Nu.

— Trebuie. Și-nmormîntarea?

— Am aranjat totul.

— Nu s-a știut niciodată cîți ani are. Arhivele au ars pe vremea ocupației. O să avem probleme cu cavoul. Îi plăcea să spună că-i mai bătrînă decît era. Dac-avea patruzeci de ani cînd te-a luat la ea...

Știau totul despre mine, iar eu nu știam nimic despre ei. Dar întrebările nu-s la locul lor la opt seara.

— Nu știu dacă Ferdinand poate să vină.

Întrebam cu o voce stinsă cine e Ferdinand.

— Văru-tău, cel de la Asigurările sociale. Iar Marie-Rose așteapt-un copil, nu-i cazul să mai aibă și emoția asta. Priveghiurile nu-s pentru gravide. Se naște copilul orb.

N-aveam chef s-o contrazic. Figura ei mă înspăimînta prin grăsime: bărbia i se lăfăia pe gușă, ochi mici, rotunzi, gură cărnoasă; venea direct de la coafor, păru-i mirosea a vopsea, a drot încins.

Cine era de fapt această prudentă Marie-Rose? Alte prenume-mi vor fi citate și nu voi ști nimic despre familia asta apărută spontan și despre care nici nu bănuiam măcar că există.

— Ai anunțat-o pe doamna Espiègle?

— Nu.

Mătușa pare mînioasă.

— E o Espiègle din Chaux-Fond, nu din Lardins. Ține minte. Îi telefonăm mîine, s-ar supăra dacă n-o invităm la înmormîntare.

Urmă un moment de tărere; eram în așteptarea unor noi necunoscuți, ceea ce se și întîmplă.

— Dar pe Mouchet i-ai anunțat? Sîntem veri de gradul doi. Știu, va trebui să-și închidă patiseria, dar e din familie. Dar pe văduva Julie?

Recunoscui că n-auzisem niciodată de ea.

— Văduva lui Gaspard, morarul. Se bîlbîie de cînd a căzut pe scară. În 1940.

Se-ntoarce spre bărbatu-său:

— În 40 ori 41?

Unchiul nu răspunse. Ce-o fi făcut în dormitor? Nu se mai auzea nici un zgomot.

— Ei, cu-atît mai bine, ne descurcăm și fără ea. Nu știi niciodată cu ce bărbat apare și nu-mi place să strîng mîna oricui.

Mătușă-mea se îndreaptă din nou spre dormitor, își face de lucru c-un imens șirag de mătănii a cărui cruce de argint se tot lovea de catarama cordonului. Se așeză apoi pe scaun își scoase pantofii, își puse niște papuci aduși într-o sacoșă.

— La mine emoția se manifestă-ntotdeauna în picioare.

Se destindea.

— Îți mai aduci aminte de noi?

— Vag.

— Cînd ai plecat la Paris în 1955, eu sînt cea care ți-am dat adresa hotelului de pe strada Glacière.

Se uita la mine; se-ncruntă văzîndu-mi ghetele de căprioară bej, dar cravata îi plăcu.

— Or să fie niște cheltuieli. Și cum moștenești tot, tu trebuie să dai banii.

Dădui din cap că da. Să se termine odată noaptea asta, întîlnirea asta rece, să fiu din nou în mașină, în drum spre Paris. Claudie lua în mintea mea culori de curcubeu, devenea blîndă, mîngîietoare, gura i se lumina, îi regăseam ceafa, o vedeam goală și supusă, gata...

— Trebuie să ne uităm prin dulap; ascundea bani. Bătrînii-s șireți. Strîngea banii într-o cutie de ventuze.

Deschidea deja dulapul; ușile scîrțîiră; priveghiul începea c-un jaf.

Și iat-o c-a găsit cutia de metal. Încercă violent să-i scoată capacul, dar nu reuși. Bărbatu-său, venit în ajutor, nu reuși nici el.

— Ernest, caută cheia de conserve.

Unchiu-meu făcu o gaură-n capac cu cheia și-un ciocan. Tabla se tăia în dinți de ferăstrău. Cînd deschizătura fu suficient de mare răsturnă conținutul cutiei pe masă. Comoara era cam prăpădită: șase hîrtii de o sută de franci, o medalie de bronz, un soi de lănțișor de fier de care era agățată o plăcuță pe care era înscris stîngaci un număr: 48692, o bucățică de granit. Pe fund era un carnet făcut ferfeniță, cu paginile-ngălbenite.

— Cam puțin.

Băgai în buzunar brățara ruginită și carnetul.

Mătușă-mea aruncă o privire indiscretă pe polițe; deranja teancurile de prosoape și batiste clădite cu grijă și care acum se prăbușeau. Mătușă-mea ducea la nas cearceafurile, să le miroasă, sînt, nu sînt în bună stare, pipăia pînza, verifica tivul; mîna i se strecura în interstițiile dintre ele, cotrobăia, pipăia cămășile pe care le purtasem cînd eram mic, găsea agrafe, nasturi de sidef cusuți pe-un carton, reîncepea să caute și cu mai multă rîvnă, închizînd ochii ca să se concentreze mai bine, pasăre de pradă a fundurilor de sertar. Găsi o cheie, o cîntări în mînă.

— De-aș ști de unde-i!

Eram scîrbit de ce făcea. Dar ea continua să spere.

— Lenjeria e în stare bună, mai e apoi și mobila. E un negustor pe-aici care va cumpăra totul. În ceea ce privește casa, ne revine nouă, pe viață. Poți să iei și vesela, avem ce ne trebuie, deși nu poți spune niciodată că ai de ajuns. Și cuțitele.

Împărțirea fusese prevăzută de demult; moarta era despuiată, n-o lăsai decît în cămașă de lut și ducă-se cu Domnul! Mă uitam la cana de lapte din faianță albă cu-o ghirlandă de spice de grîu în relief. Singurul lucru pe care-l voi lua. Aud cum curge laptele, spuma care crește și dă pe-afară, mirosul fidel. „Jean-Pé, laptele! N-ai voie numai cafea, ești și-așa destul de nervos." Bunica Jo era săracă; cum de puteam trăi? Nu înlocuiam nimic, nu mai rămîneau de aceea în bufet decît două teancuri de farfurii adînci, pahare de muștar, cîteva tacîmuri de cositor, boluri desperecheate. Lenjeria de zi cu zi era ferfeniță. Ce frumos știa să cîrpească, parcă era o dantelă. Bunica Jo cîrpea, cosea, croia cu răbdare lucruri noi din cele vechi. Îmi tricotase o cuvertură de lînă de diferite culori, dar tonul general surprindea ochiul prin strălucire. O găseam teribil de frumoasă cu motivele ei albastre, portocalii și verzi. Cu bunica Jo nu vedeai sărăcia, reușea s-o îmbrobodească sau să-ncropească ceva din ea. Cum de făcea tocănițe așa de gustoase? Avea geniul verdețurilor, știa să le potrivească gustul. Cîte lăzi n-a trebuit să sparg pentru foc? Cîte crengi

n-am adunat! Strînsul lor nu era o corvoadă pentru mine. Cu toporul în mînă mă simțeam puternic și bunica Jo făcea haz de inițiativele mele. Ce-am mai rîs cînd într-o zi s-a răsturnat într-un șanț un camion cu cărbuni! Am fost primii care să cărăm din el, înainte de-a veni jandarmii. Nu putea omul să piardă ceva că-l găseam noi. În apropierea casei era un viraj periculos; de multe ori cădeau lăzi de prin camioane; aveam mînă ușoară, o ștergeam la timp; jandarmii nu ne mai credeau ușă de biserică. În sezonul de vînătoare se putea să dăm peste un fazan ori peste vreo rață, în mlaștină, atinsă la aripă. Nimic nu scăpa vigilenței noastre. Nu era indicat să te pierzi prin preajma casei noastre; adio pui, vițel, vacă, porc, orice orătanie, vorba cuiva! Bunica Jo n-avea decît o idee vagă despre familia ei; rar se-oprea poștașul la ușa ei, doar pentru mandatele de la Ernest. Și ca orice om care trăiește retras ne era frică.

Totul i se perindă lui Jean-Pierre în memorie: e plăcut și binefăcător. În jurul moartei domnește pacea. Unchiul fumează, mătușa s-a dus grăbită să vadă-n ce stare e-acoperișul. E o casă țărănească, zidurile sînt însă ale unui local militar. Unele pietre au gravate semne, cercuri, linii, săgeți, silabe.

Spre dimineață mătușa scotoci prin bucătărie; își relua căutările poate, nu știi niciodată la ce să te-aștepți de la oamenii săraci. Nu mai era de mult cafea. Plecai în sat să cumpăr tot ce trebuia pentru un mic dejun copios. Familia era fericită, nu deranjam pe

nimeni, mă țineam deoparte, nu ceream nimic. Îi impresiona mașina mea de scris pe care-au descoperit-o într-o valiză, mănușile mele de condus (la volan aveam în permanență mîinile transpirate), cecul, felul meu indiferent și politicos de-a mă purta cu ei; probabil că se așteptaseră la tot felul de-ncurcături. Cînd m-am întors m-au primit cu entuziasm, le-au plăcut cornurile căci dădeau micului dejun un aer de sărbătoare.

— Cînd mai treci pe aici vino și pe la noi. Ai să-i cunoști pe verii tăi. Adevărat, nu ne cunoaștem între noi și sîntem totuși din același neam. Cum e cu Alcide, care-i în Canada și cu care nu ne-am mai văzut de treizeci de ani.

Mîncam cu poftă tartinele cu unt, nu mă lăsam de căruță, dădeam din cap la ce-mi spuneau sub efectul unei mîncări pentru care nu dăduseră un sfanț.

— Și mama?

Unchiu-meu încremeni, cu ceașca la buze. Mătușă-mea se înecă cu o înghițitură de dulceață de prune de Agen.

— Ce-ți veni?

— Trebuie să aflu totul, în amănunt.

— A murit, dar n-am primit corpul. Nu-i îngropată în cimitirul nostru.

— Unde-a murit?

— Știi bine că-n Austria.

Nici ei nu știu să pronunțe blestematul ăla de nume. Războiul a rămas undeva departe; ei sînt mai curînd aproape de unt, de ouă,

de brînză. Maică-mea nu-i un subiect plăcut; poate că ea era femeia aia tînără și care fugea îndoită-n două în pajiște, ascunzîndu-și cu mîinile pieptul. Nu-i o fotografie pe care s-o pui în ramă deasupra patului. Cum se numesc cei ce locuiesc în Mauthausen? A fost șters de pe hartă satul ăsta provizoriu, a fost stins cuptorul comun, a fost nivelată colina aia mică de oase, lacrimile micului italian s-au zvîntat de cînd strigă: „Pietà, comandante, pietà!“ Un prieten de-al meu, cu siguranță; s-a terminat plimbarea noastră duminicală pe Appel-Platz, a mea și-a maică-mi...

— Cînd a murit?

— Stai puțin. Bunica Jo te-a luat la ea la sfîrșitul lui 1946. Aveai aproape nouă ani.

— Atunci am fost acolo cu mama?

— Așa ni s-a spus.

Bună ziua, mamă, mă-ntorc din călătoria asta de douăzeci și doi de ani prin viața mea. Mă vede, se repede la mine, cineva o apucă de mînă, o tîrăște pe jos, ea-mi surîde. Cum de-mi dă chiar atîta supă? Cum face de-și procură o rație dublă de pîine? Nu pleca! Mai stai. O aud cum aleargă printre blockhaus-uri, nu vrea să-ntoarcă deloc capul. Un iugoslav îmi ia încetișor mîna: „Ți-am adus niște piure, vino cu mine...“ Mănînc dintr-o gamelă enormă, și cum tot nu mă satur beau lichidul ăsta gros și fierbinte, cu capul pe spate. Uite, îmi revine gustul piureului, un gust fermentat, metalic, în piure sînt două bucățele negre, niște germeni, bucăți de trufă ai spune. „O să te

aştept cu piure în fiecare seară; vino după apel; dacă-i zi de duş, te-aştept la spălător."

Cine l-a cunoscut pe Jean-Pierre Reize, născut la 6 iunie 1938 la Saint-Iracin, numărul 42.692? Era la infirmerie în urma unei răni la mînă în iunie 1944. Cu o voce ca aceea a lui Tino Rossi...

— În ce hal puteai fi! Nu-ţi mai aduceai aminte de nimic. Bunica Jo a primit tot felul de provizii în vederea sosirii tale. Ai mîncat tot cu-o foame de lup.

— De ce era-n Austria? Dar eu?

— Din pricina tatălui tău. Se schimbase mult la oraş. Nu mai dădea pe-aici, dealtfel.

Unchiul pare jenat de explicaţiile neveste-si; îşi luase pipa, o umplea. Ce bătrîn mă simţeam la cei treizeci de ani ai mei, în afara timpului cu toate poveştile astea din care nu ştiam şirul de evenimente în cronologia lor exactă, povestea mea alcătuită conform scurgerii timpului, fără ştersături, cu laconismul arhivelor, decisivă o dată pentru totdeauna. Să nu mai revin asupra ei. Să mă ocup de altceva, de alte plăceri... Dar casa asta veche a bunicii Jo mă intimida cu funinginea ei, cu praful aflat prea sus pentru peria de pene sau pentru mătură, cu dezordinea ei, cu funiile ei de ceapă şi de haşmă seacă, cu legăturile ei de verdeaţă, cu lumina ce zace într-un colţ, cu ecoul ei: vocile deveneau prea sonore lîngă cămin. De asta vorbesc eu încet de-atîta amar de vreme, prietenii fac haz de şuşotitul meu, pe Claudie o enervează. Cînd sînt la restaurant

nu reuşesc să-l strig pe chelner, nu se-nţelege ce spun, trebuie să repet.

N-am ieşit niciodată din casa asta cu aerul imobil, mai sînt încă ferecat în ea. Claudie are dreptate să-şi bată joc de vocea mea, de tonul meu confidenţial, de faptul că tăceam tocmai cînd ar fi trebuit să vorbesc. Bunica Jo m-a-nvăţat să nu vorbesc decît dacă altfel nu se poate. Poate din cauza asta m-am apucat de scris. Îmi place foaia albă, nu mă intimidează, căci am impresia că eu sînt cel care încep discuţia, tărîm virgin, mare întindere imaculată deschisă către viaţă, nici o urmă, nici o umbră, totul începe cu mine, sînt atoatefăcătorul, fac semn şi totul mă ascultă, îndrept peisajul, întîile rumori, chem, hoarda nu va veni decît mai încolo, cu vacarmul ei, cu murdăria. Sînt de acord cu vorbele ce vin, cu frunzele ce se-ncheagă, simplific derularea paragrafelor, nu mă decid pentru moment. E fastul fără decizii, fără slujitor, auriul soarelui, scăpărarea reflexelor, nu ţin decît de neştiinţa mea şi că nu ştiu nimic e dovada autorităţii mele. Cînd voi ajunge să ştiu voi fi omorît ori contaminat; voi fi înghesuit de-amprente, semnele mă vor face să-nţeleg că nu poţi rămîne ca un diamant solitar. Să revii în gangă, în învelişul de noroi, încremenit; ca să te naşti trebuie să străpungi foşnirea, mototolirea foii de hîrtie şi să te scalzi în propriu-ţi sînge. Ivirea se va face după trecerea unui copil, cu broasca lui, cu pumnul lui de sare, cu jeturile lui de scuipat: *Mauthausen story!*

Probabil că lui unchiu-meu și mătușă-mi le place tăcerea ; s-au întors lîngă patul în care se-odihnește bunica Jo ; pielea e lipită de oasele subțiri și-ascuțite, obrajii-s ca din ghips, nu vreau să privesc figura asta definitivă. Tata a denunțat-o pe mama. S-a răzbunat pe ea. Vorbește, bunică Jo ! Nu lăsa povestea să se răcească odată cu tine ! N-o vei lua cu tine, lividă în inutilitatea ei, sînt bucată ruptă din ea, și-ncă cum ! Îl iau atunci pe unchiu-meu de braț, îi torn un păhărel de țuică, nu spune nu.

— Unde-ai găsit-o ?

— În spatele oalelor.

Ciocnim și brusc mă doare capul. De două ceasuri stau în picioare și nu fac nimic, învîrtindu-mă în încăperea asta lipsită de aer. Întunericul mă înăbușă, aud cum pîrîie acoperișul sub apăsarea vîntului sau a cine știe cărui animal, totul se clatină-n jur, ridic ochii, voi zări la fereastră două picioare-ncălțate-n cizme, mînerul de-argint al pumnalului, se-aud pași ! De-aș putea să simt mirosul binefăcător din copilărie, de rufe spălate de bunica Jo... Mă săgeată în ceafă. Dau capul pe spate, îmi masez gîtul în dreptul urechilor și strig :

— O urați pe mama !

— Era o intrusă ! Din cauza ei s-a-nrăit fratele meu.

Și iată că totul reîncepe, martorii vor minți din nou, resentimentele se vor exacerba, iar mă vor da pe ușă afară, din propria-mi viață. Povestirea-mi va fi delirantă, nu voi mai cunoaște decît excesele savant îmbinate, răsturnările, ura care, de-i veche, nu-i totuși mai puțin violentă. Totul se va dezlănțui în jurul-mi în miezul acestui popas al bunicii Jo. Și cînd va sosi ora prînzului vor veni alți membri să se-alăture imprecațiilor acestui cuplu pradă unei memorii îndoielnice.

— De unde știi ?

— Nu l-a-nțeles pe taică-tu. Și ce idee pe ea să intre-n Rezistență, numai să poată face dragoste fără s-o doară capul ! Sînt excitanți sînii ascunși de o cămașă bărbătească. Și tu, într-un lagăr de concentrare, din pricina vîrstei. Privește-ți cicatricele, îs puroi, rahat, vînătăi, sub protecția maică-ti, eroina asta a unor tîrîie-brîu ! Și mai avea și nerușinarea să ne arate cu degetul...

Gesturile lui Jean-Pierre fură precise : pumnii lui ploau pe corpul grăsun. Dădu în față, în burtă ; unchiul se ferea neîndemînatec. Din nas îi curgea sînge. Cuprins de mînie, apucă atunci o fecioară de porțelan și-o aruncă în Jean-Pierre ; îl atinse la tîmplă. Mătușa sări și ea. Deschise ușa și-ncepu să strige după ajutor, în vreme ce unchiul pe jumătate prăbușit într-un colț punea mîna pe cuțitul din buzunar.

— Tîlharul, exact ca mă-sa și ca tac-su, tîlharul !

Unchiul dădu să se ridice, dar nu putu decît să se tîrască pe podea, cu cuțitul în mînă. Jean-Pierre se dădea înapoi. Unchiul gîfîia, nu putea să respire. O mînă i se agăță de giulgiu ca și cum ar fi vrut să se țină de

el. Pînza alunecă ; bunica Jo apăru în cămaşă, faţa părea că s-ar fi deplasat. Mătuşa urlă :

— Atenţie la bunica !

O împinsei însă cît colo pe mătuşă-mea care mi se agăţase de haină. O luai la fugă spre hangarul ce servea de garaj pentru maşina mea. Se apropiau doi bărbaţi, fără nici o grabă. Pornii motorul şi mă lansai pe alee. Unul din bărbaţi aruncă după mine cu-o piatră.

Soarele de-abia născut mă urmă multă vreme cu privirea de după vîrful copacilor.

7

— Jean-Pierere a dispărut.

— Cînd ?

— Acum trei zile, întorcîndu-mă de la Lausanne, am găsit casa goală, caloriferul oprit, iar dormitorul într-un hal... Sertarele vraişte, cămăşi peste tot, pe pat, pe mochetă, lavaboul plin. Ai fi spus c-a fugit ameninţat de cineva.

Claudie plînge. Marc i-a luat mîna. Studioul e din nou curat : toate-s la locul lor, doar în scrumiere o mulţime de mucuri.

— Spune-mi, Marc, tu care-l cunoşti aşa de bine, cum se purta la redacţie ?

— Cum să zic, e-un prieten dificil. Vorbeai cu el şi-ţi dădeai seama că nu te-ascultă.

Marc s-a ridicat ; nu-i plac situaţiile astea. Totuşi, într-un vas sînt flori, un buchet aranjat cu gust.

— Şi-a luat multe lucruri ?

— Habar n-am. În orice caz a dispărut tranzistorul.

— Nu l-o fi furat careva ?

— Nu. Am mai găsit nişte bani în haina albastră. Şi inelul lui, pus la vedere într-o cupă.

Marc ar vrea să se gîndească, dar Claudie îl atrage, întoarce capul, se-ndreaptă spre ușa-fereastră de unde vezi îngrămădirea de acoperișuri, un cer prea luminos ce-ți rănește imediat privirea.

— Crezi c-a făcut vreo prostie ?

— Da' de unde, ține mult la sărmana lui viață. Cu-o zi înainte de-a pleca am fost amîndoi să-și cumpere un costum. E-un om căruia-i vine brusc să cheltuiască tot ce are.

Marc a luat o sticlă de scotch, își toarnă un deget într-un pahar. Se duce în bucătărie, deschide frigiderul, ia o mînă de cuburi.

— Vrei și tu ?

— Nu. Și-așa-s destul de tuflită.

Marc se-ntoarce agitînd paharul.

— Nu mai agita, te rog, cuburile, prea mi-amintești de Jean-Pierre.

Marc o sărută pe Claudie pe-amîndoi obrajii.

— Anunț poliția și-ți telefonez.

Și-a pus paharul pe masă, ezită, se-ndreaptă spre ușă. Înainte de a o închide se uită la fata asta pe care-a iubit-o, ar putea fi a lui, e gata să i se prăbușească-n brațe, să se lase-ncălzită de sărutările lui, privirea-i e complice.

— Știi că ești frumoasă ? Tristețea te prinde.

— Încetează cu prostiile.

— Să las o fată ca tine...

Claudie zîmbește ; ochii-i strălucesc, buza de jos e groasă, caldă, roșie ; emoție în piept.

— Claudie, știi la ce mă gîndesc ?

Marc s-a apropiat ; Claudie, care se ghemuise-n fundul fotoliului, își întinde picioarele, se-așează cuminte. Se uită la ceas.

— E șapte, și-am atîtea de făcut !

— Vrei să te las undeva ? Sînt cu mașina.

— Nu, nu merg în aceeași direcție.

— De unde știi ?

Claudie nu răspunde, se ridică.

— E frig ?

— Nu.

— Mă duc la radio să dau un anunț.

— Are rude ?

— Habar n-am ; n-am vorbit niciodată de asta.

— E genul de om care spune : sînt orfan, dacă am chef.

Marc pleacă ușor capul, își pune un deget pe buze, și-l trece pe ele.

— Trebuie să ne gîndim la toate eventualitățile.

— Mușcă-ți limba.

— Doar tu mi-ai spus c-acum șase luni l-ai surprins curățind un revolver. Sînt sigur că regretă că trăiește.

Marc o sărută din nou pe Claudie, dar mai aproape de gură. Deodată-l împinge, se-apropie de oglindă. Se privește în ea ; amîndoi se privesc îndelung în oglindă. Claudie nu trebuie să se-ntoarcă ; nemișcată, își trece pe-ndelete un colț de batistă pe sub ochi, curăță partea de sus a pomeților. Se poartă de parc-ar fi singură, absorbită de ceea ce face. Marc ezită o clipă, deschide apoi ușa.

— Îți telefonez. Dacă-i ceva urgent, sună-mă la ziar.

Marc a plecat; Claudie închide ochii, se-ntoarce la fotoliu, scoate de sub o pernă un carnet și începe să citească.

7 noiembrie 1958

Am norocul de a-mi putea alege viața care-mi place. Tata n-a avut vreme să-mbătrînească; a închis ochii într-un șanț, și-a făcut bine c-a murit, nemții nu l-au desfigurat prea rău. Am fost să văd drumul unde-a fost surprins de polițiști; e un drum prost și banal; e-nconjurat de tufișuri, casele-s departe; nu mai e circulat ca altădată, e folosit de vînători, de mașinile agricole, de școlari și de cîțiva nerușinați de turiști ce merg să vadă ruinele castelului din Pleurevie. Acum se merge pe drumul cel nou ce ocolește satul. A fost omorît în plin soare, cu fruntea în melise. Nimeni nu-și mai aduce-aminte de după-masa aia. Împușcăturile s-au confundat cu un început de furtună sau cu trecerea camioanelor cu gazogen. Nu te interesai pe-atunci de necunoscuții zdrobiți pe-o șosea, curiozitatea te putea costa. Chiar la un pahar de vin nu s-a dezlegat nici o limbă, nimeni nu și-l mai amintește. Un țăran a adăugat: „Locul e dealtfel primejdios; acum trei ani un motociclist a fost rănit tot acolo; nu poți vedea prea bine coama pantei și virajul care urmează e brusc."

Nu-mi place la țară, unde mori pe-ascuns. Cine poate să strige mai puternic decît cocoșii? Și vîntul bate pe platoul ăsta care se răcește așa de repede de îndată ce soarele a dispărut. O sută de metri mai departe am văzut un arici călcat de-o mașină: o pată clară și nemiloasă. Îmi voi căuta tatăl prin alte locuri.

2 ianuarie 1959

A dispărut barul Atlantic. În locul lui s-a instalat un coafor. Tata venea aici aproape seară de seară cu-o bandă de-amici. Mi-a spus-o o bătrînă portăreasă care pe vremea lui tata era încă tînără; și el ar fi acum tot atît de puhav și de gras ca și ea. E curios să constați cît pot depinde de necunoscuți. Pot să-mi spună tot felul de minciuni despre tatăl meu, nu trebuie să mă mir, în gura lor totu-i adevărat, a priori. Și cum să verifici, să compari, cum să faci ca să nu reții decît o parcelă de adevăr? Totul mi-e dat în vrac, adevărul și minciuna, eu trebuie să sortez. Veneau mulți artiști din Montparnasse la Atlantic; se spune că venea și Foujita și mulți alții. Un infirm ce locuia alături mi-a făcut o asemenea descriere a tatălui meu (un uriaș, cu mîini de hingher, cu-o barbă ce-i ascundea întreaga față) că nu mai reușeam să recunosc nici cea mai mică trăsătură. I-am arătat infirmului o fotografie a tatălui meu și m-a asigurat cu multă convingere că nu e el, că-și amintea foarte bine de prestanța lui, de accentul lui din sud. Inutil să insist. Am pus fotografia în portofel și i-am mulțumit că și-a pierdut atîta vreme cu întrebările mele. Haida-de, pe vremea aceea fusese și el plin de vigoare și

mergea voiniceşte. L-am făcut, pentru o clipă, să fie din nou un tînăr intact şi pus pe şotii.

3 februarie 1959

Călătoria a fost lungă şi obositoare. Nu m-aşteptasem ca zăpada să blocheze trenul în gara Momendy atîta vreme. Poliţia îmi dăduse o adresă la Gensac unde taică-meu s-ar fi ascuns. Am vrut să ştiu de ce, mi s-a spus că delictele de pe vremuri nu erau cele de azi. Un comisar omenos! Am ajuns în orăşel destul de tîrziu.

Era închis peste tot. Trebuia să-mi găsesc o cameră pentru noapte. La hotel-bar am fost primit cam prost. Mi-au dat o cameră ce dădea într-o galerie spînzurată deasupra unei curţi urît mirositoare. Pereţii erau subţiri şi cînd am reuşit în sfîrşit s-adorm m-a trezit vecinul care pleca spre vagonul lui cu ierbicide oprit pe-o linie de garaj. Aparatul lui electric de ras îmi bîzîia în urechi.

Domnul care îl ascunsese murise, îl înlocuia fata lui care mă primi cu buzele strînse; era reticentă cu amintirile. Vremurile acelea nu-i mai plăceau, încerca să uite războiul. Da, l-a văzut pe tatăl meu, purta ochelari negri şi mustaţă. Trăia cu obloanele trase. Îi duceau de mîncare în ascunzătoarea lui, un dulap enorm de sub scară. Noaptea se plimba pe coridoare, în nopţile fără lună prin grădină. „Ce frică mi-era de el! N-aveam decît cinci ani.“ Iată că taică-meu speria copiii. Un soi de umbră răufăcătoare. Am privit locul ce servea de debara pentru uneltele de grădinărit. „Dar se sufoca.“ Îi plîngeam de milă acestui tată care-ncepea să gîfîie de-ndată ce se suna la uşă, îl vedeam cum se chircea, cum ciulea urechea. Certat cu legea. Desigur că şi mie mi-ar fi fost frică de el dacă l-aş fi întîlnit. „Se ştia de ce se ascunde? — Nu mai ştiu, tata nu ne dădea socoteală de ce face. Într-o dimineaţă l-am văzut dormind în ascunzătoarea lui nocturnă; ca orice fetiţă eram mînată de curiozitate. Ţinea un cuţit deschis în mînă.“ Rămasei trăsnit de imaginea asta neplăcută. Nu-mi venea să cred. „De asta sînt sigură, nu inventez nimic.“ Dădui din cap şi nu mai putui suporta fantoma acestui tată bandit ce teroriza fetiţele, mascat, prizonier al cărei fărădelegi? Vizitai un loc ce îmi rămînea indiferent. Ce mi se clarificase în această întîlnire? Probabil că dădea bani grei pentru complicitatea asta. Am plecat mulţumindu-i femeii ce părea deranjată de muţenia mea. O fi vrut un bacşiş, ca un ghid? Probabil că spera alte explicaţii din partea mea, o emoţie care-ar fi încurajat-o să mă plîngă. M-a condus pînă la uşa pe care am putut citi, pe jumătate şters: *Adăpost. 15 persoane.* Nu voi uita drumul de întoarcere, o şosea plină de noroi, zăpada se topise, mi-era frig pînă-n adîncul sufletului. De ce dorim o memorie liniştitoare, în care evenimentele sînt la locul lor, în care figurile nu interesează decît prin tulburarea pe care-o provoacă atunci cînd le evoci?

Nu-s copilul nimănui.

La ce bun toate aceste căutări ? Cei din jur nu-nţeleg ce e cu plecările astea ale mele, cu ceea ce numesc „dispariţiile" mele. Sînt în urmărirea fantomei unui tată ce se deplasează cu o asemenea rapiditate că sosesc întotdeauna în momentul nepotrivt. Cei oribil joc de-a v-aţi ascunselea !

Nu ştiam că tata a locuit la Amsterdam. O toană. A părăsit domiciliul conjugal şi s-a instalat într-un hotel din Waterloo-plein. Îl şi văd puţin adus de spate, cu-o pălărie ce-i ascunde ochii, îmbrăcat într-un impermeabil foarte lung. În jurul lui mulţimea, bărbaţi în salopetă avînd sub braţ un pachet învelit în ziar, cu şapca rotundă şi umflată, închizînd saci cu cîrpe şi bucăţi de pînză, femei cu pantofi joşi, cu părul prea ondulat sau reţinut pe ceafă cu o panglică neagră. Priveşte oare apusul pe apa lui Oude Waal ? Silueta asta mi-e dragă, o păstrez lîng-o ecluză. E ger ; de mai bine de-o săptămînă ambarcaderele din jurul gării centrale sînt pustii, pînă-n primăvară vor fi aşa. S-a terminat cu bărcile pentru turişti pe canale. Oraşul se zăvoreşte în ceaţa lui şi tatăl meu stă acolo, sprijinit în coate pe balustradă. Să se-ntoarcă spre mine ? Să-i pot vedea şi eu în sfîrşit adevărata faţă, trăsăturile, privirea ezitantă ! Tăticule, eşti tu cel aşezat în faţa magazinului Noolen lîngă cîntarul ăla mare ? Vorbeşti cu un bărbat, îţi arată un obiect, poartă pantaloni de golf uzaţi ce nu mai stau fixaţi la genunchi, un fost boxeur, desigur. Nu vorbeşti decît cu necunoscuţi, îţi place să intri-n vorbă cu cineva la un colţ de stradă, nu-l ştii, nu te ştie, bună seara. Ce mai e nou, Willem ? E dimineaţă, tramvaiul se-ndreaptă spre Muntplein într-un vacarm de claxoane şi de dangăt de clopote. Trebuie să te romanţez puţin, tată, trebuie să te fac să intri în această pagină, trebuie să mă folosesc de decorul străzilor pe care le-am traversat, trebuie s-opresc şi eu trecătorii şi să-ţi dau un cer care să-ţi placă... Nu mai trăieşti decît în poveşti plăsmuite : e singura cale ce-mi rămîne pentru a te putea apuca de mînă, pentru a te sili să-mi vorbeşti aşa cum o faci cu ceilalţi. N-ai grijă, te voi face mai rău decît eşti, mai insezisabil. Am dreptul să pun pe cine vreau să te omoare, am dreptul să-i fac nefericiţi pe cei din preajma ta, am dreptul să te resping. Un tată ce se schimbă pe măsură ce se scurge ziua. Astă-seară nu vei mai bea, mîine te vei duce să cauţi o slujbă. Vei asculta de mine, căci ai devenit unul din personajele mele, pe care-l părăsesc ca să mănînc sau ca să fac dragoste, oricînd disponibil, şi nu umbra asta capricioasă ce dispare în noaptea vieţii mele de copil. Te fac supus, iubitor, grotesc, funcţionar model, scrupulos în tabieturi, îmbrăcat fără eleganţă de către o femeie econoamă şi dificilă care ţi-ar putea fi mamă. Alergi către metrou, către autobuz, către fiul ce adoarme în timp ce-şi mănîncă supa. Şterge-o, tată ! M-am săturat de cît te-am văzut în seara asta.

Aprilie 1959

Gata. L-am lăsat pe taică-meu în șanțul lui odată pentru totdeauna. Nu-i al nimănui, nici măcar al meu. De căutat la obiecte pierdute, într-o noapte de beție! Nu poți sili morții să privească prin transparența anilor. N-am reușit să găsesc vreuna din frazele lui favorite sau măcar tonul vocii. De ce să mă pierd cu el? Dimineața asta e-o adevărată primăvară. Facă-se mai verde iarba de pe trupul lui! Și-acum mă-ntorc spre mama. Bunica Jo mă va ajuta.

Mai 1959

Am devenit colaboratorul unui ziar. Mi-au acceptat primul articol reducîndu-l la trei paragrafe. L-am semnat cu inițialele mele Am cumpărat trei exemplare, îmi voi decupa articolele și le voi lipi pe paginile unui caiet: îmi încep arhiva.

Pe Claudie o trezește telefonul; carnetul i-alunecă de pe genunchi, cade pe covor.

Alo? Cum cine? Jean-Pierre? Dar unde ești? Ți s-a-ntîmplat ceva? Alo, da. Stai o clipă să iau un creion.

Claudie se zăpăcește, deschide un sertar atît de brusc că nu-l mai poate reține, în jurul sertarului al cărui mîner s-a rupt se răspîndesc tot felul de hîrtii. Găsește-o carioca într-un pahar de metal.

— Alo, alo, te-ascult. Châteausec, în nord, aproape de Condé-sur-l'Escaut. Hotel des Grottes. Alo! Pe unde-o iau? Da, da... Ce cauți

acolo? Bun, nu te mai întreb nimic... Te-ai gîndit la mine toate aceste opt zile? Nu mai am bani. Cei de la ziar întreabă de tine. Puțin îți pasă? Mie nu. Am fost tare îngrijorată, întreabă-l pe Marc. Da, firește, ești bolnav? Vocea ți-e schimbată. Parcă ți-ar fi greu să vorbești... Hai, fii și tu ca toată lumea, înțelege și tu în ce situație sînt, da, nu dorm, ești mulțumit?

Jean-Pierre, nu știu dacă vin să te iau. Am spus: nu știu de ce aș veni să te iau. Nu, nu... Și iar o vom lua de la capăt. Numai asta știi să spui. Da, trebuie să fie un tren, ar fi mai simplu să te întorci cum ai plecat... Bine, bine, un pulover? Care? Da, în dulapul de pe hol. Și mai ce? Ce? Am înțeles. Vino mîine să mă aștepți la autocar de vreme ce spui că e unul... Ba nu, Jean-Pierre, nu eu sînt cea care complic totul. Uite ce, Jean-Pierre, ți-o spun o dată pentru totdeauna... Mi-ai mai spus fraza asta de-o sută de ori, o știu pe de rost. Nu-i un motiv, ba da, te-nțeleg foarte bine... La ce bun? Ce vrei să-ți spun? Nu, trebuie să te duci la un doctor, e ceva foarte serios, și Marc e de aceeași părere cu mine, da, da, Marc. De ce vrei tu să n-avem încredere în el? O, te rog, lasă-l în pace pe Marc! Încearcă să dormi pînă ce vin eu. Nu, n-am timp din cauza ta, trăiesc și eu, am spus; trăiesc și eu. Ar trebui să fii totuși atent, nu mă... Ce știi tu de sentimentele mele? Da, speriată, nu, nu-i ce crezi. La urma urmei nu la douăsprezece noaptea o să-ți dau un răspuns definitiv. Nu, înțelege că nu pot

Pe mîine, da, da, pe mîine. Da, mi-am notat totul, pe mîine.

— Nu te-am făcut s-aștepți prea mult, Claudie ?

— Și eu am întîrziat.

Marc s-a instalat lîngă ea pe banchetă. Restaurantul e gol ; se aude zumzăitul frigiderului acela mare de lemn lăcuit. Un chelner cu ochelari se privește într-o oglindă în vreme ce spală pahare. Claudie s-a lăsat sărutată. Și-a închis ziarul și și-a pus geanta pe-un scaun. Netezește cu palma fața de masă roșie. Marc a comandat două scotchuri.

— Cu Perrier sau cu apă de robinet, Claudie ?

— Cu apă doar.

Marc nu se poate împiedica să nu-i pronunțe fără încetare prenumele. A cerut un calendar, îi oferă lui Claudie o țigară.

— Micuța mea Claudie, povestește-mi totul pe îndelete.

Claudie știe că nu va înceta să-i repete prenumele decît pentru a-l înlocui cu „dragă". E felul lui de a lua în posesiune, în etape. Lui Claudie nu-i plac ochii lui, seara, prea profită de ei. Privirea îi e lipsită de delicatețe, iscoditoare mai degrabă. Meseria de ziarist i-a dat o dezinvoltură de polițist, a învățat foarte bine arta de a pune întrebări. Marc nu-și încheie niciodată gulerul de la cămașă, îi cade părul ; faptul că-i slab îi dă complexe, își duce mereu mîna la gît apoi își prinde vîrful degetelor între buze, le freacă. Dacă-i așa grăbit e ca să termine mai repede ; cu el dragostea e doar începută ; pagina rămîne apoi albă. Nu-i repezit decît din lene. La început dă telefoane : „Da, de acord, de acord." Dar n-are nici o clipă liberă. Face atunci cadouri și femeia nu mai îndrăznește să-l întrerupă. Tot ce-i aduc scurtele lui pasiuni sînt problemele, nu vreo confruntare, doar dacă nu-i vorba de una pe întuneric.

Își conduce amorurile cum își conduce mașina, precum un pasionat de ale mecanicii. Și cu asta basta. În seara asta e nedormit de două nopți, asta-i dă farmec, ceva vag în privire ; lipsa de somn îi înnobilează trăsăturile, le adîncește, le lungește, îi modelează o figură romantică, umerii i se lasă, gesturile i se fac molatece, vocea îi e mai sinceră, i-ar place să povestească lucruri din copilărie, să fie căinat. Ridică apoi capul și șoptește : „Ar trebui să mă duc la frizer." Se joacă de-a șoarecele cu pisica.

— Nu mai puteam.

— Sărmana mea Claudie, draga de tine ! Vrei să comand mai întîi ?

Marc cere meniul ; nu reușește să se hotărască, poate s-o facă doar în restaurantele exotice unde deciziile lui surprind. „Fă ca mine, cere numerele 24, 12 și 8." Chelnerii chinezi făceau o plecăciune, era în culmea fericirii.

— Roșii umplute, cred că merge, Claudie.

Claudie poartă mărgele ; le sucește în jurul gîtului, pe piept, le ridică, le-nfășoară pe deget, se joacă cu ele cu dexteritate. Are mărgele de schimb în geantă. Își aleg repede

meniul, Marc își impune preferințele cînd foamea-i prea mare.

— Spune, Claudie.

— Am ajuns către prînz.

— Cînd, Claudie ?

— Alaltăieri.

— Jean-Pierre te aștepta ?

— Nu mă aștepta nimeni.

Claudie strînge din buze. Îi vine să plîngă ? Lui Marc îi e teamă de plînsul în public. Îi ia mîna, i-o sărută, îi distrage atenția prin insistențe. Claudie îi zîmbește.

— Ți-a dat deci o falsă întîlnire ?

— Nu știu.

— Cum asta, nu știi ?

— Nu mai știu.

— Poate că se ascunsese pe-undeva să vadă cum reacționezi. I-ar sta în fire...

— Piața era complet goală. În ultima clipă a hotărît să nu mai vină.

— De ce ?

— Jean-Pierre a crezut întotdeauna că mă sperie.

— Sărmana de tine, ar fi trebuit să lași totul baltă de mult.

Marc a început să-și mănînce pateul țărănesc. Claudie ronțăie o ridiche ; retează dintr-o mușcătură buchețelul de frunze.

— Și ce-ai făcut atunci, draga mea ?

Marc a pus pe-o bucățică de pîine puțin pateu, i-o întinde lui Claudie.

— Gustă, e delicios.

Ia cîteva ridichi din farfuria lui Claudie.

— M-am dus la hotel des Grottes. De-ai fi văzut clădirea...

— Cum era ?

— Hotelul era închis de mai bine de șase luni.

— E-un porc cu noi toți, acest Jean-Pierre.

— Mai mult, m-aștepta un puști cu-o scrisoare. Iat-o.

„Claudie, nu pot să te-aștept. Plec în Austria. Acum știu că nu mai pot veni la tine. Trebuie să-ți fac o mărturisire, lucrul mă costă, căci intru într-un coșmar pe care trebuie să-l asum. Te-am mințit. Dacă beam, n-o făceam din plăcere ; dacă te iubeam așa cum voaia, rămîneam totuși stăpîn pe noaptea mea. Da, e-ngrozitor, te mîngîiam ca să te liniștesc în ceea ce mă privește, ca să nu-ți poți imagina ceva dincolo de noi doi. Era un refuz, mă apăram ca și cum tu aveai să-mi spui dintr-odată că nu-ți făceai nici o iluzie asupra sentimentelor mele. E tare complicat să te iubesc în felul ăsta, să fiu mereu la pîndă, să continui să nu știu nimic despre trecuturile noastre. Deveneam cinic, îndatoritor apoi. Ceea ce tu luai drept pasiune nu era de fapt decît o comă, îmi pierdeam cunoștința, mă închideam în dragostea noastră haotică și prea puțin senină. Întrețineam discordia, aveam orarul meu, mă foloseam de furnicarul străzii ca să nu pot fi ghicit sau reperat. Da, deveneam un ziarist ce n-are nici o clipă de pierdut, nici chiar cu sentimentele : costumele, mașina, garsoniera de la ultimul etaj, întîlnirile mele de la Orly, repor-

tajele despre vechi povești de război (renașterea militarismului, revelații cu privire la dispăruți celebri, puneri la punct referitoare la dramele spionajului, pasiunea pentru arhive, secrete, reconstituiri ale „clipelor fatale“ ale Ocupației, interviuri cu vechi dușmani, la pensie acum, turism-pelerinaj prin lagăre etc.) da, toate astea îmi permiteau să vă păcălesc, pe fiecare dintre voi. Seriozitatea mea odată recunoscută mă conducea spre stranii cititori ce-aveau să-mi dea informații inedite, spionam cu ei amintiri de nesuportat. Era o francmasonerie a delațiunii istorice sub pretextul unui adevăr sporit al faptelor. Da, faptele diverse izvorîte din nostalgia războiului mă făceau să confund totul, să pun în aceeași oală prezentul cu nopțile albe și cu obsesiile mele. Adu-ți aminte de numărul 48692! Dacă am căutat vreme de un an bilete de loterie cu cifrele acestea malefice să nu crezi cumva că mi-au fost comunicate de vreo ghicitoare, de faimoasa Carmelita; e numărul pe care l-am purtat la încheietură în 1944 la Mauthausen, cînd aveam șase ani. Mama era cunoscută sub numărul 34345. Iată care e religia mea: copilăria mi-a fost spurcată, am trăit căutînd o gaură de șarpe în care să mă ascund; un kapo polonez ce se ocupa de haine și cu reparatul pantofilor m-a luat sub protecția lui grație mamei mele, care a acceptat să se culce cu el ca să mă salveze. Și pe asta am aflat-o. Mă culcam sub grămezi de vestoane militare și de cămăși rusești de pînză grosolană. Cînd venea un SS-ist în inspecție mă ascundea în

hainele venite de la dezinfectare; mă sufocam sub stofa soldaților din fostele războaie balcanice. Cum l-o fi cunoscut mama? Nu știu. Cum or fi reușit să mă aducă în block-ul ei? Habar nu am... Pe geam vedeam fumegînd un coș înalt, pătrat, auzeam apeluri, lătrături, împușcături, pașii celor ce se duceau la muncă ori la duș. M-am umplut de bube, dimineața nu-mi puteam ridica pleoapele de puroi; burta mi-era roșie de flegmoane și așa de tare mă durea că-mi dădeau cărbune de lemn ca să mă mai lase. Doi sau trei dintre cei mai importanți știau de existența mea, eram într-un fel mascota lagărului, fetișul lor. Grație prostituatelor care locuiau într-un block separat și care puteau ieși după-amiaza în ținuta lor mătăsoasă de lucru am putut să mănînc și eu cîteva ouă și conserve de scoici enorme în saramură. Mi se mai dădea și păpădie și uneori cîte-o bucățică de brioșă vieneză șterpelită de prin vreun colet. Aveam tot timpul febră. Au crezut la un moment dat că o să mor și m-au răsfățat mai puțin. Mama a dispărut într-un convoi. Toate astea nu le-am aflat decît mai tîrziu, grație unor martori, cărților, de la o camaradă a mamei mele mai în vîrstă decît ea și care avea să-și sfîrșească zilele într-o mănăstire la Linz. O încuraja, o punea să citească Biblia, își împărțeau supa, păstra pentru ea cartofii. Nu-mi amintesc deloc lagărul în care am trăit mai bine de doi ani. De cînd m-am întors sînt obligat să-mi imaginez ce-am trăit și coșmarul acesta pe care l-am reconstituit din 1958 încoace, l-am făcut

bucățică cu bucățică, l-am recreat cu minuțiozitate din spusele celorlalți, nelăsînd deoparte nici un detaliu, nici măcar superfluul.

Îmi puneam lagărul *pe curat*. Trebuia să termin odată cu imaginea asta vagă pe care-o purtam în mine; acesta e motivul pentru care am făcut toate aceste călătorii numite, pudic, pelerinaje. Am mers pe alei, printre block-uri, de-a lungul zidurilor, am urcat în miradoarele care-au mai rămas în picioare, am ținut în mînă sîrma ghimpată, ruginită, care-a mai rămas pe stîlpii de ciment curbați în partea de sus, m-am tăvălit pe pămîntul ăsta putrezit și totuși calmat, mi-am strîns o comoară: o cutie turtită, o bucată de pînză în carouri care trebuie să fi servit la fabricarea perdelelor pentru barăcile SS, o lingură cu mînerul făcut dintr-o periuță de dinți, galoși, o centură pe jumătate mîncată de-animale și bucățele de gresie din carieră...

Iată-mă Claudie. Asta e umbra în care trăiai. Trebuie să scap acum de această sclavie și să-mi realizez singur și fără ajutorul nimănui ultimele clipe. Am să-ți spun care mi-e planul. Nu, nu-s nebun, dar vreau să trăiesc fără nici o complicitate o mîrșăvie din care n-ai cunoscut decît minciuna.

Voi fi peste patru zile în lagărul de la Mauthausen; voi avea o întreagă valiză de exploziv și voi arunca în aer tot ce a mai rămas, ușile de la intrare, pereții, crematoriul, monumentele, vechea infirmerie. Am putut să-mi procur, cu greu, încărcături suficient de puternice pentru ca totul să dispară.

Mă voi instala la hotel pînă voi pune dispozitivul la punct. Restul n-ai decît să ți-l închipui.

Adio, Claudie, am ajuns la capătul drumului. De-ai ști ce frumoasă e Dunărea în soare și munții albi și aurii. Mi-ar place să fiu pe vremea invadatorilor!“

— S-a țicnit.

Marc nu e în largul lui, acum c-a citit scrisoarea; roșiile i se răcesc în farfurie. Și-a aprins o țigară. Claudie a împăturit scrisoarea, așteaptă.

— Nu va face ce spune, dragă.

Marc o sărută pe Claudie pe gît; ea se face mică pe banchetă, închide ochii.

— De nu s-ar mai întoarce!

Marc comandă două cafele.

— Scurte, vă rog.

În bucătărie se spală vase, tacîmuri cad pe jos. Zgomote liniștitoare ce dau serii o atmosferă provincială. Claudie șoptește ca pentru sine:

— Închipuie-ți, Mauthausen mai există încă.

Patroana citește ziarul așteptînd plecarea cuplului; nota e pregătită pe o farfurioară.

Marc a ajutat-o pe Claudie să urce în mașină, e tăcută; și-a răsturnat capul pe spetează, nici un fir de păr nu i s-a clintit, ai zice că-i leșinată. Marc conduce încet. Noaptea e blîndă; aerul de-abia dacă-i mai rece cînd intră pe șoseaua Bois. Apare din cînd în cînd cîte un restaurant plin de lumini, apoi din

nou întunericul, apropierea foșnitoare a altor mașini, apelul farurilor de întîlnire, totu-i puțin cam dubios. Din peluze urcă un miros de iarbă printre copacii nemișcați. Un cuplu e prins în far, ca un iepure; femeia întoarce capul, bărbatul face cu mîna semn lui Marc să schimbe faza. Din nou noapte, viraje, semafoare. O pasăre apare în lumina farurilor, are aripi imense de-un gri pătat cu alb, dispare în coroana ca sculptată de lumina crudă. Cerul devine mai luminos, cîteva stele clipesc. Marc urmează un itinerar pe care pare a-l inventa pe măsură ce merge. O ia de-a lungul Senei presărate cu lumini. Scurte apeluri de sirenă, o explozie în depărtare, gura zgomotoasă a metroului aerian, clipocitul apei, zborul surd și prelungit al unui avion... Marc oprește. Claudie pare că doarme, se apropie de buzele ei, le sărută, Claudie geme. Ochii i se deschid, răspunde sărutului, se ghemuiește la pieptul lui Marc care stinge farurile. Noaptea e plină de zgomote. Claudie luptă împotriva greutății lui Marc, încearcă să se răsucească, rochia i se deschide la spate.

Lupta e înceată, Claudie, sufocată, își trece capul pe sub mîna lui Marc, se eliberează din strînsoare, dar, îndemînatec, el o îndoaie, o aduce pe coapsele lui. Claudie reușește să se ridice, respiră zgomotos; sărutările sînt mai rapide, ea scutură din cap, dar buzele lui Marc, și mai calde încă, și mai moi, se strivesc pe gura pe care ea, în sfîrșit, o deschide.

Mașina a plecat din nou către podul Saint-Cloud, întoarce pe mal, o ia de-a lungul lui. Claudie e pe punctul de-a plînge; e fericită și nefericită, nu-i plac îmbrățișările astea bruște, această încetineală a mișcărilor jenate de îngustimea locului, pîrîitul hainelor pe la cusături, transpirația. Marc a oprit în fața unui șlep acoperit cu papură și ghirlande de becuri multicolore. Un minuscul debarcader, înalt, se continuă spre intrarea în restaurant cu o pasarelă fragilă. Șlepul se mișcă ușor din cauza valurilor provocate de trecerea unui convoi de vase.

— Hai să bem ceva.

— Să mă piepțăn întîi.

Claudie îi cere lui Marc un pieptene. Părul i se încurcă, își face din nou bretonul, meșele din jurul urechilor. Marc fumează lîngă portiera deschisă, își strînge nodul de la cravată. Se-aude o voce deformată de megafon. Bucătăria e chiar la nivelul apei; printr-un hublou un ajutor de bucătar aruncă în fluviu o carapace de crab, picioare încă lipite de farfurie.

—Asta-mi aduce aminte de Mekong, dragă.

— Ai fost acolo?

— Am făcut un reportaj.

— Și tu mergi pe unde sînt lupte...

— Asta mi-e meseria.

— Sînt sigură c-ai vrea să te mai duci.

— Poate. Cu condiția să nu cad în vreun baraj de artilerie.

— Ai să sfîrșești și tu ca Jean-Pierre.

— De ce spui asta?

— Ești ca toți blonzii, îndrăgostit de Asia și de războaie.

Marc rîde, o trage de mînă pe Claudie, care se-mpiedică, o prinde, o lipește strîns de el. În exact aceeași clipă un flash, e-un fotograf ce i-a pozat. Marc se repede la omul din umbră.

— Iertați-mă, dar dacă nu procedez așa nimeni nu-mi cumpără fotografiile. Sînt gata mîine. Cîte vreți ? Nu fac din plăcere meseria asta. Dar mai bine să trag pe cineva în poză decît mîța de coadă.

Marc a pus cartonașul în buzunar și o conduce pe Claudie spre prima încăpere, unde-i așteaptă o femeie ce le arată zîmbitoare o masă. Gesturile îi sînt discrete și precise. Un plesnet de limbă și chelnerul a și venit să ia comanda.

— Ce bei, iubito ?

De-abia acum Claudie vede cicatricea puțin cam umflată de sub bărbia lui Marc, în ridurile gîtului. Nu a remarcat niciodată pielea lui Marc, găurile ăstea minuscule ce-o ciuruiesc.

— Să mergem !

— Ce s-a-ntîmplat, Claudie ?

— Povestea cu Jean-Pierre m-a dărîmat.

— Un scotch în viteză.

— Mă întreb unde-o fi în noaptea asta.

— Nu te mai gîndi la asta.

— Imposibil să nu mă aștepte o telegramă acasă.

— Păstrează-ți cumpătul, Claudie dragă. Jean-Pierre e destul de mare ca să trăiască și fără tine.

Dar Claudie s-a ridicat ; Marc o privește, de jos.

— N-ai decît să cumperi mîine *Salzburger Nachrichten* ca să afli.

Femeia care i-a întîmpinat îi așteaptă la ușă.

— Aveți nevoie de ceva ?

— Nu, mulțumesc.

Și, furios, Marc adaugă :

— Doamna are rău de mare.

Claudie s-a ghemuit pe bancheta ei. Marc s-a instalat la volan, face contactul.

— Încotro ?

— Condu-mă pînă acasă.

Marc pornește.

— Aprinde-mi o țigară.

Fumează, privind drept înainte, imperturbabil. Mînia îl face să scrîșnească din măsele, obrajii i se adîncesc.

— Să-ți spun drept, Claudie, Jean-Pierre ne cam calcă pe nervi.

8

Noaptea se lasă devreme în portul ăsta; e înnăbușitoare. Nimic nu mișcă în preajma cargourilor și vaselor care, la reflux, apar ca o împletitură de odgoane și alge. Miros de mîl și anason. În depărtare ciocane cad pe tablă. Păsări de mare se plimbă prin mijlocul străzii.

A plouat și umiditatea se evaporă deja. Un cîine bea dintr-o băltoacă, dispare-apoi într-un loc plin de pietre de care se agață smocuri de ierburi. Becațe spînzură deasupra unui lac minuscul. Aripile le sînt întinse între două catarge, ca o apărare împotriva tornadelor. Blîndețea bruscă a climei, căldura pămîntului fac ca seara să aibă consistența rășinei, să ți se lipească de degete. Pe bulevarde copacii mai poartă cicatricele încăierărilor ultimului complot militar; din rănile trunchiurilor curge-un lichid blond; scoarță afumată, crengi plîngătoare, ciorchini de fructe portocalii și, deasupra, silueta unui palat distrus. Se doarme prin unghere, la picioarele soclurilor ce nu mai poartă nici o statuie, pe trepte, căci orașul ăsta confuz se etajează pe coline, se pierde-n încrucișările împrejmuirilor de piatră ale valurilor de pămînt. E precis și instabil din pricina luminozității cerului

sau a schimbării vîntului. Un grup de vînători coboară uneori din pădure, purtînd pe umeri piei de animale cu grăsimea încă pe ele. Au băut și cîntă. Dar trecătorii sînt plini de indulgență pentru mersul lor greoi, le dau nume armonioase și amuzante: Căpățînă-de-cîlți, Sfarmă-lemne, Sac-de-papură, Linge-frig etc. Sînt folositori, anunță autoritățile cînd se produce vreo mișcare a ciobanilor în preajma frontierelor ce se aprind atît de ușor. Jean-Pierre îi întîlnește adesea, trag focuri de armă în semn de prietenie, beau un alcool făcut din pește, de-un roșcat auriu în care macerează grăunțe.

Dar Jean-Pierre a luat-o pe-un alt drum; urmează pentru prima oară pista bătrînilor sicomori. Și de-abia atunci văzu o săgeată de lemn sub care o pancartă anunța: *Muzeu, 100 de metri*. Se lăsă mînat de curiozitate printre hățișuri și copacii pe jumătate devorați de insecte.

Într-un ocol de pămînt bătătorit două autobuze legate între ele printr-o pasarelă formau un spectacol nu prea obișnuit. Erau înconjurate de afișe, măști, fiare vechi, de planșe în culori și acoperite de desene geometrice, de-o mică estradă flancată de cuști, de mașini de poliție, de ghidoane de bicicletă. La intrarea în primul autobuz un carton mare: *Museum, open sunday, you can visit*. Vopseaua se scorojea și carcasele de fier apăreau cu rugina lor originală. În jur pietriș, boschete de plante din material plastic, un puț făcut din pneuri de cauciuc puse unele

peste altele și vopsite într-o încercare de imitare a cărămizii ; într-un colț, o masă de ciment în formă de ciupercă, bucăți de pînză, zdrențuite, ce băteau în vînt, un pat enorm de aramă cu arabescuri aproape șterse în care dormea o familie de pisici. Pe acoperișul autobuzelor o rețea de sîrmă lega între ele catarge și antene de televizor. Totul bălțat ; ferestrele erau înconjurate de roșu și violet, o scenă în mărime naturală se desfășura pe pereți : în ciuda părților lipsă distingeai un bătrîn așezat pe un tron și înconjurat de războinici cu multe mîini în vreme ce fulgerul se sfărîma ca un ou deasupra părului său plin de omuleți înnebuniți.

Jean-Pierre întrebă dacă e cineva, se deschise o ușă pe care apăru un fel de militar cu pantaloni roșii de zuav, un hanorac negru împodobit cu branderburguri de-argint, un turban pe cap. Părea surprins la vederea lui, apăru și nevastă-sa, și ea îmbrăcată excentric în inima unui ținut în care orice deghizare speria autoritățile mereu înclinate să interpreteze cea mai mică ținută vestimentară drept o lezare a prestigiului lor sau o provocare pentru care nu se găsea nici un termen suficient de puternic. Desigur că niște revoluționari întîrziați.

Omul se învîrtea în jurul lui Jean-Pierre privindu-l din toate unghiurile, bănuitor.

— Vreți să vizitați ?

— Da.

— Nu-i decît un muzeu de familie.

— Sînteți de multă vreme aici ?

— Cu mult înaintea celorlalți. De asta nu ne prea înghit.

— Pot intra ?

— Da.

Jean-Pierre ridică un colț al perdelei cu fir brodat reprezentînd un subiect de vînătoare. La înălțimea ochilor, lăzi de mărime diferită, vopsite, expuneau obiecte adunate, așa cum anunța legenda, „din cele mai grandioase lăzi de gunoi ale universului".

Cizme crem ori de culoarea căpșunii, fără toc, găsite prin zgura fierbinte a Copenhagăi, poșete de la Hollywood din 1938, sandale de piele de tip european cu talpa uzată în dreptul degetului mare aduse de la Roma ; aparținuseră, spunea o etichetă, unor bărbați care aveau vedenii, radiouri cu galene, un aparat de ras mecanic rătăcit pe-un maidan de prin părțile Barcelonei și purtînd pe mîner o coroană ducală, un set de fotografii de familie găsite într-o valiză ce plutea în apropiere de epava *Lusitaniei,* un muc de țigară cu filtru aurit pe-o pernuță de catifea roșie provenit dintr-o scrumieră ce aparținuse lui Al Capone, un ceas deșteptător ale cărui ace erau îmbibate cu curara și care servise la o crimă perfectă, un schelet de șarpe achiziționat în 1820 cu ocazia refacerii muzeului din Ankara, manometre, capete de păpușă, o stacană al cărei smalț căzuse în parte și care avea fundul găurit pentru a fi folosită ca stropitoare etc.

Vizita era comentată de paznicul care-l făcu pe Jean-Pierre să intre în cel de al doi-

lea autobuz, nu însă înainte de a deschide lacătul fixat în inelele unui lanț.

— Veți vedea secțiunea transversală a unui loc de depozitare a gunoiului minuțios refăcut de servitorul dumneavoastră și care l-a costat mai bine de o mie de ore de muncă.

Priviți mai întîi primul strat, cel în formare; resturi de sticlă, zdrențe de ciorapi, apoi stratul al doilea; apare aici metalul: cutii, capace, vergele etc. Cel de-al treilea strat e alcătuit din oase nediferențiate; puteți vedea o copită de măgar, iar acolo, dacă vă aplecați, dinți de iepure. Și în fine ultimul strat: pămîntul virgin, de un maroniu frumos, fertil desigur pe timpuri, căci se mai pot distinge rădăcini adventive, pivotante, cu cîrcel etc.

Vizita se termina în fața unei bucăți dintr-un motor Hispano-Suiza 1925 instalat într-o nișă. Rugina și depunerile de materie grasă și neagră fuseseră respectate.

Jean-Pierre îi mulțumi gazdei pentru primire și-i dădu o monedă.

— Mai veniți pe-aici, cu prieteni, rude. Vorbiți-le de muzeu.

Îi strînse mîna; își făcuse un prieten.

Expoziția îl amuzase. Mai visa încă la ea pe bancă, ținîndu-și capul în mîini. Marea e aproape, o auzi cum răzuie piatra. Aerul se tulbură din pricina mlaștinilor de dincolo de cazărmi ce-i fac pe locuitori să fugă spre plăji, chiar și noaptea. Jean-Pierre e îmbrăcat cu o cămașă lungă de lînă verde-albăstrui și barba îi e mai deasă. O mîngîie adesea, o îngrijește. Părul îi acoperă ceafa, se-ncrețește în jurul urechilor. Gata, s-a sfîrșit cu primejdia, cu cîmpiile acelea imense și pudice în care locuia, unde nimic nu scapă nevăzut; zărești de departe animalele din pricina prafului pe care-l ridică săriturile lor. Cine să vină în casa lui de lemn să muncească pămîntul neroditor, cu resturile pe care le găsești sub lopată, enorme fosile, stranii, sfere de calcar cristalin, pietricele ce-și lasă veninul în degetele ce le apucă și iarba asta cu rădăcinile atît de adînc înfipte în pămînt că nu poți s-o smulgi? Semințele prind prin anumite regiuni pline de mușchi de prin preajma izvoarelor. Jean-Pierre a reușit să cultive porumb în niște adîncituri de stîncă și, în ciuda apusurilor atît de fermecătoare, în ciuda armoniei vîntului, a subitelor înfrunziri din martie, a iubirii animalelor, vine frica, i se instalează în somn. Cine poate răspunde chemărilor acestea venite nu se știe de unde, familiarității unor animale ce caută tovărășie și se oferă drept călăuze pe cîmpuri?

Jean-Pierre și-a lăsat barca într-unul din rîușoarele ce se tîrăsc prin preajma orașului; a făcut în așa fel încît cîinele să-i piardă urma pe mal: îl speriau ochii lui. Casele par ferecate; au fugit cu toții; magazine calcinate, vrafuri de arhive-n stradă, valize sparte, lenjerie, mobile dislocate; deja buldozerele-și deschid cale printre ruine. Cine-i astăzi șef, tătuc al Patriei, cum i se zice? Toți bătrînii au fost omorîți, căci atitudinea lor împăciui-

toare și privirea lor hipnotizau mulțimea preasupusă secretelor lor rătăciri (părul alb e suspect, și mersul prea încet, zîmbetele). Nu poți să scapi de ei cînd boala le-ntoarce spatele, și să-i omori cu mîna ta li se pare respingător chiar și celor mai revoltați.

N-au ieșit încă din stupoare, copiii se joacă acum cu un abajur decorat cu fregate, un cuplu scormonește prin ruine, găsește un fier de călcat și-o ramă de tablou. Dar soldații împrejmuiesc cu garduri cartierul. Jean-Pierre a auzit împușcături, explozii de grenade lacrimogene, tunurile citadelei ; pămîntul tremura pînă și-n baraca lui. Ce dușman o fi fost pus pe fugă ? Cine-i dușmanul ? Jean-Pierre n-a vrut să se bage în certurile astea, mai ales cu ciobanii și vînătorii.

A fost imediat considerat drept un om de-o mare sfințenie și mamele-și puneau în amprenta pașilor săi copilul bolnav. Dar atunci cînd pofti și el la fata aia care i-a trecut pragul cu podoabele ei de sărbătoare, din pene de colibri, în jurul gîtului, și vru s-o atragă-n încăperea ce-i servea pentru activitățile lui menajere, n-a fost unul care să nu-l considere blestemat. Fata n-a rezistat, era frumoasă și puternică ; tot ce a mai stînjenit îmbrățișările lor a fost pielea cornoasă a tălpilor ei obișnuite să meargă pe pietre tăioase și prin spini. Jean-Pierre adormi brusc în brațele ei, căci mărgelele muiate într-o sevă mirositoare toropeau corpurile ce se frecau de ele. Jean-Pierre nu știa. Putu să fugă, încă adormit. Ce țară. E ca și cum aș visa-o. Nimic

nu e sigur ; peisajele roase pe dinăuntru se prăbușesc și-ți ard privirea. Doar halta la muzeu pare a fi imaginea unui paradis încremenit în propriile-i excremente, o oază pierdută într-o memorie inutilă.

Se petrec tot felul de lucruri ale căror cauze rămîn necunoscute. Cine conduce tornadele ? Cum să vorbești cu gesturile astea rapide de mînă ce se-agită deasupra capetelor ? Cînd am vrut și eu să mă exprim lumea a început să rîdă ; nu mi-am închipuit că atunci cînd lăsam mîna în jos spuneam de fapt o înjurătură. Să dorm, să nu mă mai tem de somn, e aberant tot ce mi se-ntîmplă, să pun puțină ordine, vin toate de pretutindeni într-o imensă amestecătură de spumă și umbră, se strivește de mine, să răspîndește la infinit ; s-a dat drumul unor amintiri incandescente și-atît de-ndepărtate că luminii lor îi trebuie milioane de ani ca să ajungă la mine, nebuloasa mea din care n-am decît negativul, pete albicioase, fragmente solide ce intră în universul meu, volatilizate, căzîndu-mi în căușul palmei... Sînt umbra cărei iubiri ?

— Ce dracu' cauți aici ?

Jean-Pierre deschise ochii ; i se părea că-s plini de nisip. Pe genunchi i se ghemuise o maimuțică, o alungă.

— Georget Rustique ! Nu-mi pot crede ochilor !

Jean-Pierre se trezea cu greu, se ridică și se ținu pe picioare sprijinindu-se de umărul prietenului lui.

— Credeam c-ai murit, Georget.

— Şi eu credeam acelaşi lucru. Cum de eşti aici ?

Jean-Pierre trase în piept aerul dulce, prea vegetal.

— E-o poveste veche. Dar tu, Jean-Pierre ?

— Războiul.

Jean-Pierre se uita la Georget care nu se schimbase de mai bine de cincisprezece ani : acelaşi mers ţeapăn, aceeaşi figură nemulţumită, aceeaşi curbură a maxilarelor. Rîdea de întîlnirea asta, legănîndu-se ca pe timpuri pe-un picior. Închisese o mînă şi, cu cealaltă, îşi pocnea încheieturile. Acelaşi, exact ca silueta zărită la Paris : era cu o femeie pe care-o ţinea strîns lipită de el. Jean-Pierre întorsese capul, dar Georget şi-a lăsat însoţitoarea pentru a-şi îmbrăţişa vechiul prieten ; traversase şoseaua fără să-şi dea seama de imprudenţă, printre maşini. Din copaci cădeau seminţe, Sena strălucea.

Ce slab, ce scheletic îi e corpul ! Privirea e mai închisă la culoare, mai închisă în orbită. Jean-Pierre îi cercetează hainele, o ţesătură mătăsoasă pe care mişcările corpului o făceau şi mai suplă încă.

— Mi s-a spus că vei veni, dragul meu Jean-Pé.

— Cine ?

— Păi părinţii tăi, bunica Jo...

Jean-Pierre păli ; i se făcuse rău, căldura îi umezise fruntea, cămaşa i se lipea de piele. În vreme ce Georget, fără pic de transpiraţie, cu carnea lui mată, cu părul lui tuns scurt,

nu părea să sufere deloc din pricina acestui sfîrşit de seară care nu se mai sfîrşea odată. De ce-o fi păstrat pe corp bumbacul ăsta puţin cam aspru, pantofii ăştia grei ? Admira alura sportivă a lui Georget şi totuşi ce greoi era pe timpuri, toată lumea rîdea de săriturile lui în înălţime. A fost primit la un moment dat ca portar într-o echipă de fotbal de juniori. Îşi apăra poarta ca un animal vizuina. Mai şlefuit, mai tandru, nu-l mai repezea acum pe Jean-Pierre, îi pusese o mînă pe umăr.

— Nu mai aveam nici o veste pe aici despre tine, Jean-Pé.

— Părinţii mei sînt deci aici ?

— Te miră ?

— Şi bunica Jo ?

— Dar o ştii prea bine. Stau tot în casa pe care o ştii.

Cum Jean-Pierre privea fumul ce se ridica în spatele gardurilor, Georget îl linişti :

— O poveste idioată.

— Am văzut trecînd soldaţi şi tancuri.

— Din cauza celor ce-au venit să jefuiască, nişte tipi ajunşi aici nu se ştie cum din cîmpie, dar se va pune ordine.

— Dar dacă trupa a plecat, totul va reîncepe ?

— Nu-ţi fă griji. Sîntem înarmaţi. Vom avea doar o noapte mai grea.

Jean-Pierre îl privi ţintă pe Georget care continua să zîmbească.

— Ai spus că părinţii mei sînt aici ?

— Da. Tatăl tău continuă să conducă *Spectrul dimineții*. Un om așa de original, și are un condei! Mama ta se simte mai bine, dar am tras o sperietură.

Jean-Pierre îl înșfacă de braț pe Georget, îl scutură, lacrimi îi curg din ochi.

— De ce-ți bați joc de mine? Știi bine c-au dispărut de multă vreme...

— Ești același, nu te schimbi deloc. Ai nevoie de-o dovadă? Hai la ei.

— Nu. Unde mă aflu?

Jean-Pierre începe să tremure, își șterge mîinile de pantaloni, respiră repede pe gură.

— Toți o adoră pe bunica Jo.

— Dar Georget, știi tot atît de bine ca mine că sînt orfan.

— Îți aranjezi ca-ntotdeauna amărîta ta de viață ca s-o faci mai...

— Șterge-o!

Jean-Pierre ar vrea s-o ia la fugă, dar Georget îl împiedică.

— Nu te mai prosti. Era cazul să te-ntorci, au îmbătrînit. Și bunica Jo își pierde memoria. Cînd se vorbește de tine spune că ești un nerecunoscător, că ai dispărut ca să nu mai trăiești cu ai tăi, că cineva ți-a sucit capul, că ai face mai bine să-i bagi în seamă pe cei ce te iubesc. Și multe altele.

— Georget!

— Spune.

— Răspunde la întrebarea mea: unde mă aflu?

— Foarte aproape de Saint-Iracin.

— Stai puțin. Satul nu e așa; e situat pe marginea unei șosele departamentale, la cincisprezece kilometri de Coteaux-Noirs, la doi de fabrica de ciment a fraților Suchet...

— Vorbești în dodii, Jean-Pé.

— Mama a murit în lagăr și tata a fost masacrat de nemți în 1942 pe un drum de țară. Cît despre bunica Jo, am fost la înmormîntarea ei acum aproape șase luni.

— Ce vrei să-ți răspund? Negi ca-ntotdeauna realitatea faptelor. Prea îți place nenorocirea. Bagă de seamă, nenorocirea aține calea celui care-o dorește.

Jean-Pierre nu mai poate; Georget se uită la ceas.

— Trebuie să te grăbești, Jean-Pé. Gata cu copilăriile. Te-așteaptă o surpriză: Claudie e și ea aici, părinții tăi o consideră ca pe propria lor fiică.

Jean-Pierre se lasă dus. Cîini palizi și aurii aleargă lătrînd după o mașină. Luna e enormă. Georget îl împinge spre un drum al cărui peisaj e făcut din desene geometrice. Un grup de bărbați pare că se amuză; unii sar pe niște arabescuri, unul dintre ei se dă înapoi, ceilalți rîd. Un bărbat mai în vîrstă supraveghează jocurile astea minuțioase. Un tînăr care a sărit cu picioarele lipite pe un motiv floral e aplaudat, se aplaudă și el, toți îl felicită. În depărtare fluierături care-i fac pe jucători să-și ciulească urechile. Globul unor lampadare a fost spart. Începe să bată vîntul, molateo. Georget deschide drumul: se-ntoarce

zîmbind ca și cum ar vrea să-ncurajeze un Jean-Pierre vinovat.

— Mașina e în parkingul dinspre nord.

Ca și cum aș cunoaște orașul ăsta lipsit de sens, ca și cum m-aș îndrepta către capcana pe care mi-o pregătește... Continui să am arsura asta-n cap și sunetul ăsta ascuțit în juru-mi. Cum să-i văd pe părinții mei și pe bunica Jo și pe Claudie ? Sînt la mii de kilometri de Franța, pe limba asta de pămînt mărginită la est de munți înalți, la vest de-o mare îmbătătoare. Am venit aici pe un cargo încărcat ochi cu camioane și mașini-unelte, au fost de acord în ultima clipă fără ca să fac parte din vreun sindicat sau din echipaj. Comandantul e rece, enigmatic ; se spune că l-a salvat o indiancă, grație ierburilor ei, l-a găsit în plin deșert ; avea o pepită de aur în mînă, nisipul era ca săpunul, păsări de pradă se roteau deja deasupra corpului lui, cloncănind. Continuă să i se spună Pepi ; pielea îi e ca de pergament, poartă o cămașă foarte decoltată pe pieptul pe care tresaltă o amuletă ecuatoriană. Bea doar apă, poartă mănuși din pricina arsurilor de gradul trei pe care le-a avut înotînd într-un strat de păcură în flăcări. Toți marinarii îl consideră drept un navigator ce cunoaște pămînturi și insule ce nu sînt marcate pe nici o hartă. Și îl urăsc cu respect. Cargoul *Esperanza* avea numeroși proprietari și pavilioanele se schimbau cînd marfa o cerea. Se mînca bine la bord și Jean-Pierre se mai împlinise. Navigația punea puține probleme, marea nu-l speria. Atît visase

Jean-Pierre la trecerea unui vapor pe apă, cu lumina în spate, la săriturile delfinilor, la hula amplă și mîndră : își pusese la punct folclorul.

Mauthausen e departe ; călătoria la Linz, întîlnirea cu un austriac ce lucra în cariera din lagăr, acum om bătrîn. Citea Biblia, ronțăia perele verzi din livada lui, vorbea cu însuflețire de acele timpuri de care nu se mai temea. Jean-Pierre s-a luat după pelerinajul care plecase de la Paris în frig și ceață de ziua tuturor sfinților. Mai întîi au trecut prin München, au sosit la Salzburg, au depus jerbe la castelul Artheim, au cinat și dormit la Traun, în apropiere de Linz. Acolo l-a întîlnit pe Hammer Hans, funcționarul care supraveghea munca prizonierilor în carieră, mărimea găurilor din blocurile de granit, regularitatea lor, uzura burghiului ciocanelor pneumatice ; măsura blocurile tăiate, le studia, se uita dacă tăietura e dreaptă și fără zgîrieturi. „Piatra de Mauthausen nu-i bună de nimic, putrezește repede.“ Îi oferi șnaps noului său prieten. Amintirile erau acelea ale unui bun meșteșugar și ale unui colaborator model. „N-aș fi vrut să fiu în locul prizonierilor ; era din două una : ori ei, ori eu. Lăsam să-mi scape fructe pentru ca să le poată lua.“ Mai fusese și prin alte cariere, apreciind cu competență granulația pietrei, soliditatea ei, neîncrezîndu-se decît în pipăitul cu propriile-i mîini. „Astăzi treaba delicată e făcută de mașini americane. Îmi aduc aminte de un francez micuț, și-așa de slab, cu mîinile pline de

coji. I se spunea Canarul ; își mînca pîinea ca o păsărică, bucățele-bucățele ; vorbeam uneori unul cu celălalt. Era, cred, scriitor. I-am dat odată niște cozonac făcut de soră-mea. Mi-ar place să-l revăd, era îndrăgostit de meseria lui, își dădea supa pentru o poezie. Vorbea adesea cu voce tare, recita versuri tovarășului lui, un prinț polonez. A făcut la un moment dat greșeala să bea niște apă spurcată de la o locomotivă veche și-a fost pe moarte. Am fost bucuros cînd l-am văzut din nou. Orice s-ar spune, ai amintiri frumoase în ciuda tratamentului crud. Stăteam cu ochii pe SS-iști pentru ca acest Canar să-și poată face nevoile naturale în spatele unei stînci. Eram cu toții în aceeași oală, pe care era pictată o acvilă cu aripile pătrate..."

Jean-Pierre îl vedea cum se înduioșează din ce în ce. Urmă ceremonia de la postul de comandă de la Gusen și-n fine intrarea la Mauthausen. Nu-mi plac slujbele ținute în aer liber în jurul unui altar a cărui pînză plesnește-n vînt ca un drapel ; discursul a fost sobru ; băieții care erau cu noi erau nerăbdători s-alerge în Appel-Platz, să se cațere în miradoarele ale căror acoperișuri și alură generală evocau în mintea lor imaginea unui Pekin de bandă desenată.

Mă trăsesem deoparte și nu știu ce se întîmplă în mine, dar îmi regăsii pămîntul natal. Clădirile de cărămidă mă emoționară, crematoriile astea ca niște cuptoare de pîine, munții din jurul esplanadei, peisajul cu treceri bruște de lumină ca-n pictura olandeză ;

soarele aurea vîrfurile, făcea zăpada să sclipească și aerul era atît de pur. Cînd am ajuns la baza zidului de incintă mi-am dat seama că niciodată nu voi putea arunca totul în aer. De-abia dacă voi putea să fac o spărtură în zid sau să dărîm un mirador. O fanfară militară interpreta arii clasice. Începu să plouă pe cîmp, în vreme ce lanțul Alpilor bavarezi rămînea luminat. Se deschiseră umbrelele, vîntul devenea mai pătrunzător, fețele se-ntunecară cu toatele. O femeie bătea din picioare să se încălzească. Copii cățărați pe ziduri contemplau îngrămădirea de oameni tăcuți cu drapeluri stranii și fulare la gît. Ca unul din acele sate pe care le descoperi atunci cînd repari un baraj ce se arată într-o vale intactă : livezile și morile reapar, argintate încă de noroi.

...Mama mi-a ținut atunci mîna pe una din aleile astea ce serveau unei plimbări fără scăpare. Mă luasem după niște copii înfierbîntați ce vorbeau o limbă ce-mi era necunoscută. Caporalii îi conduceau rîzînd pînă la locul morții lor. Închideam ochii și dintr-o dată, în fața mea, un băiețel îmbrăcat într-un halat, cu ochi enormi, cu picioarele subțiri și învinețite ; mă întreba unde e Revier-ul. Iar eu, care aveam tot atîția ani, o luam la fugă. Mi-era frică de el, ca de caporalul care mă mîngîia pe obraji.

Era de nesuportat ; această imagine precisă devorase realitatea și de-abia dacă distingeam prin transparența ei un om ce stătea în

fața mea, nemișcat și prietenos. Am deschis ochii.

— Ce faci aici singur ?

— Eu ?

— Vii pentru prima oară ?

— Da.

— Tatăl tău a fost aici ?

— Nu, eu.

Omul nu mai spuse nimic ; își căuta cuvintele, îi vedeam buzele mișcîndu-se. Îmi întinse o țigară.

— Nu mai am decît un chibrit. Aprinde-ți-o tu.

Flacăra arse o bună bucată din țigară. Am rîs, a rîs și el.

— În ce block erai ?

— Nu știu, aveam șase ani.

— Ești căsătorit ?

— Nu.

— Ce s-o fi făcut micul Robert care avea aceeași vîrstă cu tine ?

— Nu știu.

— Eu am fost la Ebensee. Bei ceva ?

Îl urmai pe omul ăsta care abia dacă trecuse de patruzeci de ani ; mergea cu pas mîndru. Ne-am instalat într-un han cu lemnărie lăcuită, cu trofee de vînătoare, cu un televizor enorm împodobit cu plante delicate...

Mauthausen n-a sărit în aer, Mauthausen, locul copilăriei mele, continuă să stea în vîrful pantei ; la ce-ar servi băltoaca mea de sînge între două lespezi de mormînt sorbită de pămîntul de cenușă, pămîntul ăsta călcat în picioare de invadatori, negustori, caporali, frumoasa mea Dunăre neagră !

Știu acum ce vrea să spună cuvîntul Mauthausen. Am întreprins cercetări, nu vream să rămînă așa, încremenit, ci să trăiască ; l-au pronunțat unii pe vremuri, turiști, țărani. De la bordul vaselor de agrement marinarii arătau cu degetul colinele lui înverzite. Fermecat de cîmpia asta luminoasă, un om probabil c-a spus la un moment dat : „Aici mi-ar place să trăiesc." Iar nevastă-sa s-a aplecat spre el zîmbind și i-a șoptit : „De cîte ori vezi un colț care-ți place ai vrea să rămîi acolo." Și vaporul se-ndepărtează pe apele cenușiu-albastre ale fluviului către cine știe ce port fericit.

Mauthausen vine negreșit din cuvîntul *muta* din vechea germană, care la rîndul lui provine din latinescul *muta* care însemna „drepturi percepute la intrarea sau ieșirea mărfurilor sau persoanelor."

Cuvîntul era folosit în sud-estul Germaniei, mai demult, dar figurează și azi în toate dicționarele, cu sau fără h ; plecînd de la el puteai obține tot felul de compuși și astfel i s-a adăugat un *haus*, care vrea să spună casă, deci casa vameșului, *hausen*, casele vameșilor.

Ceea ce dovedește că Mauthausen a fost la un moment dat un important centru format din mai multe clădiri în care se percepeau accize, iar cu vremea în jurul birourilor s-a constituit un cătun.

Am consultat dicţionare, mai ales pe acelea care sînt o autoritate în problemele de lingvistică, cum e *Dutchwörterbuch* de Paul Herman, sau *Dutchwörterbuch der Deutschen Sprache* de P.S.L. Hoffmann, eminenţi specialişti.

Am redus Mauthausen-ul la forma lui primitivă, la limitele lui iniţiale ; bărbaţi mustăcioşi şi bănuitori se-nvîrt în jurul căruţelor şi poştalioanelor. În ceea ce mă priveşte, mi-am plătit dările, actele-mi sînt în regulă, pot să trec, bariera se ridică. Îmbunez pămîntul ăsta, acest cuvînt noroios, îl exorcizez, pun pe-un copil să-l pronunţe, îl curăţ de murdărie, îl freo cu viaţa mea ; anotimpurile îl fac iarăşi să-nverzească sau să se usuce.

Îi neg fatalitatea, durata torturii, repetîndu-l. Îl amestec cu alte cuvinte, cu aburul unei respiraţii, îl evoc în originea lui, îl redau oamenilor. Lor le revine să-l folosească aşa cum trebuie !

Mauthausen n-a sărit în aer.

Bunica Jo îmi iese în întîmpinare pe veranda devorată de plante, geamurile s-au spart sub apăsarea crengilor ; subţiri coloane de lemn suportă armura, vechi ciorchini de fructe pe care căldura le-a mucegăit se-agită şi răzuiesc festoanele de fier. Ţinîndu-i-se de fuste, un copil speriat. Tabloul e prea graţios pentru ca Jean-Pierre să nu fie alarmat. Şi bolta asta de flori de jur-împrejur...

— Ei, Jean-Pé ?

Se ţine deoparte, bunica Jo, în umbră, ca o veieuză a cărei flacără tremură, nu se apropie, dar zîmbetul îi e acelaşi, şi-aceeaşi energie în priviri, acelaşi fel de a-şi şterge mîinile de şorţ.

— Îl mai ţii minte pe Ludovic ? Ludovic, spune-i bună ziua lui Jean-Pierre.

Ce tablou de familie ! Din păcate Ludovic a murit în chiar ziua în care s-a născut sau aproape. Bunica Jo a pus pe cineva să fotografieze într-un văl de tul corpul ce nu se trezise bine.

Nu-mi mai aduc aminte pe ce drum m-a dus Georget. Un monument a apărut în faţa noastră, un fel de stelă înaltă cu nume înşiruite alfabetic ; lumea se-nchina în faţa unui

crater de bombă împrejmuit de un grilaj; l-am ocolit...

— Bunica Jo, dar nu se poate.

— Vezi cum ești? Ai încredere în noi.

Zăresc în spatele ei o încăpere uriașă; cineva se deplasează, o ușă se trîntește, rîsete... Mi-a văzut privirea, bunica Jo.

— Părinții tăi sînt înăuntru.

Nu disting bine fețele; e vorba mai curînd de niște siluete irizate de-o ceață pe care căldura o ridică din desișuri și care invadează casa, tulbură lumina ce se sparge ca un geam și strălucește.

— Hai, Jean-Pé, a sosit momentul.

O văd intrînd în casă; puștiul se ține după ea, cu capul plecat. Ai zice c-a suferit un accident la picioare, într-atît de ezitant îi e mersul. Nu mă clintesc. Unde-i Georget? Aud o voce ce strigă: „Jean-Pierre!" Fereastra se deschide larg și-apare mama, o fată de pe care-aș putea da jos masca și pe care-aș putea-o încălzi. Încep să fug, deschid ușa și Jean-Pierre cade într-un puț, un hău; corpul izbește piatra, respiră din ce în ce mai slab, apoi aripi mari, multicolore, îl ating, îl iau cu ele. Casa nu mai e decît un punct luminos în obscuritate, afară.

— Actele!

În fața mea stau doi bărbați; pesemne că am o mutră aiurită, căci se calmează.

— Actele dumneavoastră!

Ninge des, comisariatul nu trebuie să fie departe. Voci de copil ajung pînă la acest

Jean-Pierre încadrat de polițiști ce nu prea par încîntați de ce-au cules. Tălpile se-afundă în zăpada ce scîrțîie.

Cu cristalele de zăpadă suspendate de gene și barbă, unul dintre bărbați pare să se fi transformat într-un bătrîn simpatic, cu buzunarele pline de jucării. Căderea fulgilor e obositoare pentru Jean-Pierre, îl amețește, mai ales în lumina lampadarelor unde căderea pare mai violentă. Un puști îi aruncă în față, cînd trece, un pumn de zăpadă și-o ia la fugă scoțînd un strigăt strident. A închis o ușă ce-a lăsat să se-ntrevadă un vestibul luminat.

— Ești sigur că ți-au fost furate actele?

— Da.

— Nu va fi plăcut nici pentru tine nici pentru noi, mai ales într-o sîmbătă seara.

Unul din polițiști fumează un cigarillo. Din cînd în cînd își aprinde lanterna și luminează un zid sau o răspîntie.

— Sîmbăta dai de bețivi peste tot. Unii dorm pe șosea și-i calcă mașinile.

Strada e bine luminată: mici grădinițe înconjurate de gărdulețe de arbuști cu spini; casele se aseamănă între ele, n-au etaj, sînt toate cu plăcuțe de ceramică în jurul ușii de la intrare și, pe acoperiș, vezi pisici, flamingo, insecte enorme, păsări. Cărămizile zidurilor sînt de un roz pe care zăpada-l face mai viu și dau o anumită căldură peisajului ce se pierde sub atîta zăpadă. Un cîine se furișează de-a lungul grădinilor ca o vulpe ce-a reperat o pradă ușoară, vine să miroasă picioarele

lui Jean-Pierre, o ia apoi la fugă cu coada-ntre picioare. Lui Jean-Pierre i-ar place să intre într-una din căsuțele astea minuscule, să urce o scară de lemn ce ocupă tot spațiul : lumină discretă, covoare, consola unde se află telefonul. Înaintează, totu-i pregătit așteptîndu-l. S-au retras prin odăi ca să aibă vreme să se obișnuiască cu noua așezare a mobilei. Trebuie să recunoască fiecare lucru, aude respirația cuiva în spatele unei uși ; e sfîrșitul aventurii. Telegrama lui e deschisă lîngă telefon. Nici un fel de capcană, întoarcerea-i e respectată. Ce discreție, reținerea aceasta îl emoționează ! Ușa bucătăriei e închisă, dar nu te-nșeală mirosul de copt, se fac pregătiri în vederea venirii lui, v-a fi sărbătorit, e o grabă tăcută, sst ! Și sufrageria ? Lumina se va aprinde în ea deodată, lustra va deveni de foc, masa pusă îi va face să scoată un strigăt de uimire pe toți invitații apăruți subit ; vor urma cadourile ; fiecare conviv găsește sub șervet un pachețel. Copiii în pijama vin să spună noapte bună, cu ochii strălucitori, și vor da tîrcoale prăjiturilor acoperite cu hîrtie de împachetat.

— Să ne grăbim, să n-ajungem tîrziu.

Polițiștii măresc pasul. Jean-Pierre de-abia se poate ține după ei, își pierde suflul, n-a mai mîncat de ieri. Se mai potolește din nins, fulgii se topesc în contact cu pămîntul, sub tălpi apare apa, formează mici băltoace. Un polițist își scutură mantaua, își scoate chipiul, îl scutură să dea jos zăpada.

— Aproape c-am ajuns. Nu-ncercați să fugiți.

Strada se lărgește, e-o întretăiere de drumuri mai animată ; mașinile și autobuzele merg încet, de teamă să nu derapeze. Trecătorii se amuză să meargă cu pași mărunți, exagerează lipsa de îndemînare ; o doamnă în vîrstă se-agață de brațul unui polițist, care-o împinge ; rămîne nemișcată.

Becul de deasupra intrării comisariatului e aprins. Polițiștii își scutură pantofii lovind cu vîrful piatra treptelor. Jean-Pierre merge să se așeze pe o bancă de lemn, în fundul unui birou a cărui lipsă de mobilă îl incomodează.

— Vă vom chema noi.

Un funcționar e aplecat deasupra unei mașini de scris, își recitește pagina bătută. E curat ca-ntr-un vorbitor de internat. Polițiștii au plecat din nou după un lung conciliabul. Secretarul oftează, se uită la ceas, se hotărăște să rupă în bucăți hîrtia pusă pe ruloul mașinii. Se întoarce spre Jean-Pierre :

— I-ul și r-ul se încalecă...

Jean-Pierre dă din cap, participă la suferința celuilalt. În încăpere plutește un miros de unt prăjit. Probabil că tînărul secretar a transformat un colț în popotă, miros de plante aromate, de prăjit, miroase a cimbru, nu, a mărar ars, mirosul de ceapă-i mai precis, se face o tocană în preajma sobei. Nu mai ninge, tăcerea se îngroașă într-o căldură mirositoare. Trebuie să dormi, Jean-Pierre, ai stat treaz de ajuns, trebuie să dormi. Răceala unui vis în cap. Jean-Pierre închide ochii căci lumina brutală îl rănește.

— Pot să-mi pun ochelarii negri ?

Funcționarul face un semn din cap. Jean-Pierre nu înțelege. E un da, un nu? Se scotocește prin buzunare, celălalt îl vede.

— Nu vă mai agitați, e mai bine pentru dumneavoastră. V-am recunoscut imediat. Așa că stați liniștit.

Secretarul se ridică să ștampileze o hîrtie, ia niște plicuri, le închide udînd lipiciul cu un tampon de cauciuc.

— Înainte le muiam cu limba, dar m-am tăiat.

Pune plicurile teanc, se instalează din nou în fața mașinii.

— De două zile tot aștept să mi se dea indigo. Și tot ei or să se plîngă că-i ilizibil. Cine-i vinovat?

Secretarul se supără, încearcă să calculeze o nouă margine pentru foaia de hîrtie. Ruloul s-a blocat.

— Mereu îmi dau să fac tabele ca și cum asta ar fi meseria mea. Sînt eu drăguț că le bat la mașină.

A pus la punct mașina, oftează, ridică ochii spre Jean-Pierre.

— Vine soția dumneavoastră să vă ia. A fost anunțată.

— Cine vine?

— Soția dumneavoastră, e tot ce știu; inspectorii nu-s prea vorbăreți, domnule Ackerfor. N-ar mai trebui să plecați fără să lăsați un bilețel...

Secretarul pare să se fi calmat, zîmbește, fredonează. Sună telefonul. Începe o discuție: „Bineînțeles, domnule comisar, el e; nu, n-am

avut posibilitatea s-o fac; același, da, de unde puteam să știu? O fotografie veche de zece ani, asta-i tot ce avem, da, în cartierul Saint-Iracin; da, dar, domnule comisar, dosarul a dispărut... Femeia-i în spital, va scăpa... Fac și eu ce se poate cu mijloacele de care dispun."

Funcționarul pune receptorul în furcă, furios, își aprinde o țigară. Jean-Pierre se ghemuiește într-un colț. Așadar acum mă iau drept primul venit. Trec din mînă în mînă, nu scap decît de cel ce sînt cu adevărat. Ce îndrăzneală pe destinul meu. Sînt risipit ca banii, deranjat ca o casă, poliția mă recuperează, mă prezintă din față și din profil cui vrea, sînt omologat, înregistrat, etichetat, domnul Ackerfor, de ce să nu fac iarna în această personalitate, de ce să nu mă confund cu tipul ăsta care-a șters-o de-acasă, sînt al celui ce-mi dă adăpost, ogarii ce mă urmăresc au și ei principiile lor, nu trebuie să depășesc frontierele memoriei lor, sînt purtătorul unei scrisori pe care trebuie s-o înmînez personal, dar cine-i persoana căreia trebuie s-o înmînez? Transformarea mea se operează energic, bravo, curcanilor, da, estompat, palpabil; orice cuvînt e magic în raport cu mine, cel mai mic cuvînt; interpelarea îmi conjură soarta...

— O ceașcă de cafea?

Secretarul a luat o cafetieră smălțuită de pe sobă, a găsit două pahare într-un sertar între gume și agrafe, toarnă lichidul fierbinte. Unul din pahare crapă, rîde.

— Vom bea cu unul singur.

Jean-Pierre bea avid.

— Mergeți mîine la meci, domnule Ackerfor ?

— Nu.

— Păcat, meciul va fi pasionant. Echipa de amatori din Saint-Iracin întîlnește Springs-ul. Se va lăsa cu scandal. Asta ne va mai încălzi. Cu toate că parcă-i toamnă ! Vă place vînătoarea, domnule Ackerfor ?

— Nu vînez.

— Cum asta ? Sînteți cel mai bun ochitor din regiune.

— Nu mai vînez.

— Înțeleg. Moartea mamei dumneavoastră v-a îndurerat atît de mult. Iertați-mă pentru gafa pe care-am făcut-o. La început nu v-am recunoscut, dar colegii m-au făcut să-mi dau seama.

Eu sînt Ackerfor. Însurat cu-o femeie celebră, tată, fiu, copil, victimă a unei nefericiri, cu mintea plecată cu sorcova din pricina unor amintiri dureroase... Eu, Jean-Pierre, animat de cele mai bune intenții, intru din întîmplare în sînul unei familii ; probabil că sînt mai gras decît sînt, și că am părul mai rar decît îl am. Locuiesc într-una din casele ălea pe care portarul nu le recunoaște niciodată, cu sticla de lapte la ușă de cu zori, cu ziarul vîrît pe jumătate în cutia de scrisori, vecini buni, meciul duminical, un halat de casă grena cu gulerul și manșetele tivite cu șnur de mătase, amnezic uneori din pricina unui păcătos de accident, lucrînd poate în asigurări, domnul care mizează pe moartea celorlalți și-o utilizează pentru polițele lui de viitor, căsătorit cu entuziasm, ținînd socotelile casei, pasionat de mașina lui, făcîndu-i orice moft, înfrumusețînd-o cu termometre, cu barometre cu ventuză, cu huse ecosez, cu lumini discrete, cu radiouri, cu garnituri vizibile și invizibile, maniac al grădinăritului, încrezător în semințele lui, a studiat cu atenție problema iluminatului casei ca să nu obosească ochii doamnei, nici un hobby, plăcîndu-i pantofii fără cusătură, cămașa albă care nu intră la apă, mănușile de căprioară, doamna de la numărul 35 a cărei fereastră a și reperat-o deja, indiferent față de copilăria lui și față de colegii de liceu, plătind impozitele în ultima zi, dar punctual, chemînd pe rînd la el acasă pe diverșii membri ai familiei. Și totul reîncepe...

În fața lui e o femeie, palidă, cu ochii încercănați, ce-și aranjează părul după ce și-a luat baticul de mătase.

— Ce emoție mi-ai dat.

L-a luat pe Jean-Pierre de mînă, îl conduce spre ieșire ; secretarul deschide ușa.

— N-avea nici un fel de act. Le-o fi pierdut. Mă ocup eu de asta. Seară plăcută, doamna Ackerfor.

Rîde, se schimonosește de rîs, pleacă privirea puțin cam rușinată de îndrăzneala urărilor sale. O mașină așteaptă la ușă. Doamna îl ajută pe Jean-Pierre să urce în mijlocul de gură-cască. O femeie strigă :

— Fericită, nu, doamna Ackerfor ?

Mașina pornește ; lui Jean-Pierre nu-i plac geamurile închise ale automobilului, aspectul lui funerar, înălțimea capotei.

— Nu sînt domnul Ackerfor.

— Știu.

— Sînteți amabilă să cobor, aș vrea să cobor.

Dar ea nu încetinește.

— Unde sîntem ?

— În cartierul vestic.

— Cum am ajuns aici ?

— Vom afla îndată. Stați liniștit.

Jean-Pierre privea defilarea peisajului dur și înghețat ; noroiul stropea pînă și parbrizul.

— Atunci cum de m-au recunoscut ?

— Nu v-au recunoscut.

— Nu-nțeleg.

— Veți înțelege.

— Sînteți doamna Ackerfor ?

— Pentru moment, da.

Mașina mergea repede, cu farurile aprinse ; derapa uneori pe iarba de pe marginea șoselei, traversa cantoane adormite ; vitrine multicolore de braserie lăsau să treacă o lumină bălțată. Miros de bere, de păr ud, pocnetul de coajă de alune ce se sparge între degete, zgomotul surd al săgeții ce se-nfinge în lemnul țintei, voci cherchelite, sîni lăptoși, fuste, noapte interminabilă, muște ce cad în pahare, Jean-Pierre se trezește o clipă. Unde-mi e paltonul ? Bacșișul, țigările s-au dus, n-ai cîțiva franci ? Mai slăbește-mă cu acuz...

— Am făcut un ocol mai mare ca să nu fim urmăriți.

— Mi-e foame.

Jean-Pierre, ești irezistibil: Cine vorbește ? Închide ochii, se-ntoarce să se așeze în braseria fierbinte plină de aburi. Dar totul se stinge. Noaptea neagră, străzi pustii, magazine, case cu multiple fațete, cu geamurile mai intrate, din cînd în cînd autobuze goale, claxoane slabe, sinuozitatea străzilor abia luminate, hangare, depozite cu stîlpi de care spînzură cabluri montate pe scripeți, scîrțîituri, eu în ascensorul deschis înspre grilaj, platformă ce urcă încet, lăzi, eu cu sînge pe buze, mănușile mi-au căzut, cădere...

— Dați drumul la încălzire dacă vă e frig. V-am pregătit o salată cu smîntînă proaspătă. Și somon scoțian ; e cel mai romantic somon ; se zice că iese doar pe clar de lună, fantastic, nu ? O să vă placă.

Totul a fost lung și încîlcit. Jean-Pierre ațipea, gulerul cîrpit al cămășii îi rănea gîtul, frecîndu-l.

— Întîi și-ntîi o baie bună. Ați adunat tot mirosul porturilor.

Baia te îndemna să cînți, să scoți triluri, într-atît de agreabilă era sonoritatea ei : lemnărie decorată cu plante și insecte acvatice, aplice din lalele opaline, plante pe care aburul le făcea și mai verzi, o cadă înaltă din porfir cu mînere de bronz ; apa curgea din niște delfini înmănuncheați, oboseala făcea loc plăcerii. Oglinzi rotunde pentru față, o oglindă mare orientabilă pentru corp, lămpi savant dispuse pentru a lumina un punct al torsului în

prim plan... Ce mai, Jean-Pierre era toropit de aburii ce dădeau o umezeală strălucitoare suprafețelor. Halatul de baie era croit dintr-o țesătură cu arabescuri, se învălui în el, maiestuos. Papucii de pai i se mulau bine pe picior. Se apropie de o nișă ce adăpostea perii, loțiuni, o trusă de unghii, spumanți de baie albăstrii...

Cineva bătu la ușă ; era doamna Ackerfor, vaporoasă cum nu se mai poate. Te pierdeai în cutele și cutișoarele rochiei ei de casă, despicată într-o parte.

— Merge, puștiule ?

— Merge.

Îl conduse pe Jean-Pierre într-o încăpere lungă, joasă, japoneză. Fotolii cioplite în trunchi de copac, mese de lac chinezesc, vase de gresie lăcuite, păpuriș, orezării în depărtare, pictate pe suport aurit, păsări surprinse în plin zbor, penumbră de pagodă, covor de papură, obiecte de lut ars răspîndite pe etajere suspendate de șnururi de mătase, plăci de baga gofrată pe pereți etc. Jean-Pierre se lungi pe o pernă pusă direct pe dușumeaua de lemn. Ceaiul aburea. Totul fu curtenitor și tăcut în cel mai înalt grad. Își luă ceașca, mușcă dintr-un rulou de zahăr dintr-o pastă foarte friabilă. Conversația putea începe.

— De ce mă aflu aici ?

— E o poveste prea lungă pentru a v-o povesti. Avem nevoie de dumneavoastră.

— Și soțul dumneavoastră ?

— Trec drept o nebună căreia trebuie să-i ierți excesele.

— Nu există atunci nici un domn Ackerfor ?

— Nu.

Somonul era onctuos pe pîine, salata prea parfumată, dar el mînca pe săturate, nu gusta.

— Ce-i decorul ăsta ?

— Îmi place tot ce e tandru și mîndru.

Se auzi ca o sonerie slabă ; o bucată de zid se dădu deoparte, apăru un bărbat, apoi încă unul, ce trăgea o valiză grea.

— Am adus totul, doamnă.

— Chiar și micile bacante copte ?

— Chiar și pe ele.

— Și jadul guatemalez ?

— Da. Și bijuteriile, marele pieptar de aur...

— Foarte bine. Veniți să vă prezint. Frații Stick, doi șugubeți gropari de artă maya. Facem trafic cu ce găsim prin cimitirele din America de Sud. Posed terenuri imense, sînt pline ochi de civilizații vechi, ca un sanviș. Sînteți colecționar, Jean-Pierre ?

Știa cum mă cheamă. Și-n timp ce scotea din valiză obiecte învelite în paie și fîșii de stofă îmi vorbea ca și cum ne-am fi cunoscut de-o viață. Nu era intimidată de indiferența mea.

— Ce au morții bun e discreția. Oasele s-au risipit. Cine să mai știe că pasărea asta de aur topit a aparținut poate vreunei doamne Dupont de pe timpuri ? Pămîntul a ales, am ales și noi. Poate că am o stră-stră-străbunică în Costa-Rica și poate că-și purta amuletele

în timp ce se ducea în lectică spre cine știe ce amant gelos.

Doamna Ackerfor avea după cît se pare imaginația fertilă. Luă în mînă o cupă cu torți ce reprezentau fiecare un cap zîmbitor.

— E foarte nostimă. Lacul e roz și bej. Desigur că e un splendid fals.

Trînti de parchet cupa ce se sparse. În grămăjoara de praf negru nu mai rămînea decît un minuscul etui argintiu.

— Iată-n sfîrșit mult așteptatul microfilm! Jean-Pierre, nu-i pasionant ce trăiești? Ca un James Bond paleolitic! Spionaj în splendoarea artelor primitive! E o găselniță. Ne-au gravat chiar noul cod pe-o cucuvaie Huetar! Arheologia în slujba Serviciilor secrete! Zeii complici ai traficanților, inscripții de care se ocupă ordinatorul. Da, da, obiectele de cult devin de uz curent. Ei, ce spuneți?

Frații Stick jucau cărți pe o măsuță roșie ca para focului. Ceaiul fusese înlocuit de whisky, iar atmosfera de pîslă de pick-up-ul cu discuri îndrăcite; ghitare scandau cuvintele inspirate ale doamnei Ackerfor.

— Nu se mai poate spune că obiectele de artă, cele mai prețioase, nu ajung decît în mîinile milionarilor maniaci. În grămada asta de obiecte se amestecă secretele statelor majore. Mata-Hari nu mai e decît o Jeanne Moreau împopoțonată, azi e momia asta mică mexicană ale cărei fețe vîscoase încă de sucul vegetal furnizează ultimele informații privitoare la orbitele spațiale, la amplasarea uzinelor termonucleare chinezești și la misilele cu combustie antimaterie. De vreme ce religiile nu mai slujesc la mare lucru, măcar riturile lor să ne transmită ce avem noi nevoie pentru alimentarea serviciilor noastre. Vă voi mărturisi chiar că am codificat Biblia. Fericirile ne-au fost de mare folos, ne-au transmis cîteva formule de-o importanță vitală. Iată ce-am reușit eu să fac fără ajutorul nimănui.

Doamna Ackerfor bea mult, la fel și frații Stick, mai ales cel mic, Oswald, puțin cam prostuț dar tare la karate. De meserie cascador, purta o frumoasă barbă mătăsoasă pe care-o mîngîia cu mîna; locul lui ar fi fost pe scenă cîntînd folk-song în duet cu-o suedeză. Jean-Pierre se lasă furat de această beție. Doamna Ackerfor deschisese un dulap de lac chinezesc încrustat cu jad. Înăuntru, un post de emisie complicat și cam vechișor.

— Tata l-a făcut, în timpul războiului. Merge încă foarte bine, bătrînul însă țipa prea tare; furiile lui bruiau emisiunile.

Chemă ca să se distreze, într-un țîrîit neîntrerupt, diverse numere. Doamna Ackerfor se amuza de cadrilul radioamatorilor năuciți de limbuția ei: o lume întreagă-i auzea rîsul. Dar ușa se deschise deodată cu zgomot, apăru un bătrîn, furios, cu bastonul amenințător.

— Ce faci?

— Nimic. Verificam aparatul.

— Ești pe cale să asmuți un univers întreg de pomană.

Bătrînul se repezi spre aparat, lovind-o în trecere pe sărmana doamnă Ackerfor, care se

prăbuși peste masa de pocker a celor doi frați. Închise ușile dulapului se așeză în fața lui ca și cum ar fi vrut să interzică oricui accesul la el.

— Cum naiba vrei să fim luați în serios? Mîine îi vom avea pe toți corespondenții noștri pe cap. Va trebui să nu mai emitem zile întregi. Cine va mai crede de acum înainte în seriozitatea emisiunilor noastre? Își vor bate joc de știrile pe care le vom mai transmite. Bancurile de radio-pirat ne vor lipsi de clientelă. Ești nebună! Și nepricopsitul ăsta cine-i? L-ai adunat de pe stradă...

— L-am scos din comisariatul din nord, ca și pe ceilalți. E un tînăr cum nu se poate mai bine. L-am sărbătorit, o mică ceremonie de bine-venit. Trebuia să-l compromit ca să ne slujească apoi trup și suflet...

— Să plecăm de-aici. Ai atras fără doar și poate atenția dușmanilor noștri.

— Unde mergem?

— La Pășunile-Roșii.

Frații Stick luaseră rînjind poziția de drepți. Însă bătrînul ajuns în spatele lui Jean-Pierre, îi puse sub nas o batistă cu așa o promptitudine că acesta nu putu să scoată decît cîteva sunete înăbușite. După care alunecă pe podea. Bătrînul făcu semn fraților Stick să-l ia pe Jean-Pierre, în nesimțire. Îi aștepta un avion-taxi.

;

Ce-l trezi pe Jean-Pierre, pierdut într-un vis în care doi polițiști îi cereau actele și-l

duceau la post, fu cîntecul unei păsări ciudate; mai avea încă pe buze frigul zăpezii.

Se frecă la ochi, se ridică-ntr-un cot, cercetă camera în care dormise. Ciudată încăpere: mobilier de metal și piele de căprioară, o masă evazată ca o ciupercă, de culoarea lămîii, arbuști al căror frunziș era făcut dintr-o sferă de aramă asemănătoare cu un arici de mare, blănuri de animale, iar în fața ferestrei imense, pe o estradă, o mașină de cusut cu pedală, marca Singer. Mobiluri suspendate de tavan se legănau în voia curenților de aer, pești plăpînzi se apropiau unii de alții, se-ndreptau, embleme multicolore etc.

Acest modernism blajin îl impresiona pe Jean-Pierre, care se sculă. De-abia se ținea pe picioare. Deschise fereastra ce dădea spre un peisaj pustiu și trist. Numai stînci ce ieșeau din nisip, plante țepoase sub un cer lăptos. În ciuda luminii puternice, a scînteierii pietrelor, Jean-Pierre simțea ceva binefăcător în tot corpul. Dintr-o adîncitură țîșni un animal lung, a cărui blană lucea ca și cum ar fi ieșit din apă. La stînga, ruinuri, un soi de citadelă pe jumătate dărîmată, lăsa să se mai vadă traseul urmat de zidurile ei de incintă; în mijloc, o piață pavată cu dale mari și plină de stele. Jean-Pierre distingea amplasarea caselor, niște dreptunghiuri umbrite, separate unele de altele de mici ziduri joase; într-unul din dreptunghiuri, cuptoare de cărămidă înnegrită. Împrejmuiri de zid, cetățuie pe care se usca o iarbă scurtă și cenușie. Jean-Pierre descifră

pe o tăbliță bătută în cuie în vîrful unui par : *Terenuri de vînzare. Muta Haus.*

Se-ntoarse spre pat și-și dădu seama că e gol. Se acoperi cu-o cuvertură ce alunecase pe jos. Îl zgîria. Dar n-avu vreme s-o dea deoparte că-și făcu apariția o femeie tînără ce aducea o tavă încărcată cu mîncare.

— Bună ziua, domnule. E foarte frumos afară. Vom avea o zi minunată.

Jean-Pierre se apropie de fata desculță.

— Unde mă aflu ?

— La Pășunile-Roșii, domnule.

— Cine m-a adus aici ?

— Nu știu, domnule.

Jean-Pierre devenea amenințător ; ținea pumnul ridicat.

— Unde sînt ? La Asnières, la Bruxeles sau în Iran ?

— Sînteți la Pășunile-Roșii, domnule. Altceva nu știu.

Servitoarea puse tava pe masă, așeză în ordine diferitele obiecte, acoperi ouăle cu un șervet, puse tacîmurile.

— Vreau să știu unde sînt. Ce naiba caut aici ?

Fata zîmbi. Dădu deoparte mîna lui Jean-Pierre care-i strîngea încheietura.

— Nu trebuie să vă enervați.

— Și tu cine ești ?

— Mă numesc Dora, m-au luat cînd eram mică.

— Atunci nu vrei să-mi spui nimic ? Asta-i consemnul ?

— Aș fi bucuroasă să vă pot fi pe plac...

— Pleacă !

Lui Jean-Pierre îi era foame. Fu la înălțimea mîncării : o șuncă delicată, brioșe, fructe exotice al căror interior era făcut dintr-o carne groasă, felii de pîine împănate cu boabe de struguri sau semințe, ouă moi...

Fu intrigat de un plic ascuns sub șervet, îl luă ; îi era adresat : scrisul lui Claudie. Îl deschise.

Era o chitanță veche de chirie. Răsturnă c-un gest scurt tava. Dora reapăru, contrariată.

— Nu trebuie să vă enervați așa.

— Mi-ai mai spus asta.

— O să strîng cioburile, v-ați putea răni și pe aici rănile se vindecă greu.

În genunchi, pune din nou ceainicul pe tavă, strînge cioburile de porțelan și sticlă într-un șervet pe care-l strînge apoi înnodîndu-i colțurile ; gesturile îi sînt delicate.

— Mă întorc, nu-i nimic.

Jean-Pierre zări telefonul de lîngă pat, pe o etajeră. Ridică receptorul.

— Alo ! Da, alo !

Îi răspunse o voce de femeie :

— Vă ascult.

— Dați-mi Étoile 82.95, Paris.

Se auzi un rîs, apoi un zgomot de voci : se certau. Din nou vocea, și mai amabilă, dar categorică :

— Legătura cu Parisul e întreruptă. Sînt ocupate circuitele.

Jean-Piere era furios; se îndreptă spre baia ale cărei reflexe verzi îl mirară: o lumină verde pal, cu nuanțe portocalii din cînd în cînd, ca și cum sursa de lumină s-ar fi deplasat. Cînd se apropie de cele două trepte ce duceau la o piscină rotundă, apa începu să curgă. Baia fu agreabilă, parfumată. Doamna Ackerfor făcea lucrurile bine mai ales în ceea ce privește părțile sanitare; probabil că nu-i plăceau mirosurile grețoase și cerea celor din jur să se spele bine: un bărbat care iese din baie e mai maleabil, curva dracului! Jean-Pierre nu ieși din baie decît după destul de multă vreme și deodată un întreg perete dispăru pentru a face loc unei ferestre uriașe. Același peisaj ca acela din cameră, însă mai umbrit: palmieri pitici, stînci, mișcări sinuoase, în depărtare ai fi zis că-i o bucată de fluviu, spațiu lichid și auriu ce se pierdea în ceață. Într-o parte, o căldire albă împodobită cu ornamente spaniole, cu inele asemănătoare celor cu care se legau pe timpuri caii; grilaje-barieră urmau linia unui drum ce se îngusta în dreptul unei porți prin care nu putea trece mai mult decît o persoană o dată. Amintea de sistemul fortificat de fermieri pentru a împiedica libera mișcare a animalelor și a le duce astfel în țarc. O placă mare anunța în caractere gotice: *Vamă, cîini răi.*

Jean-Pierre se îmbrăcă îngrijit: lenjerie nouă, pantaloni de pînză ecru, sandale din piele roșie. Pentru prima oară cineva bătu la ușă; era tot Dora, cu o plecăciune adîncă.

— Sînteți așteptat, domnule.

— Care-i numele acestui ținut?

— Pășunile-Roșii.

— Te-ntreb numele ținutului. Figurează pe hartă, da sau nu?

— N-am întrebat niciodată.

— Cum se numește fluviul de acolo?

— Nu e nici un fluviu, domnule.

— Ștergeo!

Jean-Pierre ieși din cameră imediat după plecarea Dorei. O luă pe un culoar larg ce lăsa să se vadă într-o parte, printre arcade azurii, același peisaj. Împinse o ușă ce dădea spre o curte înconjurată de o vegetație exuberantă. Un pîrîiaș curgea prin mijloc într-o albie de ceramică. Șezlonguri mai peste tot. La dreapta, o movilă pe care creștea iarba, desișuri de plante țepoase și argintii, o adevărată grădină de stîncă. Se apropie de locul acesta ce-l atrăgea prin imobilitatea lui și al cărui aer suav și pătrunzător îl moleși. Cînd ajunse în mijlocul copacilor lăcuiți, în mijlocul acestor plante, al acestor flori imobile, aproape carnivore, auzi ca un șușotit. Se vorbea în jurul lui și cu toate acestea nu vedea pe nimeni. Strigă:

— Doamna Ackerfor, vă rog!

Rumoarea încetă. Vocea răgușită a gazdei îi răspunse:

— Sînt aici, dragul meu Jean-Pierre.

— Unde m-ați dus?

— La Pășunile-Roșii.

Ridică privirea. Doamna Ackerfor se sprijinea de-o balustradă, cu un pahar în mînă.

— Să mergem la masă. Se înserează devreme și tare mi-e că te sperie noaptea, căci noaptea e îngrozitoare. Și nu-i nimic de făcut. E singurul inconvenient al acestor locuri.

Doamna Ackerfor îl conduse într-o încăpere și mai mare unde era întinsă o masă în stil oriental. Te așezai pe perne ; de jur împrejur vitralii înalte dincolo de care distingeai același peisaj atît de fin și de diafan că nu producea nici o impresie sensibilă asupra privirii. Frații Stick îl primiră cu bătăi amicale pe spate ; erau îmbrăcați cu djellabale a căror mătase o mîngîiau încîntați.

— Jean-Pierre, ți-l prezentăm pe bunicul Jo. Lui îi datorăm fericirea noastră.

Bătrînul imobil părea mînios.

— Nimeni nu m-ascultă. Tot ce spun rămîne literă moartă. Și cu toate astea am dat ordine, și sînt formale : *Nimeni nu poate rămîne în afara afecțiunii mele.*

Doamna Ackerfor îi făcu cu cotul lui Jean-Pierre, murmurîndu-i :

— Așa e el, doar el știe ce spune.

Bătrînul nu băgă în seamă aceste aparteuri.

Își continuă discursul :

— Și totuși e simplu. V-am făcut un adevărat rai. Nu mi-am precupețit eforturile, și nici banii. Dar au făcut din toate astea un cort arab, un motel. Căci tu, fiica mea, a trebuit și tu să te bagi ca musca-n lapte, aveai idei în ceea ce privește cum trebuie să arate acest loc al deliciilor, în ceea ce privește obiceiurile sta-

tornicite... Iar caraghioșii ăștia de Stick s-au certat ca chiorii pentru farmecele unei servitoare. Ei, care erau îngerii mei păzitori ! Aveți întreaga lume pentru asta, de ce aici ? Cine a venit dimineață să-mi ureze ziua bună ? Cum vă purtați cu tatăl vostru al tuturor ? Vă voi pedepsi. Vă dau pe mîna moșilor mei.

În chiar acea clipă apărură niște bătrîni : împresurau încăperea, înaintau lovind cu bastonul lor pardoseala sonoră, cu-o mînă întinsă ca pentru a repera obstacolele. Gemeau, silabiseau nume : Jeaninne, Adrien, Gérôme, Sophie, Marc, Marie... Cu mantiile lor îmblănite ce le cădeau pînă la glezne, se strîngeau în jurul mesei, mîinile răsturnau cupele și farfuriile, paharele și ornamentele mîncărurilor, pipăind, împiedicîndu-se, ținîndu-se de fețele de masă, pronunțau fără încetare nume, dar nimeni nu răspundea la chemarea lor.

Doamna Ackerfor dispăruse ca prin farmec, frații Stick opuneau rezistență acestei înaintări încete, acestui flux ce rămînea uneori cîteva clipe nemișcat pentru a reîncepe apoi și mai și. Bunicul continua să-și strige furia și scîrba.

— Unul cîte unul ați plecat, și tu și tu și tu, cu toții. Iar tații sînt aici, fără copii, părăsiți. Cine e copilul cui ?

Soseau mereu noi și noi bătrîni, întovărășiți de femei bătrîne și ele, și-n aceeași costumație ; le recunoșteai după părul ce le cădea pe spate ca unor Eve derizorii. Litania numelor continua.

O femeie înaintă în fugă, cînd se auzi strigată :

— Sophie!

— Eu sînt Sophie, sînt aici. Cine mă strigă?

O altă femeie alerga spre cea dintîi.

— Nu, eu sînt Sophie, eu.

Vacarmul se făcuse asurzitor.

— Iată-mă, Rebecca, Isaac, tu ești ?

Un Appel-Platz delirant, gîndea Jean-Pierre care se trăsese lîngă un stîlp.

Sute de siluete se-nvîrteau în jurul încăperii psalmodiind : „Mereu sîntem anunțați prea tîrziu". Balet fragil și-mpotmolit : dansul strămoșilor începuse. Tată și fiu, mamă și fiică își uneau gesturile în aceleași mișcări sacadate și scurte, în aceleași plete albe, același corp uscățiv, același tremurat. Jean-Pierre contempla înfricoșat Babelul acesta senil. Pe cine să găsești în harababura asta ? Unde-i bunica Jo și tata și mama ? Cine m-a pierdut ?

Și noaptea căzu printr-o luminare a cerului și a peisajului care se diluară în cutele și cutișoarele acestei mese întunecate... Totul se întuneca ; doar zgomot de pași întrerupt de lamentații. Umbre cădeau la pămînt, înșfăcate de hula asta vie, răsturnate, strivite. Vitraliile fură zgîlțîite de enorme rafale de vînt și ploaie ; se sparseră, iar cioburile cădeau pe fețe.

— Jean-Pierre ! Unde ești, Jean-Pierre ? Răspunde !

Jean-Pierre încerca să afle de unde venea vocea cu inflexiuni pe care le cunoștea. Bunica Jo era pierdută în mulțime. Trombe

de apă năvăleau, un fulger tăie în două mulțimea ce se depărta de fisura orbitoare. Pe podeaua udă, printre resturile de mîncare, printre pantofi, ochelari, bastoane, dinți de aur, zăcea Dora servitoarea, liniștită. Și discuția fu reluată, cu duritate și pasiune. Bătrînii se înjurau și se băteau ; din mantii țîșnea cîte un braț prea livid, un piept descărnat, un picioar însîngerat. Toți urlau :

— E copilul meu, dați-mi înapoi copilul !

Dar cine să se apropie de corpul Dorei, a cărei mînă fusese strivită de un candelabru ? O femeie în rochie de mireasă, vioaie încă în mișcări, o apucase de-un picior și încerca s-o tragă după ea. Un grup și mai jalnic îi ațînea însă calea, trăgea de hainele de pe Dora, le sfîșia.

— E fata mea, dacă vă spun că-i fata mea ! Eu i-am dat să mănînce, laptele meu...

Corpul e tras din toate părțile de mîini avide, un corp șiroind de-o apă roșiatică și grasă, cu părul lipit de fața din care nu se mai vede decît gura larg deschisă.

Cîteva bătrîne trag de el cu îndîrjire, în ciuda presiunii pline de ură a unor noi străbunici nebune ; una strigă :

— Priviți, și-a dat sufletul, și-a dat sufletul !

Dar nimeni n-ascultă ; moarta-i luată în spate, e smulsă, trece din mînă în mînă, cade printre picioare, nimeni n-o mai găsește, cineva dă de ea ceva mai departe, dislocată, un smîrc roșu.

Începu deodată să ningă și albul ăsta ce cădea atît de ușor pe făpturile ce se sfîrtecau între ele aduse pacea; vocile tăcură, urletele, bătrînii lăsară să le cadă mîinile, cu fața întoarsă spre fulgii ce le rămîneau agățați în barbă, în sprîncene, de hainele lor sfîșiate. Se prăbușea asupră-le bătrînețea cerului, zăpada zăpezii lor, și îngroparea acestei învălmășeli acum dezunite se făcea atît de blînd, atît de duios. Se lăsau pe podea, se lungeau, nemailuptînd, cu ochii scoși, cu buzele smulse, cu mîinile moarte, amprente de umbre îngropate în așternuturile de zăpadă.

Seara devenea de-o transparență sticloasă, iar luna ca o ulcică albă de pămînt ieșea din roșul întunecat al zării. Pauză brumată, odihnă în înghețul evanghelic, frigul unei păci familiare morții. Rădăcinile se înfingeau din nou în pămînt și Jean-Pierre pricepu că nu mai era nimic de făcut cu ascendența asta nemișcată și geloasă.

Închise atunci ochii, nu ca să înceteze de a mai exista în amorțirea solemnă a strămoșilor, ci spre a se minuna de tinerețea-i din care n-a cunoscut mai întîi decît apoi-ul.

Veni-va și somnul cel viu și-obișnuit.

9

Secretarul îl ajută pe Jean-Pierre să se scoale în picioare; nu mai era singur în comisariat. Alături de el se așezase o pereche foarte tînără. Băiatul avea torsul aplecat înainte și-și lăsa mîinile să atîrne între picioare; fata își dădea jos de la ochiul drept genele false ce-o făceau să lăcrimeze.

Jean-Pierre era orbit de lampa îndreptată spre el; polițistul fuma un capăt de trabuc, clipind din ochi din pricina fumului gros.

— Actele!

— Iarăși? Mi-au fost furate!

— Cum te cheamă?

— Jean-Pierre Reize.

— Naționalitatea!

— Francez.

— Vîrsta!

— O să-mplinesc treizeci de ani.

— Vîrsta exactă.

— 6 iunie 1938.

— Unde?

— La Paris.

— De ce eziți?

Lui Jean-Pierre nu-i place să fie tutuit; omul furios că trebuie să lucreze sîmbăta seara se răzbună. Bate la mașină, greșește, scoate hîrtia, o mototolește, o ia de la capăt.

Secretarul se scoală, deschide un dulap, ia un top de hîrtie.

— Te-ascult.

— N-am nimic de spus. N-am făcut nimic rău.

— Dar plîngerile astea? Ia uite!

Luă un dosar, îl răsfoi.

— Ia ascultă. „Locatarul a deschis fereastra către prînz. Era într-o stare care ne-a speriat, pe mine și pe bărbatul meu. Arăta pumnul celor ce treceau, înjura pe franțuzește, apoi într-o limbă străină ce aducea a polonă. A început să se dezbrace. Își arunca hainele în stradă. Cînd a fost cu pieptul gol s-a arătat publicului strîns. Și iată ce spunea (nu-mi pot aminti exact cuvintele, într-atît de incoerente și urlate îi erau frazele): «Vă voi băga pe toți în lagărele Maiestății Sale Hingher I, vă voi pune pe toți să-mi lingeți jegul și să-mi venerați closetul, veți locui cu cîinii într-o cușcă și veți ieși la iarbă verde în carierele de granit, vă veți căsători prin bordeluri și veți fi spînzurați de centura de castitate a lui Miss Deportata. În pielea goală cu toții, a sosit ziua Dezinsecției generale...» Și asta nu-i tot. Ai încercat să te sinucizi dînd drumul la gaz. Noroc cu portăreasa care a ajuns la vreme ca să-nchidă robinetele. Și cîte altele. Dormeai pe sub scări, aduceai vagabonzi cu care chefuiai pe trepte. Dimineața peste tot erau numai cutii de conserve, resturi, sticle sparte...

Secretarul nu mai spunea nimic. Se uita fix la Jean-Pierre, la fața lui scofîlcită, cu zgîrîieturi negre, cu părul acoperit c-un fes

de lînă, tremurînd din tot corpul, un umăr mai înalt decît celălalt, îmbrăcat c-un impermeabil a cărui peliculă de cauciuc se lua fîșii-fîșii. Doar pantofii erau aproape noi, dintr-o piele maronie și lucioasă.

— Te-ai uitat în oglindă?

Jean-Pierre avea chef să se-ntoarcă la visarea lui. Cățelușul ăsta-l deranja, avea nevoie de un răgaz. Să se-ntoarcă în cușca lui de cîine, s-adoarmă, s-aștepte ziua făcînd un focșor între două cărămizi, să pună deasupra cratița înnegrită, s-aștepte să se-nmoaie cartofii în apa clocotită, să vadă dac-au fiert înțepîndu-i cu vîrful cuțitului în vreme ce în jur lumea își vede de treburi, să fie afară o dată pentru totdeauna, să bodogănească, să fumeze, să-i înspăimînte pe ceilalți, să locuiască ceea ce e de nelocuit, *să pozeze pentru eternitate...*

— Ei, ce-ai de spus?

Jean-Pierre se întoarce spre tînăra pereche ce-i zîmbește din fundul încăperii.

— Îți bați joc de mine?

Cu un oftat, Jean-Pierre scoate din căptușeala hainei niște acte pe care le întinde funcționarului.

— Le-ascundeai, secătură!

Polițistul se apleacă asupra carnetului legat cu un elastic și-l deschide cu precauție. Un buletin de identitate, o chitanță de chirie, un bilet dus-întors pentru Salzburg, expirat, o fotografie cu un chip ce-a fost mîzgălit cu furie. Jean-Pierre s-a întors la locul lui. Perechea îi face un locușor pe banchetă.

— Cum vă cheamă?

— Pe mine ? Murielle.
— Și pe dumneavoastră ?
— Christian.
— Pe mine mă cheamă Jean-Pierre. Ați făcut ceva grav ?
— O manifestație. Dar tu ?
— E prea complicat să vă explic.
Băiatul îi întinde lui Jean-Pierre o țigară. Fumau cu toții în tăcere.
— A telefonat tata la poliție. S-a liniștit.
Murielle se aranja puțin, își punea hainele în ordine, își încheia paltonul, unul din buzunarele de afară atîrna ; în timpul ciocnirii își pierduse geanta.
Tînărului îi cursese sînge din nas ; un fir maroniu îi contura colțul gurii.
Dădu fetei pieptenul lui, aceasta se pieptănă ; părul își regăsea onduluația, cădea într-o pantă mătăsoasă în jurul cefei.
— Îți strici toate lucrurile într-o manifestație ca asta.
— Împotriva cui manifestați ?
— Împotriva războiului din Vietnam.
Era silit să vorbească, să întrețină conversația, și Jean-Pierre redescoperea uzul vorbirii, se străduia să-și termine frazele, îl interesa perechea asta sigură de ceea ce făcea. Murielle și Christian aveau sîngele fierbinte și în decembrie serile sînt lungi : noaptea-i propice defilărilor.
— Am șterpelit steagurile americane, le-am călcat în picioare, am aruncat cu lămîi și cu

cutii de vopsea în oficialități. Pardesiul ambasadorului ajunsese într-un hal !
Rîdeau. Jean-Pierre dădea din cap. Acum doi ani ar fi fost și el în mijlocul manifestanților cu un fotograf. Un articol pitoresc de scris :
„Studenții sînt cuprinși de-un val de mînie. Am putut vorbi cu un rănit susținut de tovarășii lui. Avea o tăietură largă pe frunte și sîngele-i șiroia pe față. Încerca să-l șteargă cu batista. A murmurat, pe jumătate orbit : «E greu, dar moralul e ridicat.» Mi-a arătat o bucată de etamină dintr-un steag înstelat pe care o păstrase ca pe niște moaște. M-am luat după un grup ce se formase brusc pe treptele bisericii. Începea să scandeze cuvinte pe care nu reușeam să le înțeleg. Unul dintre ei recuperă o pancartă al cărei mîner fusese rupt, o purtă pe pieptul său. Toate chipurile se întorseră spre el. Venise momentul în care mînia îi înăsprea, cursese sînge, mărturie a amplorii luptei. Un bărbat în vîrstă se apropie de grup ; am crezut că era un comisar în civil, dar mi-am dat imediat seama că mă înșelam grație furiei lui de tată : «Ai să te întorci imediat acasă, cine știe ce ți se poate întîmpla și mîine ai examene, sărmana maică-ta e înnebunită.» Tînărul e jenat de această intruziune a familiei ; îi șoptește cîteva cuvinte pe care nu le aud, e negru de supărare, scrîșnește din dinți. Polițiștii atacă, în timp ce vin camioane întregi de soldați. Tatăl e la pămînt, pălăria i se rostogolește pe caldarîmul acoperit de manifeste pe care vîntul le poartă de colo-colo ;

ai zice că-i un stol de păsări ce nu reușesc să-și ia zborul. Atmosfera se schimbă, polițiștii s-au cam săturat. Manifestanții tremură în ploaie. Fluierături, o voce ce strigă într-un megafon: «Toată lumea să se ducă acasă!» Focuri de armă, fugă, protestatarii se împrăștie. Un camion plimbă un reflector peste mulțimea se fugea în toate direcțiile. «La pămînt!», îmi strigă un băiat în pulover roșu. Bărbați cu căști pe cap înaintează în rînduri strînse cu mitraliera îndreptată spre noi. În fundul pieții se aprinde lumina la primul etaj al unei locuințe impunătoare, se deschid ferestrele, cineva iese pe balcon să ia mănunchiul de steaguri pe jumătate smulse. O bătrînică e antrenată de mulțime, trage de cățelul pe care-l ține în lesă, acesta latră. Piața se golește, manifestanții se pierd pe străzile învecinate. Cîteva minute esplanada e complet pustie. Polițiștii se îndreaptă spre camioane și mașinile-radio, se strîng în jurul lor. Dar dintr-o stradă din dreapta apare un nou grup ce discută rîzînd. Polițiștii aleargă spre el, îl împresoară. Și deodată piața se umple iarăși de lume, totul reîncepe ca mai înainte. Doi tineri dau foc unor steaguri ce cad de pe lampadare, ard mocnit. Fluierături, un cîntec foarte scandat e reluat în cor de toți. O masă de oameni ce se țin de braț înaintează, probabil niște politicieni, membri ai sindicatelor; împing un cărucior pe care e întins un corp; polițiștii ezită, se retrag în fața acestei înaintări regulate și calme. Din nou tăcere, zgomotul tocurilor pe caldarîm, un soi de foșnet ca

de frunze atinse de un animal în fugă. Deja a fost omorît un om. Nu observasem că aveam sînge pe mînecă, probabil că m-am atins de cineva rănit. Cît o fi ceasul? Magazinele au tras de mult obloanele și grilajele. Cafenelele și-au retras scaunele și mesele, și-au zăvorît ușile cu geam; în spatele lor zărești umbre ce beau cîte ceva și privesc cu teamă. E fără îndoială sfîrșitul manifestației; ploaia se întețește, te udă pînă la piele, un bărbat în cămașă fuge să se adăpostească sub arcade, aproape de lumina intermitentă a unui cîntar automat. Polițiștii își pun pe ei lungi pelerine în vreme ce studenții, sub efectul persistent al ploii, se caută unii pe alții și merg apoi să se adăpostească, rafalele sînt violente, trece o ambulanță, încet, stopează în fața intrării unei case. Din umbră ies doi bărbați ce sprijină o femeie. Infirmierii o întind pe o targă, o acoperă cu o pătură și o urcă pe ușa din spate a ambulanței. Mașina pornește cu un prelung urlet de sirenă."

Brusc o voce strigă ceva. Jean-Pierre ridică ochii. Secretarul de poliție stă în picioare în fața mesei de lemn ce-l separă de restul încăperii, rezervat publicului.

— N-auziți ce vă spun? Sînteți toți trei liberi. Ștergeți-o și să nu vă mai prind pe aici! Aveți noroc că-i sîmbătă.

Jean-Pierre se duce să-și ia actele, îi ard obrajii. Murielle și Christian îl așteaptă la ieșire. Jean-Pierre își ridică gulerul impermeabilului, gerul înțeapă, ninsoarea a încetat, peisajul a înghețat într-o sclipire albă.

— Nu vii cu noi, Jean-Pierre? O baie fierbinte-ţi va prinde bine.

Iarăşi băile, sclipirea oglinzilor şi a pardoselii, mirosurile, confortul, ţesăturile călduroase, ceaiul fierbinte... Se întoarce spre Christian:

— Sînt ziarist.

— De ce nu spui aşa? La manifestaţie ai ajuns în halul ăsta?

Jean-Pierre nu spune nimic, urmează perechea ce coboară treptele, Murielle rîde. Iar Christian sare cu picioarele împreunate prin zăpadă.

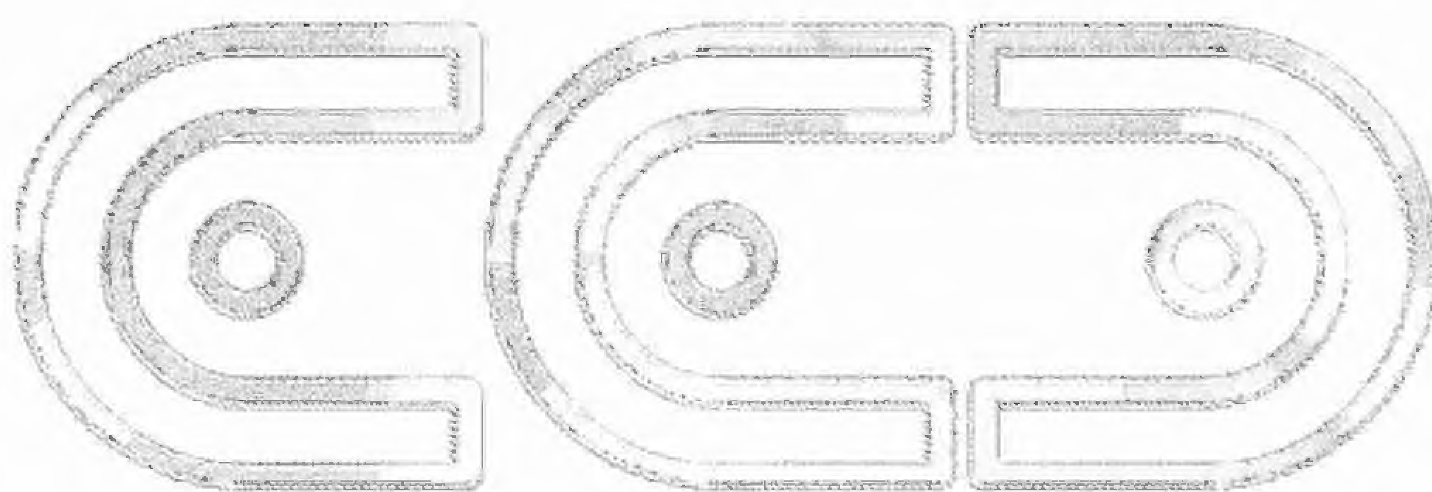
— Ia te uită, e tare ca piatra.

— Christian, luăm schiurile. Panta-i excelentă pe bulevardul cu tei. Hai mai repede, că-ngheaţă.

Jean-Pierre e ultimul, îşi pierde repede suflul, dar îi ajunge din urmă; în jurul feţelor se formează o aură de abur. Murielle îşi pune pe cap un fular scos dintr-un buzunar. Jean-Pierre nu mai ţine buzele strînse, deschide ochii mari, privirea-i străluceşte. Christian îl ocheşte cu un burgăre de zăpadă adunată de pe acoperişul unei maşini, şi-l trece dintr-o mînă în cealaltă ca să-l întărească mai bine. Jean-Pierre încearcă să se ferească de proiectil, alunecă pe gheaţă, cu o faţă aiurită.

O fereastră se deschide la etajul trei al unei clădiri; o femeie al cărui păr închipuie în jurul frunţii o aureolă strălucitoare priveşte grupul plin de veselie ce se împleticeşte în zăpadă, trage perdeaua.

Scanare și prelucrare digitală

de

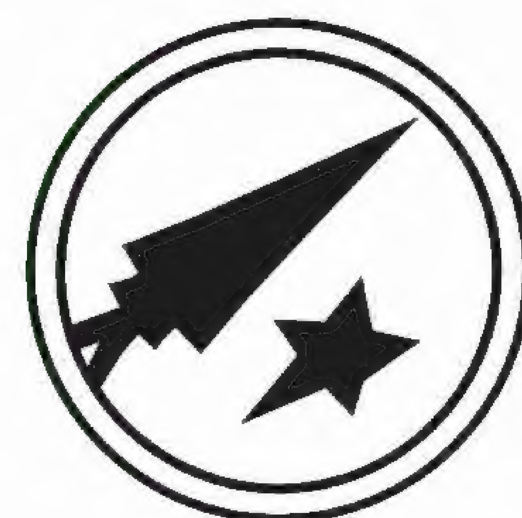

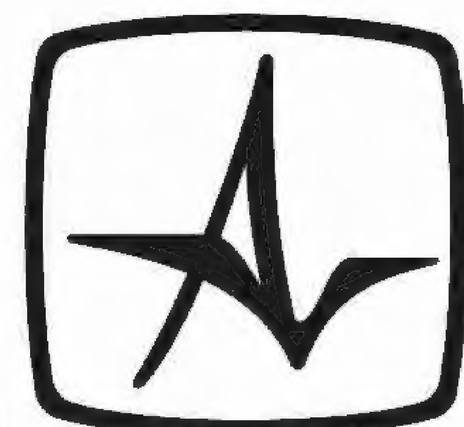
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

